

ČÍSLO 1.—2. 1907. ROČNÍK VIII.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

ČASOPIS HISTORICKÝ.

MAJITEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL
DRUŽSTVO VLAST.

REDAKTOR:
DR. MAT. KOVÁŘ.
PRAHA, FERD. TŘÍDA Č. 6.

KNIHTISKÁRNA DRUŽSTVA »VLAST«.

OBSAH:

Strana.

<i>Fr. Štědrý a P. Cyr. Straka</i> : O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes (Pokračování)	1
<i>Jos. Černík</i> : Kartuziáni na Moravě (Dokončení)	13
<i>Dr. Jos. Kašpar</i> : Nový Bydžov a rok 1620. Kus finanční české historie	25
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744 Z Lothovských letopisů. (Pokračování)	46
<i>Václ. Oliva</i> : Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí (Dokončení)	50
<i>Fr. Štědrý</i> : Týnec Panenský (Pokračování)	65
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Koše- tického (Pokračování)	90
— Z dějin katolické reformace ve století XVIII. Působení missionářů (Pokračování)	94
<i>Gustav Scoboda</i> : Strasti Kolinských při obnově rady r. 1625 a obnovená rada a správa celé obce r. 1626 (Dokončení)	73
<i>Hynek Gross</i> : Václav z Rovného, rožmberský kancléř na Krumlově, dobro- dinec ústavů církevních. Zemřel 1531 (Pokračování a dokončení)	77
<i>Fr. Teplý</i> : Chodové a pání z Lamingu (Pokračování)	97
<i>Fr. Štědrý</i> : Farní osada Perucká (Dokončení)	101
<i>Dr. M. Kovář</i> : Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)	108
Drobné zprávy a posudky	110

Knihy a časopisy redakci zaslané:

- Posvátná místa království Českého*. Napsal *Dr. Ant. Podlaha*. Řada 1. Arcidiecése Pražská. Díl I. Vikariáty Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovický a Prosecký. Kniha „Dědictví Svatojanského“ č. 97. V Praze 1907. Cena 4 K.
- Paměti Františka J. Vaváka*, souseda a rychtáře milčického z let 1770—1816. Vydává *Jindř. Skopec*. Kniha první část I. (r. 1770—1780.) Kniha „Děd. Svatojanského“ č. 95. V Praze 1907. Cena 3 K.
- Editiones archiviet bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. VII. Wen-ceslai Francisci Coelestini a Blumenberg*: a) Autobiographia. b) Acta capitularia 1646—1674. Edidit *Dr. Joannes Nep. Sedlák*. V Praze 1906. Cena 2 K.
- K obnově řádů městských v Č. Krumlově r. 1443*. Návrhy pana Oldřicha z Rožmberka a žádosti měšťanů. Uveřejňuje *Hynek Gross*. V Praze 1906.
- Časopis katolického duchovenstva*. Roč. XI.VII. č. 9. a 10. Redaktoři *Dr. Fr. Krásl*, *Dr. Jos. Tumpach*, *Dr. Fr. Kryštlůfek*, *Dr. Ant. Podlaha*.
- O chrudimských právozárečních měšťanech*. Dle archivních pramenů napsal *Alois Klaus*. V Chrudimě 1907.
- Hradecký kraj*. Roč. III. Čís. 5.—6. Vydává *V. Nejedlý*.
- A. Sobolevskij*: Ke chronologii dřevnějších čezkovno-slavjanských pamjatnikov. V Petrohradě 1906.
- Český časopis historický*. Roč. XIII. Seš. 1. Vydávají: *Jar. Goll* a *Jos. Pekař*.
- Čáslavský kraj*. Roč. I. Čís. 9. a 10. Redaktor a majitel *Václ. Vlad. Jeníček*.
- Časopis moravského museu zemského*. Roč. VII. Čís. 1. Redaktorové professoři *Frant. J. Rypáček*, *Dr. Frant. Šujan*, *Emil Bayer*.

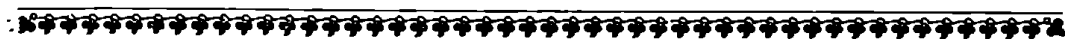
Předplatné na Sborník Historického kroužku, roč. VIII.,

obnáší 5 K, pololetné 2 K 50 h.

Administrace je v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Z družstva Vlast. — Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: *Ludvik Balcar*, ponocný ve Frankově továrně v Pardubicích; *Em. Svoboda*, kaplan v Jesenici; *Fr. Hůrský*, katecheta v Čes. Budějovicích; *Fr. Vrat. Buk*, maj. závodu řezbářského v Praze; *Karel Wolf*, c. k. pošt. oficial v Praze; *Karel Šubrt*, maj. závodu holičského v Praze; *JUDr. Cyrill Hendrych*, úředník Hypoteční banky v Praze; *Jos. Kafka*, říd. učitel ve Zdetíně, a *Jan Vičánek*, c. k. auskultant ve Zdounkách na Moravě—Zakládající člen obdrží darem starší ročníky našich časopisů.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes.

Napsal CYR. STRAKA a FR. ŠTĚDRÝ.

(Pokračování.)

B. Školy venkovské.

Úmysl můj probádati městský archiv lounský, který mi byl přístupen zvláštní blahovůlí purkmistrů Dra P. Hilberta, Dra Stopky a Dra Veltrubského, jakož i vzácnou ochotou Josefa Šroubka, důchodního městského, vedl mne k tomu, bych k dějinám škol lounských přičinil krátký nástin škol venkovských. Stalo se to hlavně proto, že od l. 1690 až na naši dobu setkával jsem se tam se jmény učitelů, o nichž málokdy bylo poznamenáno, odkud jsou. Abych i tu jakési jistoty se dodělal, chtěl jsem z počátku jen o těch nejstarších školách se zmíniti a jako přídavek školství lounského uveřejniti. Ale stále dotazy učitelstva o té a oné škole nutily mne hledati pramenů. Přesvědčil jsem se však brzy, že pamětní knihy farní, které mi byly ze všech stran propůjčeny a zač všem spoluobratřím povinný vzdávám dík, jsou velmi kusé co do zpráv školských. Nezbylo jiného prostředku než prohledávati kolikrát list za listem staré matriky.

Pokud se mi poštětilo vynést na světlo zprávy nové, sudíž každý sám. Mezer jest tu dosti, které snad v době pozdější doplní ruka obratnější a vůle pilnější, než byly mé. Z archivů panských byl mi přístupen citolibský a i tu přesvědčil jsem se, že o školství mnoho tam není. Šťastnější nežli já byl můj soused a přítel P. Cyrill Straka, kaplan v Radonicích, který archiv Páteckého zámku našel na půdě sic, ale hojnější, nežli jsou všecy jiné panské. Tím jest práce jeho o školách Radonické, Pátecké a Stradonické nejobsažnější. S jeho vůlí připojuji tuto k svým kusým pracím, aby zprávy o školách okresu našeho byly úplny. Při dějinách nejnovějších obmezil jsem se jen na stručné vyčtení osob, rozšíření škol a zavedení učení industrialního, pokládaje to za neúčelné o osobách živoucích pronášeti úsudky. Že i tyto zprávy jsou neúplny, nejde jen na můj vrub, ale i těch, kteří byli o to zdvořile žádáni a ničeho neučinili. Povinnými díky jsem zavázán těm, kteří mi s láskou přišli vstříc. Jsou to skoro všickni řídící učitelé okresu, až asi na dva, tři. Úřední list hejtmanství Lounského od r. 1874 až 1903 poskytl mi sice zpráv mnohých, ale jak ví každý, jsou zprávy jeho týkající se učitelů prozatímních a výpomocných tak nedostatečné, že jen dobrá vůle řídících učitelů mi umožnila podat nepřetržitou řadu učitelstva za nových zákonů školských.

1. Blšany nyní Pšany.

Byly přiškoleny k Oboře do r. 1821. T. r. zřízena škola, ale v bytě, najatém od velkostatku, z něhož se platilo 2 zl. stř. od 1823—5, od 1825—41 6 zl. 40 kr. stř. Poněvadž 1839 počet dítek byl 54 a přiškolením vsi Vlčí 1840 vzrostl na 70 a místnost najatá nestačila, vyhledána prostornější, za níž se platilo 8 zl. 52 kr. a od 1870—85 16 zl.

Rozšířena byla o 2. třídu výn. zem. šk. rady 26. list. 1881. Vyučovalo se ve dvou třídách od 1. led. 1882. Teprv 1885 vystavěna je vlastní budova a 27. září t. r. byla vysvěcena.

První učitel měl fassí 1823 tuto: od vrchnosti Pšanské 3 sáhy dříví, 1 sud piva, od patronátu Citolibského, t. j. od záduší kostela Citolibského, 3° dříví: od obce Pšanské 2 korce užitečných orných polí, které má obec mu vzdělávati, mrviti a mandele odvážeti.

Od obce dostává 2 korce žita. 2 korce ječmene a školné. Dekretem gubernia 31. břez. 1823 bylo nově zřízeno místo učitelské s roč. služným 48 zl. stř. neb 120 zl. vid. č.

Prvým učitelem byl prý vysloužilý poddůstojník Vošahlik. Kdy a jak dlouho učil, není známo. Druhý byl Fr. Fuchs z Rakovníka, jenž v č. 49 46letý r. 1834 zemřel. Třetí byl Petr Durchánek od 29. ledna 1848 za expositu od studijní komise uznáný, působil mezi 1834—1865 27. září, odstěhoval se do Loun, tam ještě 1869 a 1870 asi dva měsíce ve škole vypomáhal a 13. ún. 1890 tam zemřel. Po něm přišel Václ. Janda, podučitel z Loun, a učil až do své smrti 24. dubna 1869. Jos. Klér, rodák pšanský, zatím do prázdnin jej zastával. Od 1869—187¹/₂ byl tu učitelem Jan Mareš, rodem z Plánice, po něm Fr. Malý do 18. října 1882. Nástupcem jeho jest Petr Gottschalk rodem z Loun od r. 1882 až do dnes. Podučitelé byli: 1882 18. září Vojt. Hess, 1886 11. list. Jos. Balý, defin. 1891 14. list., def. poduč. 1897 20. pros. Martin Hert.

2. Farní škola v Citolibeč.

Ač bývalá fara v Citolibeč obnovena byla teprv 17. srpna 1729, děje se přec zmínka o zdejší školní budově již v době předbellohorské R. 1605 19. září ustanovil Karel Hruška z Brezna na Citolibi kšaftem, aby tu kantor chován byl pro zpěvy církevní a pro umění literní.⁸⁸⁾ R. 1661 Marketa Blandina Lacorona (neb von der Crone), majitelka Citolib, dala v urbáři zapsati školní budovu s bytem pro jednoho učitele. Jest tedy Citolibská škola z venkovských z nejstarších. Vážíme pak zprávy své vesměs jen z matrik a tu se nám objevuje nejstarším učitelem Jiří Volf před r. 1680,⁸⁹⁾ po něm Jan Vojta 1680—86,⁹⁰⁾ 1692 13. srp. Jachym Václ. Oliva, rodem ze Strakonice,⁹¹⁾ 1694—1705 Václ. Ign. Ant. Messner⁹²⁾ (tyž. dostal se do Loun, jak nahoře dotčeno), 1709—1724 Martin Ant. Gallina,⁹³⁾ po něm Václav Kopřiva, rozený v Brloze 8. ún. 1708; byl 57 let 7 měsíců zde kantorem a zemřel 16. květ. 1785. Slynul

⁸⁸⁾ DZ. 134 P. 29. — ⁸⁹⁾ Matr. nejst. str. 9. — ⁹⁰⁾ Matr. 776—78. — ⁹¹⁾ Matr. 20. — ⁹²⁾ Matr. 640. 20. 125. — ⁹³⁾ Matr. Citolib. a Vrbno f. 163. —

jakožto výtečný hudebník.⁹⁴⁾ Po něm následoval syn jeho Jan, který zemřel 1792 17. srp. Má-li kdo zásluhu, že Citoliby se neponěmčily, jest to Václ. Kopřiva. Brodec totiž a jiné přivtělené vesnice byly silně německé tak, že vikář mostecký nařizoval, by se třetí neděli kázalo německy. Od r. 1792—1837 vyučoval tu Matěj Čepelák a 1837—1876 Alois Čepelák, jenž učil 57 let, zemřel po třech letech. Když dán A. Čepelák do výslužby, stal se zatím. řídícím Jos. Haim do 14. led. 1877 a trvale ustanoven pak Antonín Herrfort, 17. ledna 1848 v Dobřichovicích zrozený, až 1897 místo své směnili s Fr. Malým, řídícím učitelem v Opočně, kterýžto zde do dnes působí.

L. 1819 rozdělena škola ve dvě třídy. Od r. 1882—88 jest trojtřídní, od 1888 čtyřtřídní, r. 1902—3 s pobočkou.

Podučitele známe teprv od r. 1849; byliť jimi: Kar. Lůžek rodem z Orasic 23. října 1823 do 1859; Václ. Tittelbach, nar. 19. září 1840, jenž působil zde nedlouho; zemřel 22. list. 1878 jako řídící učitel ve Vinarčicích. Po něm byl podučitelem Jan Merten a Leop. Brodil do 1. září 1880, od 1880—1891 Václ. Janda, 1882—6 Fr. Hilbert, 1886 Adolf Petržilka, 1887 21. září Vojt. Pihert skuteč. poduč., 1888 druhým poduč. Jan Borl, 1891 Adolf Glaser, 1892 Václ. Holub, 1897 Václ. Krejtný, 1899 ustanoven defín. Alois Šmid, působí však na měšť. šk. lounské. Prozatím zastávali jej Marie Vikanská 1869, Eduard Malý 1900 od 1. září. V 2. třídě poboční učil 1902—3 Jos. Legát.

3. Černochoy.

Stárá plebanie (fara) trvá dle listin zachovaných od r. 1341. Již tentokrát měl farář černochovský svého kantora. V dobách husitských byl kostel bez kněze, přivtělen katolické farnosti v Libochovicích a po bitvě bělohorské nejméně od r. 1699 k farnosti Perucké. Od r. 1580—1620 stal se stolním statkem arcibiskupství pražského. V těch dobách od r. 1612—17 kantoroval zde Petr Hradecký, který 1617 v září prosil arcibiskupa, by mu kousek zádušního pole k užívání popráno bylo, poněvadž plat jeho jest příliš malý. Slouží pilně v chrámě při službách Božích a rychtáři a poddaným, pokud toho potřebují, psaním svým českým. Od záduší má toliko 2 strychy a od obce 1½ strycha míry staré žita a na to celý rok čekati a v tom čase nouze a bídy nemohouce se tím obživiti i hladu musí okusiti. Poněvadž k záduší dva lány orné jsou, aby mu kus dědiny, již jest jedna kopa a některý záhon,⁹⁵⁾ kterou držel Jakub šafář z Lukova, anebo tu, kterou Jan Škavroud za svým dvorem držel, postoupen byl.⁹⁶⁾

Měla-li tenkrát škola vlastní budovu, nevíme. Od r. 1722—1733 byl kantorem Jan Kumpoldt, 28. června oddán byl s Ludmilou Fidlerovou z Černochova.⁹⁷⁾ Později stal se kantorem na Peruci a zemřel tam 1746. R. 1774 10. srpna učiteloval tu Václav Berg-

⁹⁴⁾ V. Dlabač Künstler-Lexikon.

⁹⁵⁾ Dědina jedné kopy totiž provazců. Provazec (dle Glossaria Brandlova str. 279) po roce 1541 52 loket, tedy $52 \times 60 = 3120$ loket čili $1040^0 = 1\frac{1}{4}$ korce.

⁹⁶⁾ Dvorský: Paměti o školách str. 406. — ⁹⁷⁾ Matr. B. 305 fary Perucké.

mann poddaný ročovský;⁹⁸⁾ 1781 16. září zemřela mu manželka Anna.⁹⁹⁾ Václav Bergmann umřel 1807 3. června, stár 66 let.¹⁰⁰⁾ Po něm nastoupil 1812 Fr. Bergmann, syn jeho, až do r. 1865. od r. 1865—71 Vojtěch Švácha, rodem z Kněževsi, který se stal potom učitelem v Lounech a nyní jest na Král. Vinohradech. Po něm následoval Jan Březina rodem z Bělohradu 1871—4, jenž odešel do Slavětína, od r. 1874 až do dnes Václav Krejný, rodák černochovský.

Od r. 1887 stala se škola dvojtřídní a poněvadž obec žádala podučitele od začátku škol. roku, učil Václ. Holub rodem z Brloha od 15. září 1886—1889, odtud do 1894 Václ. Loskot, po něm prozat. Bohumil Hrbek z Týna Panenského do 15. května 1895, opět Václ. Loskot od 15. září 1895—97, načež stal se učitelem 28. list. 1896, 1897—99 Frant. Fučík a po něm až do dnes Václ. Roubal, rodem z Hříškova. Industriální učitelka Žofie Krejná 1881—98, do 1901 Božena Krejná, 1901—3 Anna Krejná.

Budova školy Černochovské jest již třetí stavení. Nejstarší škola stála na pozemku bývalé fary tam, kde je do dnes sklep. Jest to zbytek budov farních, který bývalý farář perucký Josef Petr Šofel postoupil škole. Že místnost ta nebyla prostorná, nebudeme se diviti. Vždyť Černochovo kolem r. 1720 měl asi 300 obyvatelů. V této škole vyučovalo se 39 let, tedy od r. 1755—1794. Před tím nejspíš vyučováno v domech soukromých, tedy aspoň od 1720—55.¹⁰¹⁾ Druhá školní budova vystavěna jest r. 1794 za hraběte Kinského. Měla na východním štítě erb rodu tohoto a vystavěna jest ze záduší černochovského. Vnitřní zařízení, lavice, tabuli, stolek dal farář Zeizler. V ní vyučovalo se až do r. 1896. Měla jednu učebnu a skrovný byt pro učitele. Před tím asi 1881 rozšířena jest na východní stranu, by se nabylo prostranství v síni učebné.

Budova nynější stavěna jest r. 1885; v květnu počaly se kopati základy dle plánu Fr. Kozáka, stavitele, rodem z Donína. Bývalý kontribučenský fond vykazující 2799 zl. 7 kr. povoleno obrátiti na stavbu. Starostou byl Josef Zázvorka, 1. radní Václ. Čech, 2. Fr. Krejný, výboři: Václ. Kybal, Jos. Krivánek, Jos. Danda, Jan Čadský, Jos. Platil, Václ. Erlich, Jan Šrámek, hrab. Frant. Thun a děkan perucký Fr. Daneš.

Fasse z r. 1790 26. srpna systemisovaná vykazuje: 1. z fundace bar. Alex. Jana Ledebura ze dvora Chraštinského 20 zl., 2. služba kostelnická ze záduší kostela 1 zl., 3. štola od pohřbů 5 zl. 30 kr., štola od oddavek 1 zl. 30 kr., 4. školné za 46 týdnů 8 dětí po 1 kr. 6 zl. 8 kr., školné za 46 týdnů 8 dětí po 1 k. 3 v. 9 zl. 12 kr., školné za 46 týdnů 8 dětí po 2 k. 12 zl. 16 kr., 5. od 70 domů 3 krát nového roku 3 zl. 30 kr., úhrnem 59 zl. 6 kr. Podle nařízení gubernia přídavek 49 zl. 54 kr., facit 100 zl.

Poznámka. Školné nedává se učiteli na penězích, nýbrž každý majitel statku sype ročně po 1 věrt. žita, celkem 41 věrt. = 10 strychů 1 věrtel. Dle ceny upravené korec po 2 zl. 7¹/₂ kr. = 22 zl. 13³/₄ kr.

⁹⁸⁾ Matr. peruc. I. 306. — ⁹⁹⁾ D. 277. matr. — ¹⁰⁰⁾ Matr. II. peruc. 32.

¹⁰¹⁾ Pam. kn. fary Perucké f. 294.

4. Dobroměřice.

Škola Dobroměřická vznikla následkem císařského nařízení o školách normálních. Budovy vlastní neměla, vyučovalo se v chalupě Beranovské. Teprv r. 1804 24. dubna obdržel magistrát lounský od úřadu podkomořského povolení ke stavbě ze jmění záduší kostela Dobroměřického.¹⁰²⁾ Obec Dobroměřice a Nečichy povinny byly přispívatí ruční a forní prací, jako se děje při stavbách kostelních a farních od nepamětných dob. Rychtářem byl tehda Jan Šutt, který jim jest již od r. 1771, a v Nečichách Josef Erlich. Stavba ta byla proto nutna, že již r. 1802 bylo 60 dětí školních.

Služné učitelovo bylo z počátku prabídné. Proto žádá první učitel Ant. Lohr 1778 27. list., by mu ponecháno bylo 10 zl. 10 kr., které má kantor ranský ze zaduší dobroměřického. V radě se navrhuje, by ranskému učiteli daly se tři korce pole zádušního v Ranně, aby z nich třetí mandel odváděl kostelu.¹⁰³⁾ Podle zpráv pozdějších soudíme, že rada městská žádosti jeho přivolila. Nebyl však dlouho v povinnosti kantorské. R. 1782 stal se hlásným městským s tím napomenutím, aby se neopíjel.

T. r. 1782 22. dub. hlásil se Jan Černaj o místo učitelské, kladl však městské radě podmínku, by zapověděla cizím hudebníkům v Dobroměřicích hráti. Tento dodatek nás učí zároveň, v čem asi záleželo hlavně živobyti jeho. Rada se snesla na tom, by byla slyšena obec. Že se však obcím nelibil. vychází ze žádosti Jana Kubíka podané 22. čce 1782. Poněvadž obce jej samy žádají a žádný za ten plat lepší není na výběr, má se mu práti. Pobyl zde asi do r. 1797, neboť ještě jednou hlásí se do Loun 1799 jako substitut učitele u sv. Mikuláše v Praze. Třetí v radě kantorů jest Fr. Zdvihal, od r. 1797—1828. Často se hlásí o zvýšení služného a udává nedbale navštěvující mládež.

Po jeho smrti hlásili se o místo toto: Jan Petřík, učitel v Dol. Ročově 17. března, jenž pak 14. června vzal žádost zpět, Jos. Purchart, pomocník v Lenešicích, 27. června, Martin Knopp 30. května, Jos. Zdvihal 27. června, Fr. Jaš 14. června a Josef Šutt 30. května, který místo to obdržel.¹⁰⁴⁾ Za něho začínají staré stesky. Nejprv žádá, by se mu k topení dalo dříví suché a ne syrové křoví z háje Nečišského, stěžuje si a udává špatnou návštěvu dělí dobroměřických i nečišských. Krajský úřad nařizuje 16. dubna 1830, by se mu dala jakási přilepšená služného. Dne 12. ún. 1841 žádá učitel za zvýšení náhrady na otop školy, 13. prosince 1849 stěžuje si na Nečišské, že mu povinné služné neodvádějí.¹⁰⁵⁾ Zemřel r. 1851 a nástupcem jeho byl Ant. Maršal (1851—8) a pak Jos. Novotný od 27. srp. 1858, jenž dočkal se nových školních zákonů. Šel na odpočinek 1882 a zemřel v Plzni 10. května 1883. Prozatímním správcem školy ustanoven jest Fr. Vochemůrka až do 19. března 1883 a od téhož roku jest řídícím Hynek Nejedlý.

Od r. 1891 jest škola dvoutridní. První podučitel byl Václav Špička, který nastoupil 1. list. 1891 až do 1. ledna 1892; Martin Heřt, nástupce jeho, vytrval zde do 1. října 1892, po něm Frant.

¹⁰²⁾ Originál arch. loun.

¹⁰³⁾ Arch l. A. 55. 2. — ¹⁰⁴⁾ I. F. 40 a. loun. — ¹⁰⁵⁾ I. F. 68. a. loun. —

Kozár do 1. list. 1895. Prozatímně ustanoven Fr. Novák, který 25. srpna 1896 vystřídán Bohumilén Lůžkem, který zde do dnes působí.

Ručním pracím ženským vyučovala Anna Nejedlá od 1. led. 1886 zatím a od r. 1890 jako zkoušená industr. učitelka.

5. Škola v Domoušicích.

Zřízena byla 1781 za Augustina Kneisla, majitele Domoušic, který prohospodařiv, prodal je 1783 Václavu Paulovi, c. k. přísežnému účetnímu a dozorci panství hraběte Clama-Gallasa. Tento 1784 vystavěl svým nákladem školu, opatřiv ji potřebným nábytkem a ustanovil učitele. Chodily sem děti až ze Solopisk. Václ. Houda, rodák z Třeboce, první zkoušený učitel, nabyt vzdělání ve škole Ročovské, v Praze odbyv zkoušku pro normální školu, stal se podučitelem někde u Liberce. Vyučoval po česku od r. 1784—1827 sám, načež mu dán k ruce pomocník syn jeho Vojtěch, kterého vymohli z vojny. Tento však zemřel po třech letech před otcem 7. pros. 1831. Otec ho přečkal a žil ve výslužbě, až jej 80letého stihla smrt 22. května 1837.

Příjmy jeho byly: 1. sobotales, jež vybíral buď týdně neb ročně a jenž od jednoho žáka obnášel 2 zl. vid. m.; 2. užíval pozemků zádušních: „na bukovinách“, „v krátkých“, „u vlčí jámy“, „u kostela“, „pod Filipkou“, „na homolách“ a „pod rybníkem“; 3. za zvonění a natahování hodin měl 2 strychy žita. K vytápění školy děti nosily do školy polínka. Tato fassé obnovena jest státní zem. účtárnou a potvrzena co do pozemků 16. dub. 1856.

Od 1831—68 byl tu učitelem Jan Karbus, muž velké pile a moudrosti, jak všeobecně žáci jeho dosvědčují. Za něho byla 1844 škola přestavěna, poněvadž stará nemohla pojmouti množství žactva. Příjmy jeho byly, jak jsme je ve fassí uvedli. Roku 1868 odešel na odpočinek, zemřel 78 roků star. R. 1860 dán mu pomocník podučitel Filipek. Výslužného od obce měl 220 zl. Má pamětní desku na hřbitově ve zdi kostela zasazenou „Svému učiteli vděční žáci 1890.“ R. 1868 zvolen učitelem Jiří Krčma z Domažlic, nar. 10. září 1844. Vzdělání nabyt v rodišti a na učitelském ústavě v Budějovicích 1860—1. Stal se podučitelem v Trhanově 1862—6, 1867—8 suplentem hlavní školy v Klatovech a t. r. učitelem zde. Zemřel 16. list. 1885 41letý.

Škola Domoušická stala se 1874 dvoutrídni a 1884 třítrídni. Proto vystavěna 1883 nová škola nákladem 20.000 zl.

Podučitelové byli tu: 1874—75 Alois Lůzek, 30./10. 1875—31./7. 1877 Jos. Kučera, absolvent reálky, 19./10.—31./7. 1878 Václ. Blažek, kand. stavitelství, od 16./9. 1878—2./6. 1880 Karel Maušinger, absolv. reálky, od 25./8. 1880—31./7. 1881 Fr. Sakař, vesměs výpomocné síly; Fr. Schneider, zatím. poduč., od 20./9. 1881 do 31./7. 1883, Fr. Minarik, učitel, 16./9. 1883 do 9./4. 1891, Adolf Zmatlík, poduč., od 12./8. 1885 až do konce šk. r. 1890, výpomoc. Kar. Vochomůrka od 1./12. 1885—31./7. 1886, zatím. poduč. Václ. Tuháček od 26./8. 1890 a od 31./12. 1890 až 1./1. 1892, výp. učitelka Jindřiška Kemrova od 1./1. 1891 a od 1./10. 1891—31./7.93, Martin Heřt, zat. poduč., 1./10. 1891—31./12. 1892

a defín. od 1./1. 1894—31./7. 1896, uč. Jos. Ballý učil od 1./3. 1892 do 31./7. 1896, zatím. poduč. Václ. Špička od 1./1. 1892—1./3. 1892, skutečný od 16./9. 1896 až po dnes, Václ. Mařík, medik. výpom. za nemocného učitele Ballého od 1./12. 1892—1./2. 1893, Vojt. Vitner, poduč., 16./9. 1896—16./9. 1897, Fr. Zadina, absolv. gymnasista, výpom. 16./9. 1897—15./1. 1898, Marie Kemrová, zkouš. industr. výpom. 15./1. 1898—1./5. 1898, Václ. Laube, zat. uč. 1./5. 1898—31./7. 1898, Vojt. David, absolv. kand. uč., zatímně 16./9. 1898—31./7. 1900, Marie Procházková, zkouš. učitelka, zatímně 31./10. 1900—31./7. 1901, Fr. Hora, absolv. kand. uč., od 1./11. 1900 do dnes zatímně.

Řídícím učitelem po smrti Jiřího Krčmy jest Josef Kemr od 16./9. 1886 až po dnes. Industriální učitelka Marie Kemrova od 8./11. 1888 až do dnešního dne.

6. Hořany.

Školou patřily do Opočna, v níž se vyučovalo do roku 1871 česky a německy. V tom roce proměněna jest ve školu českou. Obec Hořanská žádala za samostatnou školu, ale obdržela jednotřídní německou. Tehda živel český, ač u většině v obci, nedošel výrazu v zastupitelstvu. Teprv 15. září 1888, když se Hořanští spojili s blízkým Zbrašínem, žádajíce za školu českou, povoleno jim. Dítěk do české školy ustavičně přibývalo tak, že r. 1892 rozšířena jest na dvoutřídní. Německé škole zase ubývalo žactva, že dnes čítá 8—10 dítek českých z okolí sebraných, jak pověst vypráví, z myslivny a hájovny Selmické, která čítá třináct německých duší.

Prozatímním správcem školy od začátku roku 1888 do 1. ledna 1889 byl Jan Borl. Od té doby působí zde Václ. Kyzlík, od r. 1892 jako řídící učitel. Spolu s ním vypomáhal B. Děpolt, který po třileté službě, složiv zkoušky způsobilosti, 1895 jmenován jest učitelem def.

Industr. učitelka Johanna Zázvorkova z Hřivice působí zde od r. 1889.

7. Hřivice.

Až do r. 1800 byly Hřivice, Konotopy a Markvarec přiškoleny k Opočnu. R. 1801 vystavěli si školy Hřivice, Konotopy, Solopisky, Hořany a Markvarec. Vilém Teimel byl prvním učitelem až do 1807, po něm Václ. Stumfy, rodem Němec, 1807—1815, 1817 přesídlil do Hradiště. Tehdáž vyučovalo se česky a německy. Po něm následoval Martin Andert rodem z Touchovic 1818—1824, kdy odešel do Lenešic, a ođ roku 1824—1847 Jan Lužek rodem z Orasic. Výnosem kraj. úřadu v Žatci vyskoleny jsou Hořany z Hřivice a přivtěleny k Opočnu, kde tehda byla škola německá.

Od roku 1848 až 1883 vyučoval Fr. Husák z Uhřec, jenž 30. září t. r. odešel do výslužby. Za něho vystavěna jest nynější škola r. 1864. V nemoci r. 1882 zastával jej učitel z Opočna Št. Štětina. Od 14. září 1883 působí zde Jan Nejedlý.

R. 1865 otevřena byla třída druhá. V té vyučoval r. 1865 až 1870 Jar. Václ. Brůža, 1871—1878 Jos. Haim, 1878—1884 Jos. Šlégr, ježž 1881 zastupoval Bedř. Houda, když byl prozatímním

ve Vinařicích, 1884—1885 Václ. Kozák z Loun, 1885 Eduard Se-
kera z Loun, jenž 18. září 1886 ustanoven prozat. uč. na Peruci,
1886 Čeněk Termer rodem z Ročova, dříve poduč. v Slavětíně,
1887—1896 Jos. Ballý a od 1896 až po dnes Fr. Štydl.

Výnosem zem. šk. r. 1886 17. června byla škola rozšířena
o 3. třídu, ale když 1889 Konětopy obdržely exposituru, odpadla
zase. Solopisky byly sice dříve školou přivtěleny k Domoušicům,
1856 vrátily se k farní své škole, ale 1871 obdržely jednotřídní
školu, a tak zůstal jediný Markvarec do r. 1891 při Hřivicích.

Industriální učení zastávala od 1. ledna 1883 Albertina Vo-
chomůrkova z Opočna za 80 zl. ročně, od 27. října 1889 Johanna
Zázvorkova z Kladna.

8. Chodžov.¹⁰⁶⁾

9. Konětopy (v 14. století Konokopy).

Výnosem zem. šk. r. 30. října 1889 obdržely Konětopy školu
jednotřídní, která byla otevřena 1. ledna 1890. Fr. Minařík, učitel
v Domoušicích, stal se správcem jejím 4. března 1901 a A. Mina-
říkova jmenována industriální uč.

10. Lenešice.

Škola zdejší jest tak stará jako fara. Leží na západní straně
vesnice a vše zařízení dalo se ze záduší kostela. Učitel má býti
mocen obojího jazyka, českého i německého, protože obojí zde
jest v užívání. Má pole kostelní „v rovni“ 3 korce 2 věrt., v „zá-
jezdě“ 3 kor., „za mlýnem“ 1 kor. Na uživení preceptora má pole
„za ovčínem“ 5 kor., luk „na zahrádce“, „na tobolce“ a „u tůně“
po půl fůře, na „Michově“ jednu fůru. Tak praví nejpilnější, a pokud
jsem seznal, nejdůkladnější pisatel pamětní knihy farní Ignác Fr.
Demel, duchovní správce zdejší (1753—61).¹⁰⁷⁾ R. 1718—23 jest
již kantorem Jan Jiří Kůlches, dříve v Opočně.

R. 1733 a 1734 16. čce připomíná se Jos. Veber, 1735—1737
Fr. Jos. Frič (Anna manž.), 1744—1749 22. dub. Kašpar Havelka,
poddaný vranský, od r. 1751—1814 14. ún. Jan Vrba otec a Jan
Gervás Vrba, syn jeho, 1757 18. června nar., který zemřel 57letý
1814 14. ún., Mikuláš Štumfy 1816—1823 17. říj., 1824—1850
Martin Andert rodem z Touchovic, dříve uč. v Hřivicích a před
tím pomocník zde od 1805—11, postoupil školu zeti svému Janu
Karlovi, který zde byl pomocníkem od r. 1846, a sám se spokojil
s místem podučitelským, 1850 25. list. Zemřel 6. dub. 1863. Říd.
uč. Jan Karel odešel do výslužby 1. led. 1885. Zatímně spravoval
školu Vilibald Květ, až se 14. květ. 1885 Jan Březina, dosud říd.
uč. v Slavětíně, ujal správy školy. Týž odešel na odpočinek 31. led.
1898, načež Vilibald Květ 6. července t. r. jmenován nástupcem
jeho a do dnes chvalně spravuje školu tuto.

Stará škola původní stála až do r. 1816, načež nákladem
14,000 zl. postavena nová. Naše doba vyžádala si opět nové stavby.
Jsouť Lenešice po Lounech v celém okrese obcí nejlidnatější. Cu-
króvar a jiné závody přimnožily obyvatelstva, tak že r. 1892 učinila

¹⁰⁶⁾ Viz časopis Method roč. 1901, str. 30. — ¹⁰⁷⁾ Str. 35.

místní školní rada návrh na stavbu nové školy. Zakoupeny k tomu usedlosti Václ. Praska č. 7 a Jos. Cívky č. 6 za 8350 zl., 10. září 1893 nová škola vysvěcena vikářem Jos. Řihou z Opočna; náklad i se staveništěm obnášel 39.340 zl. 99 kr.

Ze byl v Lenešicích pomocník učitelův, viděli jsme za Jana Vrby mezi 1751—90. R. 1752 byl pomocníkem Václav Vodolský. Od r. 1805—11 pomáhal Martin Andert, potom Jos. Pulchart, Fišer, Václ. Andert, 1829—41 Ant. Patočka. R. 1843 zřízena třída 2. a Jan Karel byl podučitelem 1846—8, 1849 Václ. Šreier, 1863 Jos. Beneš, 1864—6 Svoboda, 1866—70 Sovek. Za nových školních zákonů 1871 byl zde Ant. Ratz, 1872—75 Jan Nejedlý, 1876—9 Jan Jar. Karel, 1879 Ant. Kudrna, 1882 Fr. Oliva.

R. 1882 20. června rozšířena jest o třetí třídu; 1882 8. pros. stal se Jan Halada uč. prozat., po něm Vilibald Květ 27. pros. t. r., 1885 Ant. Doležal podučitelem; 1892 přeložen jest ze služebních ohledů do Vinařic a na jeho místo přišel Fr. Krob z Vinařic.

Dne 1. led. 1893 přibyla třída čtvrtá. Misto podučitelské obdržel Adolf Zmatlík. Stížen duševní chorobou, zastupován jest absolventkou mateřské školky Boženou Heřtovou, která 16. září t. r. vystřídána jest absolventkou industr. kursu Annou Plockovou; 1894 1. led. jest odvolána a dosazena sem Marie Jelínková z Chodžova, absolventka kursu pro vzdělání pěstounek, 1895 jest odvolána a na její místo dosazený Čeněk Štradvot zřekl se místa toho a měsíc učila zaň Justina Kaučova, uč. industrialní.

V témž r. 1895 15. září přibyla třída pátá. Podučitel Fr. Krob jmenován učilem, a 30. září stal se skut. poduč. Jos. Jirásek ze Pšan, 15. října pátý uč. Lad. Houska, dosud v Jestřabí Lhotě na Kutnohorsku působící, ustanoven zat. poduč. Týž jmenován 26. květ. 1896 defin., tak že ústav zůstal v tomto i následujícím roce 1897 v dřívějším stavu. R. 1898 přinesl podstatnou změnu. Jak jsme již výše podotkli, odešel řídící Jan Brezina 31. led. na odpočinek a Vil. Květ stal se jeho nástupcem; 1. ún. jmenován Václ. Sajner, poduč. v Chříči, jenž zde pobyl jen do 2. září, odešel do Loun. Jeho místo zastupuje Oldř. Tvrzník a Jos. Jirásek stal se zatim. uč. R. 1899 Ant. Lavie, prozat. poduč. v Slavětíně, vyměněn jest za Tvrzníka. Nemocného uč. Kroba zastavála Anna Šťastná, jež 1900 odvolána a uzdravený Krob nastoupil službu, ale 1. září odešel do Nečich na jednotřídní školu nově zřízenou. I přišel sem 19. září Jan Tvrzník, absolvent ústavu učit., rodem z Radonic. Ant. Lavie povolán jest do Vršovic 1901 31. čce a Anna Šťastná sprostěna místa prozat. poduč. Nástupcem jeho jest Jos. Švehla. Stav sboru učitelského byl 1901: řídící V. Květ, učitelé Jos. Jirásek a Lad. Houska, zatim. poduč. Jan Tvrzník a Jos. Švehla.

Od 1. led. 1876 vyučuje se pracím ručním a to od Jos. Andrtové až do dnes.

Zbývá ještě dotknouti se nejdůležitější stránky povolání učitelského, to jest služného či vezdejšího chleba. Škola Lenešická patřila k lépe nadaným, neboť co poznamenal farář Demel, svědčí, že učitel užíval několik korců zádušních polí snad od počátku. R. 1837 měl fassi na 127 zl. 39 kr., r. 1851 139 zl. 4³/₄ kr., r. 1858 206 zl. 46 kr. Poněvadž vláda od r. 1790 žádala nejméně

100 zl. každému učiteli a když se nedostávalo, doplácela z matice školní, měl učitel lenešický nad kongruu. Již r. 1837 bylo dítek 80, od které doby jeví se neustálý přírůstek až na naši dobu, kde jest tato škola pětiletá.

11. Líšťany (Lesčany, Lešťany).

Odškolily se od farní školy Citolibské r. 1869. Až do 1875 byla zde třída jedna, tu se rozšířila o druhou a 13. května 1896 o třetí třídu.

Prvním správcem školy byl Jos. Kemr z Družce, jenž byl od 1875 do 1886 říd. uč., a od 6. srpna jest jím Fr. Hilbert ze Smolnice po dnes.

Od r. 1875—9 byli zde prozatímně ustanoveni Václ. Brůža a Jos. Sakař. Dne 8. října 1879 Petr Gottschalk jmenován defin. poduč., odešel za prozat. řídícího do Týnce Panenského 1882 14. led.. 1883 Štěp. Klein, zat. poduč., odstěhoval se 9. říj. do Smolnice. 1884 14. led. opět prozatím jest ustanoven Václ. Kozák a tak též 1888 30. list. Adolf Petržilka, po něm Václ. Holub, zat. uč. v Černochově, 1889 defin. uč. a pobyl zde do r. 1892 30. června, kdy jmenován skut. poduč. v Citolibí; do 1895 1. říj. byl zde Emil Svitek, po něm pak Jos. Šlégr, def. uč. Třetím uč. byl 1896—9 Václ. Roubal z Hříškova, 1899—1901 Alois Pechar, 1901—3 Jan Malý.

12. Markvarec (v starých dobách Markvartice).

Obec tato obdržela exposituru r. 1901 a za prozat. uč. ustanoven jest Lad. Běhounek z Opočna, který do dnes tam vyučuje.

13. Nečichy.

Dne 1. září 1900 jmenován jest Fr. Krob, dosud v Lenešicích, správcem školy nově tu t. r. zřízené.

14. Obora.

Počátek školy Oborské sahá do doby, kde ještě vlastní farář zde nesídlil. Tím, že Obora byla spojena s farou Chodžovskou až do r. 1724, jmenuje se první nám známý kantor Tomáš Hlaváček brzy oborským, brzy chodžovským. Přichází v matrikách od roku 1682—1696, 14. říj. t. r. zemřel v Chodžově 57letý. Druhý jest Ferd. Hlaváček, asi totožný s Jak. Ferd. Hlaváčkem 1713 poprvé připomínaným. Zemřel ve Veltěžích 1849 23. května u věku 65 let. Třetí jest Václ. Hering od 1736—1745 7. října, kdy zemřel v 38 letech věku svého. Nesmí se zapomenouti, že předchůdce jeho zemřel jako chudý domkář a že tudíž mnohem dříve před smrtí svou s úřadu svého byl složen.

Následovali pak čtyři z rodiny Štumpfů: Jan Michal 1747, jenž zemřel jako osmdesátník 10. února 1795; od r. 1736—1744 byl kantorem v Slavětíně s Magdalenou Čubovou, selskou dcerkou zdejší z č. 5.; byl rodem Němec, jak soudím ze zápisů matričních, které psal;¹⁰⁸⁾ syn jeho stejného jména od r. 1786—1819 26. břez., kdy 67letý zemřel; vnuk jeho Ant. Stumpf od 1824—1868 4. června, kdy zemřel ve věku 70 let, v jehož nemoci zastával jej od ún. do

¹⁰⁸⁾ Matriky Slavětín. A. 13.—71.

květ. 1864 Jos. Sládek, poduč. v Chodžově; konečně pravňuk Pavel od 1768 do 1. října 1875. Po jeho odchodu administroval Jan Ibl od 1. října do 20. pros. načež zvolen Kar. Lůžek, který zde pracoval do své smrti 23. června 1890. Po něm místo zastával syn jeho stejného jména do příchodu Klimenta Březiny, dříve správce školy Pátecké. Tento zde zemřel 1897 21. května u věku 57 let. Po něm školu řídil po druhé Kar. Lůžek až do příchodu svého staršího bratra Aloisa, uč. v Senkově, který zde působí do dnes.

Škola byla jednotřídní až do r. 1867; od té doby jest dvojtrídní. První podučitel byl Fr. Leník rodič z Duban od 1. září 1867, jenž nešťastnou náhodou utonul v řece 25. května 1868; po něm Ant. Bradáč od 16. června do 1. list. 1868; Jos. Kyzlík odtud až do 1. května 1872; Václ. Brůža od 15. září 1872 do 31. čce 1873; Matěj Novotný od 1. října 1873 do 31. čce 1874; Jos. Hain 1874; Václ. Janda 1875; Otakar Novák od 1. října 1875 do 31. čce 1877; Ant. Vimmer od 15. září 1878 do 31. čce 1879; Alois Lůžek od 15. září 1879 do 31. čce 1886; Kar. Lůžek od 15. září 1886 až podnes. Po smrti řídícího Karla Lůžka vypomáhal Jos. Lintner od 7. dubna do 31. čce 1890 a Václ. Špička od 15. září do 1. února 1891. Po smrti Březinové byla výpomocnou Emilie Válkova v červnu a červenci 1897.

Industriální vyučování začalo 1. čce 1874. Cecilie Lůžkova učila až do konce r. 1897. Po ní vyučuje Marie Hroudova.

Školní budova nynější jest již třetí od počátku školy. Prvá, dle rozměrů nepatrná, stávala, kde jest farní zahrádka kuchyňská, druhá na východ kostela dosud stojí ve své způsobilosti a třetí na západ kostela dle požadavků nové doby účelně zařízena.

15. Opočno.

Tato osada farní náleží soudnímu okresu Postoloprtskému, školou s českými vesnicemi Zeměchy a Touchovicemi přidělena jest okresu Lounskému. Farní škola zdejší jest z nejstarších celého okresu, neboť fara byla obsazena knězem již v l. 1630—40. Také matriky farní jsou po Lounech nejstarší, počínajíce 1648 v prosinci.¹⁰⁹⁾ R. 1651 poznáváme prvního správce školy Jana, který jest totožným asi s Janem Mušem (1658) a druhý byl Alexandr Šnek, jenž r. 1660 oddán jest. Oba v témž roce nazývají se kantoři, což by svědčilo, že oba zde byli při škole, Muš jako správce, Šnek jako pomocník. Třetí Marlin Fr. Lochman od 1679—86. Čtvrtý Ondřej Fr. Ebert 1693—7. Byl dříve komorníkem hraběte Varrensbacha na Novém Hradě 1684—89. Byl Němec rodem. Pocházel z Drahonice fary Soběsucké.¹¹⁰⁾ Pátý Jan Jirí Külches od 1698—1715. Prvá manželka jeho Anna Kateřina byla dcerou holiče Michla Burgharta z Postoloprts, druhá Anna Marie Vagnerova z Jachymova. Odešel do Lenešic, 1718—23 přichází v tamních matrikách. Nástupcem jeho stal ze Jan Adam Gallina od 1716 do své smrti 11. února 1745. Byl 28 let kantorem, stár 50 let.¹¹¹⁾ Po něm byl syn jeho Václav Pavel Gallina 1744, tedy před smrtí otcovou byl

¹⁰⁹⁾ Vdp. vikáři J. Řihovi jsem díky zavázán, že mi poskytl vše, co o tom pam. kn. i matriky chovají. — ¹¹⁰⁾ Orig. křesť. l. arch. Loun.

¹¹¹⁾ Všecka data z matriky Opočenské.

pomocníkem u něho. Škole Opočenské sloužil do smrti, která ho stihla 21. ledna 1764 u věku 39 let. Bratr jeho Josef byl 1765 kantorem na Peruci. Po něm opět učil Jan Gallina (zdali syn předešlého, nevím) až do 1797 27. ledna, kdy zemřel, jsa stár 67 let; 1806 Diviš WÜRTH správce školy a po něm opět Josef Gallina až do 19. srpna 1834. Zemřel 80letý. Poslední tohoto rodu učitelského, který pocházel dle nejstarších matrik z Hřivic a byl ve službách mnohých pánů na Novém Hradě, byl opět Josef Gallina, který zde zemřel 31. pros. 1865 76letý. Tedy celých 139 let s malou přestávkou Divíše WÜRTHA byl zde rod Gallinů. Po něm nastoupil Jan Vochomůrka až do své smrti 11. pros. 1885. Od r. 1886—96 Fr. Malý a směnou za Citoliby Ant. Herrfort od 1896—1904.

Škola Opočenská byla od nejstarších dob silně navštěvována. Proto mívali zdejší správcové škol pomocníky. Prvý známý jest Ondřej Ebert, než se stal správcem, druhý Jan Jiří KÜLCHES. Později 1760 známe Jos. Gallinu, 1790 Fr. Gallinu, 1799 Frant. MÖŠLA, 1800—3. Martina ANDERTA, který odešel do Lenešic, 1808—9 Jana SIKULU, 1811—16 Jana Gallinu, 1818—23 Fr. ŠEDIVÉHO, 1820—1821 Jos. ŠEDIVÉHO.

R. 1820 za faráře Jana MARŠÁLKA rozdělena jest škola ve dvě třídy. Od té doby byli zde dva podučitelé, 1823—30 Ant. KNOPF, který odešel do Loun, 1830—38 Václ. ANDERT, 1839 Frant. NEBOZ, 1840—5 Jos. HOUDA, 1845—51 Jan REINL.

R. 1854 9. října konala se porada o služné dvou podučitelů. Krajský úřad v Žatci vyměřil 1858 14. března prvnímu podučiteli služného 120 zl., druhému 100 zl. Podučitelé byli: 1852—66 Frant. LŮŽEK, 1856—8 Václ. TRNKA, 1863 Eduard ŠTRACHOTA, 1864 Jos. TÍRK, 1864—74 Václ. ŘEHÁK, výpomocní 1875 Theodor NOVOTNÝ, 1875 Matěj NOVOTNÝ, 1876—8 Václ. VAGNER z Pozdně, 1878 Kar. MAUSINGER, 1878—88 Štěp. ŠTĚTINA.

Od r. 1886 otevřena jest třída třetí: 1886—8 Štěpán ŠTĚTINA podučitel, 1888—1901 učitel, 1888—94 Václ. KYZLIK, 1894 Adolf PETRŽILKA, 1894 Václ. LOSKOT, 1895 Jos. ŘEHÁK, 1895—97 Emilie DAPECIOVA, 1898 Alois PECHAR, 1898—1900 Kar. BAJER, 1898 Lad. BĚHOUNEK, který zastával 4 měsíce nemocného Dominika ŠPIROCHA v Slavětíně, 1901 stal se expositou v Markvarci, 1898—1900 Růžena ŠNOBLOVA, 1900—4 Jos. BÁLEK.

Stará škola stála na místě domu čis. 18. čelem k jihu, novou školu stavěti usneseno 9. list. 1890 na pozemku Václ. Lehmana.

Škola Opočenská byla od počátku česká a německá až do 1870. Od té doby jest česká.

16. Orasice.

Že duchovenstvo katolické, kde mělo vliv bezprostřední, tlačilo na zřízení školy, jest důkazem malá poměrně obec Orasická, jež náleží od počátku 16. stol. děkanovi kapitoly nyní biskupské v Litoměřicích. Má kostel komendáttní sv. Mikuláše, kam dosluhuje farář chodžovský. Pamětní kniha místní začíná řadu učitelů teprv začátkem minulého století, kdežto v matrikách shledáváme prvního učitele Bartoloměje SRBIČKA již 1691—1702. Po něm byl zde 1703—1748 Vavř. KOPFIVA, 1748—1781 Jiří VANĚK, 1781—1790

Fr. Zdvihal, který se dostal do Dobroměřic, r. 1800—1814 Josef Frank, jenž odešel do Radonic, 1818—1823 Jan Lůžek, 1824—1872 Hynek Kalach; týž byl podučitelem v Libochovicích, potom uč. v Slatině a odtud přišel do Orasic i zemřel 15. července 1874, věku svého máje 85 let; 1872—1873 Jan Tvrzník, dříve podučitel v Dolním Ročově, který odešel za řidícího do Radonic. R. 1874 administroval školu Jan Ibl, poduč. v Smolnici, který se stal řídícím v Řisutech okresu Slanského. Trvale ustanoven po něm Václ. Řehák, poduč. v Opočně a působil zde až do své smrti 10. října 1901. Prozatímním správcem stal se Oldř. Tvrzník, 12. září 1902 přišel sem z Lištan Jos. Šlégr, který zde působí dosud.

První učitelé od 1691—1780 vyučovali asi po domích. Byly začátky každé školy skrovné. Později teprv za císařovny Marie Terezie vystavěna škola, pouhý přizemek, jak se dosud spatruje, teprv 1897 vystavěna nová nynější budova a škola stala se dvojtridní 1899.

Podučitelé byli zde prozat. poduč. v Slavětíně Oldř. Tvrzník do 31. pros. 1899. Trvale pak ustanoven Dominik Špiroch 1. března 1900. Týž ku své žádosti přeložen ze služebných ohledů do Slavětína a na jeho místě zde působil dotčený Tvrzník. Po smrti řidícího ustanoven zde prozatím Vladimír Švácha, dříve v Telcích, 12. dub. 1902, který však okr. šk. radou určen jest pro Pnětluky, kdežto Tvrzník jako def. uč. v Slavětíně až do dnes působí.

(Pokračování.)

Kartuziáni na Moravě.

Napsal JOS. ČERNÍK.

(Dokončení.)

2. Klášter kartuziánský v Dolanech a v Olomouci.

Bylo roku 1378, když litomyšlský biskup Albert, veliký příznivec řádu kartuziánského, založil na svém panství biskupském nedaleko Litomyšle vedle svého letohrádku a dvoru, zvaného Trčka, nový klášter kartuziánský „ku spáse své. svých rodičů a přátel duše“, jak zní v listině zakládací; klášter měl slouiti „Mariin ke“ („Rubus Mariae“); listina zakládací uveřejněna v díle Thes. anecd. benediktina Bernarda Peza. Albert stanovil, že nově založený klášter má tvořiti úplný konvent, totiž 13 mnichů s převorem a fratrů, kolik bude třeba. O potřebné nadace postaral se zakladatel, věnovav jim několik držav ze svého dědičného majetku. *)

Darované statky rozkládaly se většinou na Moravě. Tak zakoupil jmenovaný biskup již téhož roku Dolany a Tovíř od Potha z Villenberka-Losic, zvaného Beneše a Proška; pak Moravičany s farou a jedním volným dvorem a Polonín od jeho bratra Benedikta z Villenberka-Buzova r. 1379 a daroval všechny 4 vesnice klášteru, vymíniv sobě jen patronátní právo fary Moravičanské. Koupě účastnili se Petr z Rožmberka, probošt pražské kaple Všech Svatých, a jeho dva bratři. **)

Zřízení kartouze převzal Jan, zvaný z Leupachu, mnich kartouze sv. Michala u Mohuče. Příštím rokem Albert zajistil kartouzi

*) Competentibus redditibus, proventibus ac bonis aliis de nostris patrimonialibus bonis comparandis . . . — **) Tab. b. terrae Moraviae czud. Olom.

državu „Trčka“ a zařídil zprva klášter jen pro dva mnichy; až by generální kapitola kartuziánská se dohodla o počtu členů; rovněž poukázány potřebné příjmy ke stavbě kláštera; nadační listina je ze 7. dubna 1379. Roku 1380 svolil markrabě Jošt, aby jmenované vesnice byly vepsány do zemských desk, že patří klášteru, což se stalo asi ještě téhož roku.*)

Zdá se však, že nemohli se kartuziáni klidně a beze sporu uvázati v darované jim statky; neboť roku 1379 opat s celým konventem kláštera dli na Hradisku u Olomouce, Toviř jim z polovice patří a v Dolanech hospoda a dvorec (curticula); i bratři Medvědek a Zbyněk Dubčanský se hlásili o poplatek 28 marek, které jim povinovala obec Moravičany. Hned v začátcích zasáhla trpká rána konvent Rubus Mariae úmrtím zakladatele jejich Alberta; skonalt 11. ledna 1380, ustanoviv ve své závěti, že právo patronátní v Moravičanech připadá po jeho smrti klášteru. Po jeho smrti byl v litomyšlské diecési rozbroj; jmenování totiž dva biskupové: Jan Soběslav od papeže Urbana VI., od protipapeže Klimenta VII. Hynek Kluk. Jan Soběslav udělil klášteru několik nových výhod, než ochranná ruka jeho byla slabá, poněvadž mu bylo bojovati netoliko se soupeřem Hynkem, nýbrž i s metropolitou pražským, který se dal na stranu Hynkovu. K tomu majetek v Trčkách nedostačoval, aby uživil úplný konvent, pak poloha jeho nehodila se nikterak pro stavbu nového kláštera. Z těchto důvodů, jakož i že nejlepší državy byly na Moravě, rozhodl se převor i celý konvent přeložiti celou nadací na Moravu, do krásné krajiny u Olomouce, do Dolan.

Žádal tudíž konvent papeže, markraběte, generální kapitolu svého řádu a kapitolu olomouckou — biskupský stolec osířel právě úmrtím biskupa Petra Gelita, — aby jim bylo dovoleno přeložiti své sídlo. Olomoucká kapitola svolila hned, aby byla zřízena kartouze v Dolanech, markrabě Jodok dal rovněž zapsati do desk zemských jejich državy jakož i vymazati veškerá práva Petra a Jana z Rožmberka a Jaremy z Ústí, jež měli vyhrazena na jmenovaných statcích, což se stalo o třech králích l. 1389. Téhož roku přišlo povolení valné hromady řádu; mniši musili snad již před tím míti velikou naději, že bude vyhověno jejich přání, poněvadž vystavěli si klášter v Dolanech již rok před tím, totiž l. 1388. Dovolení papežovo přišlo teprve r. 1396. Roku 1392 uštědřil klášteru markrabě Jošt dva dvorce; byl té doby jeho největším dobrodincem.

Dosud však nesměl klášter svémocně kupovati žádných usedlostí a statků, nýbrž jen se spokojiti tím, co mu bylo darováno zbožnými a velkomyslnými jeho přáteli. Než i v tom jim ulevil markrabě, dovoliv jim l. P. 1398, že smí kupovati usedlosti a statky nemovité až do 700 marek, čehož klášter brzy využítkoval, vydraživ si od Erharda z Lesnice obec Lučany za 600 marek. — Bratr Jodokův smýšlel docela jinak a kde mohl, potíral a utlačoval veškeré duchovenstvo moravské, světské i řeholní; kartuziánům neškodil pro sestru svou Annu, provdanou za Petra ze

*) Záznamy r. 1380 desk zemských se ztratily.

Šternberka, který se vřele ujímal mnichů dolanských. Roku 1396 visitovali dva cizí převorové nově založený klášter, při kteréžto příležitosti stanovili přesně hranice jeho; totéž učinil olomoucký biskup Lacko.

Těše se přízni tak mocných pánů, zkvétal klášter; měl i svého vlastního purkrabí (Václava z Trešic) i své lenní pány; jedním z nich byl Václav z Moravičan, jemuž náležel podíl statku Tepence (majitel statku Tepence byl ze země vypověděn). Bratr markraběte Prokop daroval tento podíl klášteru a jeho bratr Jošt všechny lesy, křoviny, louky a pastviny od hradu Tepence až po Jivavou, ke které patřily; svého času byly majetkem Karla IV., když byl ještě markrabětem moravským.

Co se vesnice Jivavé týče, zvětšovala se přičiněním převorů kartuziánských, zvláště převora Pavla od roku 1547; osvobozena skoro ode všech daní a desátků, rozvíjela se rychle, tak že ji císař Rudolf II. roku 1581 povýšil za městys; zdali kartuziáni vystavěli také kostel, neví se jistě, avšak bez pochyby, an převor Pavel si vymínjuje, aby se nechalo volného místa pro stavbu kostela, školy, nemocnice a pivovaru, právě když dovolil občanům z okolí mýtití lesy a stavěti domy. Tomu rovněž nasvědčuje okolnost, že právo navrhovati duchovní správce pro tuto farnost patřilo klášteru kartuziánskému v Olomouci, jak se dovidáme z farní fassé roku 1769; práva toho užívali až do svého zrušení. V téže fassé čteme, že novější chrám Páně byl roku 1717 vystavěn ke cti sv. apoštola Bartoloměje klášterem kartouzským za pomoci farníků.

Dosud však až po začátek XV. st. neměli mniši svého kostela; když se přichystali ke stavbě, posvětil r. 1399 olomoucký světící biskup Jan místo pro stavbu kostela a nového hřbitova u Dolan a r. 1400 povolil biskup litomyšlský úplnou inkorporaci fary moravičanské. Štědrý dárcé Jošt potvrdil ještě jednou roku 1406 všechny nadace klášterní, totiž vesnice: Dolany, Tovíř, Moravičany, Polonín a Loučany, přidav k tomu dva od svého otce Jana zakoupené dvory v Poloníně a jeden v Haňovicích, potom svůj podíl úplně již zbořeného statku Tepence s vesnicí Jivavou; i peněžní podporou obstaral klášter, darovav mu 200 marek, jež uvalil na zemskou daň obce Mládce u Ousova, aby si mohli vystavěti potřebné budovy klášterní. Dvůr haňovický bez pochyby prodal klášter olomoucké kapitole, která ho dosud užívá. Dle nadační listiny ze dne 17. března 1411 potvrdil také král Václav klášteru všechny jeho dřívější výhody a dary.

Odtud až po husitské bouře je doba rozkvětu kláštera dolanského. Bohatstvím sice zrovna neoplýval, byli však mniši přece opatření úplně vším, čeho potřebovali pro sebe, že jim nebylo triti žádné nouze; mohli se cele věnovati svému povolání, zdokonaliti sebe a své okolí. Tím se stalo, že se klášter zveleboval, především přičiněním nejznamenitějšího převora svého Štěpána, muže velmi učeného a zároveň proslulého i za hranicemi, ba po celé Evropě pro svůj neúnavný boj s učením Viklefovým a šířitelem jeho ve vlastech našich mistrem Janem Husem a jeho stranou. Pro důležitý význam jak pro svou kartouzi, která téže výše nedospěla již nikdy, ani když se přesídlila do Olomouce, tak pro celou vlast českomoravskou podrobněji vyličíme činnost jeho. Žel, že není.

vůbec hojných pramenů, z nichž bylo by možno čerpati, tak že lze velice málo tvrditi s jistotou, zvláště o době, než se stal převorem v Dolanech.

Co o tomto období víme, dovidáme se většinou z výzkumů moravského benediktina Bonaventury Pitra a dolnorakouského Bernarda Peza. Ale i to jsou jen domněnky. Byl prý kancléřem krále českého. V jedné knize náležející dolanské kartouzi objevena byla slova psaná rukou soudobou: *Liber domus Vallis Josaphat ordinis Carthus. prope Olomutz in Dolano, quem adidit venerabilis dominus Stephanus magister in artibus et cancellarius regis Bohemiae, postremo prior et fundator super adictae domus: Rogo, orate pro eo, quia sanctae vitae et malleus fuit Hussitarum.* Než žádný Štěpán není jmenován mezi kancléři, notáři a proto-notáři ani Karla IV. ani Václava; byli-li tedy vůbec kancléřem, pak jim byl asi v některé vedlejší kanceláři; ale tu by se nehodilo pojmenování „*cancellarius regis Bohemiae*“; bez pochyby jest asi náš Štěpán totožný s oním: „*honorabilis Stephanus, notarius tabularum*“, který se uvádí v listině pražské kartouze.

Že byl mistrem svobodného umění, nelze pochybovati. Pocházel prý ze starého šlechtického rodu „Kosovahora“; cituje se na důkaz této domněnky také jen záznam jedné knihy, jenž zní: *Iste libellus concessus est Domino Stephano priori Vallis Josephat ord. Cartus. in Dolan per Blasconem de Kosohora, sororiam dicti prioris anno Domini 1398.* Dokázanou pravdou historickou však uvedená domněnka rovněž není. Zajímavo jest, co uvádí místopisec Řehoř Volný o původě Štěpánově; praví, že byl posledním právním potomkem rytířského rodu „Schramm“, který po delší dobu byl lenním pánem biskupského hradu Meliče u Vyškova. Na důkaz uvádí revers z r. 1411, v němž abatyše kláštera pustoměřského píše, že převor Štěpán byl „*ultimus et legitimus heres virilis sexus Theodorici dicti Schramm de Melicz.*“ Tento názor se zdá býti nejjistějším ze všech dosud známých.

Tohoto Štěpána zvolila r. 1388 generální kapitola řádu převorem kartouze dolanské; převorský úřad zastával až do své smrti 27. července 1421.

Kartouzi své pomohl k veliké cti a slávě; lze užití o něm slov Lefebrových: „méně ji řídil, než zřídil“; z toho důvodu zovou jej mnozí jeho nástupcové zakladatelem kláštera dolanského. Jisto jest, že učeností a neohrožeností, jež celý konvent dával na jevo, řídě se vzorem svého představeného, hlasného si dobral jména. Jako Štěpán vystupoval směle proti Husovi, tak jeho nástupce Pavel potíral Šimona Tišnovského.

Spisy Štěpánovy byly velice oblíbeny, nebylo asi ani jednoho kláštera kartouzského, v jehož knihovně by díla Štěpánova nebyla zaujímala místa čestného; ba i ostatní katolíci rádi je čítali. Vždyť Štěpán asi nejlépe ze všech své doby znal a pochopil názory Viklefovy a jeho učeníka Husa. Byl sice učencem své doby, ale Viklefovi se přece rovnati nemohl. Velikou vadou, pouze sice zevnější je, že nevybírál a nešetřil ostrých výrazů proti protivníkovi svému, čímž se zneprzyjemňuje duchu našemu četba spisů jeho, kdežto Viklef zahalil své bludné názory v krásné, ušlechtilé a učené roucho.

Sloh Štěpánův upomíná častěji na sloh Abrahama a Sta Clara. Je sice drsný, ale vrstevníkům se velice zamlouval; vlekl to duch času sebou, (na př. oslovuje Husa: „o doctor, non doctor, sed coctor, Jesu Christi et veritatis inimicus et destructor, falsitatis lector, et sue salutis lictor mortifere.“) Škoda, že neznal všech spisů Viklefových, snad mu byly nepřístupny nebo se nechtěl zahloubat v ně pro jejich nebezpečí. Trialog Viklefov znal výborně, ale že nejdůležitější dílo Husovo „O církvi“ je jen plagiátem díla Viklefova téhož jména, neví, neboť věděl-li by o tom, zajisté by nebyl opominul důkladně mu to vytknouti.

Ze spisů Štěpánových nelze úplně sledovati vývoj viklefismu a husitismu ve vlastech našich. V prvním svém důležitějším díle nezmiňuje se ještě o husitismu. Co je r. 1408 Hus? Tentokrát již sepsal Štěpán svou „Medulla tritici“ (t. j. pšeničná trest) čili „Antiwiklif“. — Jíž tento název knihy udává její obsah a směr. Nápis „Medulla tritici“ poněkud zaráží; nesmí se zapomenouti, že tehdejší doba ráda čerpala tituly z oboru přírodopisu; tak nazval již odpůrce Viklefov seznam jeho bludů „Fasciculi zizaniorum“ t. j. několik svazků koukole. — Medulla má býti obranou víry proti Viklefovu Trialogu. Věnoval ji gener. vikáři Janu Kbelovi, který rozhodně potíral české viklefity, jak slovy s kazatelnou, tak různými opatřeními církevní kázně.

Zprva váhal Štěpán napadnouti muže, odpočívajícího již 24 let v lůně zemském. „Co prospěje,“ táže se, „napadati mrtvého?“ „Mrtvému,“ zní odpověď, „to ovšem neprospěje, ale živým; neboť Viklef žil ve svých spisech, jež se s oblibou četly a studovaly ode všech stavů tehdejších. Jako větrem o závod šířily se a nadchly mnohého. Stoupenci Viklefovi se množili netoliko na dvorech knížecích, nýbrž i mezi kněžími a studujícími; všude se disputovalo o thesích Viklefových; ba i do ženských klášterů vnikl duch jeho, i v tiché celly kartouzské.“ Tak líčí Štěpán šíření viklefismu a nepřehání. Je z jiných pramenů povědomo, jak se duch bludařský anglického učenice zmocnil celého smýšlení tehdejšího a jak se na všechny strany rozvětvil. I u Štěpána byla doba, kdy omlouval Angličana; dlouho však netrvala. Jakmile přečetl jeho Trialog a zjistil, jak chytře v pravdu vmísil své bludné tendence a názory, nepochyboval ani dost málo, že Viklef je kacírem a to tím nebezpečnějším, že své bludy podává čtenářstvu učeně a mnohou pravdou okrášlené; jen tak lze si vysvětliti, že v době poměrně krátké ovládl vše v zemi, ve které před tím o nějakém bludu nebylo ani slechu. Protilekem toho měla býti „Medulla“.*)

Nejostřeji napadl Viklef v posledních svých letech nauku katolickou o nejsv. svátosti oltářní, pak žebravé řády a hierarchické zařízení církve. Nelze se tudíž diviti, že se Štěpán rozohnil ve své obraně a že užívá ostrých výrazů, ba i příkrých. Medulla dělí se ve čtyři oddíly, z nichž první a čtvrtý se zabývá naukou o večeři Páně, druhý a třetí jinými otázkami.

Mezi tím stal se Hus věrným a nezlomným zastancem a šířitelem viklifismu v Čechách. Jsa ohlíben u vysokých pro svou

*) Tištěna je u Peze: Thesaurus anecdotorum IV. 2. část str. 131.—360.

„Sborník Historického kroužku.“

učenost a u nízkých pro své krásné řeči, strhl všechny za sebou. Než i Štěpán nelenil; vydal kratší sice, ale rovněž cenný spisek, Antihus; věnoval jej svému bývalému učiteli Stanislavu ze Znojma. Rozebírá a potírá v něm tři hlavní these Husovy. Nejdůležitější je these třetí: „zdali se smí věřiti v papeže.“ Hus popírá a hájí se důvody, jež úplně čerpal z Viklefa. Štěpán na to vece: „Ne v papeže, nýbrž papeži jest věřiti, učí-li dle katolické víry a dle evangelia.“ Trpce vytýká Husovi, že neposlouchá svých představených: byť byla kázání jeho lákavá, byť se i mohlo souhlasiti s jich obsahem, přece by měl upustiti od nich. žádala-li by toho poslušnost; rovněž vytýká mu pyšnou ješitnost; snaží se také dokázat, že právem byly spisy Viklefovy spáleny, že Hus nemá práva dovolávati se písma sv., jež vysvětluje dle svého rozumu.

Koncem září 1414 uveřejnil třetí spis proti Husovi, ještě za jeho života, a době však, která se stávala čím dále tím kritičtější. Nadepsal leták ten: „Hus a vrabec,“ věnuje jej nejbřitstějšimu nepříteli husitismu jak v Čechách tak na Moravě Janu Železnému, biskupu litomyšlskému. Vyvrací v něm názory Ariovy a Viklefovy o poslušnosti a o večeři Páně. Od Viklefa přechází k Husovi a vytýká mu neposlušnost k církvi, neužitečnost jeho kázání a nepoddajnost; dokazuje, že vyobcování mistra Jana Husi z církve je správné, jeho odvolání však ke Kristu marné.

Mezitím svolán již sněm kostnický, na němž se také jednalo o Husovi a jeho nauce. Povolán na sněm byl a také se ho i účastnil Štěpán.

Posledním znamenitým dílem Štěpánovým polemického rázu je jeho list k Husitům, jenž byl dokončen v říjnu 1417. Obsahuje pět částí. První zabývá se skutky Husovými; ačkoliv byl Hus právem odsouzen jako kacíř, přece nepřestávají stoupenci jeho slaviti památku jeho, šířice nepravé zprávy nejen mezi šlechtou, nýbrž i u obecného lidu, zprávy, jež všeobecně brány za bernou minci a jimž se věří, a že učí, jakoby se bránilo lidu zabývati se Písmem sv.; dále že tvrdí, že sv. přijímání pod jednou způsobou je neplatné; tyto námitky potírá v části druhé; třetí jedná o úctě obrazů, čtvrtá o mniších a pátá hájí jednání sněmu kostnického.*)

Uvedený list, jakož i ostatní spisy Štěpánovy jsou vůbec pro dějinný vývoj viklefismu a husitismu v prvním a druhém desetiletí patnáctého století prameny výborné. Nescházejí v nich ani mnohé jednotlivosti, které zajímavé často vrhají světlo na různé osobnosti, přitele i nepřitele. Právě polemické stanovisko spisovatelovo je to, jež skýtá mnohou pro dějepis důležitou zprávu.

Ostatní spisovatelské plody Štěpánovy nejsou známy; možná, že by se ještě našlo některé jeho dílo v archivech a knihovnách moravských. Zachovala se nám ještě některá kázání jeho ve dvou rukopisech studijní knihovny olomoucké; v jednom jsou kázání nedělní a sváteční s nápisem: *Item pulchri et succincti sermones de aliquot festis et Dominicis, qui videntur esse compositi a Domino Stephano primo priore Carthusiae Olomucensis.*

V druhém rukopise je kázání o Panně Marii: *Sermo de B. V. M. ab angelo salutatae, auctore Domino Stephano primo priore*

*) Uveřejněno u Peze.

carthusiae Vallis Josaphat. Ve Vídeňské dvorní knihovně chová se ještě zlomek psaní jeho olom. kanovníku Vilémovi z Kortelangu, který byl dlouhá léta zaměstnán v kanceláři Karla IV. a Václava. Mnozí, jako na př. místopisec Volný, Štěpánovi připisují ještě dílo „Tractatus de Corpore Christi“, neprávem však; Pez se proti tomu rovněž ohrazuje. Ale za to je nepopíratelně autorem dvou dopisů, které se chovají v kapitolní knihovně. Lze je nazvat úvodem k „epistola ad Hussitas“; první je datován 10. února 1419 a zaslán králi Sigmundovi; vyslovuje naději, že se podaří císaři potlačit nebezpečné kacířství v království Českém. Ze slov, že se utrpení tohoto světa nenechají rovnati ke slávě v nebesích, lze souditi že husité již se veřejně zdvihli. Druhý list zaslán byl kanovníku a děkanu u Všech Svatých v Praze Štěpánu ze Stankova; jde z něho na jevo, že přišla doba, kdy si musela kapitola pražská již v cizině hledati chleba.

Ze všeho, co jsme napsali o Štěpánovi, jeví se, že byl velice činný a že všemožně se snažil zatarasiti cestu vzrůstajícímu se bludu husitskému; zván byl proto od svých vrstevníků „kladivem husitů“, malleus Hussitarum.

Ačkoliv měla kartouze dolanská tak vznešeného, učeného a váženého převora, nebyla přece již tehdaž bez nepřátel; tak na př. odňal jí Herart Puška z Kunštátu mlýn v Moravičanech, nadělav jim při tom ještě jiných škod, začez jej převor Štěpán zažaloval u soudu zemského, ceně odškodné na 200 marek. Nejhuře však dařilo se klášteru, když husitské voje vpadly na Moravu a vše pustošily a ničily, co jim bylo v cestě a s nimi nesouhlasilo. Že svou zlost vylili na klášter dolanský, nebude divno nikomu, komu je známa činnost Štěpánova. Vůbec naplňuje nás obdivem, že kláštera šetřili při svém prvním vpádu na Moravu 1421. Udávají sice někteří dějepisci, jako Fischer, že již tehda dorazili husité až k Olomouci a kláštera dobyli. Všeobecně má se však za to, že jej vzali útokem teprve r. 1425. V zemském archivu moravském je poznámka: Occupaverunt Hussitae monasterium Dolan et castrum Hluboký et multa damna exinde fecerunt civitati Olomucensi.*)

Mniši prchli do Olomouce. Tam se stali husité postrachem Olomouce, neboť právě kláštera mohli užívati a použili ho také jako nedobytné bašty, odkud pak konali své nájezdy a výpady. Olomoučtí žijíce stále ve strachu před nimi, úpěnlivě prosili zemského hejtmana Leopolda Krajíře, zemského komoří Jošta z Rosic, jakož i pána novojického Jana z Kravař za rychlou pomoc, s jakým však výsledkem, neví se; bezpochyby měli zmínění pánové sami se co hájiti.

Jednou podnikli olomoučtí občané i s biskupem Janem výpad proti husitům, byli však odrazeni. Husité pak asi opustili na čas zpustošený klášter; zdálo se totiž, že budou spory Husem vyvolané urovnány, ana papežská stolice sama přišla jim částečně vstříc svými kompaktáty na koncilu v Bazileji, který se sešel r. 1431. Přece však myslí byly ještě příliš rozvášněny a stálými šarvátkami

*) Dobyli husité klášter Dolanský a hradiště Hluboký a škodili z těch míst citelně Olomouci.

a bojem rozjitřeny, že nesmělo se věřiti pokoji, který se zdál býti dosud dušený, věstící ještě horší pohromy. Nerozhodovalo dosud právo, nýbrž meč. Tak přikvačil z jara 1437 Smilo z Moravan s tlupou husitů, dobyl několik míst u Olomouce, usadil se v nich, plenil a pustošil okolí. Brzy obrátil se však na kartouzi, poznáv dobře, že dobude-li jí, bude míti výbornou oporu proti Olomuckým. Seřadil proto své vojsko a podnikl prudký útok na klášter v noci před hromnicemi; hned při prvním útoku zmocnil se kláštera a hrozně jej zpustošil; rukopis *Series priorum* podotýká k r. 1437 „*Carthusia Dolanensis circa Purificationem B. M. V. solo aequatur a Hussitis.*“ *)

Mniši utekli se opět do Olomouce, kde jim městská rada darovala nedaleko farního kostela Panny Marie stojící dům, který již r. 1426 zakoupila od Maršika z Radověsic; k tomu přidala jim jednu kapli a dovolila jim u městské zdi budovati své celly.**)

Poněvadž kartuziáni nepožívali žádných masitých pokrmů, proto všude u svých klášterů zakládali zahrady a rybníky; v zahradách pěstili potřebnou pro sebe zeleninu a ovocné stromy, v rybnících chovali ryby. Aby město i této jejich potřebě vyhovělo, darovalo jim ještě místo, aby si mohli založiti zahradu a sádka.

Častěji pokoušeli se občané olomoučtí vyrvati klášter nepříteli, než nezdařilo se jim to nikdy. I vzali své útočiště k prostředku, který se již velice často osvědčil, že zmůže více než meč, totiž dukáty. Smilo přenechal obranu kartouze jednomu ze svých náčelníků, kterému se dukáty velice zamlouvaly; za 600 dukátů vydal kartouzi. Sotva měšťané měli klášter ve svých rukou,***) hned jej zbořili, že nezůstal kámen na kameni, aby snad opět někdy nepoužil ho nepřítel jako východiště a opory svých útoků na město.

Dům městem darovaný směnili kartuziáni za jiný, který také stál u téhož farního kostela, ale patřil kapitole, v tak zvaném předměstí, mezi klášterem svatě Kláry a ulicí Všechn Svatých; k tomu obdrželi od města místo mezi školou a nemocenským mlýnem, začez bylo se jim zavázati, že vystavějí v tom okolí městskou zeď a městu budou ročně platiti pět marek; stalo se za převora Vavřince o vigilií sv. Matouše ap. a evang. 29. září 1442.†) Tu si mniši s povolením vrchní správy svého řádu vystavěli nový klášter, kláštera dolanského úplně se vzdavše. R. 1445 16. července dovolila jim městská rada, že si mohou opět zříditi ještě nová sádka; rovněž ponechala jim tři domy a zahradu od svatě Kláry až po mlýn; kartuziáni zavázali se za to zjednatí průchod pod věží započatou až k bráně a vystavěti zeď až po věž.††)

Prelát Vojtěch Wiedemann vystavěl na místě staré kartouze dolanské kapli sv. Kříže, kterou prelát Anthelmus Fournier obnovil a Josefem Sattlerem dal in fresco vymalovati; r. 1800 byla znesvěcena, prodána a odklizená.

*) Kartouze dolanská kolem očišťování blah. Panny Marie se zemí srovnána od husitů.

**) An der Stadtmawr ihre Gemeche und Gezelt zu bawn.

***) Den Feinden Gottes und der Christenheit abgerungenes Kloster.

†) Listina o tom v městském archivě olom. orig. lat. pergam. s pečeti.

††) Orig. perg. něm. s pečeti krásně zachovalou archiv. měst.

R. 1437 markrabě Albrecht dovolil klášteru, že smí na všech svých državách svobodně dolovati jakoukoli rudu a ji i zpracovávati. Brzy po přesídlení do Olomouce dostali se mniši v rozepři s kapitolou pro les u Jivavé, který si kapitola mínila osvojiti; rozbroj hrozil propuknouti ve velikou bouři, byl však uklizen rozsudkem zemským roku 1432. Avšak mezi rokem 1606 až 1617 vzplál spor znova, poněvadž kapitola opět les odcizila klášteru, který se častěji u zemského soudu dovolával svého práva. Pomalu zacelovaly se rány, jež zasadily kartouzi husitské bouře; pomáhaly jí vydatně v tom dary; tak věnoval na př. olom. občan Jan Vorlauf r. 1437 ve své závěti kartouzi 10 marek. Proto zotavili se kartuziáni brzy, neboť již r. 1467 mohli 1200 dukátů půjčiti biskupu Prothasiovi, zač jim v zástavu dal obec Slavonín. Dvě léta před tím sbratřili se obě kartouze moravské, králopolská a olomoucká.

Velikým dobrodincem kláštera byl král Matyáš Corvinus; převzal totiž r. 1468 klášter ve svou ochranu, poručiv svým vojínům, aby jej vždy chránili proti nepříteli i příteli; r. 1475 neplatným prohlásil úkaz Jiříka z Poděbrad, kterým byly zabaveny všechny statky klášterní, dovoliv k tomu kartouzi vybírat poplatek 30 marek od městyse Ivanovic a to potud, pokud by městečko nebylo vykoupeno zeměpánem za 400 marek. Zvláštním zjevem je, že králopolská kartouze klonila se na stranu Jiříkovu, od něhož byla za to chráněna, kdežto olomoucká horovala pro Matyáše.

R. 1482 vydražili si mniši vinici od jisté vdovy Salzerové a deset let potom věnoval kanovník Václav Tašner 100 zl. klášteru, aby si mohl vystavěti dvě nové celly; dvě léta před tím vystavěli si mniši kostel (r. 1490).

Tu však záviděli různí pánové klášteru jeho blahobyť a bezprávně přivlastňovali si různé jeho části a práva; tak škodil jim Matyáš Charvát, zástavní držitel kláštera hradišského, dav jednoduše vymýtit některé lesy, které byly majetkem kartuziánským; hodně jim škodil také jejich ochránce Jan z Dubé a Lípy, jenž si osoboval nepřiměřená práva nad klášterními poddanými, pak Václav Skrbenský z Doloplaz, zakázav jednoduše Ivanovicům odváděti klášteru zmíněný poplatek.

Okolo r. 1504 měl klášter též mlýn ve Vrchoslavicích a r. 1507 dovolil konventu král Vladislav čepovati víno šesti kanovníkům nebo kněžím, jakož i všem ostatním nemocným kněžím, osvobodiv pak r. 1514 klášter všeliké zemské daně „pro jeho chudobu a velké vydání na stavby klášterní.“ Jeho syn a nástupce Ludvík přikázal r. 1523 hejtmanu zemskému, aby chránil klášter a zastával se ho při svobodném vaření piva v Dolanech, jakož i při převozu jeho i vína z Dolan do Olomouce.

Nicméně však již král Vladislav odevzdal, nestaraje se nic, zdali s tím souhlasí konvent čili ne, r. 1511 ochranné právo kláštera a správu obcí klášterních Dolan, Moravičan, Tovíře a Palonína Václavu Berkovi z Dubé, což bylo klášteru jen na škodu, poněvadž si ochráncové obyčejně osvojovali veškerá práva, snažíce se, aby pro sebe nejvíce vytěžili, a nedbajíce, že je to na úkor jiným. Ochranné právo přešlo v ruce vévody Karla z Münsterberku, jenž

je r. 1593 za 900 zl. odstoupil Joachimůvi Piocovi z Hradčan. Ze sumy 900 zl. lze poznati, že se ochranné právo asi dobře vyplácelo, nebo spíše že se ochráncové sami postarali, aby něco vyneslo. Jak se zdá, byly klášteru všechny statky vráceny teprve po bitvě bělohorské, jež zůstaly jeho majetkem ještě s městečkem Jivavou, vesnicemi Doubravicemi, Pavlovicemi a Radnicemi až do jeho zrušení 19. ledna 1782.

Od XVII. století již nezískal klášter žádného majetku, ani zeměpánové nepřáli valně kartouzi. Jako na celé Moravě klesal tenkrát duchovní život, neuchránili se toho ani v klášteřích. V Olomouci samé zanikal živel katolický, že vládní otěže vzali ve své ruce jinověrci. I mezi kněžstvo vloudila se lhostejnost náboženská, čímž se stále lépe dařilo protestantům; vždyť i světicí biskup Martin Göschl odpadl od víry. Ovzduší nezdravé vniklo i přes zdi klášterní: zdá se, že i v kartuziánském klášteře nebyla kázeň zachovávána. Dne 29. srp. 1564 prosí převor olom. kartouze Jan městskou radu, aby zatkla mnicha kartuziánského, který prchl z kláštera a prý se v městě zdržuje u jakéhosi Volfa.*) Převorové sami neodporovali duchu času.**)

Od té doby není nic důležitějšího zaznamenáno o olomoucké kartouzi, vyjma že r. 1617 dal se převor František z Bernkastlu pohnouti Valdštýnem, aby založil nový klášter ve Štípě, jak si toho přála jeho druhá manželka Lukrecie.***)

Jak se kartuziánům vedlo za třicetileté války, nelze rovněž udati žádných podrobností, jen to, co se všeobecně událo všem klášterům. Jakmile se dostali nekatoličtí stavové v Brně k vládnímu veslu, trpěli i olomoučtí katolíci. Vyslaní komisaři brzy byli pány olomoucké radnice, potlačující, jak jen bylo možná, živel katolický; mezi nimi vyznamenával se Buchheim. V brzku také došlo na řády; začalo se u kapucínů, kteří byli vypuzeni 27. září 1619. A když byl od stavů českých povolán do vlasti nový král Bedřich Falcký, měli kněží volbu jeho ohlásiti s kazatelen a zaň se modliti, čemuž však nebylo vyhověno. Pak byli i ostatní řeholníci vyhnáni.

Bitvou bělohorskou zmařeny byly všechny záměry direktorů; stavové se podrobili, Brno otevřelo v lednu své brány císařskému vojevůdci Bucquoyovi, který asi 20. ledna přibyl s oddílem své čety do Olomouce a šmahem učiněn konec panství protestantskému. Kardinál Dietrichstein, jmenován byv Ferdinandem II. místodržitelem moravským, napíal veškeré své síly, aby vymýtil veškeren protestantismus. Řeholníci navrátili se opět ve své kláštery, aby pomáhali kardinálu v katolické reformaci. Brzy zotavil a obnovil se katolicismus v Olomouci.

Než netrvalo dlouho a přikvačila nová pohroma, ohrožující znova víru katolickou, totiž obsazení Olomouce od Švédů. V moci

*) Městský archiv.

**) Viz Královo Pole.

***) Klášter ten zůstai nedostavěn a Valdštýn později zbudoval u Jičina kartuz. „klášter Valdický“, obecně „Kartouze“ zvaný, nyní státní vězení.

švédské úpěla Olomouc po sedm let od 15. června 1642 až do 14. list. 1648. Předvoje švédské objevily se již 10. června 1642. Zdi městské byly ve špatném stavu, což občany a velitele vojska Antonio Mimati přimělo vzdáliti se bez dalšího odporu; vymínili si však jisté podmínky; jedna z nich zněla: „Ráči Vaše Excellence nerušiti práv katolického náboženství, duchovenstva, klášterů, řeholnic atd.“ Vůdce švédský Torstensohn přijal všechny podmínky a 15. června obsadil město.

Prvním velitelem města byl generál Königheim, který však v několika dnech (již 24. byl povolán do Slezska) dokázal, že bylo škoda papíru, na kterém byly napsány podmínky kapitulace. Jeho nástupce Pajkul byl však mírnější aspoň na začátku. Ale po bitvě u Lipska 23. října 1642 pro ně nešťastné vystupovali Švédové pánovitěji. Město muselo stále víc a více platiti a když již nemělo peněz, obrátili se na kláštery; napřed pomáhal různým konventům rektor jesuitské kolleje, půjčuje jim potřebné obnosy, když již neměli čím platiti; bohužel Pajkul a jeho soldateska byli nenasytní a stále žádali více.

Jednoho dne přišli švédští důstojníci ke správci biskupství Středelovi a hrozivě žádali buď měsíčně 2000 zl., nebo že vyženou všechny řeholníky z města. Když tomu Středele odporoval, byl žoldnéři ztýrán a zavřen do pokoje; v několika dnech po tom zemřel. V posádce švédské byli též mnozí katoličtí žoldnéři. Když jich několik uteklo, obvinili důstojníci katolické duchovenstvo, že je toho příčinou; Pajkul sezval proto všechny kněze k sobě a rozkázal jim, aby mu slibili, že mu hned vždy ohlásí, dovědí-li se něčeho podezřelého, co se týká Švédů; to však shromáždění odvěřeli. Rozhorčen tím vypověděl všechen klerus z města; dovoleno jen jednomu nebo dvěma v kláštere zůstat. Přece se zdá, že ze všech klášterů nejlépe se vedlo kartouzi, poněvadž se připomíná, že si v ní uschovali jesuité své knihy, kterých jim Švédové nepoberali.

Průběhem XVII. století se klášter opět tak dalece zotavil, že mohl 23. srpna 1669 od paní Mathildy z Pachtý zakoupiti statek Dobrovice, ke kterému připojili vydražené obce Lechovice, Pavlov a Radnice. Převor Bernard Gelbhard stal se prelátem a členem sněmu zemského, jakož i jeho nástupci. Tentýž převor obnovil klášterní budovu, přistavěl k ní t. zv. vikariát a opatřil r. 1679 kostel sedmi novými oltáři, jež posvětil světicí biskup Jan Josef hrabě Brenner 3. list. 1690. Rovněž nucen byl konvent opravit chatrnou část kláštera, pak již jmenovanou kapli sv. kříže v Dolanech a knihovnu.

Jak již bylo podotčeno, uvázal se konvent dle listiny ze dne 29. září 1442 platiti městu poplatek pět marek, což se dělo až po r. 1641; od toho léta až do 1671 neplatil klášter ničeho. Stalo se to asi tím, že bylo mu platiti Švédům a potom se asi na to zapomnělo. Proto dovolávalo se město odškodného. Převor dohodl se s městem v ten smysl, že zaplatí konvent r. 1671 166 zlatých

20 grošů, kterýmžto obnosem byl zapraven netoliko dluh váznoucí od r. 1641, nýbrž se jím klášter vůbec pro příští časy vykoupil, že nebyl již městu povinen žádným poplatkem. Stalo se 17. dubna, konečně však a platné narovnání teprv 11. června. Podepsáni jsou na listině: Dionysius, převor olom. kartuziánův a jako svědek Řehoř Ludvík z Kanteberka, velitel olom. posádky, pak starosta městský Řehoř Matyáš Buchf, radní Tomáš Glock a Ignác Dominik Lerch.*)

Poněvadž od války tricetileté držav jejich nikdo neznepokojoval, rostlo jejich bohatství; r. 1703 a 1704 převor Albert Widemann půjčil městu po tisíci zl., aby mohlo zaplatiti částku, která připadla na město z půjčky, zemí císaři povolené.

Dne 28. března 1750 bylo konventu povoleno dekretem císařovny Marie Terezie koupiti si nové místo pro sádka; první rybník, který měli, byl zničen za dob válek předešlého století. Dvě léta potom skutečně převor Anthelmus Fournier zakoupil zahradu na Novosadech od mlynářského tovaryše Josefa Schmidta, aby si tam založili rybník; zároveň zavázal se klášter nésti všechna břemena, která vázla na koupeném majetku. Než hned potom žádal magistrát městský od konventu revers, týkající se oněch závazků. V listině téhož měsíce projevuje Fournier svůj podiv ze žádosti, poněvadž se přičila reskriptu císařskému, ale přece podal žádaný revers.

Poslední převor a prelát kartuziánský byl Antonín Skyba; změnil z části kostel, vystavěl čtyři nové oltáře (hlavní nanebevzetí Panny Marie, vedlejší 12 apoštolů, sv. mučeníků a sv. Jana Nepomuckého v kapli), které posvětil světicí biskup Matyáš hrabě Chorinský 27. list. 1776.

Tu najednou byl klášter zrušen 19. ledna 1782. Roku 1756 měl 21.000 zl. kapitálu a 6000 zl. dluhu. Žilo v něm mimo převora 16 mnichů. Z kláštera byla zřízena nejprve vojenská pekárna a roku 1809 bylo vše sbořeno a na témž místě vystavěna nová kasárna.

Antonín Skyba, poslední převor, stál v čele řádu od r. 1774 až po zrušení kláštera; pak žil v Olomouci v soukromí a zemřel 80letý v domě č. 423 na Dolním náměstí.

Klášter olomouckých kartuziánů měl také krásnou knihovnu. Dle povrchního jen udání Hankova měl 330 tiskových svazků, mezitím inkunabula od r. 1473, které obohatily c. k. knihovnu olomouckou. Chovala také hojně rukopisů, psaných od mnichů, kteří přísnou askesi pojili s obdivuhodnou činností literární. Roku 1457 daroval kartouzi všechny své knihy učený olomoucký biskup Bohuslav ze Zvole.

*) Orig. pergam. něm. čtyři pečeti a to dvě klášterní na zelenobílé, městská na bíločervené a velitelova na žlutočervené stuze.

Nový Bydžov a rok 1620.

Kus finanční české historie. — Napsal Dr. JOSEF KAŠPAR.

První dny roku 1569 přinesly městu Bydžovu mnoho, přinesly mu dávno želanou svobodu. V ty dny jmenovaného roku a to ve čtvrtek na den tří králů měšťané bydžovští vykoupili město se vším příslušenstvím, jak dříve bylo v držení panů, od královské komory za císaře Maxmiliána II. za 10.000 kop grošů českých z posavadního poddanství s tou podmínkou, aby kovy jakéhokoliv druhu a poklady, kdyby se na témž panství našly, vždy komoře královské připadly. Měšťané novobydžovští zavázali se pak dáti každého roku mimo berni a zákonné platy Její Milosti české králové při každém sv. Jiří 50 kop. gr. čes. a k tabuli její pověstné raky. Smlouva tato byla podle zřízení zemského vložena do desk zemských hřebíčkových pod lit. K 28 leta 1570 v sobotu po sv. Bonifáci (10. června.)¹⁾ Mnoho se o to zasloužil tehdejší primátor městský Václav Moravec, vzorný syn rodné obce. Jest podání, že měšťané novobydžovští, aby sumu svrchu dotčenou zapravili, všechny své věci od zlata a stříbra snesli a manželky jejich své zlaté a stříbrné řetězy, náramky a spinadla k tomu obětovaly. — R. 1593 ve středu po neděli postní Oculi (23. března) přijato jest město od sněmu českého „k svobodám třetího stavu městského“. Při tom vyslaným z města Bydžova přáli páni Pražané a též páni poslové z měst královských a Její Milosti králové od Pána Boha mnoho v tom prospěchu a ve všem dobrém rozhojnění, nepochybuje, že oni také Bydžovští, jakž na ně náleží, v témž třetím stavu se chovati i berně, co se na ně podle sněmovního snesení uloží, od sebe časné odvozovati budou.²⁾

A přání pánů vyslanců městských plnilo se na Bydžově v následujících letech způsobem utěšeným. Bydžov zbaviv se poddanství, jde koncem XVI. a začátkem XVII. věku nové lepší budoucnosti vstříc. Roste den ze dne, obyvatelstva přibývá, rozkvétají řemesla i živnosti, bohatství města se zvětšuje a ve zdech jeho zahošťuje se blahobyť. Pan purkmistr a páni rozmnožují majetek obecní čím dále, tím více. R. 1583 kupují od Jakuba Voseckého mlýn vosecký za 900 kop gr. míš.³⁾ a roku následujícího 1584 od Mikuláše Fanty mlýn po něm zvaný „fantovský“ za 2000 kop gr. míš.⁴⁾ I ke třem dosavadním svým dvorům, z nichžto dva, dvůr Ottmarovský a špitálský, byly při městě, třetí pak dvůr zábědovský za městem, té doby obec přikupovala dvory a vsi nové. R. 1599 obec koupila dvůr měnický v nedaleké vsi Měnsku od Martina Měnického z Červené Vsi za 3200 kop gr. míš.⁵⁾ Za málo pak let a to r. 1611 obec kupuje vesnici a dvůr Prasek od bratří Panských Štastného a Kryštofa ze Střezetice za 8800 kop gr. míš.⁶⁾ Obě poslední koupě obec dala si stvrditi zápisem do desk zemských. Je pravda, pan purkmistr a páni vypůjčili si na koupi Prasku od rozličných věřitelů na 4450 kop gr. míš.,⁷⁾ než přes polovinu dluhu toho zaplatila obec ani ne ve dvou letech a mohla zaplatiti všechno, kdyby nebyla peněze půjčovala jinam. Byltě tehdy dlužníkem obce i sám císař Matyáš. Jistoty jím vystavené v městě Vídni v den sv. Havla (16. října) r. 1614 purkmistrovi, konšelům, starším obecním i vši

¹⁾ Městská kniha pamětní III. str. 1—5—8. — ²⁾ Městská kniha pamět. I. 1335—1336. — ³⁾ Městská kniha gruntovní 280./a, b. — ⁴⁾ Grunt. kn. 294/a, b.

⁵⁾ Katastrální akta v archivě zemském. Nový Bydžov 3. 5. 6. — ⁶⁾ Katastr. akta v arch. zemském. Nov. Bydžov 3. 5. 6. Kn. pamět. III. 189. — ⁷⁾ Kn. pamět. I. 665, 678, 679, 680, 681, 692.

obci města Nov. Bydžova svědčí aspoň o sumě 3965 kop a 42 gr. mš.⁸⁾ I židé, což je dosti divné, byli tehdy dlužníky města. Starším židům a vši obci židovské v městě Novém Kolíně nad Labem půjčili ten čas r. 1616 24. Februarii pánové městští 1000 kop. Za sumu tu ručili se židé kolínští „knihami svými židovskými, kterýmiž se oni židé a statkové jich v městě Novém Kolíně řídili.“⁹⁾ Když finanční stav města byl tak příznivý, nedivme se, že rada městská odvážila se koupě další a k panství svému přikoupila ještě r. 1617 dne 26. června dvůr poplužní ve Vysočanech od Anny, pozůstalé vdovy po Havlovi Šedivém, za 1600 kop gr. mš.¹⁰⁾ Ty doby rostlo také město vůči hledě; čítalo tehdy r. 1615 vedle odpovědi primasa pana Jana st. Vadasa z Karlova do komory královské domů 171, z nichž se berně z každého domu po 10 groších bílých nebo českých odvozovávalo. V brzkú pak dostoupil počet domů čísla 210.¹¹⁾

Tak vzkvétal Bydžov za prvních let XVII. století. — Než přišel rok 1620, rok neblahého povstání stavů českých proti králi Ferdinandovi II., jenž rázem utěšený rozvoj města přefal nadobro. Nechceme tu líčiti vznik a podstatu onoho povstání, jeť to dnes každému průměrnému čtenáři české historie věcí známou. Opakujeme tu jen uznané faktum, že ty doby česká naše země nerozvážným jednáním a panovačnými choutkami protestantských stavů českých byla přivedena na pokraj záhuby. Stavové protestantští ve spojení s mnohými městy královskými, též i s Bydžovem, vztýčili prapor odboje protizákonnému králi Ferdinandu II. a prohlásivše jej r. 1619 za zbavena království, zvolili po smrti Matyášově za krále Bedřicha Falckého. — Čin ten měl v zápětí pro naši vlast a lid český celé moře dnů strastných a bědného utrpení. Vzpouza stavů bez rozvahy a přípravy vyvolána nebyla ani jimi náležitě podporována; scházely i při většině stavů samotných obětavost, nadšení, statečnost — snad jen sůčastněná města konala svou povinnost. Nebylo v celé věci žádného prozíravého a dobrého vedení. Stavové ani se nepřičinili, aby postavili do pole náležité vojsko. Nebylo žádné spořádané armády stavovské, bylo to vojsko žoldem sehnané, většinou cizinci vedené, bez nadšení, bez kázně, jež ve vlasti naši stejně si vedlo jako nejhorší nepřítel. — Za to na straně Ferdinandově spatřujeme vojsko dosti spořádané, vůdce schopné, vedení cíle jasně si vědomé a podpory a obětavosti v hojnosti. Když věci tak stály, konec stavovského povstání českého bylo lze tušiti. Skončilo porážkou stavů českých na Bílé hoře dne 8. listopadu r. 1620. Vzdorokrál Bedřich bitvy té ani se nesúčastnil, ba v útěku ze země hledal spásy své a za ním prchli přední jeho stoupenci ze stavů českých, zanechávající zemi i lid trpkému osudu. Město Bydžov, jak výše jsme dotkli, též přistoupilo k defensi stavů zbouřených a přineslo svému rozhodnutí finanční oběti nemalé. — Když peněžitá hotovost mnohými náklady na lid vojenský byla vyčerpána, nezbyvalo městu, chtělo-li požadavkům stavů vyhověti, než se dlužiti. Obec, ač nerada, tak činiti musila. R. 1619 ve středu po sv. Jiří rytíři (24. dubna) obec dluží se poprvé a to na Václavovi Zelenkovi z města Pardubic a Kateřině, manželce jeho, 1000 kop mš. dobrých stříbrných rázu pražského. — Rada městská sama se přiznává, že potřebuje peněz těch na „vypravení lidu vojenského, pěšího i jízdného.“¹²⁾ Téhož leta v pondělí v den památky sv. Jana Křtitele božího (24. června) obec vydlužila si „na půjčku Jich milostem pánům

⁸⁾ Archiv města Nov. Bydžova. — ⁹⁾ Kn. pamět. I. 742. -- ¹⁰⁾ Kniha vesní 7/V. — ¹¹⁾ Kn. pamět. I. 732. — ¹²⁾ Kn. pamět. 766.

stavům království tohoto českého do direkce na zaplacení lidu vojenskému verbovanému tak, jakž skrze tu věc a skrze pány komisaře kraje hradeckého od Jich milostí nařízených s ní sjednáno bylo, 1000 kop mš. na dukátech půjčených, dukát po dvou kopách 20 krejcařích počítajíce, od Šimona Doubravy a manželky jeho Doroty z Chlumce.“ — Později pan Doubrava ještě 200 kop připůjčil.¹³⁾ V pondělí v den památný sv. Bartoloměje (24. srpna) r. 1620 půjčuje obci Jiřík Bohatý 500 kop mš. k odvedení všelijakých berní a daní vedle sněmů generálních svolených, i také na výpravu z města osmého člověka a jim, jako i prvnějším soldátům od obce vyslaným, placení.¹⁴⁾ K témuž účelu půjčili městu Daniel Kožíšek 1500 kop a Dorota, pozůstalá vdova po knězi Jiřím Joštovi, 300 kop mš.¹⁵⁾ Téměř v předvečer osudného 8. listopadu r. 1620 obec dluží se na Janu Loulovi, rychtáři městském, 1500 kop mš., jak pánové městští praví, „vděk obci naší v čas této roztržitosti a nepokoje k důležitým potřebám půjčených.“¹⁶⁾ A v letech následujících r. 1621 a 1622, kdy lid vojenský jeden za druhým město překvapoval a kdy různé berní dávky téměř neměly konce, nebylo jinak, obec padala do dluhů víc a více.

Tak půjčili obci v „onem čas stízný“ v letech 1621—1622 Jan Čundle 1500 kop mš., uroz. pan Jan nejst. Volanský z Volanic 500 kop mš., uroz. pan Gerard Tychler z Vacetina 1000 kop mš., Václ. Bortče 300 kop mš., uroz. paní Ludmila Náchodská z Přistoupné 500 kop mš., Alexander Kožíšek, měšťan z Rychnova n. Kn., 3000 kop mš., Daniel Pohonek, měšťan z Hradce Králové, 1000 kop mš., Enoch a Mojžíš, bratři vlastní, synové Rablízdrahelovi, židé pražští, 1000 kop mš., Mikuláš Čeněk, měšťan bydžovský, 600 kop mš., Jan Loula, soused bydžovský, 1400 kop mš., uroz. pan Jiřík Volanský z Volanic 500 kop mš.¹⁷⁾ — Václav Zelenka a Kateřina, manželka jeho, z města Pardubic připůjčili obci k dřívějším 1000 kopám nových 1500 kop mš., tak že obec byla jim dlužna 2500 k. mš. — Pánové městští dali v zástavu za dluh ten manželům oněm dvůr Ottmarovský při městě a r. 1625 jim dvůr ten za 2315 kop mš. prodali.¹⁸⁾ Nad to za trest pro účast v povstání jsou obci statky její konfiskovány, jakož i všechny městské jistoty na dluhy královské komoře půjčené propadly královskému fisku.¹⁹⁾

Finanční nesnáze města ještě se zhoršily, když r. 1623 za účelem náboženské reformace vložena byla do města císařská posádka vojenská, kterouž město samo na větším díle musilo vydržovati a to po celá čtyři leta od r. 1623 až do r. 1626. Že páni královští komisaři, kteří měli míti pozor na splnění dekretů královských, útrat ještě přidělali, netřeba dokládati. R. 1623 byl velitel posádky císařské ve městě hrabě Torquato a rytmistr Durlín, později vystřídali se u velitelství „nejvyšší“ Croce, rytmistři Čabelický, Žilo, Drago, Desspanyi a hejtman Grubner. I generální komisař Slavata a generál don Baltazar de Marradas přebývali nějaký čas r. 1623 ve městě.²⁰⁾ Městská registra peněžita.²¹⁾ jež vedl ty časy městu

¹³⁾ Kn. pamět. I. 769. 783.

¹⁴⁾ Kn. pamět. I. 783. — ¹⁵⁾ Kn. pamět. I. 787. — ¹⁶⁾ Kn. pamět. I. 787.

— ¹⁷⁾ Kn. pamět. I. 789—803. — ¹⁸⁾ Kn. pamět. I. 802. Bilá kniha kroupená T. 8.

¹⁹⁾ Listina v arch. bydžovském de dato 29. Aprilis 1626.

²⁰⁾ Registra peněžita 14., 15. a následující.

²¹⁾ Registra hlavní peněžita na příjem a vydání peněz do důchodův k městu Nov. Bydžovu náležejících za správy pana Šebestiána Šlothejma, JMC pana rychtáře, v témž městě založená — mají stran 1—263. — Opis z archivu mistodržitelského.

dosazený císařský rychtář Šebestián Šlothejm Oustěcký, podávají nám úplný obraz vydání, kteráž obec s posádkami těmi v prvních třech letech měla. Snad nebude od místa, uvedeme-li vydání ta věrně tak, jak v registrech oněch jsou naznačena. — R. 1623 od 18. února do 19. listopadu měla obec s posádkou tou tyto výlohy:

Vydání za protrávení soldátův v hospodách, též panův komisařův.²²⁾

	kopy	gr.	den.
Za osm pinet vína pro JM pana Slavatu, generálkomisaře, po 2 fl. pinta, čini na kopy	13	42	6
Matějovi Trkolovi za protrávení u něho nejvyššího pana bar. Trapelle i s čeládkou dáno za jídlo, pití krom ovsa	4	17	1
Matějovi Trkolovi za protrávení u něho čeládky pana hraběte Torquata dáno		51	3
Za maso hovězí pro pana generálkomisaře a pana bratra paně dáno Adamovi Hradeckému	2	34	2
Dorotě Výborné za protrávení komorníka Jeho Milosti arciknížete Karla dáno	3	—	—
Pro pány komisaře po třikrát z města Hradce sem přijíždějících vzato vína 9 pinet od paní Lidmily Šlothejmové, po 2 fl. pinta	15	25	5
Za maso hovězí pro JM. pana generálkomisaře dáno Adamovi Hradeckému a Václavovi Peřinovi	4	17	1
Víc za čtvrt skopovou též pro pana komisaře	2	8	4
Soldátstvu, kteréž tu zůstalo přes noc se dvěma kornetami, jedouc z Rakous do města Hradce Králové, darováno od obce vajngeltu 170 fl., čini na kopy	145	42	6
Dorotě Výborné dáno za 12½ žejdlíků vína pro pana generálkomisaře, brané po 30 krej. dáno	5	21	3
Panu generálu don Baltazarovi darováno vína od paní Šlothejmovy vzaté 20 pinet, po 2 fl. každá, pinta čini 40 fl., na kopy dáno	34	17	1

Vydání lidu válečnému Jeho Milosti Císařské zde zůstávajícímu:²³⁾

Za oprátky k vozům rytmistra Durlína	2	8	4
Za svičky pro kornetu rytmistra Durlína	1	48	—
Za krávu koupenou pro oficiry rytmistra Durlína	36	—	—
Panu rytmistru Durlínovi za stravu, co v Praze zůstával, dáno mu 1000 fl., čini na kopy	857	8	4
Panu lajtnantovi jeho od 27. Februaru až do 13. Martii za dva týhodny 60 fl., čini na kopy	51	25	5
Panu fendrychovi z též kumpanie za též 2 týhodny do 13. Martii vajngeltu 40 fl., čini na kopy	34	17	1
Forýrovi jich ze mlýnův a za varty za též 2 týhodny dáno 32 fl., čini na kopy	27	25	5
Za 9 pinet vína panu rytmistrovi Durlínovi, po 2 fl. pinta, 18 fl., čini	15	25	5
Za 12 žejdlíků vína hořmistru rytmistra Durlína po 30 krej.	5	8	4
Za 50 pinet vína v Hradci koupeného pro rytmistra Durlína po 2 fl. —100 fl., na kopy dáno	85	42	6
Útraty na 50 osob i s confogem pro též víno přes moc	1	42	6
Pro rytmistra Durlína vzato vína od marketynera 33 pinty, po 2 fl. pinta, 66 fl. na kopy dáno	56	34	2
Víc pro téhož rytmistra vzato v Jičíně vína 6 pinet 2 žejdl., dáno 13 fl., čini na kopy	11	8	4
Víc od Jindřicha Vadasa vzato témuž rytmistru 5 pinet, čini 10 fl., na kopy	8	34	2
Panu lajtnantovi rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 13. Martii až do 27. Martii vše léta 1623, za 2 týhodny 60 fl., na kopy čini a dáno	51	25	5
Panu fendrychovi z též kumpanie za též 2 týhodny do 27. Martii dáno fl. 40, čini na kopy	34	17	1
Forýrovi jich za též 2 týhodny do 27. Martii i za vartu a ze mlýnův 32 fl., na kopy dáno	27	25	5

²²⁾ Registra peněz. 26—28. — ²³⁾ Tamže 57—81.

Item za 25 pinet vína pro rytmistra Durlína dáno paní Finiarové, po 2 fl. pinta, 50 fl. čini	42	51	3
Za čtvrt masa hovězího pro officiry rytmistra Durlína	12	—	—
Dorotě Výborné za svičky pro kornetu Durlínovou za 4 neděle na každý den po 9 krej., dáno	3	36	—
Za půl džberu štik na Smidařích pro rytmistra Durlína	12	—	—
Panu lajtnantovi rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 27. Martii až do 10. Aprilis, vše 1623, totiž za 2 týdny 60 fl., na kopy čini	51	25	5
Panu fendrychovi z též kumpanie až do 10. Aprilis dáno 40 fl., též za 2 týhodny, čini	34	17	1
Forýrovi jich za též 2 týhodny do 10. Aprilis, ze mlýnův a za varty 32 fl., čini na kopy	27	25	5
Item vzato v Bohdanči pro rytmistra Durlína 2 džbery kaprův po 4 kop. 6 g. čini	8	12	—
Víc vzato půl džberu štik, dáno zaň	2	42	—
Poddžberného s výnosným dáno	—	25	5
Útraty pro též ryby na 3 osoby od vybírání klysně, myši	1	42	6
Útraty p. děkana, rytmistra Durlína do Hradce k svěcení některých věcí ve velký pátek	1	22	2
Za džber drůbeže ze Smidar pro officiry rytmistra Durlína na ve- líký pátek dáno	6	—	—
Za džber kaprův též ze Smidar koupených pro officiry rytmistra Durlína k velkému pátku dáno	12	—	—
V městě Hradci nad Labem koupeno pro rytmistra Durlína 50 pinet vína, po 2 fl. pinta, dáno	85	42	6
Útraty pro též víno přes noc	3	8	4
Před svátky velikonočními vzato vína pro téhož rytmistra Durlína v Hradci dvě vědra, dáno za ně	72	—	—
Útraty pro též víno přes noc	4	17	1
Za džber kaprův pro rytmistra Durlína na Smidarech	12	—	—
Poddžberného lovcům od téhož džberu kaprův	—	11	—
Za 15 žejdl. vína pro rytmistra Durlína po 30 krej. dáno	6	25	5
Víc podruhé vzato od marketynera pro téhož rytmistra Durlína 7 pinet po 2 fl. za pintu, čini	12	—	—
Panu lajtnantovi rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 10. Aprilis až do 1. Máje, vše leta 1623, za 3 týhodny 90 fl. čini na kopy	77	8	4
Panu fendrychovi z též kumpanie za též 3 týhodny do 1. máje 60 fl., čini na kopy	51	25	5
Forýrovi jich za též 3 týhodny do 1. máje a ze mlýnův i za varty 48 fl., čini na kopy	41	8	4
Panu rytmistru Durlínovi, co v Praze zůstával, za stravu dáno 280 fl., čini na kopy	240	—	—
Na soldatstvo rytmistra Durlína dáno ku pomoci Janovi Bystřickému od pondělka velikonočního až do pondělka po ned. Jubilate, vše leta 1623 za 3 týdny po 5 kop. za týden	15	—	—
Dorotě Výborné za svičky pro kornetu rytmistra Durlína za 4 tý- hodny po 1 fl. 3 krej. na týden dáno	3	36	—
Za 25 pinet vína v Hradci pro rytmistra Durlína po 2 fl. pinta	42	51	3
Útraty pro též víno jeda přes noc	1	17	1
Víc při též jizdě vzali soldáti vyslanému, což mu pasirováno, 2½ fl. čini	2	8	4
Pro rytmistra Durlína koupeno od marketynera vína 6½ pinty čer- veného, po 2 fl. pinta	11	8	4
Víc pro téhož rytmistra vzato vína 13½ pinty	23	8	4
Na soldáty rytmistra Durlína ku pomoci dáno Janovi Bystřickému od pondělka po neděli Jubilate až do pondělka po neděli Can- tate za týden	5	—	—
Na soldáty rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 1. máje až do 15. máje za 2 týhodny 60 fl.	51	25	5
Panu fendrychovi též kumpanie do 15. máje za 2 týhodny 40 fl., čini na kopy	34	17	1
Forýrovi jich za též 2 týdny do 15. máje 32 fl.	27	25	5

Za štky říční pro rytmistra Durlína Mikulášovi Tichému dáno . .	1	10	—
Na soldáty Durlinovy dáno pomoci Janovi Bystřickému od pondělka po neděli Cantate až do pondělka po ned. křížové za týden .	5	—	—
Za 12 pinet vína rytmistru Durlinovi od marketynera, po dvou fl. pinta, dáno	20	34	2
Panu rytmistru Durlinovi vajngeltu dle smlouvy s ním učiněné od 13. Martii až do 1. máje, vše leta 1623, totiž za 7 týhodnů, na každý týden po 40 fl., činilo 280 fl., čini na kopy	240	—	—
Vic témuž panu rytmistrovi dáno za stravu, co v městech pražských před svátky velikonočnimi 3 týhodny tam zůstával, mimo tu sumu pánu dáno 2. Máje 280 fl., nyní dodáno k té sumě 170 fl., čini	145	42	6
Za devět pinet vína do domu Bystřického vzatých pro služebníka JM p. markraběte Muntilinegera po 2 fl.	15	25	5
Item za tři pinty pro rytmistra Durlína od marketynera koupeného, po 2 fl., pinta čini na kopy	5	8	4
Panu lajtnantovi rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 15. máje až do 29. máje za 2 týhodny 60 fl.	51	25	5
Panu fendrychovi z též kumpanie za 2 týhodny 40 fl. čini . . .	34	17	1
Forýrovi jich za též 2 týhodny do 29. máje činí 32 fl.	27	25	5
Na soldáty Durlinovy dáno pomoci Janovi Bystřickému od pondělka po Božím Vstoupení za týden	5	—	—
Za 50 pinet vína v Hradci pro pana rytmistra Durlína dáno 100 fl., čini na kopy	85	42	6
Útraty pro též víno na 6 osob i s confogem jeda do Hory a zas zpátky do Hradce	5	8	4
Podruhé Janem Pražákem koupeno pro rytmistra Durlína 50 pinet za 100 fl., čini na kopy	85	42	6
Útraty na tři osoby s konfogem pro totéž víno	4	17	1
Panu rytmistru Durlinovi vajngeltu od 1. máje až do 15. Junii za 5 týdnův, po 40 fl. na týden, čini 200 fl.	171	25	5
Na soldáty rytmistra Durlína dáno Bartolomějovi Lancmanovi za týden 3 fl., čini	2	34	2
Václavu Sokolovi pekaři za chléb pro čeleď JM p. markraběte Muntilinegera brány dáno	3	—	—
Na vychování soldátův rytmistra Durlína dáno Bystřickému pomoci od pondělí po Božím Vstoupení až do pondělí svatodušního za týden	5	—	—
Panu rytmistru Durlinovi dáno vajngeltu od 5. Junii až do 12. Junii za týden 40 fl., na kopy čini	34	17	1
Panu lajtnantovi rytmistra Durlína dle smlouvy s ním učiněné od 29. máje až do 12. Junii za 2 týhodny dáno . . . 60 fl., čini na kopy	51	25	5
Panu fendrychovi z též kumpanie za též 2 týhodny 40 fl., čini . .	34	17	1
Forýrovi jich ze mlýnův a za varty za též 2 týhodny do 12. Junii 32 fl., na kopy činí	27	25	5
Panu rytmistrovi Durlinovi za stravu, co v městech Pražských zů- stával, za týden 100 fl.	85	42	6
Na vychování soldátův Durlinových dáno pomoci Janovi Bystřickému od pondělka svatodušního až do pondělka po sv. Trojici za týden	5	—	—
Za 33 pinty vína pro rytmistra Durlína od marketynera koupeného po 2 fl. pinta, dáno	56	42	6
Panu rytmistru Durlinovi dáno vajngeltu dle smlouvy od 12. Junii až do 26. Junii za 2 týdny 80 fl., čini	68	34	2
Vic panu lajtnantu jeho za též 2 týhodny 60 fl.	51	25	5
Vic panu fendrychovi jeho za též 2 týdny 40 fl.	34	17	1
Forýrovi jich ze mlýnův a za varty za též 2 týdny dáno 32 fl., na kopy čini	27	25	5
Na vychování soldátův Durlinových dáno pomoci Bystřickému od pondělka po sv. Trojici až do pondělka po sv. Janu Křtiteli za 2 týdny	10	—	—
Za 8 čtvrtíat soli pro nasolení mas lajtnantovi rytmistra Durlína po 36 g. činí	4	48	—
Vic za sůl dáno do paštik pro rytmistra Durlína	—	26	—

Za 5 pinet vina pro rytmistra Durlina od marketynera, po 2 fl. pinta, 10 fl., na kopy dáno	8	34	2
Na vychování soldátů rytmistra Durlina dáno Bystřickému od pondělka po sv. Janu Křtiteli až do pondělka po sv. Petru a Pavlu za týden	5	—	—
Panu rytmistru Durlinovi dle smlouvy vajngeltu dáno od 26. Junii až do 10. Julii za 2 týhodny 80 fl., čini	68	34	2
Vic lajtnantovi jeho za též dva týhodny 60 fl., čini	51	25	5
Vic panu fendrychovi za též 2 týdny 40 fl., čini	34	17	1
Forýrovi jich ze mlýnův a z varty za též 2 týhodny 32 fl., čini	27	25	5
Při odjezdu rytmistra Durlina dáno pánu za jeden týden jalový do 17. Julii vajngeltu 40 fl., na kopy	34	17	1
Vic panu lajtnantu jeho za týž týden 30 fl.	25	42	6
Vic panu fendrychovi za týž týden 20 fl., čini	17	8	4
Forýrovi jich za týž týden 10 fl. z mlýnů a varty	13	42	6
Dorotě Výborné za svíčky pro kornetu rytmistra Durlina dle sečtení po srážce kamene loje od Adama Hradeckého vzatého	—	56	4
Za vino pro rytmistra Durlina, maje odsud jeti na cestu, brané 200 fl., čini na kopy	171	25	5
Za 128 pinet vina pro rytmistra Durlina od Fenarky brané, po 2 fl. pinta, čini 256 fl., na kopy	219	25	5
Vic mimo to vzato od ní pro téhož rytmistra 7½ pinty	12	51	3
Za 81 pinet vina pro rytmistra Durlina dáno	138	51	3
Na vychování soldátův rytmistra Durlina dáno Bystřickému od pondělka po sv. Petru a Pavlu až do pondělka po sv. Prokopu za poslední týden	5	—	—
Pro pana hraběte Torquata a officiry jeho koupeno v Chlumci kaprův 30 po 40 g. každý	20	—	—
Vic za 15 štik po 1 k. 15 gr. dáno	18	45	—
Od paní Lidmily Šlothejmové vzato vina bílého a červeného pro rytmistra Durlina 258½ pinty, každá pinta po 2 fl., čini 517 fl., na kopy	443	8	4
Panu Jindřichovi Vadasovi dáno za vino za 53½ pinty pro pana hraběte Torquata a jeho officiry při příjezdu jich sem, po 2 fl. pinta	91	42	6
Za chléb při příjezdu JM pana hraběte Torquata pro čeledí	11	—	—
Za sud piva Libickým pro pana hraběte Torquata brané dáno paní primasce	10	—	—
Za půl džberu kaprů na Smidařích pro rytmistra Durlina braných dáno	10	—	—
Janovi Šturmovi na Smidary za 66 žejdl. vina pro rytmistra Durlina po 30 krej. žejdlík	28	17	1
Za půl džberu kaprův na Smidařích pro pana hraběte Torquata	10	—	—
Vic za 15 štik pro téhož pána	15	—	—
Za hlavu vepřovou a nožičky pro pana Torquata	1	4	2
Vic za ptáky pro něho dáno	—	23	1
Za 33 pinty vina červeného v Kopidlně pro pana hr. Torquata, po 2 fl. 12 krej. pinta, čini	62	13	5
Útraty pro též vino na dvě osoby přes noc	1	34	2
Poslu, který nesl ostatek peněz za též vino	—	15	3
Za 26 pinet od marketynera pro pana hraběte Torquata a jeho officiry, po 2½ fl. pinta, 65 fl.	55	42	6
Za čtvrt masa hovězího pro čeledí pana vachmistra barona Trapele dáno Václavovi Štočkovi	11	30	—
Za 14 pinet vina kvartýrmistru pana hraběte Torquata za 2 týhodny, po 2 fl. pinta, čini 28 fl., na kopy	24	—	—
Za 7 žejdlíků vina bílého pro pana z Vrtby a pana hraběte Torquata po 30 g. 6 d. dáno markytánovi	3	36	—
Profousovi pana hraběte Torquata za vino, co se mu darovati mělo za poslední týden odjezdu jich, dáno za 4½ pinty, po 2 fl. 24 krej. pinta, na kopy čini	9	15	3
Mušketyrům 6ti žádajícím fedruňku dáno	—	41	1
Od 30. Septembris až do 20. Octobris vzato vina pro pana JM pana hraběte Torquata od Lidmily Šlothejmové do soudku na			

cestu pánu 33 piny, vic do ložumentu dle vrubů vzato 20 pinet, panu lajtnantovi do soudku a do flaši 24 pinet, panu fendrychovi 19 pinet, profousovi 4 $\frac{1}{2}$ piny, činí v sumě 100 pinet 2 žejdliky, počítajice každou pintu po 2 fl. 24 krej.	206	44	4
Za 4 čtvrti masa hovězího JM panu hraběti Torquatovi při příjezdu jeho k vytrávení	30	51	3
Dorotě Šedivé z Vysočan za jalovici koupěnou pro stůl JM pana Torquata a officiry dáno	30	—	—
Pavlovi Novákovi za jalovici pro též soldáty	26	—	—
JM panu hraběti Torquatovi za dřevěný olej a parmazán, který sám ku potřebě své dáti ráčil, dáno za to 40 fl., na kopy činí	34	17	1
Za provazy k vozům pana hraběte Torquata	2	8	4
Kvartýrmistru hraběte Torquata ze mlýnův 40 fl.	34	17	1
Václavu Loulovi za 8 pinet vína pro pana hraběte Torquata a pro fendrycha jeho 2 $\frac{1}{2}$ piny při příjezdu jich sem, po 2 fl. pinta, za 10 $\frac{1}{2}$ piny dáno	18	—	—
Jakubovi Lejblovi židu dáno za všeliké koření od něho pro JM pana hraběte Torquata brané totiž za 11 $\frac{1}{2}$ lotu skořice po 30 g. pepře 40 lotů po 12 krej. činí	5	45	—
hřebíčku 6 lotů po 40 g.	6	51	3
květu 4 loty po 40 gr.	4	—	—
cukru 6 liber po 4 kop. mš.	2	40	—
šafránu 4 loty po 3 kop.	24	—	—
řeckého vína 1 $\frac{1}{2}$ libry po 1 kop. 10 g.	21	—	—
zázvoru 24 lotů po 9 krej. činí	1	45	—
za $\frac{1}{2}$ lotu muškátových kulek	3	5	1
Za 1 žejdlík páleného z vinných kvasnic pro pana hraběte Tarquata Dorotě Tučkové	—	15	3
Za 3 $\frac{1}{2}$ sudu piva bílého pro pana hraběte Torquata, lajtnanta a fendrycha jeho dáno paní Anně Dvorské po 10 kop. m. činí	1	4	2
Za desítku vína červeného pro pana hraběte Torquata a jeho officiry dáno panu Tobiašovi Dvorskému dle smlouvy	35	—	—
Za krávu Netopilovi z Prasku pro stůl pana hraběte Torquata a jiné officiry jeho dáno	400	—	—
Brothonzovi z Měnika za jalovici pro stůl pana hraběte Torquata a officiry jeho	40	—	—
Václavovi Čížkovi pekaři za žemle pro pana hraběte Torquata brané dle sečtení	30	—	—
Vic za žemle pro téhož hraběte dáno Václavovi Bouslavovic	10	—	—
Vic za žemle Vitovi pekaři pro téhož pána	8	—	—
Vic za žemle Káči Holečkové	3	—	—
Václavovi Plachému za chléb pro pana Torquata	1	—	—
Čermače za žemle pro pana hraběte	2	—	—
Za 12 $\frac{1}{2}$ libry svíček pro pana hraběte Torquata a jiné officiry jeho k svícení po 1 kop. mš.	2	8	—
Za 11 $\frac{1}{2}$ libry slanin do kuchyně pro pana hraběte Torquata, po 1 fl. libra, dáno Jirovi Tomičkovi	12	30	—
Vic jemu za libru sádla na vozy pana Torquata	9	51	3
Saloménně Finiarové za 15 pinet vína pro pana Torquata, lajtnanta jeho a fendrycha, po 2 fl. pinta, dáno 30 fl. na kopy	—	51	3
Za 22 čtvrtce soli do ložumentu JM pana hraběte Torquata i co pánu na cestu vzato, po 4 fl. každá čtvrtce, činí 88 fl. na kopy	25	42	6
Mušketýrům žádajícím fedrunku dáno	75	25	5
	—	41	1

Pro rytmistra Durlína vzato od žida Krále :

šafránu $\frac{1}{2}$ lotu dáno	1	30	—
řeckého vína 1 libru	1	30	—
pepře 3 loty po 12 krej.	—	30	6
hřebíčku 1 $\frac{1}{2}$ lotu po 40 g.	1	—	—
zázvoru 3 loty po 9 krej.	—	23	1
cukru jednu libru 3 loty po 4 kop. mš.	4	27	—
Vic cukru vzato 8 $\frac{1}{2}$ lotu po 9 g.	1	16	2
Za 6 kulek muškátových	1	—	—

Pro pana JM hraběte Torquata od téhož žida Krále vzato:		
zázvoru 45 lotů po 9 krej.	5	47 1
pepře libru	5	8 4
šafránu 5 $\frac{1}{2}$ lotu po 3 kop. miš.	16	30 —
hřebíčku 8 $\frac{1}{2}$ lotu po 40 g.	5	40 —
květu 4 loty po 40 g.	2	40 —
řeckého vína 3 libry 3 g. po 1 kop. 10 g.	4	23 —
cukru 1 libru 10 lotů po 4 kop. libra	5	20 —
skořice 10 $\frac{1}{2}$ lotu po 30 g.	5	15 —
mandlí 4 loty za	—	51 3
za citron dáno mu	1	17 1
Od Tobiáše žida vzato všelikého koření pro lajtnanta rytmistra Durlína dle účtu		
	3	— —
Pro JM hraběte Torquata od téhož Tobiáše žida vzato:		
cukru $\frac{1}{2}$ libry dáno	2	— —
šafránu 1 lot	3	— —
pepře 3 loty za	—	30 6
zázvoru 3 loty	—	23 1
hřebíčku 2 loty	1	20 —
květu 2 loty	1	20 —
řeckého vína 2 libry	2	20 —
skořice 1 lot	—	30 —
Za houby pro pana hraběte Torquata koupené dáno	—	59 1
Za krávu od krčmářky z Prasku pro stůl pana hraběte Torquata a jiné officiry jeho dáno		
	40	— —
Vic Němcovi z Prasku též za krávu pro stůl JM. pana hraběte Torquata a jiné officiry jeho dáno		
	40	— —
Čundlovi za dva sudy piva pro hraběte Torquata do ložumentu pána po 10 kop. m. dáno		
	20	— —
Rejně Čundlové za sud piva pro pana fendrycha pana hraběte Torquata dáno		
	10	— —
Čížkovi Tomičkovi za dva sudy piva pro pana hraběte Torquata po 10 kop. miš.		
	20	— —
za půl sudu piva pro pana hraběte Torquata dáno Pelikánovi		
	5	— —
Za 3 táble perníku po 36 g. a 5 tábli po 26 g. pro kuchyni pana hraběte Torquata		
	3	58 —
Šimovi, synu Rejmona, od zabiti všelikého dobytka pro kuchyni pana hraběte Torquata		
	6	— —
Kateřině Posadovské za sud piva bílého pro pana hraběte Torquata dáno		
	10	— —
Krystině Kožíškové za půl sudu piva též pro p. hraběte Torquata dáno		
	5	— —
Vic za sud piva pro pana Torquata Šimonovi Čenkovi		
	10	— —
Vydání za oves koupený pro koně soldatstva zde zůstávajícího:		
Janovi Karáskovi za 1 $\frac{1}{2}$ korce ovsu na koně rytmistra Durlína	3	15 3
Jiříkovi Tesaři za 1 $\frac{1}{2}$ kor. na též koně dáno	3	12 —
Skrze Adama Hradeckého koupeno v Nechanicích ovsu pro koně rytmistra Durlína a jiné jeho soldáty 45 kor. po 2 kop. 30 g., dáno zaň		
	113	45 —
Za 40 kor. ovsu pro soldatstvo rytmistra Durlína v Nechanicích koupeného po 2 kop. 30 g.		
	100	— —
Za 41 kor. ovsu na rejtharstvo ryt. Durlína skrz Adama Hradeckého koupeného po 2 kop. 30 g.		
	102	30 —
Za 51 korcův ovsu od p. děkana Chlumeckého na rejtharstvo rytmistra Durlína po 3 kop. miš.		
	153	— —
Vic v Puhlovicích na též rejtharstvo koup. 12 kor. ovsu po 3 kop. 15 g.		
	39	— —
Vic po druhé na též rejtharstvo 9 kor. po 3 kop. 15 g.		
	29	15 —
Za 62 korcův ovsu od rytmistra Durlína při odjezdu jeho, majíc se jemu na jeden týden jalový oves dáti, za to pánu peníze jsou dány, po 3 $\frac{1}{2}$ fl. korec, čini 217 fl. na kopy		
	186	— —
Za 19 $\frac{1}{2}$ korce ovsu na koně rytmistra Durlína a jeho soldáty koupený po 3 kop. 15 g.		
	63	22 2
Za 10 korcův ovsu pro též rejtharstvo Durlína po 3 kop. od p. Tobiáše Dvorského dáno		
	30	— —

Za 15 korců ovsa od p. Václava Troskovce koupeného pro koně rytmistra Durlina po 3 kop. míš.	45	—	—
Za 15 korců ovsa od Daniele Kožiška též na koně rytmistra Dur- lina koupeno po 3 kop. míš.	45	—	—
Úhrnem za tu dobu od 19. února do 19. listopadu r. 1623 vydáno bylo posádce vojenské ²⁴⁾	7918	51	—
Od 26. list. r. 1623 do 5. máje r. 1624 registra peněžítá uvádějí výdaje na posádku: ²⁵⁾			
Za protrávení v hospodách pánův komisařův, též soldátův hostinských a počt darováno:			
Pro nejvyššího jednoho vachmistra, který za JMC do Vidně tudy jel, vzato vína od pani Lidmily Šlothejmové 8 pinet, po 1 fl. 36 krej. pinta, dáno	17	49	5
Matějovi Trkolovi za protrávení u něho nejvyššího lajtnanta pana Croce a profousa za jídlo a pití	6	51	3
Za protrávení kvartýrmistra nejvyššího Croce nad pěchotou na 3 ^o osoby dáno Adamovi Hradeckému	1	42	6
Vic jemu za protrávení 4 osob pana rytmistra Zajice, který jel z Ja- roměře do Prahy, dáno za jídlo a pití	2	34	2
Vice jemu za protrávení u něho 7 osob pana rytmistra Čabelického za jídlo a pivo dáno	4	30	—
Za maso hovězí pro pana děkana Hradeckého jedoucího z Prahy dáno	—	38	4
Za protrávení pana hraběte z Pumstorfu dáno Adamovi Hradeckému za jídlo a pivo	10	17	1
Za protrávení lajtnanta a profousa nejvyššího Croce jedoucího z Krulichu za jídlo a pití dáno Matějovi Trkolovi	6	—	—
Za pivo hořké z Chlumce pro pana diakona Hradeckého při dosa- zení pana děkana nejvyššího dáno	9	45	—
Za perník a všeliké koření na jídlo v ten čas	1	20	4
Za žemle a chléb pro JM pana generálkomisaře	1	55	5
Vydání lidu válečnému JMC a nákladu na soldáty zde v kvartýru zůstávající ²⁶⁾ :			
Pro pana rytmistra z Hazmburku, fendrycha a forýra jeho vzato vína verbující zde lid od pani Lidmily Šlothejmové 94 pinty po 2 fl. 36 krej. pinta, činí 244 fl. 24 krej. na míšensko dáno	209	29	1
Vic od ní vzato pro pana rytmistra Čabelického 59 pinet, po 2 fl. 36 krej. pinta, 153 fl. 24 krej. činí	131	29	1
Jiříkovi Trutnovskému tesaři od udělání nového stanu v domě Li- bické pro koně rytmistra Čabelického mistru za 4 dny po 15 g., dvěma za 4 dny po 12 g., činí	1	48	—
Za 6 liber sviček a za půl libry sádla na mazání vozu, vše panu rytmistru Čabelickému, dáno mydláři	6	25	5
Od Václava Louly vzato vína pro JM pana hraběte z Pumstorfu, pana rytmistra Čabelického a jiné officíry jeho 18 pinet 1 žejdl., za každou pintu po 2 fl. 36 krej. dáno	40	41	1
Za jalovici koupenou pro pana rytmistra Čabelického a jiné officíry jeho dáno Jiříkovi Sadíčkovi	35	—	—
Vic za volka koupeného pro pány officíry dáno Tomášovi Hombovi do Vysočan	30	—	—
Za půl skopce pro hejtmána Grubnera Šimonovi židu dáno	2	34	2
Panu Matesovi Grubnerovi, hejtmánu nad pěchotou, zde zůstávaji- címu dáno kontribuce od 26. Octob. 1623 dle akordu s ním učiněného 2000 fl., na kopy činí	1714	17	1
Za dvě vědra vína v Kolíně pro téhož hejtmána Grubnera kou- peného dáno	131	38	—
Útraty pro též víno na 3 osoby i s konfogem přes noc a dva dny	12	38	—
Za vědro vína od marketynera pro pana rytmistra Desspanya a jiné officíry jeho dáno dle smlouvy	48	—	—
Za 30 pinet 2 žejdl. vína pro hejtmána Grubnera od marketynera, po 2 kop. 3 g. 3 d. pinta každá, dáno	62	44	4

²⁴⁾ Tamže 81. — ²⁵⁾ Tamže 116. — ²⁶⁾ Tamže 133 a následující.

Za hovězí maso a pečení pro hejtmana Grubnera	—	51	3
Václavovi Krápovi z Prasku za krávu pro pana rytmistra Čabelického a officíry jeho koupenu dáno	45	—	—
Za 18 pinet 3 žejdl. vína pro fendrycha pana rytmistra Čabelického od Václava Louly, po 2 fl. 36 krej. pinta	41	47	3
Od pana primasa vzato sud piva pro rytmistra Čabelického	15	—	—
Jakubovi z Chudonic za jalovici pro hejtmana Grubnera	30	—	—
Od Malenického sud piva, vzato pro téhož Grubnera	15	—	—
Od Jindřicha Vadasa sud piva pro téhož Grubnera	15	—	—
Za 35 pinet vína v Kopidlně pro nejvyššího Croce budoucího zde přes noc 2 kop. 3 g. 3 d. pinta, dáno	72	—	—
Útraty pro též víno i s konfogem přes noc za 6 pinet vína v Ho- řicích pro hejtmana Grubnera, po 2 kop. 24 g. pinta, dáno	14	—	—
Útraty pro též víno	—	51	3
Za 50 pinet vína v Hradci pro hejtmana Grubnera, po 41 g. 1 d. žejdlík, dáno	137	8	4
Útraty pro též víno	—	51	3
Adamovi Hradeckému dáno a zapláceno, co tak u něho pan ryt- mistr z Hazmburku s officíry svými po 8 dní protrávil, tak jak jeho účet ukazuje, za masa, piva, chleby, koření a jiné věci 139 fl., na kopy dáno	119	8	4
Vic jemu za čtvrt masa hovězího pro pana rytmistra Čabelického při příjezdu jeho dáno	9	—	—
Pro rytmistra Desspany, jsoucího zde přes noc s kumpanii za maso	1	42	6
Václavovi Peřinovi za čtvrt masa hovězího pro lajtnanta Grubnera dáno	9	—	—
Panu lajtnantovi rytmistra Čabelického dáno za víno, jenž odsud odjížděl, 50 fl., na kopy činí	42	51	3
Nejvyššímu kvartýrmistru nad pěchotou nejvyššího Croce dáno ze mlýnův 80 fl., činí na kopy	68	34	2
Vic jemu za kvartýr, který zde miti chtěl, 40 fl.	34	17	1
Panu rytmistru Čabelickému, zůstávajícímu zde z kumpanii svou, dáno na účet 500 fl., na kopy činí	428	34	2
Vic po druhé dáno panu Čabelickému na zaplacení ovsa jemu za- držalého 260 fl., na kopy dáno	222	51	3
Panu lajtnantovi rytmistra Čabelického dle nařízení od JM pana generálkomisaře od 11. Novembris až do 5. dne Decembris za 25 dní, po 25 fl. na den 625 fl., na kopy dáno	535	42	6
Vic jemu dáno kontribuce za sousedy předměstské	200	—	—
P. fendrychovi za 25 dní po 15 fl. 375 fl., na kopy dáno	321	25	5
Vachmistru za týž čas po 9 fl. 225 fl., činí	192	51	3
Vic jemu za klíče od bran dáno	50	—	—
Dvěma kaprálům z téže kumpanie pana Čabelického za 25 dní po 9 fl. 450 fl., činí	385	42	6
Feldšrejberovi po 9 fl. 225 fl., činí	192	51	3
Felčarovi po 6 fl. 150 fl., činí	128	34	2
Forýrovi po 6 fl. 150 fl., činí	128	34	2
Panu nejvyššímu Croceovi od vyzdvižení odsud téhož rejtharstva dáno 2000 fl., na kopy činí	1714	17	1
Sekretáři jeho od ordinací 150 fl., činí	128	34	2
Nejvyššímu kvartýrmistru téhož rejtharstva ze mlýnův dáno 70 fl. na kopy	60	—	—
Za 8 čtvrtňat soli do domu Libické pro pana rytmistra Čabelického dáno	7	53	2
Panu rytmistru Desspany, zůstávajícímu zde se svou kumpanii, dáno za víno 100 fl., činí na kopy	85	42	6
Za 66 pinet vína červeného v Hradci pro hejtmana Grubnera nad pěchotou, po 16 českých žejdlík, 211 fl. 12 krej. na míš. kopy	181	1	5
Janovi, pekaři nájemníku, za chléb do ložumentu pana rytmistra Ča- belického a čeleď jeho dáno	8	—	—
Jindřichu Vadasovi za desítku vína červeného pro pana hraběte Torquata a jiné officíry	400	—	—

Za sud piva bílého pro pana hejtmána Grubnera od pana Materny dáno	7	—	—
Od vytažení 7 sudů piva pro hejtmána Grubnera od šrůtky dáno sládkovi	—	18	—
Panu Matesovi Grubnerovi, hejtmánu nad pěchotou zde zůstávajícímu, dáno kontribuce dle účtu s ním učiněného i což tak na officiry přijal 6865 fl. čini	5884	14	1
Za vědro vína v Hořicích pro hejtmána Grubnera dáno 16 kusů tolarů, které vypůjčeny od pana Tobiaše Dvorského po 10 kop., čini	160	—	—
Za dvě vědra vína pro téhož hejtmána Grubnera v Jičíně za 14 kusů tolarů, které byly brány po 10 fl. na kopy čini	120	—	—
Za 68 pinet vína pro hejtmána Grubnera v Praze, po 32 krej. za každou pintu, dáno	31	5	1
Panu rytmistru Čabelickému, zůstávajícímu zde se svou kumpanií, dodáno za oves, což se mu tak pozůstávalo a pojistilo 50 fl., od něho 600 fl., na kopy čini	514	17	1
Forýrovi pana rytmistra Žila dáno ze mlýnův od 11. Februarie až do 3. Martie za tři týbdny, po 10 fl. na týden, 30 fl.	25	42	6
Panu rytmistru Žilovi dle smlouvy s ním učiněné od 11. Februarie až do 17. Martie za 7 dni, po 10 fl. na den, 70 fl. čini	60	—	—
Za dva sudy piva bílého pro hejtmána Grubnera dáno Petrovi Květoňovi	10	—	—
Dorotě Trkolce dáno za pivo brané pro fendrycha a čeledě jeho pana rytmistra Žila	3	—	—
Víc za 3 konve piva k Libickým pro čeledě rytmistra Žila, po 63 krej. konev, dáno	1	32	4
Za dvě vědra 6 pinet vína pro hejtmána Grubnera od paní Fňárky braného, každé vědro po 12 širokých tolařích, učinilo za ně a za těch 6 pinet 26 tolarů 60 krej., po 1½ fl. každý kus tolaru, čini 40 fl. na kopy	34	17	1
Od vytažení 4 sudů piva pro hejtmána Grubnera dáno sládkům šrůtky po 5 g. 1 d. čini	—	20	4
Za 5 žejdl. vína bílého pro pana fendrycha rytmistra Žily, po 15 krej. žejdlík, dáno	1	4	2
Za tři sudy piva bílého pro hejtmána Grubnera dáno Martinovi Noskovi po 5 k. sud	15	—	—
Tejklovi židu za všeliké koření od něho ku potřebě do kuchyně rytmistra Čabelického brané, dáno dle sečtení	19	17	1
Za 11 čtvrtňat soli do ložumentu a k potřebě hejtmánovi Grubnerovi po 8 krej. dáno	2	49	2
Václavovi Překotilovi za žemle a chléb pro hejtmána Grubnera od něho brané dáno mu	2	8	4
Za býka do Lhotky Homhovi před svátky vánočními koupeného pro rytmistra Čabelického a soldáty jeho	30	—	—
Víc v též čas pro téhož rytmistra Čabelického a officiry jeho koupeno tele od Václava Čížinského za	15	—	—
Za sud piva bílého pro lajtnanta pana rytmistra Čabelického dáno Adamovi Hradeckému	5	—	—
Za maso hovězí při příjezdu sem pana rytmistra Žila a officiry jeho dáno Adamovi Hradeckému	3	30	—
Za dvě krávy koupené pro hejtmána Grubnera dáno Pavlovi Vylitkovi a Janovi Kopečnému ze Lhoty	18	—	—
Za býka bez kůže pro hejtmána Grubnera od Matouše z Měnka	6	30	—
Brothansovi odtudž za jalovici bez kůže pro hejtmána Grubnera	5	30	—
Dorotě Výborné za sud piva pro fendrycha rytmistra Žila	8	—	—
Václavovi Plhovskému za vola a Havlovi Hladíkovi za jalovici pro hejtmána Grubnera od nich koupenou	14	—	—
Forýrovi rytmistra Žila dáno ze mlýnův od 3. Martie až do 17. Martie za dva týhdny 20 fl. na kopy čini	17	8	4
Panu fendrychovi rytmistra Žila dáno na účet za víno 100 fl. na kopy dáno	85	42	6
Forýrovi pana rytmistra Žila, dáno ze mlýnův od 17. Martie až do 7. Aprilis za tři týdny, po 10 fl. na týden, 30 fl. čini	25	42	6

Od udělání tří soudků pro víno soldátům pana rytmistra Žila dáno Krystofovi bednáři	—	30	—
Lajbloví židu za šafrán, pepř, zázvor, květ a hřebíček pro pana rytmistra Žila vzaté, dáno dle součtu	5	55	—
Vyltkovi pekaři od pečení chlebův pro soldáty dáno za práci	2	10	—
Za 66 pinet vína od Vrbického z Jičína pro hejtmana Grubnera vzatého, po 32 krej. pinta, dáno	30	10	2
Za 11 ¹ / ₂ piny vína též pro hejtmana Grubnera z Jičína od Karma-zynka, po 32 krej. pinta	5	15	3
Za 3 čtvrtce soli hejtmanovi Grubnerovi při odjezdu jeho	3	—	—
Panu rytmistru Žilovi dáno dle akordu s nim učiněného na účet 335 fl., na kopy činí	287	8	4

Za ovsy koupené na koně soldátův:

Za 20 kor. ovsa od p. Václava Měnického soldátům pana rytmistra Žila koňům po 3 fl. dáno	51	25	5
Celkem od 26. listopadu r. 1623 do 5. máje r. 1624 vydáno bylo lidu vojenskému ²⁷⁾	16.047	33	2

Od 12. máje r. 1624 do 19. října roku téhož byla vydání s lidem vojenským spojená tato:

Za protrávení pánův komisarův v hospodách též soldátův hostinských a poct jim darovaných:²⁸⁾

Za 9 ¹ / ₂ piny vína pro hejtmana Grubnera od markytána vzatých po 1 k. 1 g. 5 d. dáno	9	46	2
Víc za 19 žbánů piva pro čeládku pana generálkomisaře, žejdlik po 2 krej., dáno	—	32	4
Víc v ten čas za 7 pinet vína pro JM pana generálkomisaře po 1 kop. 1 g. 5 d. markytánu dáno	7	12	—
Za 2 piny vína pro p. komisaře Zumerfelda po 1 kop. 1 g. 5 d.	2	3	3
Za 1 korec ovsa pro koně p. generálkomisaře	4	17	1
Za 9 liber masa pro p. generálkom. po 5 krej.	—	38	4
Za 50 žbánů piva bílého pro čeládku pana generálkomisaře dáno	1	25	5
Za melouny pro p. generálkomisaře dáno	1	—	—
Item za maso pro generálkomisaře dáno	1	30	—
Za maso hovězí pro p. archidiákona Hradeckého dáno	—	50	—
Víc pro téhož za chléb a žemle dáno	—	32	4
Víc pro téhož za melouny dáno	—	15	3
Item pro p. Kordule, hejtmana krajského, dáno	—	15	—
Víc pro téhož za 2 piny vína po 58 g. 2 d. dáno	1	56	4
Za žemle pro p. hejtmana krajského pána z Opperstorfu	—	17	1
Za maso hovězí pro p. archidiákona dáno	1	15	—
Víc pro téhož za žemle dáno	—	10	2

Vydání lidu válečnému JMC a nákladu na vojáky zde v kvartýru zůstávající:²⁹⁾

Šejnohovi z Měnika za krávu pro hejtmana Grubnera, když zde na musterplace ležel, dáno	9	—	—
Krémáři z Měnika za býka pro téhož koupeného	7	—	—
Panu fendrychovi p. rytmistra Žila na účet za víno dáno	85	42	6
Za 5 pinet vína a 3 žejdliky pro hejtmana Grubnera, když zde na musterplace zůstal, po 16 českých čini	15	46	2
Za víno pro hejtmana Grubnera, když zde na musterplace s pě- chotou ležel, p. Danielovi Hofrovi na Velíš dáno	60	—	—
Panu rytmistru Žilovi na účet jeho kostgeltu dáno	509	3	3
Panu rytmistru Žilovi na účet kostgeltu dáno	113	8	4
Forýrovi téhož p. rytmistra ze mlýnův za jeden týden dáno	8	34	2
Item p. Danielovi Hofferovi do Starého Velíše za víno pro hejt- mana Grubnera vzaté dáno	55	—	—
Forýrovi p. rytmistra Žila na účet z mlýnův dáno	62	17	1
Forýrovi p. rytmistra Žila ze mlýnův na účet dáno	72	42	6
Celkem za dobu tu vydáno	992	13	1

²⁷⁾ Tamže 142. — ²⁸⁾ Tamže 169. — ²⁹⁾ Tamže 171.

Od 19. října r. 1624 do 6. dubna r. 1625 na týž účel vydáno bylo obci za protrávení v hospodách pánův komisařův, též soldátův hostinských a poct darovaných:³⁰⁾

Za 10 žejdlíkův medu panu generálkomisaři k veselí darovaných po 20 gr. dáno	3	20	—
Za 2 pinty vína k příjezdu pana arcidiákona hradeckého, vzaté po 27 g. 3 d. dáno	—	54	6
Za protrávení JM pana generálkomisaře přes noc dáno panu primasovi	9	—	—
Za hovězí maso k příjezdu p. arcidiákona hradeckého vzaté dáno	—	36	—
Za půl skopce pro téhož vzatého dáno	1	—	—
Za protrávení p. komisařův, kteří vysláni byli do Slezska k vyzdvižení 6 praporečů pěchoty, na hospodě dáno	5	8	4
Za maso hovězí k přestěhování z Hofic pana děkana na faru dáno Keclarovi	—	36	—
Za koflík stříbrný, pozlacený ve způsobu lva, který JM panu generálkomisaři při svatebním veselí darován byl, židu Kolinskému dáno	56	53	3
Za 5 pinet vína panu rytmistru Berkovi odeslaných, když kvartýrem ve vsi Prasku přes noc se soldatstvem svým zůstával, po 30 g. 6 d., dáno	2	34	2
Za pivo bílé pro soldáty p. rytmistra Draga ve dvoře Vysockém přes noc kvartýrem zůstávající dáno	1	6	—
Židu do Kolína na koflík stříbrný pozlacený ve způsobu lva za 1 korec žita mimo smlouvu přimíněný dáno	4	—	—
Vydání lidu válečnému JMC a nákladu na soldáty zde v kvartýru zůstávající: ³¹⁾ Fendrychovi pana rytmistra Žila na zaplacení kostgeltu jemu 200 fl. pozůstalého dáno	50	—	—
Víc témuž panu fendrychovi na zaplacení též sumy dáno	36	—	—
Za hovězí maso pro p. rytmistra Draga a jeho oficíry, když sem do kvartýru přitáhli, dáno	1	56	4
Za žemle rozdílně vzaté pro p. rytmistra Draga Jindřichovi Městeckému dáno	5	21	3
Za 1 korec ječmene na kroupy pro čeládku téhož pana rytmistra Draga dáno	3	—	—
Za 154 libry masa hovězího pro p. rytmistra Draga a jeho oficíry vzaté po 4 k. dáno	8	48	—
Za 3 libry svíček lojových pro p. rytmistra Draga po 12 g. 6 d. vzatých Tobiáši Dobrušskému dáno	—	38	4
Za žemle vzaté pro p. rytmistra Draga pekaři dáno	—	75	5
Za 2 sudy piva bílého pro p. rytmistra Draga po 6 kop. dáno	12	—	—
Za 1 sud piva bílého fendrychovi p. rytmistra Draga dáno	6	—	—
Za 3 sudy piva bílého pro soldáty téhož p. rytmistra Draga vzatého na porůzno vyšenkovaného po 6 kop. dáno	18	—	—
Za 5 čtvrtec soli do kuchyně téhož p. rytmistra vzatých (pro p. rytmistra) dáno slanaři po 1 kop. 1 g. 5 d.	5	8	4
Za žemle vzaté pro p. rytmistra Draga dáno pekaři	2	—	—
Léta 1624 panu rytmistru Žilovi zůstávajícímu zde 26 neděl s kumpání svou v garnizoně dáno z důchodův ku pomoci zaplacení kostgeltu jemu povinného a zadržalého	685	42	6
Item více témuž p. rytmistru Žilovi na zaplacení téhož kostgeltu jemu zadržalého dáno na penězích 138 korců pšenice po 4 kop. 17 č. 1 d., čehož činí v sumě	591	25	5
Úbrnem za ten čas vydáno lidu vojenskému	1512	26	4

Posléze registra peněžítá uvádějí položky poslední, jež dány byly obci na lid vojenský od 6. dubna r. 1625 do 31. máje roku téhož:

Vydání lidu válečnému JMC a nákladu na soldáty zde v kvartýru zůstávající:³²⁾

Jindřichovi Městeckému za žemle pro p. rytmistra Draga vzaté dáno	1	51	3
Za jednu čtvrtci soli do kuchyně téhož p. rytmistra od slanaře vzatou dáno	1	1	5

³⁰⁾ Tamže 221. — ³¹⁾ Tamže 222. — ³²⁾ Tamže 255.

Za všeliké koření do kuchyně p. rytmistra Draga Lejblovi židu dáno	5	—	—
Za žemle pro p. rytmistra Draga od pekaře z rathouzu vzaté dáno	—	15	3
Za chléb vzatý do dvora Vysockého pro soldáty pana rytmistra Draga, když tam přes noc kvartýrem zůstávali, dáno pekaři z rathouzu	—	15	3
Za 2 čtvrtňata soli do kuchyně p. rytmistra Draga vzaté od slanaře po 12 g. 6 d. dáno	—	25	5
Za 18 liber svíček lojových pro p. rytmistra Draga od Jiřika Tomička vzatých po 10 g. dáno	3	—	—
P. Adamovi Hradeckému za jedno tele pro téhož p. rytmistra koupené dáno	2	45	—
Vic témuž dáno za jedno jehně pro pana rytmistra Draga koupené	—	45	—
P. fendrychovi téhož p. rytmistra za 1 tele koupené dáno	2	30	—
Vic témuž p. fendrychovi za jedno tele koupené dáno	—	40	—
Forýrovi p. rytmistra Draga dáno ze mlýnův na 6 neděl po 5 fl. čini	25	42	6
Za 6½ sudů piva bílého pro soldáty p. rytmistra Draga od Jana Bečváře, jim na porůznu vyšenkovaného z varu obecního po 5 kop. dáno	32	30	—
Celkem za tuto dobu vydáno	76	42	4
Souhrn všech vydání, kteráž obec platiti musila na lid vojenský od 19. února r. 1623 do 31. máje r. 1625 jeví se okrouhlou sumou	26.547	46	11
Na vydání to obec z rozkazu samého pana generálkomisaře Slavaty dostala r. 1624 od okolních pánů příspěvek ³³⁾	2.166	34	2
tak že sama zaplatila	24.381	12	9

Asi v druhé polovici r. 1625 byl v Bydžově také nějaký čas don Martin de Huerta. Huertu vystřídal r. 1626 Jan Adolf Wolfstirn s oddílem vojska Breunerova.³⁴⁾

Registra peněžítá z té doby nejsou už dochována, nelze nám proto uvést vydání, kteráž obec měla s Huertou a Wolfstirnem. Než dá se souditi ze zápisů knih pamětních, že vydání ta byla daleko menší dřívějších, poněvadž obec se v těch letech již tolik nedlužila. Huerta a Wolfstirn nezdrželi se se svými oddíly ve městě dlouho. Vojenská assistence Wolfstirnova byla poslední assistencí vojenskou danou do Bydžova za účelem náboženským. Od prostředků těchto přísných a nepřiměřených pak bylo upuštěno a obyvatelstvo bylo na víru katolickou obracováno cestou, jakou všemožně doporučel ušlechtilý arcibiskup pražský Arnošt z Harrachů, cestou to poučování a napomínání.

Rozumí se samo, že při tak velikém mimořádném vydání na lid vojenský příjmy obecní nestačily a že ke dluhům starým r. 1623, jakož i v letech následujících, přibýly dluhy nové. Obci „v těch těžkých a zarmoucených časech“ pomohli půjčkou a to r. 1623 sirotci Čundlovi 1095 kop mš., Tobiáš Dvorský, primátor městský, a Anna, manželka jeho, 2285 k. mš., pokladna sirotčí 117 kop., Martin Košatka 250 kop mš., uroz. pan Václav starší Vratislav z Mitrovic a na Kumburcích 1000 kop mš., uroz. pan Jiřík Volanský z Volanic 500 kop mš., sirotci Zlivští 1000 k. mš.,³⁵⁾ r. 1624 paní Lidmila Šlothejmová, choť císařského rychtáře, 771 k. mš., Václav Troskovec 1700 k. mš., Jan Chrbolka 50 kop. mš., Václ. Čížinský 50 k. mš., Jan Kocián 50 kop. mš., Jindřich Vadas 200 k. mš., Jan Rejmon a Dorota, manželka jeho, 1200 k. mš., Salomena Fingrová 300 k. mš., Jan Čeněk 800 k. mš., Mik. Čeněk 32 k. mš., Václav Příhoda 85 k. mš., Jan Sladovnik 214 k. mš., Jan Weyst 180 k. mš., Jan Loula 120 k. mš., Václav Pacovský 90 k. mš.,

³³⁾ Tamže 104.—106. — ³⁴⁾ Roudnický archiv orig. — ³⁵⁾ Kn. pamět. I. 804—808. Reg. peněž. 12 a následující.

Jan Malý 111 k. mš., Jan Sladovník 171 k. mš., uroz. p. Václ. Měnický z Červené Vsi 171 k. mš., Václ. Kovatský 17 k. mš., Fifkovských peněz 120 k. mš., Václ. Uchytíl 111 k. mš., Jan Kninský 60 k. mš., Václ. Pacovský 261 k. mš., Pavel Stehlík 171 k. mš., Daniel lazebník 19 k. mš., JMC pan rychtář 256 k. mš., Salomena Fiňarová 298 k. mš., Šimon Čeněk 400 k. mš., Regina Čundlová 500 k. mš., fendrych rytmistra Žila 738 k. mš.,³⁶⁾ r. 1625 Anna Pohonková 300 k. mš.,³⁷⁾ r. 1626 uroz. p. Mikoláš Jeník Zásadský a paní Alena, manželka jeho, 300 k. mš., za kterouž sumu jim byl zastaven od obce dvůr vysocký,³⁸⁾ Jan Finger, hostinský, 500 k. mš., Adam Hradecký 272 k. mš., začez mu zastaven mlýn „starý“ zvaný, r. 1628 Jakub Rezek 115 k. mš.,³⁹⁾ — Všecky dluhy obcí učiněné od r. 1619 až do r. 1628 dosahují výše 33.828 kop mš. (1 kopa mš. ty časy = 1 zl. 10 kr. rýn = 70 kr. rýn., 33.828 kop mš. = 39.466 zl. rýn. — 1 kopa mš. tu dobu = 1 zl. 80 kr. r. m., 33.828 kop mš. = 69.890 zl. 40 kr. r. m.) Než ač je to suma značná, vysoká, přece nemožno nam proto nazvati tehdejší finanční stav města zoufalým, byl neutěšený nad míru, je pravda, než beznadějný nebyl přec! Pravíme tak proto, že obec, ač tolik byla zadlužena, v celku přece mohla dostáti i v ty doby povinnostem čestného dlužníka. Registra peněžítá nás přesvědčují, že obec ze sum vypůjčených správně platila úroky, ba sem tam ještě i některý menší dluh splatila úplně.⁴⁰⁾ Snad se nad tím pozastavíme, že by to bylo možno, když městu r. 1620 za trest pro účast ve vzpouře stavovské statky jeho byly konfiskovány! Podotýkáme, že konfiskace nebyla tak zlá. Císařský rychtář městské dvory sice sekvestroval, (dvůr ve vsi Měníku v registrech není veden, neznáme toho příčiny), avšak příjem z nich, jakož i z vesnic poddaných bralo město a jím krylo všecka ostatní svá vydání, tak že schodek příjmů městských proti vydáním i v těžkých letech 1623—1626, ač byl značný, přece nehrozil snad městu úplnou finanční ruinou.

Tak za 10 měsíců od 14. února r. 1623 až do 19. listopadu r. 1623 registra peněžítá uvádějí tyto příjmové položky:⁴¹⁾

	kopy	gr.	den.
Příjem restantů	1195	50	2
„ úroku z města povinného	248	50	2
„ úroků z vesnic od sedláků poddaných	224	17	5
„ cla z bran	29	56	1
„ šrůtky od sládka	3	6	6
„ z váhy	4	32	4
„ výdělků solního	107	13	4
„ posudného z krčem	10	30	2
„ z bílých piv krejcarův	13	36	1
„ z valchy od soukeníkův	1	6	—
„ z nájmu ze sklepů v rathouze	4	—	—
„ nájmu pekárny v rathouze a z fortén	9	—	—
„ nájmu z kovárny v Měníku	10	—	—
„ za cihly prodané	13	—	—
„ úroků ze sum k obci povinných	6	—	—
„ z řek nájemních obecních	17	16	—
„ nájmu ze mlýna Fantova	150	—	—
„ užítku ze starého mlýna náhlebního	590	45	—
„ nájmu ze mlýna voseckého	145	—	—
„ za dříví a duby prodané	76	44	4

³⁶⁾ Kn. pamět. I. 807—811. Reg. peněž. 99 a následující. — ³⁷⁾ Tamže I. 826. — ³⁸⁾ Tamže I. 835. — ³⁹⁾ Tamže I. 831—834. — ⁴⁰⁾ Reg. peněž. 132. 174. — ⁴¹⁾ Reg. peněž. str. 1 a následující.

Příjem za trávy z luk obecních a zádušních	109	54	—
" restantů starých vypomínaných	445	30	2
" za ryby kapry z rybníků prodané	—	—	—
Za drůbež prodanou rybníčnou	62	—	6
Příjem jarmarečného	81	34	2
" od podruhů jarmareční	6	6	—
" purkrechtu k obci náležitého	85	—	—
" vypůjčených peněz	3845	—	—
" oplacených peněz k obci	77	—	—
" z krámů masných, řeznických	24	24	—
" užiteků ze dvorů obecních od Jana Rejmona, úředníka nad dvory	1239	—	—
" za sýry ze dvorů prodané	180	—	—
" za kůže všeliké z dobytků zbitých	332	—	—
" za pivo k obci vařené ze sladův obecních	314	25	5
" za ovsy prodané	78	45	—
" za vína	292	50	4
Příjmu rozličného	16	2	4
Suma veškerého příjmu obecního, v němž zahrnuto 3845 kop miš. vypůjček, byla za výše udanou dobu	10.050	18	5
Vydání za dobu tu, počítajíc v ně i obnoš 7918 kop. miš., vydaný na lid válečný, bylo	9980	30	2
a tak rovnajíc příjem s vydáním, přebývalo do budoucího počtu (užito sov. register!)	69	39	3
Jeví se tu zdanlivý přebytek 69 k. 39 gr. a 3 d., vlastně však byl tu schodek 3775 kop miš. —			
R. 1623 od 26. listopadu až do 5. máje r. 1624 za 6 měsíců pořád sběhlých bylo příjmů: ⁴²⁾			
Příjem restu zůstalého	462	29	—
" úroků od rychtářů z města	36	49	5
" úroků od poddaných z vesnic	109	44	6
" cla z bran	15	8	3
" od řezníků z krámů masných	9	12	—
" srůtky od sládka městského	2	14	4
" váhy od vážného	4	30	—
" výdělku solního od solnaře	361	22	1
Posudného z krčem	163	40	—
Příjem z bílých piv krejcarův	3	32	—
Nájemné ze sklepův a z pekárny v rathouze, též z fortén	3	30	—
Nájem z kovářny v Měníku	6	—	—
Příjem z řek nájemních	16	56	—
Za dříví na provazce prodané a duby a též dříví borové	320	10	4
Nájem z mlýna Fantova	100	—	—
Nájem z mlýna Voseckého	—	—	—
Užitek mlýna šibenického na třetinu najat.	40	—	—
Užitek starého mlýna náhlebního	697	42	6
Za trávy z luk obecních a zádušních najatých	21	13	5
Příjem restantů starých vypomínaných	131	57	—
" po úmrtí peněz případných	1005	25	5
Za kapry a štiky z rybníků po lovení jich prodané	1241	15	3
Jarmarečného o jarmarcích	9	18	—
Příjem peněz purkrechtních do důchodu náležejících	89	—	—
" peněz do důchodů novobydžovských vypůjčených	9170	—	—
" úroků z peněz do důchodů povinných	11	15	—
Za kůže a loje z dobytků zbitých pro soldatstvo i jináče	145	39	2
Přijato od Mikuláše Výborného berní zadržalých	107	3	3
Víc od něho přijato sbírky vybírané od sousedů na kumpanii pana rytmistra Čabelického	236	47	1
Víc podruhé odvedl též sbírky na totéž rejtharstvo	42	51	3
Přijato od Václava Kovatského sbírky na rejtharstvo rytmistra Ča- belického, co od poddaných k městu náležejících vybral	291	25	5

⁴²⁾ Tamže 86 a následující.

Přijato od Daniela Kožiška staré kontribuce	53	48	6
" od Václava Kovatského sbírky na hejtmana Grubnera, co od poddaných vybral	169	20	2
Vic on odvedl téže sbírky, co přijal před vyjitím mandátu o minci na starý počet	194	2	—
Šimon Čeněk, odvedl kontribuce vybírané na rejtharstvo pana Čabelického 307 fl. — čini na kopy	263	8	4
Přijato kontribuce od Jana Baudyše	26	—	—
" kontribuce od Václava Kovatského, co od poddaných vybíral na hejtmana Grubnera	123	8	4
Týž Václav Kovatský odvedl sbírky od poddaných nájemníků a podruhův	172	4	2
Přijato od Adama Hradeckého kontribuce vybírané na soldáty pana rytmistra Žila	80	—	—
Václav Kovatský odvedl kontribuce od poddaných na placení panu rytmistru Žilovi 45 fl., čini	38	34	2
Příjem pomoci na soldatstvo JMC od okolních pánův městu přidávaných od JM pana generálkomisaře na rejtharstvo pana Čabelického a na pěchotu hejtmana Grubnera	1456	34	2
Příjem za žito prodané pomoci od okolních pánů na soldatstvo daného a přijatého	710	—	—
Příjem za žito ze dvorů prodané	310	17	1
Za pšenici prodanou	—	—	—
Za slady pšeničné a rezné prodané	—	—	—
Za máslo a sýry ze dvorů prodané	244	48	4
Za dobytek hovězí též telata prodaná	39	—	—
Za dobytek svinský	30	20	4
Příjem za plod prodaný	70	—	—
Příjmu rozličného	45	—	—
V celku za dobu tu bylo příjmu, v něm peněz vypůjčených 9170 kop míš.	18.894	11	3
vydání pak bylo v téže době, v něm na lid vojenský 16.047 kop. míš. 33 gr. a 2 d., výloha s lidem vojenským největší,	18.695	33	2
a tak rovnajíc příjem s vydáním, přebývalo do budoucího počtu	198	38	1
Ukazuje se tu opět zdánlivý přebytek 198 k. 38 gr. 1 d., ve skutečnosti však byl tu schodek 8971 kop míš.			
R. 1624 od 12. máje do 19. října za 6 měsíců pořad sběhlých bylo všelikého příjmu obecního: ⁴³⁾			
Příjem restu	198	38	1
Příjem úrokův od poddaných z vesnic polouletních sv. havelských za rok 1624	111	34	6
Příjem ponůcky z vesnic za leto 1623 a 1624	4	26	—
" cla z bran	20	47	—
" tržného z masných krámů	10	15	—
" šrůtky za 1 měsíc od sládka městského	—	24	—
" z váhy v rathouze od vážného	6	13	—
" za sůl i s výdělkem na porůzno od solnaře prodanou	281	22	2
" z bílých piv krejcarův	3	7	5
Nájemné z pekárny v ralhouze a z fortén	6	—	—
Příjem za trávy z luk obecních nájemních	31	24	—
" za dříví na provazce, též duby a borovice prodané	92	33	2
Nájem z kovárny v Měníku, též z chalupy v Prasku	4	—	—
Příjem za rybní drůbež v podzim po slovení rybníků r. 1624	37	36	1
" jarmarečného o jarmarcích	96	—	—
Přijato od podruhů jarmarečného o sv. Jiří r. 1624	5	24	4
Nájmu ze mlýna Fantova za termin sv. Havla l. 1624 poloulet. přijato	80	—	—
Přijato nájmu ze mlýna voseckého sv.-havelského polouletního r. 1624	90	—	—
Užitek mlýna šibeničného na třetinu najatého	19	30	—
Užitek mlýna starého náhlebního	103	11	12
Příjem za pšenici z téhož mlýna	34	45	—
" za půl korce sladu ječného z téhož mlýna	1	45	—

⁴³⁾ Tamže 150 a následující.

Přijato za dva vepře krmné z téhož mlýna	16	—	—
Příjem peněz do důchodů novobydž. půjčených	70	56	4
Přijato kontribuci od Václava Kovačovského z poddanýchna Grub- nera hejtmána vybrané	32	16	4
Příjem za žito z dvorů prodané	164	34	4
" za koňský dobytek prodaný ze dvorův	85	42	6
" za hovězí dobytek, též telata prodaná	350	—	—
" za svinský dobytek ze dvorů prodaný	79	12	—
" za ovčí dobytek ze dvorů prodaný	13	—	—
" za slady obecní prodané	48	—	—
" za máslo a sýry ze dvorů prodané	119	—	—
" restantů starých vyupominaných	4	40	—
Příjmu rozličného za ovoce při dvoře vysokém	22	—	—
Úhrnem za dobu tu bylo příjmů, v něm peněz vypůjčených 70 kop miš.	2244	19	5 $\frac{1}{2}$
vydání za touže dobu, v něm na lid válečný 992 kop miš., bylo	2054	29	1 $\frac{1}{2}$
a tak rovnajíc příjem s vydáním. přebývalo do budoucího počtu	189	50	4
V příjmech obecních odečteme-li 70 kop vypůjčených, jeví se již skutečný pře- bytek 119 kop miš.			
Od 19. října r. 1624 do 6. dubna r. 1625 za 6 měsíců pořád zběhlých bylo příjmu obecního: ⁴⁴⁾			
Příjem restu	189	50	4
" úrokův od rychtářů z města	—	—	—
" úrokův od poddaných z vesnic	—	—	—
" cla z bran	32	31	3
" z masných krámů od řezníků	15	54	—
" šrůtky od sládka městského	—	—	—
" z bílých piv krejcarův	6	5	1
" z váhy od vážného	4	29	3
Nájem ze sklepů a z pekárny v rathouze, též z fortén	1	30	—
Příjem výdělku solního od slanaře	38	15	—
" peněz purkrechtních do důchodů náležejících	18	—	—
Nájem z kovářny v Měníku a z chalupy v Prasku	6	—	—
Příjem posudného z krčem	—	44	—
" z valchy od soukeníků	—	—	—
" z řek nájemních	—	—	—
" za trávy z luk nájemních	—	—	—
" za dříví na provazce, též duby a borovice prodané	136	16	1
" za kapry, štiky, drůbež po slovení rybníkův	183	56	4
" jarmarečného o jarmarcích	34	—	—
" nájmu z mlýna voseckého	75	—	—
" nájmu z mlýna Fantova	85	—	—
Užitek mlýna starého náhlebního	91	41	1
Příjem za pšenici prodanou	57	—	—
" za ječmen prodaný	7	30	—
" za 5 vepřů z krmníku prodaných	35	—	—
Užitek mlýna šibenického na třetinu najatého	—	—	—
Příjem restantů starých	12	—	—
" za žito ze dvorů prodané	689	19	6
" za pšenici prodanou ze dvorův	615	25	5
" za pivo k obci vařené ze sladův obecních	105	15	1
" za hovězí dobytek ze dvorů prodaný, též za telata	46	44	3
" za svinský dobytek ze dvorů prodaný	—	56	—
" za máslo a sýry ze dvorů prodané	5	—	—
" za slámy ze dvorů prodané	81	17	1
Za ovoce při dvoře praseckém	7	42	6
Úhrnem za dobu tu bylo všeho příjmu obecního, v něm žádná vypůjčka,	7592	24	4
vydání za touže dobu, v něm na lid vojenský 1512 k. miš., činilo	2432	10	1
a tak rovnajíc příjem s vydáním, zbýval za tu dobu přebytek	5160	14	3

⁴⁴⁾ Tamže 197 a násl.

Od 6. dubna do 31. května r. 1625 za dva měsíce pořád sběhlé bylo příjmu obecního:⁴⁵⁾

Příjem restantů	160	14	3
„ úroků z vesnic od poddaných za leto 1625 o sv. Jiří . . .	102	19	6
„ cla z bran	8	42	3
Přijato tržného z krámů masných	4	24	—
Příjem peněz od slanaře za sůl do solnice koupenou a od něho na porůznu za 8 měsíců prodanou	138	45	—
Příjem výdělků solního	19	42	6
Přijato z bílých piv krejcarů	1	42	6
Příjem nájmu z pekárny v rathouze, též z fortén	3	—	—
„ nájmu z mlýna voseckého	75	—	—
Užitek z mlýna starého náhlebního	13	30	—
Příjem za pšenici z výmělného	26	30	—
Za 2 vepře krmné z téhož mlýna	12	—	—
Příjem za dříví, duby a borovice prodané	1	10	—
Přijato za ryby, kapry ze sádek na džbery vystavené	6	—	—
Příjem jarmarečného o jarmarcích	41	25	5
„ od židů z dobytků zbitých	8	36	6
„ za hovězí dobytek, též telata ze dvorů prodaná	20	—	—
„ za pivo bílé ze sladu obecních vařeného	92	30	—
Úhrnem bylo příjmu obecního za tuto dobu, v něm žádná výpůjčka,	735	34	—
vydání za touže dobu (na lid vojenský 76 kop míš.) činila	447	35	5
a tak rovnajíc příjem s vydáním, přebývalo	287	58	2

Nejtěžší obět po stránce finanční vyžádal si na obci rok 1624, kdy ložirovala tu posádka rejtharská pod rytmistrem Čabelickým. Obec zprostita se posléze posádky té výkupem, davši nejvyššímu panu Croceovi od vyzdvižení odsud téhož rejtharstva 2000 zl. rýn., na kopy 1714 kop míš. 17 gr. 1 d.⁴⁶⁾ Toho roku se také obec zadlužila nejvíce.

V letech následujících spatřujeme již úbytek vydání, obec dluží se čím dále tím méně, ba v příjmech obecních začíná se ukazovati přebytek. Finanční stav města jmenovitě, když r. 1628 dne 11. května skonfiskované panství se mu vrátilo milostí císařskou, rovnal se a ukazoval dosti příznivě.⁴⁷⁾

Obec z dluhů by se byla vymanila za let nemnoho a byla by zas utěšeně rostla dál. Než v tom přišly hrůzné války švédské a vpády saské, které dolehly na město s veškerou svou ničivou silou. Město ležící na silnici vedoucí do Slezska, bylo stálými průchody vojska přátelského a nepřátelského obtěžováno nesmírně. A pomyslíme-li si, jakých přehmatů dopouštěla se tehdejší soldateska vůbec, pak uvěříme slovům pamětníků Václava Vratislava z Mitrovic a Václava Měnického z Červené Vsi, kteří, podávajíc zprávu na komoru českou, oznamují, že město spolu s vesnicemi k němu náležejícími k velikému spuštění přišlo. Mnozí obyvatelé pronátisky vojáků ušli raději z města, tak že jich zimního času roku 1633 jenom 10 ve městě zůstalo, kteří ještě nad to, jsouce od vojáků vyjedeni, ani na svém hospodaření nemohli. Než míra utrpení nebyla ještě vyčerpána, věci horší měly přijíti. Nastal rok 1634 a s ním i svátek na nebevzetí Panny Marie dne 15. srpna. Ten rok lid kurfirsta saského vpadl do české země. Ve jmenovaný den 15. srpna vypálil lid ten Chlumec, načež dvě kumpanie rejtharstva kurfirstského do města Nového Bydžova vpadly a nejdříve na obci 108 tolarů výpalného vynutily. Po přijetí těch peněz vojáci hned všecko město s hrozným křikem, kostel, rathouz a jiná všechna místa výsadní do nejmenší chalouky vyplnili, při čemž tři čtvrti města od nich popelem lehly.

⁴⁵⁾ Tamže 240 a následující. — ⁴⁶⁾ Tamže 137. — ⁴⁷⁾ Kn. pamět. III. 13..

Klenoty kostelní všecky, jichž předkové jejich s velikým nákladem pracně nashromáždili, až na dva kalichy, jako i na rathouze všecky platné věci v nic obrátili a na vozy je nakládajíce, pryč odvezli. Dobytky hospodářů všecky do nejmenšího kousku odňali a pryč zahnali. Sousedy do naha svláceli a nekřesťansky s nimi nakládali, kteřížto, obávající se většího tryznění a nic na sobě nemajíce, po lesích, morastech, kde mohli, se ukryli a tím způsobem životy své přichrániti nuceni byli. Město pak zůstalo po 2 neděle pusto a prázdno, a žádnému obyvateli ani té košile mimo sám život nezůstalo. Konšelé, když na rathouz při příchodu Jeho Milosti císařské jíti měli, žádný z nich netoliko pláštěm se odfti, ale čím těla svého přikryti neměl, načež těžce a žalostně dívati se bylo. Chrám Páně, jsa všech ozdob zbaven a od téhož lidu nejinač než od nějakých pohanů zhanoben, k velikému spuštění přišel. Sotva pak nepřátelský lid kurfirstský z města odtáhl, hned zase celý regiment pěšího lidu císařského do města vtrhl, a ti, neohlížejíce se na to, že město vyplněno, kde co našli, pobrali, obilí, co na poli zůstalo, sklídili a pryč odváželi.⁴⁸⁾ K tomu-li připojíme hrozné navštívení roku 1645, kdy Bydžov téměř zničen byl švédským vůdcem Leonardem Torstensonem, dojistá pochopíme celou onu tíhu nezměrného neštěstí, bídy a strádání, jakou tehdy obyvatelstvo městské musilo nésti! Za těchto dob strastných na placení starých dluhů nebylo ovšem ani pomyslení, ba ani úroky se nemohly platiti, a přidělány, pokud to ovšem ještě bylo možno, dluhy nové, tak že roku 1655 bylo jich 31.370 kop mš. a to již v předcházejících sedmi klidnějších letech některé dluhy byly zaplacený (v témže roce zaplatila obec 1010 kop mš. dluhů). A k tomu dvory byly pusté, poddané vesnice a město samo skoro vylištěné! Bylotě tu dobu roku 1655 v celém městě měšťanů 109 a to v obydlích nevalných, míst pak pustých zúplna 99.⁴⁹⁾

Ve vsích poddaných pak byli a to v Zadražanech sedlák 1, chalupníci 2, v Zachrašťanech sedláků 6, chalupníci 4, ve Vysočanech sedláci 2, chalupníci 4, v Chudonicích sedláci 4, chalupníci 4, v Měníku a Libni sedláků 5, chalupníci 3, v Prasku sedláků 6, chalupníci 3, v Zechovicích sedláci 3.⁵⁰⁾

Ze stručného toho nástinu je viděti, že rány nejtěžší zasadily městu války švédské a vpády saské — válka třicetiletá po roce 1628. Rok 1620 sám o sobě nebyl tolik osudný. Měltě ovšem rok ten v zápětí navštívení těžké, pohromu finanční vážnou nad míru, než obec z přímých toho následků by se byla zotavila za několik let. Rok 1620 přikryl město dusivým, tísnivým mrakem, než mrak ten by byl šťastně za nedlouho rozehnán, a Bydžovu by bylo zasvitlo zase slunce budoucnosti lepší, další však doby válečné vzaly městu tu možnost na časy dlouhé.⁵¹⁾ Podobně tomu bylo i v jiných městech českých. Českému srdci tu mimoděk uklouzne tužba, kde by dnes byla česká města, kdyby aspoň po r. 1620 nebyla přišla válka třicetiletá! Mohli jsme snad v nich míti náhradu za šlechtu, o níž jsme tehdy skoro nadobro přišli. — Válka třicetiletá i to nám znemožnila! — Na doslov díme: daleci jsme toho, abychom psali snad nějakou apologii roku 1620, chtěli jsme čtenáři předložit jen několik strohých dat k posouzení poměrů tehdejších.

⁴⁸⁾ Arch. mistodrž. Zpráva Vratislavova. — ⁴⁹⁾ Kn. pamět. II. 5—12. — ⁵⁰⁾ Tamže 5. 12. — ⁵¹⁾ Dluhy své splatila obec hlavně v letech 1659—1683, kdy splaceny byly dluhy poslední. — Kn. pamět. II. 155—217.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Pokračování.)

Když tedy takto vjezd pokračoval a Její král. Vel. z daleka mimo město bylo viděti, střeleno bylo z kusů, především v pevnosti Vyšehradě a na obyklých místech postavených, rovněž i od pravidelného vojska na Vlaském plácku a v Ostruhové ul. rozestaveného střeleno z pušek, též od 14 ozbrojených setnin měšťanských pěších, stojících u tří radnic, Starého, Nového a Menšího města pražského, s vlajicemi prapory a hudbou i dle svých barev městských nově vystrojených, zároveň zvoněno bylo ve veškerých kostelích všemi zvony, i počalo se pak zvoniti tak zvaným zvonek královským, v novoměstské radnici zavěšeným, a v tomto zvonění se neustalo, dokud Její Vel. nevjela na hrad.

Hned při vjezdu Jejího Vel. do Žitné brány byla deputace tří král. měst pražských, stojící na pravé straně uvnitř brány, Jejímu Vel. představena od král. českého nejvyššího kancléře, která držela klíče městské na pozlaceném stříbrném tácku a podal je s nejoddanější úctou staroměstský purkmistr jménem oněch tří měst s nejpokornějším oslovením, na které Její Vel. několika slovy a nejmilostivější úklonou, dotekši se klíčů městských, odpověděti ráčila. Po vykonané tu povinnosti bezprostředně ji magistrát novoměstský doprovázel až k Prašné bráně ke Královu dvoru přes celé Nové město vedle král. kočáru.

Když Její Vel. s Jeho král. Výsostí první ulicí od brány přijela na Dobytčí trh před novoměstskou radnici, vzdaly jí čest měšťanské sbory novoměstské, jimž velel pan hrabě z Oppersdorfu, Jejího Vel. skutečný komoří a přisedící zemského soudu v Rakousích pod Enzí, ana hudba hrála a prapory se sklonily k zemi, při čemž na radnici vířily trubky a bubny, na věži silně střeleno z pistol a se špičky věže máváno praporem.

Průvod ubíral se odtud ulicí Vodičkovou po Koňském trhu kde obchodnictvo pražské vynikalo dobrovolnou setninou k tomuto účelu zvláště zřízenou, velmi pěkně červeně a černě vystrojenou, tu Její král. Vel. před domem novoměstského sklenáře, jménem Braunbergera, blahosklonně se zastavila, s potěším jej prohlízejíc, protože byl od země až na střechu vkusně ozdoben zrcadly, ručními a nástěnnými svícny.

Dále bral se průvod po Příkopě do Starého města Prašnou branou mimo Králov dvůr, kam se dostavil magistrát v plném počtu a střídaje se s magistrátem novoměstským doprovázel král. kočár po obou stranách až za most.

Od Prašné brány Celetnou ulicí dostala se Její Vel. na Staroměstské náměstí, kdež u nárožního domu před chrámem Týnským čtyři fakulty university Karlo-Ferdinandovy Jejímu Vel. představeny byvše rovněž od král. nejvyššího kancléře českého, projevíly nejponíženější uvítání a za zvuků trub a bubnů Jejího Vel. nejvyšší přítomnost, které se tu zalíbil nejmilostivější pobyt, jménem všech čtyř fakult nejponíženěji uvítal děkan theologické

fakulty krásně sestavenou řečí, na kterou Její Vel. jazykem latinským ráčila odpověděti a nejmilostivěji se ukloniti.

Pak ubíral se průvod Staroměstským náměstím, kde 4 měšť. setniny staroměstské za velení pana hraběte Bredy, král. komoří a appellačního rady, za hudby vojensky zdravily a prapory sklonily k zemi, při čemž na radnici zvučely polnice a bubny.

Potom se pohyboval průvod dále Jesuitskou ulicí po mostě na Malou Stranu, kde na konci mostu malostranský magistrát se staroměstským zase střídavě po obou stranách provázel král. kočár nekrytý až ke šraňku k P. Marii Einsiedské (Poustevnici),²³⁾ mezi kterýmžto průvodem, když Její Vel. s král. Výsostí od mostu přicházeli na Malostranské náměstí, po vojensku zdravily je 4 setniny měšťanské, vedené p. Arnoštem Vilémem Malovcem ze Zelené a Vimperka, král. appellačním radou, s vlajícemi a při příjezdu Jejího Vel. sklopenými prapory a za zvuků hudby; dále na velikém Vlaském náměstí na pravo od rohu kostela sv. Mikuláše až ke sloupu nejsv. Trojice řadou rozestaveni byli pateri Tovaryštva Ježíšova z profesního domu (rovněž tak učinili jiní duchovní všech tří měst pražských z kolleji a klášterů); pluky pak v Praze ubytované, jako Ogylviův, stály po celé levé straně Vlaského náměstí a Wurmbrandův v Ostruhové ulici nahoru až k paterům kajetánům, vedené svými plukovníky a taktéž při příjezdě nejvyššího panstva za hudby a sklonění praporů vzdávaly zbraní čest.

Když Její král. Vel. Ostruhovou ulicí přibyla až ke kapli P. Marie Einsiedelské, zastavil povoz její u magistrátu hořejšího města Pražského, Hradčan, stojícího v těchto místech, který, představen byv Jejímu král. Vel. od nejvyššího kancléře českého, měl nejoddanější oslovení a po odpovědi Jejího Vel. nejpokorněji s obnaženou hlavou doprovázel ji vedle vozu až do chrámu kathedrálního.

Na velikém prostranství před palácem arcibiskupským postavila se jízda za stálého víření polnic a bubnův a tvořila špalír Jejímu král. Vel. i s Hradčanskými, kteří tu u sochy sv. Filipa z Neri byli rozestaveni.

Při jejím příjezdě ke král. hradu na levé straně vnější brány při mostě padacím stál král. hejtman zámecký, který Jejímu Vel. na stříbrném tácku pozlaceném podal klíče od bran zámeckých, kterých mu Její Vel. ráčila ponechat k dalšímu věrnému opatrování.

Průvod hnul se dále, při čemž vystřelena druhá salva z hrubých kusův a z pušek od 14 měšťanských setnin pražských měst jakož i z malých kusů dvou pěších pluků posádkou zde ležících, přes nádvoří zámecké, kde stály dvě setniny granátníků na stráž a na počest s vlajícemi prapory a s hudbou, až k předdvorí chrámu sv. Víta, kde hned před vchodem veškero královské místodržitelstvo v pláštích s krajkami nejpokorněji očekávalo Její Vel.

Při jejím příchodě, ona seděla ve voze, uvítací řeč v jazyce českém měl nejvyšší purkrabí (tit.) p. hrabě Schaffgotsch, v níž nejponíženěji vyslovil, že úřad místodržitelský skládají do rukou Jejího král. Vel.

²³⁾ Nyní u paterů redemptoristů.

Na toto oslovení nejmilostivěji odpověděla jazykem německým, že s dosavadní správou král. místodržitelstva jest úplně spokojena, že i složení úřadu blahosklonně přijímá, při čemž jim všem i jednomu každému zvlášť královskou milostí zůstává nakloněna.

Po této nejmilostivější odpovědi připuštěn byl nejvyšší a pak i ostatní královští místodržící k nejponiženějšímu políbení ruky.

Mezi tím sestoupila veškera družina s vozův a Její Vel. s královskou Výsostí ráčila se po skončeném libání ruky se svého vozu zdvihnoti i šla pěšky, doprovázena jsouc veškerým dvořanstvem, přes dotčené předdvoři kostela metropolitního až ke kapli sv. Vojtěcha, kdež ji očekávalo veškeré duchovenstvo; arcibiskup vévoda sasko-zeitzský uvítal ji řečí latinskou, na niž nejmilostivěji odpověděla týmž jazykem.

U dveří kostelních Jejímu Vel. podal aspensorium kníže Liechtenstein, biskup olomoucký, i následovaly pak církevní obřady v kostele.

Po skončených službách Božích Její Vel. povstavši ubírala se pod baldachýnem, neseným od 8 farářů pražských, ke schodům pod vchodem ke král. oratoři, provázena jsouc ministry a šlechtou, a dále dlouhou chodbou zámeckou do král. komnat, kde se manželky nejvyšších hodnostářů zemských a jiné vznešené dámy shromáždivše, své nejpokornější přivítání projevily v předsíni a připuštěny byly ke královskému políbení ruky.

Dne 3. května dorazil sem pluk kyrysníků Lobkowiczových k ochraně Jejího Vel. Tomu pluku každý se podívoval pro jeho krásu a svižnost. Tento i s plukem kyrysníků Caraffových, který s nejvyšším panstvem slavil zde vjezd svůj, táboří u obory Ovence čili Bubenče od Francouzů zničené a v Černínově hudově viničné Belvedere, od Broglia rovněž do povětří vyhozené; na zařízení táborů těchto s chutí oko spočívá.

Blížil se den i k dědičnému přiznání i ke korunovaci určený, [12. května], k čemuž se veškera šlechta česká chystala co nejčileji a nejradostněji. Tu ohlásil se u slavných stavů císařský kurfirstsko-bavorský kurýr a přinesl proti úkonům přiznání a korunovace Jejího Vel., naší nejmilostivější královny, tento protest:

„Jeho císařské Vel. (Karel VII.) dovídá se, že se opět některé úkony přičící se kurfirstskému domu bavorskému podnikají v království Českém. Jeho cis. Vel. odvolává se proto na zjevná práva domácí již do tisku daná a protestuje opětně tím způsobem, že jest všechno, co by se proti tomu předsevzalo, neoprávněno a nicotno, že to právům kurfirstského domu po všechny časy nepraejudikuje a jest beze škody, že se na ně odvolává a co nejdůrazněji opětuje všechny dřívější protestace. V Mnichově dne 3. května 1743.“

Tento protest však chystané úkony slavnostní ni v nejmenším nezdržel a prospěl tolik, co protesty předešlé proti rakouskému přiznání dědičnému a proti korunovaci uherské, ježto byly poslovi vráceny. Tento si mohl přát, aby měl více takových poselství vyřizovati, protože od cesty poselného dostal těžké zlaté medaile korunovační v ceně několika dvacíti dukátů

(Schází půlarchový list str. 97 a 98, na němž vyličeño asi přiznání a pak následuje) nejvyšší hodnostáři zemští, mi-

nistři a ostatní družina dvorská odebrali se do hlavního chrámu, kde za hřmění z děl a za střelby z malých kusů zminěný chvalozpěv a díkůvzdání co nejslavněji zpívány. Potom následovala korunovace, kterou vykonal Jeho knížecí Milost pan biskup olomoucký, vévoda královských českých kaplí, hrabě Liechtenstein za trojho výstřelu 115 ran z děl a tolikéřé salvy z pušek.

Po královské korunovaci, k největší radosti skončené, brala se Její král. Vel. z kostela s král. korunou českou na hlavě a se žezlem v ruce chodbou k tomu upravenou a rovněž červeným a bílým sukrem pokrytou za radostného volání: „Vivat Maria Theresia!“ I uchýlila se skrze veliký sál do síně sněmovní, než počala hostina.

O 12. hodině ráčila Její Vel. s král. Výsosti svým chotěm a p. světitelem za zvuků polnic a bubnů posaditi se k tabuli pod zlatotkaný baldachýn a hodovala za výtečné hudby vokální a instrumentální. Pak i nejvyšší hodnostáři zemští se svými pozvanými hostmi zasedli ke 12 tabulím, v témž sále pro ně prostřeným.

Při tabuli byly pronášeny přípitky s častým voláním: „Vivat!“ Mezi tím na Malých Benátkách²⁴⁾ od svob. střelců vypáleno 50 ran z hmoždířů.

Po skončené hostině odebrala se Její Vel. nově korunovaná královna s korunou na hlavě a se žezlem v ruce do svých komnat za neustálého a z věrných srdci plynoucího horlivého volání: „Vivat Maria Theresia!“ Tento úkon zdobil oděv obzvlášť vysoké šlechty, třpytící se zlatem, stříbrem a drahokameny.

Sukno, po němž kráčela Její Vel., bylo ponecháno lidu a vyhazovány peníze k tomuto účelu nově ražené, i teklo víno bílé a červené.

O této slavnostní korunovaci, při níž došla zpráva o dobytém vítězství, napsal věrný kterýs poddaný tuto báseň:

QVanDo VLaDlsLaI IVssV stant IVra Pragenae,²⁵⁾

RegInae HaereDI IVre Corona VenIt. (12/5 1743)

Floridior duodena dies, qvando aurea Pragmae,

Czechia dum floret, Regia sarta cadunt.

Sol scande in Ceminos, geminat Victoria plausus,

dum senos geminat florea Luna dies.

Haec ter fausta dies conjungit sarta Triumphis,

hostes cum patriae vincit Alauda potens.

Exulta Tripolis! Maria Theresia regnat.

Plaude Leo, et proprium cantat Alauda melos.²⁶⁾ (Pokračování.)

²⁴⁾ Nyní Střelecký ostrov.

²⁵⁾ Anno 1472 die 12. Maii Vladislaus Rex Bohemiae, anno Regni primo, confirmavit Jura et Privilegia Pragensia. Calendarium Veleslavinum. (R. 1472) dne 12. května Vladislav, král český, roku panování prvního, potvrdil práva a privilegia pražská. Kalendář Veleslavinův.)

²⁶⁾ Téhož dne, co trvají Vladislavova práva pražská, královně dostává se koruny právem dědičným. Květnější den dvanáctý, kdy zlatý věnec královský v Praze, ana Čechie zkvétá, padá jí na hlavu. Slunce, vkroč do blíženců, zdvojuje vítězství jásoty, ana květná luna po šesti zdvojuje dni. Tento třikrát šťastný den spojuje korunu s triumfem, ježto nad nepřátely vlasti vítězí mocný skřivan. (Karel Lotrinský). Plesej, Tříměstí (Praho)! Marie Teresie panuje. Jásej, lve, a příhodnou zpívá skřivan píseň.

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal VÁCLAV OLIVA.

(Dokončení.)

R. 1877 zavedl kaplan Št. Dvořák návštěvu kostela od školní mládeže i ve všední dny.⁴⁶⁰⁾ (Do té doby všedního dne dívky do kostela nechodily.)

„R. 1878 po † Vobořilovi stal se inspektorem na Vysoko-Mýtsku Jůzl, rodák ze Bříšť na Humpolecku.“ „Muž tento jest dobrý křesťan, který se snaží, aby nynější beznáboženská škola přece náboženství ctila a podporovala vzdělání náboženské. Nařídil, aby učitelové mládež do kostela vodili — a naši vskutku vodili — přikázal, aby ministerské nařízení z roku 1877 plnili, t. j. aby vyučovali písnním kostelním.“⁴⁶¹⁾

„R. 1881 přistěhoval se⁴⁶²⁾ sem z Radhoště Jos. Mrázek, řídící učitel, na místo Jana Hrnčála. Je dobrý hudebník... Roku 1882 sjeli se čeští učitelé o prázdninách v Plzni. Mluvili o mnohých věcech a jedna řeč zněla chválou na školu beznáboženskou. A poněvadž se českým učitelům škola bez Boha převelmi líbí, řečník kladl na to důraz, že škola musí i na dále zůstat beznáboženskou. Skoro všichni učitelé v Plzni přítomní souhlas svůj k tomu dali. Proti nynější škole vyslovil se trefně a jadrně jediný muž, paedagog zkušený p. Lepař.“

„R. 1883 liberální zákon o školství z r. 1868 má býti poněkud změněn, ale jen málo, aby se tuze zednářstvo nepolekalo: 1. po 12. roce může býti dítě propuštěno ze školy neb návštěva školy zmírněna, když o to zažádá místní školní rada. 2. řídící učitel musí býti toho vyznání náboženského, jehož je většina dětí (dle zákona z r. 1868 mohl býti třeba žid řídícím při dětech katolických), 3. učitel má dostati takového vzdělání náboženského, aby mohl katechetu v případě potřeby zastupovati. Tato nepatrná a spravedlivá změna v zákoně podráždila liberály v Čechách velice. Jejich polnice, různé časopisy, troubily na poplach; hejlové sedali na vějíčky; liberální učitelové sháněli protesty při obecních úřadech, kde se to dalo.“

„Uvedená oprava zákona sluje obecně „novellou“. Proti novelle sepsán v Luži protest, na němž byli podepsáni: z Luže starosta Kulháněk, městský účetní V. Novák, policajt Jandl, z Voletic Kosina, z Domanic Špaňhel a j. Když však novella v říšské radě většinou 3 hlasů byla přijata, zaslán z Luže (na podnět Novákův) list nedůvěry poslanci Adámkovi v Hlinsku, že nehlasoval proti novelle. Naproti tomu katol. strana dala zase v „Čechu“ poslancům list důvěry, který podepsán od 41 uvědomělých rolníků. Toho

⁴⁶⁰⁾ R. 1883 Fr. Baliček dostal se do Nových Hradů. Hrával u sv. Bartoloměje, když děti školní tam měli mši sv. Místo něho přišel Fr. Bečička z Chocně. (III. 503.)

⁴⁶¹⁾ R. 1875 poručil občan lužský Václav Flieder 50 zl. škole, aby z úroků podělována byla chudá školní mládež.

⁴⁶²⁾ Říd. uč. J. Hrnčál dostal se do Skutče. Na počest jeho byl průvod s pochodněmi městem a u Hatašů večírek. Hrnčál byl všeobecně oblíben. Mrázek přistěhoval se v pondělí 12. září. Lužští vyšli mu naproti do Voletic se zpěváckým praporem a s hudbou. „Přivedli ho do školy, zatroubili intrádu a rozešli se.“ (III. 471.)

se lužští liberálové nenadáli; ještě v Luži nikdy nedostali kontra — až tentokráte.⁴⁶³⁾

Industriálkami byly: Aloisie Bachorová, jež se kol r. 1804 provdala; po ní příbuzná faráře Lodgmanna rytíře z Auen, šlechtična Auenová kol r. 1813: Anna Obalilová, manželka obecního strážníka; Anna Rypková od 1827—1854, manželka řídícího učitele Jana Rypky, jež se r. 1854 služby té vzdala: Marie Svobodová, rodilá z Králové Hradce, od 1854 až do 1. října 1902, kdy slavnostním způsobem⁴⁶⁴⁾ se školou se rozloučila a s výslužným 500 K odebrala se na zasloužilý v pravdě odpočinek. O školu získala si velikých a neocenitelných zásluh. Po ní (od 1./10. 1902) působí při škole lužské Emilie Pailová, jež se sem dostala z Krouny.

R. 1882 oznámila zemská škol. rada do Luže (působením inspektora Jůzla), že musí se tu zřídit třída pátá, aby se postarali o patřičné místnosti.⁴⁶⁵⁾ Místní školní rada v zasedání dne 19. list. usnesla se, aby se věc odložila, ježto by se musila škola nevyhnutelně stavěti, ale „obilí neplatí, ani ho nikdo nechce, poněvadž je zmoklé“ (III. 496.).⁴⁶⁶⁾ V páté třídě začalo se vyučovati od 1. ledna 1885.⁴⁶⁷⁾

V nejnovější době jedná se o stavbu nové moderní a všem požadavkům vyhovující školy. Stará jest velmi tmavá, s nízkými stropy a nepostačuje pro všechny třídy. Z té příčiny již po kolik let umístěna je jedna třída v bývalé jesuitské residenci, tam, co dříve byla kaple. Po dlouhém vyjednávání a po všech možných námitkách od jednotlivých členů místní školní rady (hlavně p. Jetonického, starosty v Radimi), posléze v říjnu r. 1902 přijat návrh Jana Vlacha, by z plánu nové školy, jež učinil Drahoš, stavitel ve Vysokém Mýtě, pro školu měšťanskou s rozpočtem as 150.000 korun vypuštěno bylo druhé poschodí, postavena pouze škola obecní šestitřídní a méně nádherná asi v ceně 60.000 korun. Dá tedy Bůh, že snad již v brzké době mládež lužská a obci příškolených uvedena bude do moderního „paláce“ mus — nové školy! Kéž se tak i v zájmu dětí i učitelstva i města stane co nejdříve!⁴⁶⁸⁾

Ve škole lužské v počátcích věd vzdělávali se mnozí, jak dříve tak i nyní, o vlast a národ velice zasloužilí a učení muži. Připomínám z doby nejnovější některá jména jako: Hromádko, Frant. Klapálek,⁴⁶⁹⁾ dr. Gruber, Jeníček, Pražák atd., jež zůstanou vždy tomu, kdo obírá se bude i po létech výzkumy kultury v jednotlivých místech naší vlasti, pilíři nezapomenutelnými.

⁴⁶³⁾ Výstřižek z novin (Chrudimských?) „Od Olšinky z Chrudimska“ satyricky vše ličí. Přilepen v „Pam. kn. II.“ 166.

⁴⁶⁴⁾ Zprávu o tom přinesl „Český Východ“ ze dne 4. října 1902.

⁴⁶⁵⁾ Náboženství židovskému vyučuje lužský rabin ve dvou odděleních (r. 1902 Jos. Adler).

⁴⁶⁶⁾ Náboženství evangelickému reform. učí se ve dvou odděleních a dle výnosu okr. školní rady ve Vys. Mýtě 7./4. 1896 platí se okresní pokladnou jak cesty tak hodiny. Učí pastor z Lozic.

⁴⁶⁷⁾ Od r. 1898 zřízena v Luži průmyslová škola večerní pro učně. Zemská subvence je 500 K. Náboženství se nevyučuje; toliko v čase velkonočním konají učňové společnou sv. zpověď.

⁴⁶⁸⁾ Již se stalo. Ve škole se začalo vyučovati od škol. roku 1905.

⁴⁶⁹⁾ O Frant. Klapáčkovi sr. Ottův sl. n. XIV. 303.

XXI. Dějiny přifařených místních obcí.

Mimo Luži patří k duchovní správě v Luži 11 vesnic.

1. *Bělá*.⁴⁷⁰⁾ V Bělé bývaly tři dvory: Jeden patřil panství Košumberskému, druhý Rosickému a třetí Rychmburskému. Když pak dvory byly emfyteutisovány, utvořilo se asi 80 domů, z nichž 33 patřilo panství Košumberskému, 21 Rychmburskému a 25 Rosickému. Roku 1858 bylo v Bělé 496 obyvatel (mezi nimi 5 helvetů.⁴⁷¹⁾ Dle trojho panství byly a jsou tu i tři hospody.⁴⁷²⁾ Uprostřed vesnice jest trojtřídní škola.

Dle zprávy, historicky nedosti zaručené, vyučoval prý dítky bělské od roku 1784 do r. 1789 jakýsi Jan Mareček v čís. d. 56. a to pouze dítky z Bělé. Mareček mimo vyučování zabýval se i polařením. Od roku 1789—1791 vyučoval v témže čísle již děti dobrkovské, bělské a roubovické Jan Kaisler. Poněvadž Kaisler trpěl dosti často citelnou bídou, záhy se mu učitelství znechutilo a dal se proto odvésti k vojsku. I přišel na jeho místo rodilý Pardubičan Josef Pragr, za něhož dne 5. srpna 1791 odbyvala se zvláštní komisse za příčinou stavby školy a řádného zavedení školního vyučování v Bělé. Komisse ta konala se na Košumbersce v panské kanceláři za přítomnosti krajského školního komisaře Ignáce Schütze, ředitele košumberského Jos. Fučíka a rychtářů z Bělé, Roubovic a Dobrkova. Rychtáři ohrazovali se, že pro velikou vzdálenost hlavně Roubovic a Dobrkova nemohou do Luže dítky posílati. Na otázku, chtějí-li obce něčím (t. j. obilím a bochniky chleba) k vydržování učitele přispěti, odpověděli záporně, toliko rychtář bělský přislíbil od obce dáti škole $\frac{1}{2}$ míry pole. Učitelé Pragovi vykázano zvláštní stavení, kde by bydlil a učil, než se zřídí škola. Mimo jmenované vesnice přiškoleny do Bělé i Podhora a Nová Ves. Komisse učinila na stavbu školy plán i rozpočet. Když pak obojí schváleno bylo ve Vídni dne 14. čce 1795, přistoupeno ke stavbě školy r. 1796. Náklad byl 1147 zl. 55 $\frac{1}{2}$ kr., (Na to daly přiškolené obce 245 zl. 44 $\frac{1}{2}$ kr., c. k. školní fond 357 zl. 3 $\frac{1}{4}$ kr., Košumberské panství ze 27 čísel 106 zl. 19 $\frac{2}{4}$ kr., Rosické za 23 čísel 85 zl. 37 $\frac{3}{4}$ kr., Rychmburské za 20 čísel 51 zl. 28 kr., Chrastické za 57 čísel 301 zl. 52 kr. a poddaní Rosického panství 84 zl.) Škola byla kamenná šindelem krytá a stála uprostřed vsi na pozemku panství Košumberského. Naproti škole za cestou byla ovocná školka založená r. 1839 za ředitele chroustovického Košťála, na niž občané dali 91 zl. Sazenice první zaopatřil na svůj náklad 5 zl. 15 kr. učitel Václav Pragr. Učitel Macháček r. 1846 koupil od obce stromoví ve školce za 16 zl. a z půdy platil obci ročně 30 kr.

⁴⁷⁰⁾ Již r. 1392 S. června činí se o Bělé zmínka, kdy Smil z Rychmburka ještě s jinými osadami prodal ji Ottovi z Bělíny vulgo z Bergova a Ročkoví z Poděbrad. (Dr. Adámek, Sborník 51.) Bělá připomíná se dále r. 1454, kdy bylo tu 8 dvorů kmetcích, patřících ke zboží Rychmburskému (Adámek: Chrudimsko 15); pak r. 1677, kdy patřila ke kostelu na Štěpánově. Bělá (část) patřovala ke zboží Slepotickému a r. 1548 (19. května) připomíná se tu Jan ze Sulic seděním na Slepoticích, jiná část zboží Košumberskému, kdež r. 1547 připomíná se Diviš Slavata, a konečně třetí část zboží Rychmburskému. Tento rozdíl přesně jest činiti, kdykoliv o Bělé zmínka se děje ve starých zprávách.

⁴⁷¹⁾ R. 1885 bylo tu 458 katolíků, 4 helveti, r. 1890 457 katol., 4 helv., roku 1880 bylo 80 domů, 443 katol., 4 helv., vesměs Češi, toliko 1 Němec, r. 1895 465 katol., 7 helv., r. 1900 460 katol., 4 helv. a r. 1902 424 katol. a 7 helv.

⁴⁷²⁾ Hořelo 9. list. 1859 u Jakuba Jušky.

Patronem školy byl nejprve školní fond, od r. 1807 baron Laing a od r. 1826 knížata Taxisové.

Škola bělská neměla žádného jmění, ani kapitálu ani realit. „Původně byla dotace učitele bělského tak malá, že často trpěl bídu.“ Tak učitel Josef Pragr kromě oné $\frac{1}{2}$ míry špatného obecního pole, měl pouze 34 zl. 53 kr. školního platu, což trvalo až do r. 1799. Roku 1799 (1. listopadu na zakročení školního komisaře krajského bylo mu z královské komory přidáno 64 zl. 22 kr. Když Jos. Pragr dne 11. listop. 1830 zemřel, tu syn jeho Václ. Pragr, který po něm v učitelství následoval, obdržel na svou žádost na tři leta z normálního fondu školního ročních 25 zl. 20 $\frac{1}{2}$ kr. Po uplynutí tří let zažádal Václ. Pragr znova a dán mu na dalších pět let tentýž obnos. Školní fassé ze dne 20. října 1856 má tyto položky: Příjem: od obce bělské $\frac{1}{2}$ míry „špatného pole“, které nese 45 kr., z c. k. normálního fondu 29 zl. 45 $\frac{3}{4}$ kr., příspěvek dle guberniál. výnosu 23. XII. 1849 25 zl. 44 $\frac{1}{4}$ kr., školní plat po 2 $\frac{1}{2}$ kr. z hlavy týdně od 127 dítek 5 zl. 17 kr., za celý rok či 47 týdnů 248 zl. 42 $\frac{1}{2}$ kr. a novoročních grošů ze 164 čísel 8 zl. 12 kr. = 313 zl. 9 $\frac{1}{2}$ kr. a odpočítá-li se „vydání“ za čištění 12 zl., zbývá čistý příjem učitele 301 zl. 9 $\frac{1}{2}$ kr. Na topení dodávalo se dříví měkké s přívozem z panství Košumberského 1 $\frac{1}{4}$ sáhu, Rychmburského 1 sáh, Chrastického a Rosického po 2, či celkem 6 $\frac{1}{4}$ sáhů. Dítek v témtě roce bylo 141 (z Bělé 48, z Roubovic 63, z Dobrkova 27, z Podhory 3), ale školní plat platících pouze 127, protože pro nemoc nebo jiné překážky nemohlo do školy choditi 14 žákův.⁴⁷³⁾ Fasse ke konci dí: „V této fassí jsou všechny příjmy správně udány a kdyby snad po předsevzatém místním šetření shledán byl nějaký podvod nebo omyl schválně učiněný, podrobujeme se zákonitému a zaslouženému trestu“. Podepsáni jsou: farář Jan Salášek (česky), Fr. Macháček, učitel (německy), Josef Pavlíček, představený z Bělé (česky), Fr. Salášek, radní, Ignác Haas z Roubovic výbor, Jos. Horák z Roubovic, výbor (vesměs česky) a Václav Hlaváček „Gemeindevorsteher Dobrkov“ (německy).“

Učitelé v Bělé byli: Jan Mareček (1784—1789), Jan Kaisler (1789—1791), Jos. Prager (1791—1830, učil 48 let), Václ. Pragr (syn předešlého), 1830—1845, kdy 24. prosince po krátké nemoci zemřel. Byl mužem pobožným, „dobráckým“, piva nikdy nepil, školní plat většinou vybral v mléce, k dětem byl velmi shovívavý a nikdy přísný; byl milován ode všech: jeho touhou byla chalupa se zahradou, aby se nemusil ve škole klopotiti; Matěj Bořek (docházel z Luže po smrti Pragrově denně do Bělé, kde vedl zatímni správu, v Luži zastupoval ho kandidát učitelství Antel do 1. dubna 1846), Fr. Macháček (dříve učitel ve Zbožňově, praesentován 18. III. 1846, odešel 5. II. 1859 do Uherska), Matěj Sedlák (byl dříve podučitelem v Luži, pak provisorom v Uhersku, do Bělé přišel za provisoru 7. II. 1859), *Eduard Jarkovský* (1878—1897), řídící Václ. Batík, (absol. technik,⁴⁷⁴⁾ J. Řepa (evangelík, syn lozického pastora),

⁴⁷³⁾ R. 1858 bylo dítek 153, r. 1859 145, r. 1860 135, r. 1879 175, 1880 174, 1881 (škola dvojtřídní) v I. 84, v II. 93, 1882 v II. 92, 1883 v II. 108, 1884 v II. 89, 1885 v II. 93 a r. 1901 v I. třídě 57 (56 katol., 1 žid), v II. 46 (44 katol., 2 židé) a ve III. 65 (59 katol., 4 reform. a 2 židé) či všech 168. Škola se stala trojtřídní r. 1893.

⁴⁷⁴⁾ R. 1877 vyučoval tu z nedostatku učitelstva mladík nezkoušený a po něm zase takový, který pak odešel k Pardubicům, kde se utopil (v Bělé pobyl asi 2 měsíce).

Pražák, nynější řídící, Jos. Bartoš (od r. 1898), Jos. Kratochvíl, Jos. Kučera, Jos. Horák (za nemocného Kratochvíla od 1. III. 1902), Anna Plevkova (za nemocného Bartoše od 1. V. 1902), Styblík (od r. 1902), řídící Fr. Voženilek (1875—1877), správce školy Fr. Petřík (1877 od září do pros.), řídící Jos. Víték (1877—1878), správce školy Alois Holoubek (1897—1898) a j. Industriálními učitelkami byly: Františka Jarkovská (1881—1895), Marie Jarkovská (1895—1897) a Anna Augustinová od roku 1897.

Až do 21. ledna 1856 byla do Bělé přiskolena i Nová Ves. Zvláštní komise tehdy konaná uznala za vhodnější Novoveské vyskoliti z Bělé a přiskoliti je do Skutůčka. Komissi řídil Václ. Šimek, skutečský vikář a Novoveské zastupoval jakýsi Šilhan.

R. 1877 jednalo se o novou stavbu školy, ježto stará již byla nedostatečná. Nová školní budova byla vystavěna u kamenného kříže r. 1880. Církevně posvěcena nebyla. Stála asi 10.000 zlatých a byla dvojtřídní (mělo choditi do každé třídy asi po 80 dětech). Náklad nesly přiskolené obce (od zemského výboru dán příspěvek 500 zl.) Náboženství vyučovali v I. třídě farář Kapiště, v II. tř. kaplan Št. Dvořák. Pro kněze dávali příležitost (od 15. října do konce dubna) dvakrát týdně ve středu a v pátek.

K vyučování náboženství měli Bělští, kteří 14. list. 1775 se usnesli, že katechetovi školy bělské nemíní dávati žádné peněžité náhrady, poskytovat slušné povozy (rozhodnutí okr. škol. rady ve Vys. Mýtě 23. III. 1876), anebo kdyby těchto nedávali, remuneraci 40 zl.⁴⁷⁵⁾ ročně.

2. *Domanice*. Domanice byly původně dvorem, jichž majitelé se psali „páni na Domanicích“. Když dvůr byl emfiteutisován, vzniklo 20 čísel; r. 1858 bylo tam 107 obyvatelů katolíků s jednou rodinou židovskou o 5 členech. V Domanicích vyniká stavení čísl. 1., bývalé obydlí pánů z Domanic, později jesuitův. Má dvě poschodí a velmi krásné světnice. Dle staré pověsti měl prý farář lužský u Domanic něco polí, ale dokladů pro to není.⁴⁷⁶⁾

R. 1880 zřízena v Domanicích první hospoda (u Trunců); tehdy čítalo se tu 21 domů a 95 lidí (90 katolíků, 4 helveti, 1 bez vyznání), R. 1885 bylo tu 84 katol., 4 helv., 1 bez vyznání, r. 1890 81 katol. 5 evang. reform., 1 bez vyzn., r. 1895 85 katol., 5 evang., 1 bez vyzn. r. 1900 89 katol., 6 helv. 1 bez vyzn. a r. 1902 78 katol., 5 evang. reform. a 1 bez vyzn.

Sedláček (d. c. I. 113.) píše: „Název vsi Domanic (severně od Luže) ukazuje na zakladatele Domana či Tomana, kterýžto arci teprv žil za doby křesťanství. O vladykách z Domanic nic se nedočítáme a i onen Beneš řečený Brázda z Domanic, kterýž r. 1415 stížný list ke sboru kostnickému spečetil, jmenoval se tak jen proto, že držel Domanice, an pocházel z rodu vladyk ze Srbce. R. 1440 dne 17. břez. byl v Čáslavi na sjezdě

⁴⁷⁵⁾ Rozhodnutí ono (IV. 12.) dle: „Katoličtí vyznavači školní obce Bělské jsou v základě § 55. pol. škol. řízení povinni, dodávati katechetovi školy Bělské k cíli vyučování náboženství ve škole v Bělé, katolickému duchovnímu správci v Luži, povozy slušné, to však toliko v čas zimní a za nepříznivého počasí. V případě, že by se povozy slušné nedodávaly, ustanovuje se náhrada peněžita za povozy k cíli vyučování katol. náboženství ve škole Bělské na 40 zl. r. č. Náhrady 40 zl. užití lze jen v tom případě, že by katoličtí vyznavači povozy dodávati buď se zpečovali aneb dodati je v pravý čas obmeškali.“ Povozy dával „dědeček Rys jeden za 1 zl. v zimním čase“. (V. 235.)

⁴⁷⁶⁾ U Domanic spatřuje se polní hřadba neznámého původu.

krajském a r. 1463, jsa již při letech, byl se synem svým Jiřkem u soudu dvorského, maje pře o nějaké dědictví po starých vladykách z Mrdic. Syn jeho Jiřk ze Srbce následovav po otci v držení Domanic. seděl tu až do své smrti. Po jeho života skončení spadlo všechno dědictví na krále, totiž tvrz Domanice s dvorem popl. a podacím a vsi a vesnice Zalužany, Jenišovice, Mravín, Štěnec, Bělá, Oletice, Střítež, Hluboké, Turov a Hroubovice.“

„Král Vladislav daroval odumřelé zboží Domanické, když bylo v Chrudimi a Mýtě rádně svoláno, r. 1470 Janovi z Břístí, Janovi z Jestřibce a Heřmanovi ze Sulic za služby jejich. Výprosníci obdrževše za právo, r. 1475 úředníky dvorskými na Domanice zavedeni. Z pozdějšího stavu věcí se shledává, že Heřman ze Sulic a potomci jeho, kteří seděli na Slepoticích, zůstali sami v držení Domanic; buď se tedy výprosníci o zboží to podělili, aneb je Heřman odbyl podílem na penězích. Za vlády Slepoticích zanedbána jest tvrz tehdejší na stavení tak velice, že brzy potom spustla, dvůr pak zdejší byl lidem pod plat rozprodán. Petr Slepotický vkládaje si r. 1543 veškeré zboží své ve dsky zemské, uvedl vedle jiných i Domanice tvrz pustou a dvůr vysazený v plat. Nemalá část zboží bývalého oclla se v držení Markvartově, jenž seděl na Zámorskách, a rozprodána jest jako na př. Turov, Střítež a Hluboké. — Další osudy pusté tvrže a zboží Domanického až do jeho spojení s panstvím Košumberským byly tyto: Ze synův Petrových († před r. 1548) obdržel Jan Slepotický ze Sulic, syn nejmladší, vsi Jenišovice, Volečice, Bělou, Hroubovice, Úřetice, Lhotu Úřetickou, Bělošovice, Čankovice vsi celé a společné a ve Vlčňově plat, čímž povstalo samostatné zboží Domanické. Jan držel zboží to pohromadě potom několik let, ale na to jeho části chutě odprodával, tak že při zboží zůstala jediná ves Domanice. Další osudů Domanic nevíme, aniž doložiti můžeme, jak se v držení Domanic dostala Kunka Řepická ze Sudoměře a na Čekanících. Tato prodala r. 1590 (vkl. 18. června) „statek Domanice“ Václavovi Lukavskému z Lukavice a na Domoradicích za 1600 kop gr. č. Když tento zemřel, nařídil soud zemský jakožto vrchní poručník všech sirotekův, aby se Jan starší, pán na Zámorsku a bratr zemřelého, v poručenství statku sirotčího uvázal. Tento nechávaje si toliko vrchní řízení, hospodářství na statku zůstavil Elišce z Ryzmburka, vdově po Václavovi, s níž se (1598) smluvil tak, aby ona ve statku Domanickém až do let sirotčích neb do stavu svého změnění pozůstávala a statku užívala; k tomu, aby na vychování sirotekův ročně 60 kop míš. dostávala. Syn Václavův Jan mladší Lukavský z Lukavice pojal k manželství Markétu Dobřenskou a jí r. 1615 ze dvoru Domanic s příslušenstvím 1500 kop míš. věnoval; přidav se r. 1618—1620 na stranu odbojných stavův, odsouzen jest r. 1623 14. června nálezem soudní komise třetiny statku svého, a Domanice prodány jsou r. 1623 dne 30. září Vilémovi Slavatě sv. Římské říše hrab. z Chlumu a z Košumberku na Košumberce za 6850 kop 40 gr. míš.“, t. j. 81.104 zl. 49 kr. (Viz původní listinu vkladů do desk zemských a to ve kvaternu trhovém, třetím zlatém z r. 1635.)

3. *Doly*,⁴⁷⁷⁾ ves prostírající se po obou březích Novohradky či Volšinky v překrásném údolí, zvaném od některých českým Švýcarskem.

⁴⁷⁷⁾ R. 1584 dle sčítání lidu, jež provedl Bur. Špetle z Janovic, hejtman kraje Chrudimského, byli v Dolech 3 usedlí lidé a v Kameníčkách 8, (obě vesnice patřily pod panství Václava Berky z Dubé a Lipého na Rychmburce).

Dělvaly se ve tři části a to v Janovičky, Doly a Kameničku. Až do r. 1782 byly přifařeny ke Skutči: r. 1858 měly 37 domů, 184 katolíkův a 45 helvetův. R. 1880 bylo tu ve 40 domech 209 katol. a 24 helv., r. 1885 210 katol. a 24 helv., r. 1890 224 katol., 26 evang. reform., r. 1895 226 katol., 28 reform., r. 1900 233 katol., 33 reform. a r. 1902 231 katol. a 11 reform. Jsou tu dva mlýny, čedičové lomy a hostinec („u Trkalů“).

4. *Dobrkov.* O Dobrkově činí se zmínka roku 1542, kdy jej Bohuše III. Kostka z Postupic ve středu před sv. Vítem prodal s jinými osadami Slavatovi z Chlumu a z Košumberka, otci Diviše Slavy z Chlumu a Košumberka. (Paulus d. c. 23.) R. 1601 Dobrkov patřil Markétě Berkové z Lipé a na Rychmburce. R. 1644 leželo tu vojsko „exekuci“ a to proto, že někteří zdejší evangelíci nechtěli přijmouti katolickou víru. R. 1652 bylo v Dobrkově sedláků osedlých s náčiním 2, statek pustý 1, chalupníků 4 a opuštěná chalupa 1. Tito poddaní platili vrchnosti Anně Eusebii ze Švamberka úroků o sv. Jiří a Havle po 3 kopách 40 gr. 6 d. a na obilí pšenice 1 kor. 2 věr. 1 čtvrtci 1 čtvrtně; ovsa 11 kor., 18 kuřat, a konali roboty ve žních $18\frac{1}{2}$ při orání na jaře a na podzim po 6 dnech. Toho času u panského dvora Dobrkovského byly budovy velmi sešlé, pole jen z části se osévala, část ležela několik let ladem; obnášela 4 lány. Osudy pak další této osady spadají v jedno s osudy panství Chrastického, k němuž Dobrkov patřil.⁴⁷⁸⁾

R. 1880 bylo v Dobrkově (k němuž patří i dvě čísla 28 a 33 v Podhůře) 226 katol., 2 helv., r. 1885 228 katol., 2 helv., r. 1890 234 katol., 2 helv., r. 1895 235 katol., 3 helv., r. 1900 238 katol., 4 helv. a r. 1902 241 katol. a 4 helv. Je tu 38 čísel domovních.⁴⁷⁹⁾

5. *Košumberk.* Vesnice Košumberk vznikla r. 1778 emfyteutisací dvora košumberského, náležejícího pánům na hradě Kosumberce. R. 1776 v září totiž přišla cis. král. komisse, jejíž předsedou byl baron Raab. Tato komisse veškerá panská pole rozdělila za příslušnou částku mezi obyvatelstvo. Podobně učinila se dvory a dobyt看em. R. 1777 zrušena robota a sedláci místo prací musili panství platiti nějaký poplatek. Čítala ves (r. 1858) 61 domů a 275 obyvatel. Jsou v ní zříceniny hradu Košumberka.⁴⁸⁰⁾ Až do nedávna nad branou, kudy se vcházelo do hradu, stkvěly se dva znaky: Slavatův a český lev, pod nimiž byla písmena: „D. L. S. Z Chl. Z K: W. S. Z Z.“ (Diviš Lacembok Slavata z Chlumu a z Košumberka, Veronika Slavatová ze Žerotína.) (Sr. Sedláček, „Hrady a zámky“.) Dnes hrad je v rozvalinách.*) Vedle hradu vystavěn panský pivovar, jemuž voda se dodává z panské „vodárny“ pod Košumberkem.

⁴⁷⁸⁾ Poutí slaví se tu III. neděli po sv. Duchu.

⁴⁷⁹⁾ R. 1858 bylo v Dobrkově 33 domů se 174 katol. a 7 helv. (jedna rodina). O kapli Dobrkovské, založené r. 1835, viz v předu.

⁴⁸⁰⁾ Načrtnuté vyobrazení hradu (pohled od kapličky sv. Janské, ze silnice) z r. 1881 od Štěp. Dvořáka „Pam. kn. II.“ 35. c) d) e).

*) V době největšího rozsahu kol r. 1634 patřily ke Košumberku hradu vsi: Voletice, Zdislav, Bělá (část), Lozice, Martinice (část), Mentoury, Mravín, Pušice (část), Popovec, Sedlec (část), Hluboká (část), 2 poplužní dvory (u Košumberka a Lozic), pole, luka, palouky, sady, lesy, háje, porostliny, průhony, pastviska, ovčiny, mlýny, potoky, struhy, rybníky, sádka, haltýře, chmelnice, štěpnice, zahrady křenové výsadní atd. R. 1657 Václ. Albert z Waldenreitrů, komorník menších desk zemských sestavil zvláštní inventář hradu a celého Košumberského zboží, jehož spis nalézal se při zrušení residence jezuitské na Chlumku v listinách téže residence, ale v době po zrušení se ztratil.

Ke Košumberku patří část „Bílého Koně“ s 15 domy, kaple Paletínská a domek u lesa v Paletíně (bývalá hájovna, pak hostinec, nyní dům soukromý).

R. 1880 bylo tu 308 katol., 9 helv. R. 1881 pořídili si u Bílého Koně zvonickou a koupili ze Střemošic zvonek. (V Střemošicích si opatřili větší z Plzně) R. 1902 bylo tu usedlých 282 katol. a 13 reform.

6. *Lozice*. V Lozicích⁴⁸¹⁾ r. 1858 bylo 53 domů se 187 katol. a 70 helv. (25 rodin). Taxisský dvůr od r. 1856 je pronajat rodině Mendlově, pocházející z Českého Brodu. U dvora býval dříve ovčín a kozinec; ovce pěstují se tu dosud. Byla zde evangelická soukromá škola. Je zde pastoraát,⁴⁸²⁾ modlitebna, pastorna a mlýn.

Do r. 1877 posílali katolíci své děti do školy do Jenšovic, ale tehdy protestanté lozičtí usilovali, aby katol. děti dostali do své školy soukromé a ta stala se veřejnou. Bylo vyjednáváno a konečně usneseno, že katolíci své děti posílají budou do školy lozické, ale v náboženství katol. že je bude vyučovati farář jenšovický Václ. Šimerka za odměnu 20 zl. Tak se dostaly katol. děti do protestantské školy. Farář Šimerka jeden rok do Lozic chodil, druhého roku však bylo mu v tom zabráněno od Jenšovických, kteří se obávali, že Lozičtí od jejich školy na dobro se odtrhnou a nebudou přispívat na novou stavbu školy. Tím stalo se, že katol. děti vůbec v lozické škole náboženství se neučily. V té době jednalo se o stavbu nové školy v Jenšovicích. Lozičtí helveti usilovali všemožně, by škola jejich stala se veřejnou a oni na stavbu jenšovické školy nemusili přispívat, ale ježto neměli dostatečný počet dětí, nemohli plánu svého provést. R. 1879—1881 helvetská škola v Lozicích živořila, ježto čítalo se tu pouze 70 helvetů. Některé katolické děti i tehdy ji navštěvovaly a na náboženství měly dvakrát týdně docházeti do Jenšovic. Konečně r. 1882 helvetská škola v Lozicích byla zrušena, „učitel nemohl složit zkoušky a zkoušeného nemohli dostat; nezkoušený nesmí po zákonu ani na soukromé škole vyučovati.“

R. 1860 (5. června) vystěhovali se někteří z Lozic do Uher a to z důvodu, že prý si tam mohou lacino nakoupiti statků. Byli to: Jan Pacht, helvet, s manž. Annou a dvěma dětmi Janem a Annou, Fr. Kulháněk, katolik, s manž. Antonií a synem Františkem, Jan Kopřiva, helvet, s manželkou Kateřinou a syny Františkem a Josefem, Jos. Rösler, katolik, s manž. Barborou a 4 dětmi, Jan Vávra, katolík, s manž. Františkou. Sotva však dospěli do Uher, litovali svého kroku velice Vávra vrátil se za 4 neděle zpět.

R. 1880 bylo v Lozicích 316 katol., 84 evang., 6 židů; r. 1885 311 katol., 84 helv. a 4 židé; r. 1890 319 katol., 89 reform., 4 židé, r. 1895 321 katol., 94 helv., 4 židé. r. 1900 325 katol., 98 reform., 6 židů a r. 1902 311 katol., 71 reform. a 5 židů.

⁴⁸¹⁾ Lozice ve století XII. patřily biskupům olomúckým; r. 1454 připomínají se mezi těmi místy, jež prodal král Ladislav Pohrobek 3. ledna Janu Pardusovi z Vratku. Již před tím r. 1347 patřily některé pozemky u Lozic klášteru premonstrátskému v Litomyšli. R. 1392 (8. června) jmenují se Lozice v listině, již Smil z Rychmburka prodává své zboží Ottovi z Bělíny a Bočkovi z Poděbrad. R. 1407 daroval Lozice král Vladislav klášteru litomyšlskému. R. 1547 patřily již Slavatům na Košumberce. R. 1694 odkoupil je od Košumberka k panství Chroustovickému Norbert Leopold z Kolovrat († 1716).

⁴⁸²⁾ Viz ve stati: Náboženství.

Ze starších záznamů o Lozicích mám po ruce: R. 1773 23. září vyhořel dvůr, hospoda a jedno stavení. Majitelka dvorů čítala si 20.000 zl. škody.

7. *Radim* r. 1858 měla 67 domů se 349 obyvateli katolíky a 4 helvety (mezi nimi 6 sedláků s výměrou 80 „štrychů“ a několik sedláků se 40 „štrychy“ poli). Dělí se na „Dolní“ a „Horní“.⁴⁸³⁾ Sedláci mají lesy u Štěpánova. Uprostřed osady byla r. 1857 vystavěna zvonice se 2 zvonky (jež posvětil r. 1858 sám biskup Karel Hanl v Chraští). Desátek platívali Radimští (do r. 1852) děkanství skutečskému.⁴⁸⁴⁾

R. 1857 29. října vystěhoval se do Ameriky, hlavně ze strachu, před odvodem svých synů, Josef Svatoš s rodinou (manželka Eleonora, dcera Eleonora a synové Josef, Václav, František, Jakub). Ujel tajně v noci; pocházel z Újezda u Litomyšle.

R. 1880 bylo v Radimi 495 katol. a 19 evang., r. 1885 495 katol., 19 helv., r. 1890 499 katol., 20 reform., r. 1895 505 katol., 20 reform., r. 1900 511 katol., 24 helv. a 2 židé; r. 1902 514 katol. a 25 helvetů.

8. *Voletice* r. 1848 měly 23 domů a 109 obyvatel, kteří pozemky své měli k užívání od starobylého tamějšího kostela sv. Jiří za pramalé nájemné, a to od dob války třicetileté až do r. 1852.⁴⁸⁵⁾ V tomto roce usedlíci voletičtí zcela za malý peníz „se vykoupili“. R. 1880 bylo tu 99 katol., 2 evang., r. 1885 92 katol., 2 evang., r. 1890 100 katol., 2 evang., r. 1895 106 katol., 2 evang. a r. 1902 101 katol. a 1 reform.

„Na zemřelé při kostele voletickém odpočívající pamatuje se o posvěcení tím, že se v pondělí slouží rekviem, ale nynější nemodlené pokolení na své předky modlitbou nevzpomene. Letos při rekviemúčastnili se dva sousedé, 16 ženských a 5 cizích hostů. Za to však když jsem šel k oltáři, bylo slyšeti z hospody hudbu zavznívati, a když jsem šel z kostela, hudba hrála dále. Špatné semeno dává špatné ovoce“ píše o Voletických kronikář r. 1881.⁴⁸⁶⁾

Voletice patřily od nejstarších dob ke Košumberku a pak k Domanicům a náležely tudíž pánům z Popovce, ze Sulic, z Chlumu a z Košumberka.

9. *Roubovice* (za stara Hrubovice) bývaly kdys samostatným zbožím.⁴⁸⁷⁾ Jedna jich majitelka hraběnka jakási chodívala denně z Roubovic

⁴⁸³⁾ Hořelo tu 10./VII. 1851 u Jana Kvapila, 20./X. 1856 u Jos. Bureše, r. 1857 4. dubna u Frt. Čečetky a 12. února u Jana Roubínka, 16. října u Jos. Doubravského, 9. pros. u Lidmily, 1858 26. února u Václ. Bureše, 13. června u Jana Rabasa, 8. čce u Jana Veselika, 2. října u Josefa Kvapila ald.

⁴⁸⁴⁾ První zmínku o Radimi máme v listině Smila z Rychmburka z r. 1392, již prodává zboží své, k němuž patřila i Radim, Ottovi z Bělíny a Bočkovi z Poděbrad. Mimo to připomíná se r. 1454 v Radimi královská rychta, k níž patřila ves Lozice, 8 domů kmeticů v Bělé, úročník v Martinicích, 3 úročníci v Srbicích, 1 úročník v městečku Luži a ve Zdislavi dvoje sedění, jedno svoobodné a druhé platné. R. 1677 patřila Radim k farnosti ve Štěpánově; kol r. 1609—1610 patřila část Radimě Karlovi st. Zárubovi z Hustiřan, druhá pak část ke zboží Rychmburskému. V dějinách Radimě musí se rozeznávat části dvě, z nichž jedna stále patřila ke zboží Rychmburskému a druhá Rosickému.

⁴⁸⁵⁾ Dějiny kostela jsem uvedl ve zvláštní stati v předu.

⁴⁸⁶⁾ Hořelo 5. března 1850 u Jana Dostála.

⁴⁸⁷⁾ Již r. 1655—58 připomíná se tu dvůr, který zároveň se dvoreni zájezdeckým platil 57 kr. 6 1/2 d. měsíčně daně do berní pokladny krajské v Chrudimi. R. 1347 měl pozemky u Roubovic (Hrubovic) klášter premonstrátů litomyšlských. R. 1751 dne 8. ledna koupil je od Cirania z Pollerskirchenu za 22.600 zl. Jan Adolf hrabě Vratislav, biskup královéhradecký.

na Chlumeck na mši sv.; pochována jest na Chlumku v kryptě. Kol r. 1714 připomíná se v lužských matrikách majitelkou Roubovic Eleonora Rašínová, vdova po Janu Rašínovi rytíři z Riesenburka. Později připadly Roubovice biskupům králohradeckým. Když dvůr byl emfiteutisován (číslo 33, 34, 47 a 48 posud se říká „ve dvoře“), vytvořilo se v Roubovicích celkem 80 čísel (čís. 20. býval vrchnostenský pivovar; z Podhůry čísla 42—45 patří k Roubovicům); r. 1858 bylo tu 425 katol. a v 17 číslech 261 židů. Až do r. 1856 byla tu jedna hospoda; toho roku zřídil žid Nathan Nettel hospodu druhou. Stával tu panský lihovar.

Biskup Karel Hanl založil r. 1842 18. ledna dvě nadace po jednom tisíci zlatých jistiny pro děti dělníků a učně řemeslníků na svých panstvích, „aby děti chudých lidí rozvítil pilné a poctivé práci při dvorech a jiných podnicích na biskupském panství Chrastí“ a „aby chudým dětem, zvláště však opuštěným sirotkům dostalo se pomoci vyučiti se řemeslu.“ Z nadací těch podělování byli i Roubovičtí i Dobrkovští.⁴⁸⁸⁾ Tak na př. r. 1844 dne 4. list. byl obdarován obnosem 15 zl. Jan Komínek z Roubovic, jenž učil se krejčovině u Trnky v Chrastí.

R. 1856 10. čce odbyvala se v Roubovicích zvláštní komise (c. k. komisař z Chrudimě, výbor židovské obce, bělský učitel Frt. Macháček a židovský učitel Bernard Freund) za příčinou zřízení německé židovské školy v Roubovicích. Židé⁴⁸⁹⁾ uvolili se učiteli svému platiti 300 zl. Týž však žádal mimo to 6 sáhů dříví a 48 zl. pense pro svou manželku, kdyby zemřel. První visitace v židovské škole v Roubovicích konala se 22. srpna 1859. Účastnili se jí vikář Ignác Tůma, c. k. komisař Šeda z Vys. Mýta, židovský školní dozorce Haas a farář lužský Jan Salásek. Visitace dopadla velmi dobře; učitel B. Freund byl velmi přičinlivý. Visitace r. 1860 se nekonala, ježto visitátor, vikář vysokomyšský od Řepník pro veliké závěje musil se vrátiti zpět; r. 1861 konána visitace 6. června; dopadla velmi dobře; ke konci visitace rabín Kanders modlil se za císaře, děkoval visitátorovi a všem dobrodincům. ovšem že německy. R. 1862: visitovalo se 9. čce odpoledne. Škola v létech 80tých zanikla.

R. 1880 bylo v Roubovicích 437 katol., 8 evang., 257 židů; r. 1885 435 katol., 8 evang., 224 židů; r. 1890 441 katol., 10 evang., 264 židů; r. 1895 445 katol., 10 reform., 262 židů; r. 1900 457 katol., 11 reform. a 270 židů a r. 1902 460 katol., 12 reform. a 272 židů.

V Roubovicích býval rabinát; nyní mají tam židé pouze „učitele“ a „košeráka.“

10. *Zdislav* r. 1858 čítala 30 domů se 132 katolickými obyvateli. Patří k ní „vodárna“ a „mlýn Hessův“. Mezi mlýnářem Hessem a vodárnou, jejíž majitelem je kníže Taxis, panoval dlouho spor „o vodu“. Proces skončil smírně, výhodně pro obě strany po vykonané komisi r. 1854.

R. 1880 bylo ve Zdislavi 150 katol. a 3 evang.; r. 1885 136 katol., 2 evang.; r. 1890 132 katol., 3 evang.; r. 1895 140 katol., 3 evang.; r. 1900 146 katol., 1 reform. a r. 1902 135 katol. a 5 reform.

Zdislav připomíná se r. 1382, kdy patřila ke zboží Rychmburskému; dále r. 1454, kdy patřila k rychtář radimské s dvojím seděním, jedním svobodným a druhým platným.⁴⁹⁰⁾

⁴⁸⁸⁾ Opisy těchto nadací v „Pam. kn. II.“ 40—47 b.

⁴⁸⁹⁾ Náboženská obec roubovická čítala na počátku XIX. stol. 423 členů. (286 mužů a 137 žen).

⁴⁹⁰⁾ Hořelo r. 1849 13. čce u Jana Petury, r. 1856 25. června u Jana

Uprostřed vesnice stojí sv. kříž.⁴⁹¹⁾

11. *Srbce*. R. 1858 bylo v Srbcích⁴⁹²⁾ 40 domů, 223 katol. a 4 evang.; r. 1880 224 katol., 1 evang., r. 1885 215 katol., 2 evang., r. 1890 220 katol., 1 evang., r. 1895 220 katol., 2 evang., r. 1900 225 katol., 3 evang. a r. 1902 200 katol. a 1 evang. reform.

Nejstarší zmínka o Srbcích je z r. 1392, kdy Smil z Rychmburka prodává 8. června zboží rychmburské Ottovi z Bělíny a Bočkovi z Poděbrad se vším, co má v „Srbicích.“ Srbce patřily pod královskou rychtu v Radimi; alespoň r. 1454 připomínají se 3 úročníci v Srbcích, patřící k ní. Bydlívali tu zemané Brázdové ze Srbic (Srbec).

K farnosti lužské patří i „*předměstí*“ *Chlumek*. Asi 250 kroků nad Luží vyplná se poutní mariánský chrám „Chlumek“, od něhož i několik stavení kolem sluje „Chlumek“. Bylo tu až do r. 1846 6 stavení; než téhož roku jedno z nich, bývalé bydlo správce a potom košumberská škola, bylo zbořeno, tak že pak měl Chlumek pouze čísel pět. Po reorganisaci patrimoniálních úřadů byl Chlumek připojen k Luži. Residence jezuitská má číslo první. Po zrušení jezuitův (14. října 1773) sloužila residence za hospodářské stavení a později za „Stiftsknaben“. Když r. 1807 Košumberk koupil baron Laing, zařídil si v residenci své obydlí „zámek“. Kníže Taxis od r. 1826 vykázal residenci za obydlí lesnímu úřadu; když pak lesní úřad kol r. 1848 přesídlil do Rychmburka, ubytoval se v residenci revírník a někteří lesní a knížecí služebníci-pensisté. Voda na Chlumek (jakož i na Košumberk) čerpá se z „vodárny“, jež r. 1858 důkladně byla opravena. U residence jest veliká ovocná zahrada, od jezuitů založena a baronem Laingem některými ušlechtilými druhy ovoce vysázena. Na Chlumku je hostinec (s divadelním jevištěm), domek kostelníkův, hlídačův a jeden dům jednopatrový, bývalý jezuitský, soukromý. R. 1858 bydlilo na Chlumku 46 lidí. Chlumek má sice čísla domovní pro sebe, ale správou veškerou patří k Luži.

V dřívějších dobách patřily k farnosti lužské též kostely v *Janovičkách* a *Jenšovících* s příslušnými osadami.

V *Janovičkách* je filiální kostel zvěstování P. Marie děkanství Skutečského u vsi Dolů. Kostel nynější pochází z novější doby (z r. 1741) a stojí na půdě soukromé, patřící mlynáři dolskému. Původní kostel byl menší a stál uprostřed nynějšího hřbitova.⁴⁹³⁾

V Janovičkách stávala r. 1349 fara; kostel byl farní. *) Ještě r. 1677 připomíná se tu kolatura „janovičská“, k níž patřily Janovičky,

Čáslavky, r. 1858 24. čce u Barbory Kulhánkové, vdovy, a F. Vaňka, r. 1860 30. září u Jindrů, r. 1861 21. října u Veroniky Bařovy, vdovy.

⁴⁹¹⁾ V neděli po jméně P. Marie vede se k němu z Luže průvod.

⁴⁹²⁾ Hořelo 22. června 1857 u Jos. Nováka č. 32, 9. června 1860 u Jos. Teplého.

⁴⁹³⁾ Pohled na Janovičky pod Košumberkem „od doubku, kterýž zasadil na památku 25leté svatby císaře Františka Josefa s Alžbětou bavorskou lesní Celer“ a jež naznačil r. 1886 Štěp. Dvořák v „Pam. kn. II.“ 41 c.

*) Při tomto kostele měl býti farářem pozdější arcibiskup pražský a kardinál Jan z Jenšteina. Jan Stodola, rolník z Radimě u Luže († 25. ledna 1893), který sbíral místní památnosti a zapisoval si je ve zvláštní knihu (pisatel této práce ji měl v rukou a napíše o ní časem více) píše: „K nahlédnutí a použití do rukou se mi dostaly některé někdejšími direktorem panství chroustovického panem Karlem Košťálem na půdě residence chlumecké sebrané původní listiny chlumecké kolleje se týkající... mezi nimiž i inventář zámku a panství Košumberského z r. 1657.“ Před inventářem byl kratičký historický přehled. Z toho Stodola si vypsál: „Jak vůbec známo, byli páni z Chlumu a Košumberka již od

Doly, Lhota, Rabouň, Rvasice, Zhoř, Chlum, Brdo a Zdislav se 206 obyvateli. Nynější kostel⁴⁹⁴⁾ byl r. 1746 posvěcen od děkana skutečského Fr. Bartoně (1737—1749), kněze velmi horlivého a dbalého.⁴⁹⁵⁾ Na vydržování kostela dala téhož roku Fr. Ros. Vchynská rozená Berková fundaci 1000 zl. Byla tu také poustevna, jež zrušena jest za císaře Josefa II. r. 1781. Blíže kostela rozkládala se za starých dob vesnice „Janovičky“, jež v XV. století zpustla a zanikla.“)

V děkanském archivu ve Skutči (mimochodem zaznamenávám, že z tohoto archivu mnoho listin a historických dokumentů použil Vilibald Svoboda a po něm Karel Adámek z Hlinska a j.; že ztratily se z něho i nejstarší matriky, a staré papíry jako bezcenné haraburdí ještě sotva před 30 lety prodati chtěl tehdejší administrator, nyní kněz v blázinci v Praze Vilém Hellvich) nalézají se tři důležitější listiny o kostele v Janovičkách.⁴⁹⁶⁾ První datovaná 2. října 1728 v konsistorní kanceláři arcibiskupské v Praze a zasláná Norbertovi Matheidesovi, děkanu ve Skutči, sděluje, že mezi hrabětem Štěpánem Kinským ze Vchynic a Tetova a Václ. Vojtěchem z Vrbna a Bruntálu 10. srpna uzavřena byla smlouva, kupní o panství Rychmburské a že „k obnovení a rozšíření kostela v Janovičkách na panství rychmburském bylo ponecháno 1000 zlatých.“ I táže se konsistoř, byla-li tato suma již děkanovi skuteckému vyplacena čili nic.

Druhá listina datovaná 3. prosince 1731 v kanceláři arcibiskupské a zasláná Vojtěchu Matheidesovi, děkanovi ve Skutči, obsahuje povolení „aby kaple s titulem Navštívení Bl. R. Boží v Janovičkách nákladem 1000 zl. poručených legátem hraběte Berky na opravu téže kaple dle testamentu znova byla opravena (noviter restaurari possit).“

Třetí konečně listina podepsaná hrabětem Štěpánem Kinským v Rosicích (u Chrasti) dne 20. října 1740 nařizuje, poněvadž hrabě rozhodl se, by stavba kostela v Janovičkách najisto z jara r. 1741 stavitelem Donátem započata byla dle plánů hrabětem schválených, hejtmánovi rychmburskému, aby stavitele všemožně podporoval, vše, čeho třeba jest, zaopatřil tak, aby stavba kostela již r. 1742 zcela byla provedena. Hrabě sám ke zmíněné jistině 1000 zl. přidává ještě 200 zl. Děkan skutecký má se postarati, aby vše dle vůle hraběcí bylo provedeno a arcibiskupská konsistoř o tom byla uvědoměna.

Pamětní kniha děkanství skutečského (str. 39, 40.) píše: „Prostranný chrám tento jest vystavěn ve slohu německém s okrouhlými

14. století v nepřetržitém držení hradu a panství Košumberského a nejeden z nich zasahal mocně do dějin národních. Kdo nezná Jana z Chlumu a Košumberka, někdejšího příznivce a zastavatele Jana Husa na sněmě kostnickém, který byl mecenášem učených svého času jako kněze Jenšteina a učeného kardinála, kterému i faru janovičskou udělil a ponechal, když v Praze větší důstojnosti došel.“ Pravdiva-li jsou tato slova čili nic, na ten čas pověděti neumím. Snad později jinými záznamy pravda vynikne.

⁴⁹⁴⁾ Starý kostel byl dřevěný. První zmínka o stavbě kamenného chrámu činí se 18. dubna 1706 v posledním pořízení Antonína Berky, jenž byl „posledním linie katolické rodu Berkovského“, kdež obsaženo jest ustanovení, aby jeho dědic kostelíček P. Marie v Janovičkách, pokud by síly jeho a výnos dědictví stačily, z kamene rozšířil a vystavěl.

⁴⁹⁵⁾ Píše o něm Karel Adámek v „Chrudimsku“ a Dr. K. V. Adámek v „Čas. přítel star. česk.“ VIII. str. 135—136. Byl českým spisovatelem; vydal různá kázání. — *) Pam. Arch. I. 170.

⁴⁹⁶⁾ Znění slovné oněch listin sdělil se mnou laskavě dp. Jan Němec, kaplan ve Skutči, začež mu upřímně děkuji.

okny a šindelem pokryt. Obraz zvěstování Panny Marie řezbou vyzlacenou opatřený visí volně před sakristií a před ním stojí oltář s tabernakulem. Podle kazatelny bíle natřené stojí přenosný oltář pocházející ze starého kostela janovičského, který stál uprostřed hřbitova a pro sešlost musil býti zbořen. Jest sestaven na způsob zavírací almary, v níž je na prkně malovaný obraz P. Marie a dva staré cínové svíce. Dole jest nápis (švabachem) svědčící o dárci tohoto oltáře, jenž takto zní: Ode mne Jana Vrochynie z Reptu na ten czas heytmana richenburského k uctivosti blahoslavené Panně Maryí tyto oltáře a jiné veczy v tomto chrámu Páně na svůj náklad vizdvíženy jsou. Pán Bůh rač dát mně mým hřichum na odpusštění, aby ta oběť ode mnie vdiecznie przijata byla 1649.“

Až do roku 1808 stávala zvonice, jejíž hořejšek byl dřevěný, uprostřed hřbitova. Když pak téhož roku s povolením vyšším zvony z Janoviček byly odvezeny, byl dřevěný vrch zvonice, ježto byl sešlý, stržen. Zeď základní zvonice, jakož i základy starého kostela byly r. 1847, kdy hřbitov se rozšiřoval, rozbořeny. Pod starým kostelem, který stával uprostřed nynějšího hřbitova, byla klenutá krypta, v níž ve výklencích našly se roztlučené popelnice z dob pohanských. Nyní v „sanktusové“ vížce (kostel je bez hlavní věže) zavěšeny jsou dva menší zvonky bez nápisů.

Služby Boží (o pouti v první neděli po Velikonocích a vždy v šestou neděli) koná tu duchovenstvo ze Skutče, začez dostává ročně celých 6 kr. či 12 haléřů.

Ke kostelu janovičskému poutá se i pověst o zazděné v něm Berkovně.⁴⁹⁷⁾ Vylíčí ji dle dosud stávajících pramenů. Marketka, dcera pana Jaroslava z Dubé a Lipého, pána na Rychmburce, dána byla od přísného otce svého, protože si oblíbila panoše Hynka a zamítla pana Ctibora Lipnického, do kláštera Sezemického, a protože se v klášteře nad svou panenskou ctí zapomněla, vyřčen nad ní panem Jaroslavem ortel: „Bude za živa zazděna!“ To se též stalo v Janovičkách v kostele. Tam prý ji dobří pastýřové živili, tak že umřít nemohla. Otec její, když se toho náhodou dověděl, dal ji odvésti na svůj hrad Rychmburk a tu ještě lépe a bezpečněji zazdíti. Svůdce její, bývalý panoš Hynek, potom P. Bonifac v Podlažicích, uslyšev o trestu Marketině, zbláznil se a střemhlav vrhl se do proudu Labe. Po násilné smrti Marketině objevoval se pak před Rychmburkem na „Žížkové skále“ tajemný jezdec den co den ve skvostném brnění, sedící na překrásném bělouši. O půl noci vždy přijížděl a setrval tu až do jedné hodiny, volaje ke hradu: „Markéto! Markéto! Markéto!“ To trvalo dlouho a dlouho. Až posléze pan Jaroslav, který zatím hořem celý se utrápil, na radu poustevníka v lesích zbožnovských u Skutče odpovéděl tajemnému jezdcí k jeho volání: „V nebi ji vyhledej!“ Zjev na bílém bělouši sice od té doby se již neukázal, ale

⁴⁹⁷⁾ Pověst tuto uvádějí „Hrady a zámky“ I. 77—79, dále velice obšírně „Pamětní kniha“ děkanství skutečského, kdež obsažena jest i píseň, kterou lid na památku Berkovny zpíval o pouti v Janovičkách, a konečně Antonín Hlinecký, ředitel měšť. škol ve Skutči, ve spisku: „Zazděná. Pověsti hradu Rychemburka“ (v Chotěboři 1902) na str. 26—29, při čemž poznamenává: „Pověst o zazděné Berkovně klade památní kniha školy Rychemburské do 13. století. Pověst o zazděné Berkovně vypravoval někdejšímu vzornému učiteli rychemburskému Jos. Tarahovi záhy zesnulý spisovatel český Břetislav Mikovec, jenž byl synem Ferdinanda Mikovce, zkoušeného radního u magistrátu skutečského, který měl za manželku Terezií, dceru Daniele Zvěřiny, vrchního na Rychemburce. Taraba zaznamenal pověst ve školní kronice.“

za to v hradě Rychmburku objevovala se bílá paní a zjevila se jednou i samému otci svému — neboť tou paní byla Marketa — a řekla mu: „Odpustila jsem ti, otče, protože sám Bůh již ti odpustil.“ Od té doby se již neobjevila. Berka na poděkování Bohu bohatě nadal kostelíček jano-
vičský a položil základ k slavnosti, jež na památku Markety se tu každoročně konala a při níž chudí štědře bývali obdarováni.

„Staří lidé, tak dokládá Hlinecký, ještě v létech šedesátých dosvěd-
čovali, že se na slavnost tu pamatují. Konala prý se až do r. 1774. V zmíněný den poutní zpívána před kázáním pana děkana skutečského
truchlivá píseň, jež takto zněla:

Z vysokého rodu byla
ta první slečna Berkova,
v rozkoši jsouc vychována
a v žalosti pochována.
Když jsem v klášteře bydlela,
smutnou lamentací měla;
překrutné mě nešťěstlí,
že jsem se dala podvésti.
To z křehkosti těla svého.
Odsouzena jsem od něho,
a ostatek zboží svého
chudým lidem oddávám ho.
Co jsem zdédila svým otcem
na tom panství Rychemburském,
to obětuji při horách
na té poušti v Janovičkách.

U kostela Matky Boží,
tam já skládám všecko zboží,
na památku obětuju,
chudým lidem připravuju.
A to vždycky jednou v roce
čiňte mi to k mé památce;
anděl, družba můj nejvyšší,
jemu poroučím svou duši.
Ach moji přátelé milí!
Patřte na mne v tuto chvíli,
když se s vámi žehnat budu
a svého panství pozbudu.
Amen, Bože, rač to dáti,
bychom se mohli shledati
v rozkošném ráji nebeském,
před trůnem Božím andělským.

Pak sloužila se zpívaná mše svatá, a po skončených službách Bo-
žích byla v Dolech vlastní slavnost. Rychemburská vrchnost dala totiž při-
strojití oběd, při němž podávána hovězí polévka, maso, kroupy a hrách.
Tu postavilo se vždy šest chudých okolo jednoho stolu na jednoduchém
kolu. Nejprve se opět zapěla píseň o Berkovně a pak se předkládala jídla
na dřevěných nádobách, a to nejprve od skutečského pana děkana, pak
od ředitele a potom od ostatních úředníků rychemburských. Na konec
každý chudý obdržel bochníček chleba a groš neb i více almužny. Každý
duchovní, který přivedl sem průvod z některého místa panství, obdržel
2 zlaté.*) Ve zmíněném roce 1784 vyšel vládní rozkaz, že všechny nadační
jistiny do veřejných pokladen mají býti uloženy a fundace z nich zřízena.
I vzala slavnost tuto vylíčená za své a nadání její připadlo klášteru „Milo-
srdných bratří“ v Praze, začez tito mají čtyři nemocné chudé z Rychem-
burska bezplatně léčiti a ošetřovati.“

V okolí Luže, kde posud lid si tuto pověst vypráví, nevěří se, že
by slečna Berkova pro nějaké provinění byla bývala zazděna, ale že sama
z pokání za svá provinění zazdělí že dala, odkázavši dříve veškeré zboží
po otci zděděné kostelu v Janovičkách a chudým.

Sedláček (Hrady a zámky I. str. 78.) píše o této pověsti: „Zdá se,
že pověst není bez historické podstaty, ale praví více než píseň, jakkoliv tato
předěšláho století nepřesahuje: nebo v písni nacházíme jen to, že jistá

*) Doklad toho nalezl jsem ve farním archivě Svrateckém — ač o odměně
2 zl. neděje se zmínka žádná —, kde při roce 1759 poznamenáno jest: „V ne-
děl druhou po velikonocích katechese v chrámu Páně nebyla, jednoduše proto,
že dle obyčeje od pradávna vodi se toho dne processí do kostela v Janovičkách,
o čemž roku loňského (1758) zvláštní písemní listina ode všech 6 farářů panství
rychemburského znova vyhotovena byla.“

šlechtična smutně život v klášteře trávila a dědictví své otcovské odkázala chudým a církvi. To také jest asi původní trest celé pověsti. Nové potravě k rozpuštění pověsti nabyl lid, když jednou při stavbě přišli na výklenek a tam našli kosti některé po člověku tu kdysi zazděném. O tom nevěděl nikdo, že se lidé na mnohých hradech našli zazděni. Můžeme říci, že to bylo v jisté době na př. v 13. a 14. století obyčejem do hradu nově založeného zazděti člověka. Zazdění (totiž člověka při hradě Rychemburce), nadání kostela v Janovičkách, podobné tolikým jiným nadáním v Čechách (připomeneme jen rozdávání sladké kaše v Jindřichově Hradci, jež pověst bílou paní vykládá) a nešťastné živobytí jedné šlechtičny spojeny v jedno a potom domyslem lidským vykrašleny dále. V památkách Berkovských nenacházíme dokladu k dotčené pověsti“ a Hlinecký dří: „Ale marně pátráme po historické osobě přísného otce Jaroslava, marně po neposlušné dceři panně Markétě. Vládla ovšem Rychemburskem Markéta jedna, byla to paní Markéta Trčkovna, choť pana Václava z Dubé a Lipého, jenž vládl Rychemburskem od l. 1572 do r. 1600. Ale tato paní přežila manžela svého a vládla ještě za nezletilého syna.“

Fundace k rozdávání pokrmů chudým zřízena byla buď, jak myslí Sedláček, Veronikou Berkovou, sestrou Václava Berky z Dubé a Lipého († 1600). aneb, což je pravdě podobnější, Annou Eleonorou Berkovnou, abatyší kláštera Uršulinek na Hradčanech, jíž pán na Rychemburce Ant. Berka odkázal 5000 zl. a kteráž tento obnos pak věnovala fundaci v Janovičkách, ježto tam častokrát dlela za svého mládí.

Jenšovice či *Jenišovice* (původně *Janišovice*) připomínají se již v 11. století, kdy patřily k župě Vratislavské (vraclavské či mytské). Od r. 1188 patřily klášteru premonstrátskému v Litomyšli; r. 1301 připomíná se tu plebán Matěj; měly tedy Jenšovice již farní kostel. V dobách husitských seděli tu Člibor a Vikeř z Jenšovic, alespoň podpis jejich nalézá se na protestě českého a moravského panstva proti upálení Husa ke sněmu kostnickému; byli tedy husité a Jenšovice husitské. Kolem r. 1440 připomíná se tu Kúba z Jenšovic, který podepsal na sněmě v Čáslavi památný spis o mír zemský; pak patřily Jenšovice ke Košumberku a ve století XVIII. ke Chroustovicům.

Původní fara zanikla kolem r. 1620 aneb o něco dříve.⁴⁹⁸⁾ Kostel je zasvěcen nejsvětější Trojici Boží.⁴⁹⁹⁾

R. 1773 dána v kostele podlaha z kvádrů, tři nová okna, protože kostel byl velice tmavý tak, že pod chorem nikdo v kostele se nemohl z knížek modlití, opraven chor a koupen nový positiv. Téhož roku poblíže kostela vyhořel statek, půlstatek a jedna chalupa, Kostel již počínal chytati na čtyřech stranách; uhájili ho hlavně sousedé zalažanští.

Lokalie zřízena v Jenšovcích císařem Josefem II. r. 1787 a patřila až do r. 1842 do vikariátu chrastického; toho roku přivtělena jest k vikariátu vysokomytskému; r. 1845 lokalie byla zvýšena na faru.⁵⁰⁰⁾

⁴⁹⁸⁾ R. 1731 v listop. veliký vítr zbořil faru jenšovickou a skoro nadobro zničil. Farář stěžuje si konsistoři, že vrchní chroustovický Ferd. Krůček zabráňuje stavbě nové fary, ač spolupatronem není a superior Jan Duchek, vlastní patron o stavbu usiluje. Vrchní Krůček, který spravuje pokladnu kostelní, vzal z ní 1000 zl. a místo nich dal pouze papír.

⁴⁹⁹⁾ Chtěl jsem ještě uvést postup farářů z novější doby a některé zajímavé zprávy dle tamější farní „Pamětní knihy“ — ale dp. farář Emil Kapoun nechtěl mi Pamětní knihu k obsáhlejšímu pročtení zapůjčiti. Proto tu práci byl jsem nucen přenechat některému — liberálovi, jemuž zajisté vychází se vždy a všude s největší ochotou vstříc.

Obyvatelstva bylo r. 1885 v celé farnosti 1636 katol. a 50 evang., r. 1890 1736 katol., 37 evang. a v Jenšovicích samých 65 domů a 343 lidí. R. 1895 čítalo se 1800 katol., 30 evang.; r. 1900 1830 katol. 32 evang. a r. 1902 1730 katol. a 32 reform. Je tu trojtřídní škola a mlýn.

K Jenšovicům přifařeny jsou: Martinice, Mentoury, Mravín, Bětník, Pěšice (Pušice), Poděčely, Popovec, Štěnec a Zalažany.*)

Doslov.

Doba čtyř, pěti, deseti i více století vtělená v miniaturní dějepisný obrázek, v jehož středu vedle Ukřižovaného jako tichá, čistá a bělostná skalní holubice trůní a vévodí Mariánský chrám, plný nádhery, krásy, mystiky a vábívého kouzla, doba strastí a utrpení, radosti a veselí, bojů a vítězství, pravdy a bludu, doba několika pokolení, různého kroje i různé víry, ale jednoho — až na malé výjimky — českého srdce, jedné české duše a jedné české řeči. doba těžkých chvil a mohutných dojmů, zaznívajících brzy tichou, brzy mocnější, ba až hlučnou ozvěnou o katolické církvi: „A brány pekelné nepřemohou jí.“

Tak představuji si dějiny české vlasti, tak představuji si dějiny každého koutu milé mi domoviny a každého místa staroslavného svatováclavského království; tak představil jsem si také dějiny města Luže a celého širého okolí a pokud síly stačily, dle nejlepších pramenů vtělnal je v přítomnou práci.

Co mám ještě dodat? Každý kámen minulosti mluví k tomu, kdo slyšeti chce: „A brány pekelné nepřemohou jí.“ Proto dím: Kéž porozumí tomu slovu všickni, kdož mluví jazykem svatováclavským, kdož česky smýšlejí, kdož nejen ústy, ale duší, celou svou bytostí rádi, nadšeně propěvují, volajíce k ochránci našeho království sv. Václavu: „Nedej zahynouti nám ni budoucím!“

Týnec Panenský.

Napsal FR. ŠTĚDRÝ.

(Pokračování.)

Oba synové zůstali věrni Sigmundovi a straně katolické. Měli v tehdejších rozbrojích platné účastenství. Jaroslav hájí hrad Bezděkov proti Zateckým 1420, účastní se sněmu svatohavelského v Praze, který se usnáší o důležitých potřebách zemských a o prostředcích k ukonejšení země;⁵³⁾ 1433 o sv. Martině jest zápisníkem sněmu tohoto; 1426 vykonává právo podací kostela Srbického, které náleželo klášteru Doksanskému, jako zápisný držitel některého

*) Ve stati III., kde je řeč o knězi Adamovi Schudychovi po slovech „kam (z Luže) odešel, jest neznámo“ třeba uvést, že nejspíše odešel za děkana do Sobotky. Alespoň Dr. Kašpar v Pamětech o věcech duchovních v kr. věnném městě Novém Bydžově str. 56 uvádí o něm, že r. 1636 dostal se za děkana do Nov. Bydžova a před tím byl v Sobotce. Zemřel v Nov. Bydžově 1636. Záznam tento potvrzuje, co uvedl jsem o tomto knězi při sporu jeho s Kateřinou Záplatovou. (Sr. celou poznámku 427.) — O morálce jesuitů chlumeckých, již nechvalně dotekl se H. Jiroušek, jak ve stati VI. při „Obraně jesuitů chlumeckých“ letmo jsem poznamenal, mám sepsanou zvláštní stať, již uveřejním v některém katol. listě, ježto pro rozsáhlost v poznámce ji uváděti nemožno. Jenom tolik pravím, že Jiroušek vše překroutil a jeho slova týkající se jesuitské morálky jsou venkoncem nepravdiva.

⁵³⁾ Tomek, D. P. IV. 98.

zboží klášterského a již 1437, mnohem více pak za krále Ladislava a Jiříka z Poděbrad zasedá na soudě zemském a vynáší nálezy panské.⁵⁴⁾ Bratr jeho Plichta 1439 seděl na Červeném Hrádku. Svou polovici hradu Žirotina prodal asi 1414 Oldřichu Zajícovi z Hazemburka s příslušenstvím tak, jak se s bratrem svým rozdělil;⁵⁵⁾ nazývá se 1462 z Lipna⁵⁶⁾ a od té doby mizí jeho pamět. Zdá se, že zemřel před bratrem svým Jaroslavem. Léta 1457 16. března dal Jaroslav zapsati poslední své pořízení do knih konsistoře pražské pod jednou⁵⁷⁾ za tou příčinou, aby právo zakladatelské kláštera Týneckého přenesl na svého zetě Mikuláše z Lobkovic a z Hasensteina a na svého sestřence Albrechta z Kolovrat a z Krakovce. Mikuláš z Lobkovic měl za manželku Ofku (Žofii), dceru jeho, a Albrecht z Kolovrat byl synem sestry Jaroslavovy Škonky⁵⁸⁾. Mikuláš z Lobkovic zemřel 29. července 1462 a pochován jest ve františkánském kostele v Kadani.⁵⁹⁾ To byla asi příčina, že Jaroslav Plichta 1464 4. června zapsal ve dluhu 500 kop gr. Janovi z Lobkovic a z Hasisteina, synu někdy Mikuláše, a bratřím jeho a dědicům a zároveň dětem Soběslava Mrzáka z Miletinka a z Pardubic mužského toliko pohlaví, kteréž má nebo míti bude s Kateřinou, dcerou Jaroslava Plichty z Žirotina, právo dědické, vrchnost a panství kláštera jeptišek v Týnci se vším, což k tomu klášteru přísluší, bez pohoršení privilegií a svobod, kteréž jeptišky téhož kláštera mají od zakladatelů a předků nadepsaného Jaroslava. Kdyby který zemřel, díl jeho na živé spadne a kdyby všichni zemřeli dříve, než nadepsaný Jaroslav, tedy bude Jaroslav toho zápisu prázděn a svoboden.⁶⁰⁾ Soběslav Mrzák brzy po tomto zápisu zemřel. Syn jeho Baltazar byl knězem, vysvěcen v Modeně, ale pocházel-li z matky Kateřiny z Žirotina, jest nejisto.⁶¹⁾ A tak zůstali Lobkovicové jediní dědici a zakladatelé kláštera Týneckého. Hlásili se k němu, ale ne, aby nadání jeho množili, nybrž aby, co po válkách husitských zbylo, pobrali. Zápis deskový na fundatorství kláštera nejmladší povědom jest mi r. 1549, když se synové Děpoldovi z Lobkovic dělili o jeho jmění.⁶²⁾ Tam stojí: „Item což se týče fundatorství kláštera Týneckého, to se ve spolce všem nám pěti bratřím a dědicům našim zůstavuje.“

Tím jsme pověděli vše, co se dá o Žirotínech jako zakladatelích kláštera Týneckého vyhledati. Nyní jde o to, bychom dějiny kláštera samotného vyličili.

2. Osudy vnější a vnitřní.

Tím nápisem míním, v čem záleželo jmění kláštera, jak rostlo a jak ho ubývalo; které sestry obývaly klášter, jaké bylo jejich vedení a kázeň.

První nadání kláštera bylo skrovné: dva lány v Týnečku a čtyři lány v městysi Týnci a les bratrský dojista nevelký za Týnečkem. Plichta I. dal 1321 platy z 10 lánů v Týnci, tedy ročních 10 kop na stavbu klášterních budov a po jejich vystavění na po-

⁵⁴⁾ Archiv č. III. 240. ⁵⁵⁾ Sedláček, List. ztracené. — ⁵⁶⁾ Emler, P. D. Z. I. 127. — ⁵⁷⁾ Archiv. č. III. 565. — ⁵⁸⁾ Sedláček, Hrady VIII. 100. — ⁵⁹⁾ Bauschek, Fam. Lobkowitz 15. — ⁶⁰⁾ Cis. knihovna pražská. — ⁶¹⁾ Ottův Sl. N. XVII. 335. — ⁶²⁾ D. Z. 45 E. 15.

třeby panen, patronát kostelů v Týnci, Vrbně a Pozdni, a bratři jeho Jaroslav a Habart patronát fary Hořovické, kteréžto právo trvalo asi do 1380 a přešlo na jiné držitele Hořovic, kteréžto město bylo manstvím koruny České. Léta 1359 přidal Habart starší z Žirotína tři lány beze čtvrti v Týnci a 1360 v Hříškově 2½ kopy platu na dvorech kmetcích tamtéž. Léta 1404 dal Jaroslav, syn Plichtův, jednu kopu grošů v Hříškově, kterou má platiti Marek z Hříškova do života faráři vrbenskému Jakubovi a po jeho smrti má připadnouti jeptiškám týneckým.⁶³⁾ Všecko ostatní nadání bylo vlastně dáno jednotlivým jeptiškám do života jejich. Byly to opět platy na způsob věna, protože nejen dcery Žirotínů, ale i jiných panských a rytířských rodů vstupovaly do kláštera. Žirotinské dcery a potom některé z příbuzných jim rodů zachovaly se tak, že obyčejně platy roční zůstávaly klášteru, když i dotčené jeptišky zemřely. K takovým platům náležely platy v Libčevsi a ve Kvílicích, které byly věnem Elišky Žirotinské, sestry Plichty, Habše a Habarta. Jak jsme výše podotkli, vyměněny jsou za platy kláštera bližší v Uhercích.

K platům, jež pominuly, když jeptiška v klášteře umřela patří jedna kopa ze Želevic, kterou dostávala sestra Kateřina dcera Čenka z Dlažkovic, ze zboží † Jana z Želevic. Po smrti její spadl úrok na dědice dotčeného Jana.⁶⁴⁾ Plat roční tři kop dostávala jeptiška Žofie ze Švamberka, vlastní sestra Hynka Hánovce a Jana ze Švamberka, a to ze statků jejich Pačina a Kamýka⁶⁵⁾ opět jen do života. Podobně bratři Vilém a Jan z Nečtin sedením v Žluticích dali sestrám svým Elišce a Barboře po třech kopách, tedy 6 kop ročního platu, ale opět jen, dokud budou živы. Úrok vycházející v Cárce 6 kop 21 gr. a ve Velké Černoci 2½ kopy 8 gr. pocházel nejspíš od Fremutů z Krásného Dvora, ale kdy ho klášter dostal, neumíme pověděti. Poněvadž obě vsi byly od kláštera vzdáleny, prodán jest 1416 klášteru Kartouzskému.⁶⁶⁾

Značnější zboží získáno trhem od Oldřicha z Hazemburka, totiž tvrze a vsi Toužetína 31. října 1414. Poněvadž však podmínky, pod kterými byl koupen, vyšly na jevo po válkách husitských a katoličtí Žirotínové zachvácení všeobecným proudem ve šlechtě tehdá panujícím urvati ze zboží duchovního, kde se co dalo, táhli se na Toužetín, který ležel uprostřed državy jejich, chceme o něm tuto šíře promluvit.

Léta 1404 6. března abatyše a konvent kláštera Týneckého svědčí listem, že koupily od Oldřicha z Rosenberka a bratři jeho Petra a Jana za 600 kop vsi Černkov, Radimovice a Malšice, a to za peníze, které jim odkázala Dorota z Velešína, sestra Zdeňka z Velešína, s tou podmínkou, aby jim bratřím z Rosenberka a dědicům jejich zůstalo právo předkupní. Jindřich, syn a dědic Oldřichův, poslal do Prahy do kláštera sv. Františka fišmistra svého Hroznatu, který svrchupsaným vykladal sto kop gr. a obnovil jim dlužní list svého otce, panny pak jej z obdržených 100 kop gr. rázu pražského kvituji.⁶⁷⁾ Asi za tyto peníze koupila abatyše Eliška

⁶³⁾ Erect. XIII. 135. — ⁶⁴⁾ Tadra, S. a. V. 145-6. — ⁶⁵⁾ Zimmerman-Glückselig Legis, Aufg. Klöster IX. — ⁶⁶⁾ Emler P. D. Z. II. 131. — ⁶⁷⁾ Tamtéž II. 172.

a konvent 1410 20. února od Plichty z Žirotína dvůr poplužní v Hříškově, pět podsedků a sad s dědinami, lukami, lesy i se vsí zvůli za 30 kop jemu úplně zaplacených.⁶⁸⁾

Léta 1411 10. března táž abatyše Eliška Žirotínská prodala dědiny Ojnovské v Uhercích Šimonovi z Uhřec za 40 kop právem zakupním.⁶⁹⁾ Taktéž koupila abatyše Herka (Hermína) od Jindřicha z Chodžova 30. září 1413 17 kop ročního platu ve vsi Hořencích za hotové peníze (obnos není jmenován) klášteru Týneckému. I slibuje Jindřich, že těch 17 kop platu ročně při sv. Jiří a Havle bude odvozovati z lidí svých poddaných.⁷⁰⁾

Sem patří znamenitý odkaz Markety ze Žleb z roku 1370 9. listopadu, který abatyše Anna a konvent s vděčností přijal. Poněvadž však tato listina nás poučuje o vnitřním životě v klášteře samém, promluvíme o něm níže.

K zevnějšímu životu klášternímu patří i kostel i budova klášterní. Dle odkazu Plichty I. 1321 měly se stavěti budovy klášterní a teprve po jejich dokonání připadl na potřeby sester. Léta 1359 22. prosince jmenuje se výslovně klášter sv. Trojice v Týnci.

Ztráta přemnohých starých listin klášterních anebo jejich zasanťování po zrušení jeho císařem Josefem II. jsou příčinou, že byla pochybnost o tom, kde tento klášter stával. Ani nejstarší nyní žijící pamětníci,⁷¹⁾ nemohou udati, kde by byl býval kostel klášterní. Poněvadž však nynější sýpky panské dosud zachovaly tvar malých cel klášterních, jest nepochybné, že stavení panské na jih od nedostavěné lodi chrámové jest bývalý klášter. Také vchod do tohoto stavení s letopočtem 1548 a začáteční písmena A. Z. H, která se na ten čas nedají rozluštit, ukazují na klášter. Protože kaple sv. Trojice v nejstarším inventáři nazývá se prastarou (antiquissima), jest tato kaple bývalý klášterní i farní kostel Týnecký.

Kopání v nedostavěném velikém kostele Týneckém, které 1905 v srpnu bylo předsevzato, mělo výsledek, že se zjistila hrobka Žirotinů a abatyší kláštera Týneckého; neb nedostavěný kostel sloužil od dob císaře Ferdinanda I. za hřbitov obecného lidu. Našel se totiž v ústech mrtvolý jedné grošík Ferdinanda I. Kopalo se tedy všemi směry a všudy byly řadové hroby. Taktéž loď chrámová byla celá hřbitovem ještě později, snad až do 1740, kdy zřízena v Týnci samostatná duchovní správa. Od té doby stala se kaple sv. Jiří kostelem farním a kolem něho rozkládal se hřbitov.

Sem patří také otázka, z které doby pocházejí trosky vně velikolepého kostela Týneckého. Popis jeho podal Dr. B. Matějka;⁷²⁾ nechať čtenář laskavě do něho nahlédne sám. Všecky podrobné práce na něm jako ostění oken, sedadel pro patrony v presbytáři, skvostný jižní portál, jeho baldachýnky, pruty, konsoly ukazují na gotiku velmi pokročilou, tedy vesměs na věk XIV., jen oblouky na severu a v lodi nízké prozrazují gotiku rannou a mohly by se klásti o něco dříve.

Roku 1382 vyhořel klášter Týnecký,⁷⁴⁾ načež panny odebraly se k sv. Anežce do Prahy. Žirotínové zatím klášter vyhořelý hleděli

⁶⁸⁾ Archiv Rajhrad. E. g. 36. — ⁶⁹⁾ Emler P. D. Z. II. 64. — ⁷⁰⁾ Schubert 180. — ⁷¹⁾ Ereš. IX. Q. 1. — ⁷²⁾ na př. býv. purkmistr Munč a j. — ⁷³⁾ Díky dp. f. Kubáčovi vzdávám za jeho půjčení.

pannám vystavěti. Od té doby na kostele se nestavělo nic, jak všechny známky k tomu ukazují. Kostel sv. Trojice byl asi rozměrů malých. Byl a zůstal pohřebištěm Žirotinů až do jejich vyhasnutí Jaroslavem Plichtou a zároveň kladly se v něm abatyše a panny klášterní.

3. Řada abatyší.

Řada abatyší začíná teprv 1375. Od založení až do té doby připomínají se toliko 1370 Ofka a Barbora, dcery Markety ze Žleb, jeptišky.⁷⁴⁾ Po smrti totiž faráře pozdeňského Kuncmana 1375 nastal spor o patronát té fary mezi Matějem, farářem týneckým, kterého podaly abatyše Anežka, Kateřina, její náměstkyně, Plichta starší z Žirotina se svými bratry, a mezi klerikem Konrádem, který byl syn Petrův ze Starého Sedla.⁷⁵⁾ Tento odvolával se na panoše Alše z Pozdně, řečeného Hříč Hurt,⁷⁶⁾ a Oldřicha, dle mého domnění ze Stradonic Kekule, kteří prý držice zboží Pozdeňské, jsou pravými patrony. Ač oficiál arcibiskupský Jenec vyřkl, že Matěj, farář týnecký, jsa podán ode všech, kteří dosud právo patronátní vykonávali, jest pravým farářem pozdeňským 1375 20. října, zanesen jest též Matěj teprv 1377 4. května do rejstříku knihy konfirmační a téhož dne soupeř jeho Konrád, syn Petrův ze Starého Sedla, za faráře týneckého,⁷⁸⁾ což vykládáme si tak, že pře ta skončila jakousi úmluvou mezi patrony. Žirotínští a abatyše dobrovolně dali týnecké obročí soupeři Matějovu.

Klásterové žebravých řádů, a k nim náležely i klarisky, volivali své představené z počátku do života. Od papeže Řehoře XIII. 1572—85 při každém třileti⁷⁹⁾ kráčeli k nové volbě. Šest let potom 1381 30. listopadu nová abatyše Anna, náměstkyně její Kačka Vilémovna, Lida a ostatní sestry konventu přijaly darování Markety ze Žleb, které tato učinila 1370 9. listopadu. Byla jeptíškou téhož kláštera a nazývá pannu Barboru svou dcerou,⁸⁰⁾ což sluší rozuměti asi tak, že jako vdova vstoupila do kláštera Týneckého se svou dcerou Barborou. Této dala 15 kop gr. ročně a panně Ofce, bezpochyby své blízké příbuzné, pět kop, aby jim je abatyše pololetně o sv. Jiří a Havle vyplácela do jejich živobytí. Mimo to měli dostávatí tři knězi klášterní a bratři čtyři (z řádu minoritského) na jejich vychování 12 kop; o suchých dnech má se rozdati sestrám jedna kopa a bratřím čtvrt kopy na rozdíl a ve výroční den úmrtí Markety Žlebské sestrám dvě kopy a bratřím půl kopy. Za to jsou povinni modlitbou (t. j. hodinkami církevními o devateru čtení) a zádušní mši sv. zpívanou. Na půst řeholní, který začíná od svátku všech svatých a trvá až do vánoc, má se dostatí jedné kopy sestrám, půl kopy bratřím na přilepšenou, taktéž na velký (t. j. 40tidenní) půst. Dále ustanovuje, by hořela jedna svíce k počtě Panny Marie od první až do poslední mše svaté a na věčnou lampu tři kopy, na zřízení nemocnice sestrám dvě kopy. Kdyby však abatyše, majíc peníze na to odkázané, těmto povinnostem nechtěla dostátí, má minister řádu přijíti a vy-

⁷⁴⁾ Soupis Loun. — ⁷⁵⁾ Zimmermann, L. Glückselig. — ⁷⁶⁾ Erect. IX. H. 10. — ⁷⁷⁾ Univ. knih. XV. II. 40. — ⁷⁸⁾ Emler III. 71 conf.

⁷⁹⁾ Klimesch, Klarissinnen Krumau X. — ⁸⁰⁾ Erect. IX. H. 10.

šetřiv, že se tak neděje, sesaditi abatyši s hodnosti její. Za svědky obrala si Marketa probošta mělnického Jana a ministra minoritů Tomislava. Jako dovětek této listiny stojí, že byla roku 1464 obnovena a provedena (actitata).

Od roku 1386—1411 jest abatyši Eliska Žirotínská, vlastní sestra bratří Plichty, Habše a Habarta z Žirotína. Za ní stala se směna zboží v Libčevsi za jiné v Uhercích. Jsouc dobrou hospodyní, vysadila pod plat tyto dědiny, jak jsme již nahoře vypravovali.

Léta 1413 30. září jmenuje se Herka, blízká příbuzná Žirotinských, abatyši,⁸¹⁾ která získala plat 17 kop ročních v Hořencích na zboží Jindřicha z Chodžova.

Roku 1414—17 jest abatyši Anna opět z rodu Žirotínů. Za ní koupěn Toužetín od Oldřicha z Hazemburka,⁸²⁾ a to tvrzi, dvůr poplužní s poplužím, dvory kmetci s platem za 1000 kop, za to prodala úrok ve vzdálené vsi Velké Černoci a Cárce klášteru Kartouzskému 1416⁸³⁾ a 1417 13. května své dědictví v Týnci, 18½ kopy grošů platu ročního v Týnci dává klášteru se souhlasem bratří svých Jaroslava a Plichty.⁸⁴⁾

V letech 1418 a 1419 jest opět abatyši Eliška Žirotinská. Za ní dána 1 kopa platu ročního kaplanu klášternímu minoritovi Matějovi ze Sušice.⁸⁵⁾

Války husitské nedotkly se přímo kláštera Týneckého, protože chráněn byl bratřími Jaroslavem a Plichtou z Žirotína, ale od té doby pozorujeme nenáhly úpadek jeho. Roku 1420 podává abatyše Anna kněze do Týnce Jana z Libochovic⁸⁶⁾ a 1430 Čenka za faráře do Vrbna.⁸⁷⁾ Odtud až do 1443 7. května nevíme, kdo byl abatyši, ani o jiných osudech kláštera. V tom roce prodán jest Toužetín, který byl koupěn 1414 od Oldřicha z Hazemburka. Ač zápis o tom v deskách zemských nemá žádné podmínky, zachoval se list,⁸⁸⁾ který jest sdělala Anna Žirotinská abatyše. Eliška a Alka, Žofie Švamberská, Anna Tietburská(?), Kateřina Pětipeská, sestry, i všecken konvent kláštera Týneckého, že Toužetín koupily s tou úmluvou, že budou míti Oldřicha z Hazemburka a j. d. za správce i opravce toho zboží, a že na té tvrzi nebudou nikoho chovati, kdo by byl k jeho nechuti a škodě. Mimo to vyhradil sobě i svým dědicům právo předkupní. List ten jest sdělán 18. listopadu, tedy za 18 dní po tom, jak smlouva trhová zní v deskách.

Dne 2. prosince 1443 abatyše Bětka z Kladna a sestra Dorothea z Kozojed seznávají, že, ač mají celý Toužetín s tvrzi, dvůr s trojím poplužím a celou ves se všemi platy v deskách zapravenou, měly na Toužetíně toliko 200 kop a že jim zboží to toliko k věrné ruce jest svěřeno. I dal jim Jaroslav Plichta se svým synem Janem jiné zboží za to a spokojil je. Bylť to nejspíš Bedřichovice, protože jméno to stojí psáno v čele s Toužetínem tamtéž.⁸⁹⁾ K této směně dal souhlas náměstek provinciálův Mikuláš z Hradce, kustos pražský.⁹⁰⁾

⁸¹⁾ Erect. IX. Q. II. X. A. 7. — ⁸²⁾ Emler, P. D. Z. II. 112. — ⁸³⁾ Emler, P. D. Z. II. 131. — ⁸⁴⁾ Zimmermann Dr.-L. Glückselig 82. — ⁸⁵⁾ Erect. X. K. 2. — ⁸⁶⁾ Tadra S. a VII. 125. — ⁸⁷⁾ Emler VIII. 158. — ⁸⁸⁾ Univ. knih. XV. E. 11. 47. — ⁸⁹⁾ Univ. knih. XV. E. 11. 47. — ⁹⁰⁾ Dr. L. Glückselig, Aufgeh. Kl.

Tato úmluva mezi klášteřem a Jaroslavem Plichtou byla příčinou soudu mezi abatyší Bětkou s jedné a Jindřichem Mičanem z Roztok s druhé strany, protože Jaroslav Plichta mezi tím prodal Toužetín Mičanovi. Vinila abatyše Jaroslava, že tak se stalo bez jejího vědomí, on však provedl před pány, že se stalo s jejím vědomím.⁹¹⁾

Druhý soud nastal mezi dědicem Oldřicha z Hazemburka Zhyňkem a Jaroslavem Plichtou. Zbyněk totiž bránil zboží v Toužetíně pro sebe, ale páni na soudě nahlédli do listů o tom a shledali prvou listinu o prodeji Toužetína z 1414, druhou zápis jeptišek témuž Oldřichovi, třetí listinu, ve které žádného práva na tom zboží nepozůstává, a čtvrtý list abatyše a konventu, kterým zapisují 30 kop gr. platu na Toužetíně komorního ve 300 kopách. Proti těmto listům neukázal Jaroslav Plichta nižádného práva a že nikdo proti tomu listu neodpíral, proto dali páni za právo Zbyňku Zajicovi, aby ten plat dáván byl jemu. Jaroslavovi uloženo, aby s abatyší Dorotou v nejbližších dnech adventních suchých stál a provede-li co, že by k čemu právo měl, oč jest mezi nimi spor, při tom bude ostaven a toho požíve.⁹²⁾

K této při přiléhá svědomí Týneckých, rychtáře, konšelů i vsí obce, že vždy páni Plichtové z Žirotína panství nad nimi měli, že ale platí od jakživa úroky a jiné poplatky pannám kláštera zákona sv. Kláry 1456 31. července.⁹³⁾ Ale i jinak hleděl Jaroslav Plichta ztenčiti práva kláštera a zboží jeho. Proto došly stížnosti na něj k administrátorům arcibiskupským od představeného kláštera již dotčeného Mikuláše z Hradce, náměstka provinciálova a kustoda u sv. Jakuba v Praze. I Jaroslav Plichta nelenil a sháněl díky proti jeptíškám, načež obdržel děkan a administrátor arcib. Václav z Krumlova od papežského legáta a arcibiskupa kretského Jeronyma rozkaz, aby učinil výrok mezi Dorotou abatyší a Jaroslavem Plichtou.⁹⁴⁾ Z výroku toho vychází, že jeptišky žalovaly na Jaroslava Plichtu, že by úředniku jejich překážel v konání spravedlnosti nad lidmi jejich a odnímal dědictví kláštera. Jaroslav Plichta stěžoval si, že jeptišky kázně nezachovávají a volně se mimo klášter procházejí. Výrok zněl v ten smysl, by oba toho, co nenáležitěho učinili, zanechali. Bohatýrsky štědře začal rod Žirotínů, ale skončil svou dráhu, jak duch času tenkrát mezi šlechtou českou vanul, lakotně.

4. Lobkovicové, dědici Žirotínův.

Za Lobkoviců nastala doba pro klášter nejkrutější. Žirotin Jaroslav Plichta posledně se připomíná 1467 1. dubna⁹⁵⁾ jako svědek děkana kapitolního Hilaria. Kdy zemřel, není známo. Někteří udávají tento rok za jeho úmrtí.⁹⁶⁾

Zeť jako Mikuláš Hasisteinský z Lobkovic, jež ustanovil dědicem fundatorství kláštera Týneckého a který měl jeho dceru Ofku za manželku, zemřel před ním 29. července 1462,⁹⁷⁾ proto

⁹¹⁾ Emler, P. D. Z. I. 116. — ⁹²⁾ Emler, P. D. Z. II. 271. — ⁹³⁾ Arch. čes. I. 346. — ⁹⁴⁾ Zimmermann, Auf. Kl. a. univ. knih. XV. E. 11. 47.

⁹⁵⁾ Arch. čes. II. 574. — ⁹⁶⁾ Slov. n. X. 482. — ⁹⁷⁾ Bauschek, Genealogie d. Lobkowitz str. 45.

zapsal celé to dědictví 1464 4. června synu Mikulášovu z Lobkovic Janovi a bratřím jeho, kteří byli Mikuláš, Jaroslav a Bohuslav, tento svou učeností proslulý humanista,⁹⁸⁾ a dětem Soběslava Mrzáka z Miletínka mužského pohlaví, které má a bude mít s Kateřinou z Žirotína, dcerou jeho.⁹⁹⁾ Poněvadž potomstvo této dcery brzy vyhynulo a není jisto, zdali syn Soběslavův Baltazar pochází z této matky, stali se potomci Mikuláše z Lobkovic jedinými nástupci Žirotínů. O třetím nápadniku dědictví Albrechtovi z Kolovrat a z Krakovce, který pocházel ze sestry Jaroslavovy Škonky a který se připomíná v prvním odkaze Jaroslavově¹⁰⁰⁾ 1457 16. března, máme za to, že pozdějšími kšafy Jaroslavovými byl vyloučen, jelikož dle práva dosud platného poslední pořízení statkem nabývá moci práva.

Zatím změnilo se valně nejblíží sousedstvo kláštera Týneckého. Hrad Žirotín náležel brzy celý Hazemburkům. Polovic Žirotína prodal bratr Jaroslavův Plichta Oldřichovi z Hazemburka se vším příslušenstvím, nikoliv, jak se domnívá Sedláček,¹⁰¹⁾ 1455 10. října, nýbrž mnohem dříve. Protože 1415 Oldřich umřel a 1413 stal se hromadníkem svého bratra Viléma na Chvatěrubech, jenž zemřel 1441,¹⁰²⁾ koupil Oldřich půl Žirotína před r. 1413. O tom nás poučuje listina zachovaná v opise archivu kapitolního,¹⁰³⁾ totožná s listinou z 10. října 1455, jejíž obsah jest prodej tento, ale tam vyznává Plichta, že prodal dobré paměti Oldřichovi z Hazemburka půl Žirotína se vším, jakž mu připadlo na rozdíl s bratrem Jaroslavem a po Oldřichově smrti na jeho bratra Viléma a po něm nyní na syna jeho Zbyňka. Jest tudíž dotčená listina Plichtova stvrzení držby Zbyňkovi z Hazemburka i kláštera Týneckého. Zbyněk zemřel 1463 1. července a po něm dědil bratranec jeho syn Mikulášův na Kosti Jan. Tento byl členem „Jednoty Zelenohorské“ a když král Jiří proti jednotníkům se bránil, víme, že městys Slavětín, majetek téhož Jana, zabrali Lounští, věrní zastanci královi, a drželi jej 1469—71,¹⁰⁴⁾ až sněmem Benešovským 1474 zboží to vráceno.¹⁰⁵⁾ Podobně asi obsazen Žirotín od spojenců Jiříkových, ač o tom na ten čas nemáme zprávy podobné. Také nevíme, koupil-li již Zbyněk anebo spíše Jan druhou polovici Žirotína od dědiců Jaroslava Plichty z Žirotína, ač se zdá, že i tento polovic Žirotína před r. 1442 již odstoupil.¹⁰⁶⁾

Po Janovi z Hazemburka seděl na Žirotíně Čeněk Mičan z Klinšteina aspoň již 1497,¹⁰⁷⁾ jehož manželka byla Johanka z Válečova. Tito Mičanové nebránili tomu, by se víra pod obojí na panství jejich upevnila. Ale i další okolí na západ a sever i na východ bylo oddáno novému učení. Katoličtí většinou Kolovratové, vládouce zbožím Ročovským a Novohradským, rozrodili se zvláště v této větvi začátkem 16. století tak valně, že brzy odtud zmizeli a při tom většinou se přidali ke straně podobojí. Za těchto okol-

⁹⁸⁾ Bauschek l. č. 15. — ⁹⁹⁾ Kn. univ. výpis z r. 1512.

¹⁰⁰⁾ Arch. č. III. 565. — ¹⁰¹⁾ Ztracené listy. — ¹⁰²⁾ V. Janda Budyně, Rodokmen p. z Hazemburka. — ¹⁰³⁾ Erect. XIII. b. 5. — ¹⁰⁴⁾ V. můj čl. Method 1898 str. 96. — ¹⁰⁵⁾ Arch. č. IV. 474. — ¹⁰⁶⁾ D. D. 61. G. 20. — ¹⁰⁷⁾ Arch. č. X. 453. — ¹⁰⁸⁾ Emler, P. D. Z. II. 502.

ností klášter Týnecký chřadl, až kolem 1530 vymřely všechny jeptišky a zboží klášterské jako věc bez pána mělo spadnouti na dědice zakladatelů Žirotinů na pány z Lobkovic. Přehlédneme-li tuto dobu od 1468—1530 neb 1531, nemáme mnoho zpráv ani o abatyších ani o životě v klášteře samém, ani o tom, jak jmění jejich ubývalo.

R. 1484 5. března Barbora z Prantu, abatyše, dala Mikuláši Rájovi a manželce jeho Barboře z Malé Strany 60 kop gr. pr., aby jí platili z toho úrok ročních 6 kop do její smrti. Úrok ten zajištěn jest na domě Mikulášově. Smrti abatyšinou závazek ten přestává.¹⁰⁹⁾ Bylo to pojištění důchodu životního, jež brala abatyše z domu pražského, kterýžto důchod sotva si založila z peněz klášterních. Mám za to, že to bylo spíše její věno.

R. 1500 13. ledna abatyše Marketa z Prantu koupila od Jana Hasisteinského z Lobkovic na dědictví jeho v Kloboukách na dvou dvorech kmetcích úrok půl šesté kopy gr. a 6 slepic ročních za 150 kop gr. čes. Tato zpráva svědčila by proti výroku námi z předu pronesenému, že Lobkovici klášteru valně nepřáli. Uvážíme-li však, že tento úrok zaplatiti musela abatyše velmi drazé, totiž za 1 kopu musela dáti 27 kop, kdežto před válkami husitskými stála obyčejně 10 kop, málokdy více, nemůžeme to považovati za žádnou milost klášteru prokázanou.

Nástupkyně její abatyše Anna z Kolovrat 1510—16 pohnala téhož Jana z Lobkovic proto, že poslal služebníka svého Linharta Štampacha a syna jeho Jaroslava do městečka Týnce, by jim na místě jeho slibovali člověčenství. Abatyše však dokázala, že Týnečtí slibovali jí i předchůdkyním jejím člověčenství a také že lidi propouštěli a přijímali, kdežto Jan Hasisteinský z Lobkovic toho ničímž neprovedl, i dali abatyši za právo.¹¹⁰⁾ (Dokončení.)

Strasti Kolínských při obnově rady r. 1625

a obnovená rada a správa celé obce r. 1626.

Dle manualu radního E 28 podává GUSTAV V. SVOBODA, ředitel měšťanské školy v Kolíně. (Pokračování.)

Jaké poměry smůtné byly mezi pány konšely, z uvedeného pozorujeme; ale poměry daleko horší byly v samé obci, jak z dalšího seznáme.

Téhož dne 15. Januarii byla svolána celá obec na rathous a po jejím vstoupení přednesl celé obci pan primas vínš nového roku na místě svém a všech pánů konšelů a poděkování učinil, že se volně na rathouse najítí dali. Ale hned vyčinil jim, že v uplynulé pondělí tak jich málo se sešlo a aby registra přinesena byla, kde poznamenáno, kdo nepřišel a že i v pondělí sami páni konšelé v malém počtu se sešli, což v novém roce nesmí býti.

Po přečtení čtyř patentův od J. M. C. přednášel pan primas dále obecním starším a vši obci, „že umějí pány konšely valchovati a pomlouvati a oni páni konšelé musejí přec své statky opouštětí a do rady tak často se scházeti a to vše pro obecné dobré. Ale obec toho všeho nic si neváží, nýbrž smějí z obce mluvití, „kdo jest se dlužil, aby platil a

¹⁰⁹⁾ Method 1899 str. 17. — ¹¹⁰⁾ Emler, P. D. Z. I. 240.

potom „kontribucí nájemnická a podružská, kteráž se na sta schází, kde se dává a kdo ji sžírá!“ Nechť obec pováží, nač se vše obrací; z čeho že má on p. primas náklady a to na posly, na servusy a na jiné věci bráti? Protož že to bude v dobré paměti mlti, aby se toho víceji žádný nedopouštěl pod skutečným trestáním, aby tak o pánech konšelech mluvíti měli! Vždyť mnozí ještě dosud ničeho neodvedli, jako Zálabští, a počet přece by se odvésti měl a tak pro jednoho vejběřčího musí se čekati.“

Nevůle mezi katolickým primasem a nekatolickými konšely a vůbec s celou obcí nebyla tím nijak odstraněna a zakročení páne primasovo nepomohlo. Neboť již dne 22. Januarii pan primas v radě přednášel, že se doslechl, že Matouš Formanův opět do Prahy se vystrojil a na pány žalovati chce a opět že i některé jiné osoby pány pomlouvají. A když dne 24. Januarii pan Daniel Hittych se vymlouval, že do rady nemůže se dostaviti, že manželky nemá, vystoupil rozhorleně konšel pan Mikuláš Šultys s výtkou, proč on Hittych se nežení, že tím vším sám vinen jest, že ji nemá, a praví dále: Ano bylo prvotně to, že pan podkomoří ráčil skutečně naříditi, aby radní páni ženatí byli a výmluvu pro manželky neměli. Však nechuť spoluradních proti primatoru Jakubu Jaklínovi dosáhla vrcholu prohlášením spoluradního již zmíněného mistra Václava Jiřího Columbána, „že všichni páni konšelé k Jeho Milosti panu podkomořímu sobě stěžovati chtějí publice a ne privatim, což prve nikda nebyvalo; a bude podstatnější věc, když všecken úřad bude stěžovati, nežli by sám primas sobě stěžoval!“

Ale pan primas nebyl nečinný; hned dne 31. Januarii prohlásil v radě, že ovšem „páni konšelé, v tom ráčili se snést, že dnešního dne dají se do rady najíti, ale jen malá hrstka se jich nachází, protož aby psaní panu podkomořímu o takové neposlušnosti se učinilo.“ A když servus, jsa povolán do rady, oznámil, že pan Daniel Hittych nemůže do rady choditi pro vojáky u něho logirované a také jiné příčiny, které původně oznámil, tu usnávají se páni: „aby se psaní Jeho Milosti panu podkomořímu učinilo a zejména na něho (Hittycha) se žalovalo, že úřadu poslušnosti učiniti nechce a do rady se nepostavuje dle povinnosti jeho. Však nic méněji na rozkaz prv ke středě má do rady povolán býti a tu jemu všechna jeho neposlušnost oznámiti, a že ani na pokutu od pánův konšelův nařízenou nic nedbá. Pakli se nepostaví, teprve stížnost k Jeho Milosti panu podkomořímu na něho aby šla, a že lidé pro malý počet pánův k svým spravedlnostem přicházeti nemohou, než vždycky odkladové se činiti musejí.“ Dále si pan primas stěžoval, „že mnozí z pánův (konšelův) přes pole jedou a nic neřkají; tu opět přijde jiný a druhý nic — a tak skoro nikda se nic nevyřizuje! Věděli všichni o tom, že dnes má vyřizován býti počet z vín a taktéž počet z kontribucí od servusův, ale pánům v tak malém počtu shromážděným těžko jest tak učiniti, a pakli odklad se učiní a sám důchodní na místě pana hejtmana přijde — tož kdo ví — kdy tomu konec bude!“ Ale ani vyhrůžky a varování pana primasa nepomohlo; opět dne 7. Februarii stěžoval si pan primator do neposlušnosti pánův radních, „že jak ti, kteří k panu hejtmanu v příčině přednesení nedostatkův počtu z vína, tak i do měst Pražských zvoleni byli, že ani jedni, ani druzí povinnosti své nevykonali; protož přijde-li co z toho na obec zlého, nebezpečného, že z toho ty osoby odpovídati musejí.“ Tu však pan mistr Václav Jiří Columbán a p. Viktorin

Pelhřimovský přednesli svou vejmluvu, „že jim pro neopatření koní od pana primatora se vypravití nebylo možno.“

Dne 14. Februarii opět stěžoval si p. primas, „že ho páni nechťejí poslouchati, když pro ně posílá, a že neví, zač zde jest, a sám — ani v noci s pokojem není.“

Uplynul měsíc, ale dle všeho nic se nezměnilo; neboť dne 19. Martii pan primas oznámil: „Poněvadž páni nechťejí na jeho poručení nic činiti, že také bude mlčeti, nechť se jakákoli těžká věc na obec valí!“

Dne 21. Martii povolána celá obec a tu předneseno sousedům, „že někteří pomlouvají vrchnost pokoutně, jako by mnoho těch kontribucí na servicie uloženo bylo a jich přebývalo! Však aby tomu rozuměli, že to, co bude přebývati, a na restantech zůstane, budoucně pro pokojení některých věřitelův se hoditi má.“ A sousedu Vavřinci Milčinskému stíženo, že každého dne tak nevázně o úřadu po hospodách a ulicích pomlouvati smí a pomlouvá, protože aby se u vézení šatlavní postavil.“

I na samy pány pokuta uložena; stalof se dne 8. Aprilis prohlášením pana primasa: „Co se pak tkne pánův, že do rady nechťejí choditi, aby pokutováni byli, a aby z rady nevycházel. pokud pokuty nesloží!“

Konečně sám mistr Václav Jiří Columbán dne 11. Aprilis v radě s důrazem prohlásil: „Jelikož páni do rady se nescházejí, aby Jeho Milost pan podkomoří požádán byl, aby rada obnovena byla.“

Prohlášení toto přítomnými pány i s panem primasem jednomyslně přijato a příslušné dopisy s odůvodněním panu podkomořímu zaslány.

A již 18. Aprilis přednášel pan primas psaní od Jeho Milosti pana podkomořího, že v úterý po neděli cantate, to jest 29. Aprilis sem na noc se strojí a druhého dne ouřad obnoviti chce. Pro pana podkomořího a pana hofrychtýře obzvláštní pokoje aby nařízeny byly, aby opatření a ušetření jsme míti mohli. Že jich bude i s čeládkou do 24 koní a bez pochyby k tomu páni officírové, pan lantenambt, pan hejtman zámecký povoláni budou, protože odkud náklad, ostružnýho,* to jest present novému panu podkomořímu i jiným se přichystalo. Též proti J. M. pánu aby asi na půl míle vyjeli a se vystrojili a nikam na ten den neodcházel a v pláštích (černých) se sem najítí dali.“

I povolána celá obec a po vstoupení jejím prohlásil pan Jan Příbramský na místě celé obce: „že vinšují šťastného přijezdu Jich Milosti pana podkomořího, a co se tkne vychování Jich Milosti pána, že nikda v tom obec obtěžována nebyla; protože v tom, aby pan hejtman požádán

*) R. 1600 píši Kolinští Janu Jiráňovi J. M. C. šlismistru panství pardubického: „Poněvadž takové obnovení úřadu konšelského v pátek se trefí, proto žádáme půl džberu kaprů za 45 gr. č. a za 30 gr. štik a některý okoun dobrý že nám prodáte. A na dokázání dobrého přátelství po vyslaném našem Janu Mládkovi truneček vina příležitost pro občerstvení srdce odsíláme.“

R. 1603 25. Aprilis (E 14) čteme: Aby opatřeno bylo pro pana podkomořího ze špitála maslo a jedno jehně, z Polep 2 jehňata a ze Štitar jedno. Pan Havel Rorejc aby spravoval víno a aby jeden vrub měl. Dále 2 kopy vajec aby dáno bylo kuchmistřům a sádlo má koupeno býti.

R. 1607 27. Aprilis (E 16) „K vítání p. podkomořího volení pan Jan Krumpolec, p. Jan Šárek, p. Tobiáš Dubský, p. Karel, p. Burian Čulín a p. Daniel Hittých.

R. 1621 22. Oktobris: Pan podkomoří král Českého pan Purghart Točnik z Křimic dopisuje Kolinským o zadržalý J. M. deputát k ouřadu podkomořskému za 3 leta. Kolinští dali odpověď s ušetřením, „kdykoliv J. M. pán ráčil k obnovování přijížděti, že se odvozovalo. co náleží, a pak že ještě nejsme proti tomu, když k budoucímu obnovení přijeti ráčí.“

byl jakožto držitel obecních důchodů, aby odtud takový náklad šel. Pakl, pan hejtman neračí to učiniti, aby páni nějaký prostředek učiniti ráčili: že to obec pánům v moc dávají. A poněvadž se žádný počet za kontribuci nečiní, aby se odvedl, mohlo-li by odtud to býti, neboť v městě ze 213 sousedů pouze jen 70 pozůstává.“ Tu pan mistr Štěpán Prunar na místě pánův oznámil, „že pan hejtman z těžka to učiní proto, že on hned se bude vymlouvati, že přes vůli Jich Milostí on nic nesmí učiniti. Nic méněji, když pan hejtman bude doma, že to chtějí při něm vyhledávati; budou-li moci co objednati, to dobře; pakli nic, tehdy páni sousedi z vlastních mešcův to učiniti musejí. Co se tkne ložních šatů, to aby paní měštky pěknými šaty Jich Milostí opatřiti hleděly. Strany ryb, rybáři aby to opatřili, aby Jich Milost pán dle obyčeje starodávného ušetřen byl.“ Dáleji pan Jan Příbramský na místě vši obce oznámil: „Přijde-li k tomu, aby obec skládati měla kontribuci na J. M. pana podkomořího, aby dle možnosti na ně ukládáno bylo.“

Item prohlásil pan primas: „V pondělí aby zase páni pospolu byli, a co by se mělo před Jeho Milost pana podkomořího přednáseti, aby se uvážilo; a bude-li kdo co ze sousedů chlíti sobě stěžovati do pánův, že ti nečiní z podstaty práva, než na spoléhání, tehdáž na pána gubernátora, a víceji z moci nežli z práva se činilo!“

Dne 23. Aprilis přednášel pan primas, „aby se vše chystalo pro J. M. pana podkomořího dle starodávného způsobu.“ I sneseno jest, aby dvě osoby k panu hejtmanu vyslány byly, a on v tom požádán byl, poněvadž důchody obecné držeti ráčí, aby z nich náklad šel na pana podkomořího. I voleni p. Daniel Hittych a p. Jan Příbramský.

Dále podáno od p. primasa, které osoby mají proti panu podkomořímu jeti a které zase ho vítati mají, totiž pan mistr Václav Jiří Columbán a písař starší. Po nějaké době p. Daniel Hittych a p. Jan Příbramský přišedše od p. hejtmana, relaci učinili: „Co se tkne pana podkomořího, že vychování jemu dáti chce; než co se tkne nákladu a útrat jiných, to aby vyhledávali při Jich Milostech. Přijde-li mu poručení, že proti tomu neračí býti.“ Tu páni po přednesené relaci se usnesli: „Aby se suplikací k panu hejtmanu učinila a on za přímluvu požádán byl, aby se k J. M. panu presidentu a J. M. přímluviti ráčil, aby náklad i útraty z důchodův J. M. C. vycházely. P. Jan Krumpolec, p. Daniel Hittych, p. Jan Příbramský, p. Burian Čulík prohlášení volenci pana podkomořího. Pro opatření vína a jiných věcí pro Jeho Mil. pana podkomořího zvoleni p. Mikuláš Šultys a p. Jan Příbramský. Ložní šaty opatřiti mají: paní Šimonová, Hrušková, Dorota Večanová, Tatecká, Hlinská, Bystrská a paní Šultyska.

Téhož dne dostavil se na rathous sám pan hejtman, i povolána obec a po vstoupení jejím protestací pan hejtman ráčil učiniti, proč obec povolána jest, aby doslejšali, že rozpakují se někteří, kteří ke katolické víře přistoupení chtěli. Protož kteří katoličtí býti chtějí, aby se k panu hejtmanu najíti dali, kteříž by pak nechtěli katoličtí býti, aby se jim soldati dali, a když katoličtí budou, mají od nich vzati býti. Pakli by nechtěl někdo katolickým býti, do čtyř měsíců má se mu dáti lhůta. Pakli nebude chtíti toto učiniti, má města prázdno býti. Dáleji myslivost provozuje-li kdo, anebo i struhy, se zapovídají, aby se škoda na gruntech J. M. C. nedála. I vystoupil Jakub Buchal a na místě vši obce se ohlásil, „že chtějí k tomu a na to zdravě pomysliti.“

Na prohlášení Buchalovo přednášel p. primas, „že mandát léta 1624 a to 12. Aprilis se četl, ale že nechce žádný toho poručení naplniti; protož kteříkolivěk mají od léta 1618 jaké zápisy v knihách městských, ty se přetrhnouti mají a všelijaká živnost městská se jim zapovídá dotud, dokud katoličtí nebudou a poručení J. M. knížecí na místě J. M. C. zadosti neučiní.“

(Dokončení.)

Václav z Rovného,

rožmberský kancléř na Krumlově, dobrodinec ústavů církevních.

Zemřel 1531.

Uveřejňuje HYNEK GROSS.

(Pokračování a dokončení.)

Doklady.)*

Čís. 1. Vok a Petr z Rožmberka sprostují svého kancléře Václava po jeho přání práce a počtů pokladnických a dosvědčují, že si v úřadě tom vedl správně.

Na Krumlově 28. června 1484. Orig. český perg. v Krumlovském archivu praelátském, novější opis v archivu musea král. Českého.

Čís. 2. Bernart pisař z Benešova postupuje roční plat na lidech ve vsi Slávči²⁵⁾ a k němu se vztahující list hlavní z r. 1466 a dobrou vůli svého děda Hanuše kožešníka z r. 1484 rožmberskému kancléři Václavu z Krumlova a jeho manželce Elišce.

Na Krumlově 22. září 1484. Orig. český perg. v arch. praelátském, novější opis v archivu musea král. Čes.

Č. 3. Matěj z Holkova postupuje roční platy na lidech svých Šimkovi a Koňatovi v Hůrce kancléři Václavovi z Krumlova a jeho manželce Elišce. Rukojmí: Oldřich ze Dvorce, purkrabí na Velešíně, a Jan Sokolík z Dubé, purkrabí na Rožmberce.

Na Krumlově 25. srpna 1485. Orig. čes. perg. v arch. prael., opis v arch. musea král. Č.

Č. 4. Jan Žibřid z Mostk²⁶⁾ prodává kancléři Václavovi z Rovného dvory kmecí v Německém Rychnově,²⁷⁾ na nichž sedí Jan zvoník, Hanzl tkadlec, Toman Tudlan, Vondřej, Jergl, Laurenc, Křišťan, Paul, Mathes, Tomandl, Zikmund, rychtář, Hanfflegnar, Vondřej, Rayfl a dvůr kmecí v Omlenici.²⁸⁾ na kterémž sedí Jíra.

*) Opisy těch listin tuto citovaných, jejichž originály se nacházejí v archivu praelatství Krumlovského, učinili se zevrubným popisem pečeti již v letech 1886—1887 pánové Václav Lešer, úředník při magistrátě Pražském, a Václav Schulz, tehdy kustos archivu musea kr. Čes. Čteme o tom oznámení v Čas. musea kr. Č. roč. LXI. na str. 144 a v r. LXII. na str. 10. Opisy ty půjčeny byly podepsanému před několika lety k vydání českých listin krumlovských, začez tento ještě na tomto místě svoje uclivé díky vyslovuje.

²⁵⁾ Slávče, něm. Slabsch, mezi Trhovými Sviný a Besenicemi. Zmínka ve spise Geschichte der Herrschaft Gratzen mit Zugrundlegung des Urbars vom J. 1553. Gratzen 1899 str. 447. (A. Teichl.)

²⁶⁾ Mostky n. Pernlesdorf.

²⁷⁾ Něm. Rychnov na Novohradecku, Deutsch Reichenau. A. Teichl: Gesch. d. Herrschaft Gratzen str. 447. 133.

²⁸⁾ Omlenice, Omlenička, něm. Klein-Umlowitz.

Bez místa 12. října 1487, čes. výpis. z desk zem. v kníž. arch. Kruml. I. 3 P. N° 2 p.

Petr z Rožmberka jakožto poručník dětí Ondřeje z Nemyšle prodává poplužní dvůr v Rovné,²⁹⁾ ves Rovné a mlýn se dvory kmecími Václavu z Rovného za 600 zl. uh.

Na Krumlově, 17. listopadu 1487. Orig. český, tištěn v listáři: M. Pangerl. Urkundenbuch des Klosters zu Hohenfurt. 1865 S. 355—357.

Č. 6. Vok z Rožmberka prodal poplužní dvůr v Ličově,³⁰⁾ na kterém sedí Matúš a Jíra a dvůr kmecí, na němž sedí Pucz, kancléři Václavu z Rovného.

Bez místa 16. ledna 1488. (v pondělí den sv. Marcella), Den sv. Marcellu zasvěcený byl tehdy ve středu. Jest-li se tím má rozuměti den sv. Marcellina a Petra, kteréž bylo tehdy v pondělí, bylo by datum správné 2. června 1488. Výpis český z desk. zemsk. v kníž. arch. Kruml. I. 3 P. N° 2 p.

Č. 7. Král český Vladislav II. povyšuje Václava z Rovného do stavu vladyckého a propůjčuje jemu erb.

V Praze 6. března 1488. Orig. latinský v arch. praelát., opis v archivě musea kr. Č.

Č. 8. Zápis o darování dvoru ve Štěkři³¹⁾ od Konrada z Petrovic, Václava z Rovného, Matyáše z Veverí a Jiřího Podlipského z Krumlova k oltáři sv. Marie Magdalenské ve farním kostele krumlovském a kaplanům téhož oltáře.

Bez místa 26. března 1489. Výpis latinský z desk z. v kníž. arch. Kruml. I. 3 P. 15 a. (Stvrzení od doktora Pavla, probošta pražského a zderazského atd. ze dne 21. dubna 1489).

Č. 9. Petr z Rožmberka postoupil svému kancléři Václavu z Rovného list Doroty z Nemyšle ze dne 23. ledna 1492 na dvůr Močerady,³²⁾ svědčící Welflovi ze Světlika, a list dobré vůle ze 26. ledna téhož roku jemu (Petrovi) na týž dvůr svědčící.

Na Krumlově 3. února 1492. Orig. český. Tištěno v Pangerlově listáři Urkundenbuch des Klosters Hohenfurt. S. 361—363.

Č. 10. Výpověď Voka z Rožmberka a Jindřicha z Hradce v různici mezi Žibřidem z Mostkův a (Václavem z Rovného) o Trška z Hradiště.³³⁾

Bez místa 4. října 1492. Výpis. č. z desk. zem. v kníž. arch. Krumlov. I. 3 P. 2 n.

Č. 11. Mikuláš Chvalkovec z Chvalkova ustanovuje kancléře Václava z Rovného za poručníka svojí poslední vůle a všeho svého statku a odkazuje mu za tu práci 12 kop, do Kajového na kostel 15 kop, do fary v Krumlově 15 kop, do kláštera v Krumlově 15 kop, na poušť k Frimburku 15 kop, kněžím z fary 14 kop a na hradě 4 každému po kopě, do špitála v Krumlově na opravení

²⁹⁾ Rovné, Rovný, něm. Ruben na Krumlovsku u Hořice (jiný za Přídolím).

³⁰⁾ Ličov, Litschau u Kaplice. Aug. Sedláček: Hradky a zámky III. strana 119. Ant. Teichl: Gesch. d. Herrschaft Gratzen, str. 172. R. 1489 dovolil Vok z Rožmberka Václavu z Rovného, aby založil dva rybníky.

³¹⁾ Štěkře, něm. Sticks, na Krumlovsku.

³²⁾ Močerady, něm. Muscherad, na Krumlovsku.

³³⁾ Hradiště, něm. Radischen, na Kaplicku. Teichl str. 250.

15 kop, zákům do školy na potřeby 5 kop, k Matce Boží do cechu v Krumlově 2 k., k sv. Panně Kateřině do cechu 2 kopy, Járovi 10 kop, Václavu Benešovi 4 kopy. Svědek: Vok z Rožmberka.

Na Krumlově 23. listopadu 1492. Novější opis v archivě musea král. Českého.

Č. 12. Mikuláš z Chvalkova odkazuje ze statku svého Chvalkova, sestrám svým Anně a Martě z Chvalkova deskami zemskými zavázaného, částku půl druhého sta kop gr. míš. Václavu z Rovného, aby s nimi podle kšaftu Mikulášova naložil. Svědci: Vok z Rožmberka a panoše Petr z Dobrohoště, purkrabí na Krumlově.

Na Krumlově 10. prosince 1492. Orig. perg. český v arch. praelátském, novější opis v arch. musea král. Českého.

Č. 13. Mikuláš z Chvalkova ustanovuje, aby Václav z Rovného částku peněz půl druhého sta kop míš., kterou jemu sestry jeho Anna a Marta vydati mají, dal Járovi³⁴⁾ z Nepomuka, pisaři pánů z Rožmberka, jestliže by knězem se státi mnil. Pakli by nechtěl, aby je dal jinému, který by tomu stavu se oddati ochoten byl. Svědci: Vok z Rožmberka a Petr z Dobrohoště.

Na Krumlově 10. prosince 1492. Orig. český perg. v arch. praelát., novější opis v archivě mus. kr. Českého.

Č. 14. Vok z Rožmberka prodal ves Ličov se dvory kmecími kromě mlýnův Václavovi z Rovného.³⁵⁾

Bez místa 10. října 1493. Výpis česk. z desk zemsk. v kníž. arch. Kruml. I. 3 P. No 2 p.

Č. 15. Petr a Oldřich, bratři z Rožmberka, propouštějí svého kancléře Václava (z Rovného) a jeho manželku Elišku a dceru Apolenu z človecenství a udílejí jemu milost, aby mohl svého domu a dvoru užívat v těch svobodách jako jiní měšťané krumlovští i jej prodati neb odkázati. Svědci: rytíř Vilém z Michnic, panoše Konrad z Petrovic, Jan Sudlice z Lazic, hejtman rožmberský, Petr z Dobrohoště, purkrabí na Krumlově.

Na Krumlově 27. září 1495. Orig. český perg. v arch. praelát., novější opis v arch. musea kr. Českého.

Č. 16. Václav z Rovného činí smlouvu s Matoušem a Jírou, usedlými na dvoře Ličově, získaném směnou za plat ve Slávči od Voka z Rožmberka, a s panskými lidmi z Ličova a z Dluhoště³⁶⁾ o náhradu za zabrané a zatopené pozemky rybníčkem od něho nově založeným. Při tom dává Matoušovi a Jírovi právo k volnému prodeji jejich dílů na dvoře tom.

Na Krumlově 14. června 1496. Výpis čes. z desk. zemských v knížecím arch. Kruml. I. 3 P. No 2 p.

Č. 17. Kancléř Václav z Rovného dává kaplanům při kostele sv. Víta v Krumlově dům od něho koupený, ve kterém někdy bydlel

³⁴⁾ Archiv Český XXI. str. 495—498.

³⁵⁾ 172. R. 1504 17. října dovoluje Petr z Rožmberka Václavu z Rovného, aby vedl vodu do rybníka Trského z potoka Ličovského.

³⁶⁾ Dluhoště, něm. Ottenschlag, na Kaplicku. Teichl str. 170. R. 1489 dovolují Vok a Petr z Rožmberka, aby Václav z Rovného koupil pozemky v Dluhošti a odškodňují Dluhoštské za založení rybníka kancléřovského.

perníkář Král, ležící mezi domem rychtáře Matěje Turnovského a Karvířovým, a ukládá jim za to, aby sloužili za jeho rod aniveršarie a mši sv. na oltáři postaveném od něho pod kruchtou ve jméno sv. Jeronyma. Kaplani pak vděčně toto dobrodini přijímajíce, slibují svrchu jmenované služby Boží věrně vykonávat. Svědek Petr z Rožmberka. Svědci slibu kaplanů: Václav, farář kruml., Štěpán, farář ve Svinech, a Michal, farář kajovský.

Na Krumlově 25. ledna 1499. Orig. český perg. v archivě praelátském, novější opis v arch. musea kr. Českého.

Č. 18. Obec města Č. Krumlova dává povolení k darování domu někdy Králova od Václava z Rovného kaplanům při kostele sv. Víta, však bez ujmy těch povinností, které z tohoto domu městu činěny býti mají.

Na Krumlově 25. ledna 1499. Orig. český perg. v arch. praelátském, novější opis v arch. musea král. Českého.

Č. 19. Petr z Rožmberka dává své svolení k tomu, aby Václav z Rovného dům někdy Krále perníkáře kaplanům věnoval a osvobozuje ten kaplanský dům od úroků, poplatků a daní panských.

Na Krumlově 25. ledna 1499. Orig. český perg. v archivě praelátském, novější opis v museu král. Českého.

Č. 20. Petr z Rožmberka dává kancléři Václavu z Rovného k doživotnímu užívání plat obilní ve vsích Assangu a Niedermarktschlagu, příslušejících k zboží Vítkova Hrádku.

Na Krumlově 12. června 1499. Orig. čes. perg. v arch. praelát., novější opis v arch. musea král. Českého.

Č. 21. Václav z Rovného prodává nivku neb dědinku podle Mnichovic ke dvoru jeho dědičnému řečenému Močerady příslušející, podle dědiny ke dvoru Vojtěchovu do Rovného, Kristanovi v Rovném, člověku svému poddanému za půl kopy gr. českých širokých rázu pražského.

Na Krumlově 28. srpna 1500. Orig. český v arch. musea král. Českého. Tisťeno v Pangerlově listáři Vyšebrodském na str. 377—378.

Č. 22. Kancléř Václav z Rovného postupuje faráři krumlovskému Václavovi a jeho budoucím ročního platu jednu kopu a čtrnácte grošů čes. ve vsi Hůrce na mše sv. za duši panoše Alexeje z Engen, někdy služebníka rožmb., a pak na modlitby k památce své manželky Elišky. Svědci: Petr a Oldřich, bratři z Rožmberka.

Na Krumlově 20. června 1502. Orig. český perg. v arch. praelát., současný opis na pergameně v kníž. arch. krumlovském I., 3 P 15 a.

Č. 23. Petr z Rožmberka prohlašuje, že jemu ani dědicům jeho k platu ročnímu v Hůrce Václavem z Rovného jemu do desk zem. vloženému a faráři krumlovskému Václavovi na služby Boží darovanému žádného práva nepřislouží, a že jen proto do desk jemu zapsán byl, aby faráři tím platem byli bezpečni.

Na Krumlově, 20. června 1602. Orig. český perg. v archivě praelát., novější opis v arch. musea kr. Čes.

Č. 24. Ambrož z Plzně, děkan kostela Pražského a administrator arcibiskupství Pražského dává stvrzení k darování domu

kaplanům od Václava z Rovného a k jeho ustanovení o konání služeb Božích a schvaluje rozdělení příbytků mezi kaplany, nařizuje, aby v nich mravně a bez pohoršení byli živi.

Bez místa 7. listop. 1502 a 12. března 1503. Orig. lat. perg. v arch. kláštera Kruml., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 25. Michal farář v Kajovém³⁷⁾ postupuje list svůj z r. 1498 na jednu kopu ročního platu ve vsi Mezipotočí³⁸⁾ faráři krumlovskému Václavovi a kancléři Václavu z Rovného. Svědci: Petr a Oldřich, bratři z Rožmberka.

Na Krumlově 12. dubna 1503. Orig. čes. perg. v arch. praelat., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 26. Petr z Rožmberka prodává plat půl šesté kopy grošů míš. na mýtě krumlovském kaplanu oltáře sv. Kateřiny v kostele sv. Víta v Krumlově, faráři krumlovskému Václavovi, kancléři Václavovi z Rovného a purkmistru a radě města Krumlova jakožto podacím oltáře sv. Kateřiny za 137½ kopy gr. míš. a vyhrazuje sobě právo k zpětnému odkoupení tohoto platu.

Na Krumlově 9. února 1504. Orig. český perg. v arch. praelatském, novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 27. Petr z Rožmberka prodává půl deváté kopy gr. míš. ročního platu z krumlovského mýta kaplanu oltáře sv. Kateřiny v kostele sv. Víta, faráři krumlovskému Václavovi, kancléři Václavu z Rovného a purkmistru a radě města Krumlova jakožto podacím oltáře svrchupsaného za dvě stě a půl třinácté kopy grošů míš. a pozůstává sobě právo k opětnému vykoupení toho platu.

Na Krumlově 25. června 1505. Orig. český perg. v arch. prael., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 28. Václav z Rovného věnuje tvrz, dvůr poplužní, dvory kmecí s příslušenstvím a mlýn v Rovné, dále poplužní dvůr v Močeradech opatu Tomáši a konventu kláštera Vyšebrodského, vyhrazuje sobě užívání toho do svého života a manželky své Elišky. Kdyby páni, kteří by v budoucích časech vrchnost nad klášteřem měli, věnované ty statky klášteři odcizili, tedy město Budějovice má komorníkem zemským se v ně uvázati a je při kostele svém držeti tím právem, jako jest Václavem z Rovného klášteři zapísáno.

Bez místa 12. března 1506. Výpis čes. z desk zem. v kníž. arch. Kruml. I. 3 P No. 2 p.

Č. 29. Václav z Rovného přiznal se před úředníky pražskými, že dědictví své ves celou Blazky³⁹⁾ a dvory kmecí s příslušenstvím a dvůr kmecí v Omleničce s platem, na kterémž sedí Hanuš tkadlec, v témž právě, jakož jemu dsky od Jana Žibřida z Mostku svědčí, dal jest na spasení duše své panně Brigitě z Bitova, abatyši i všemu konventu kláštera sv. Klary v Krumlově

³⁷⁾ Kájov, st. Kajový, německy Kojau nebo Gojau, známé poulní místo u Krumlova.

³⁸⁾ Mezipotočí, něm. Nespoding, u Krumlova.

³⁹⁾ Blazky, Vlázky, něm. Laschkles, u Kaplice. A. Böhm. Notizenblatt II. z r. 1852 str. 356 (regist). Regest ve spise: Urkunden und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krumm- u. herausgegeben von Dr. Joh. Mattheus Klimesch. Prag 1904, 185—186. Zápisu, resp. výpisu z desk však nemá.

s takovou výminkou, že on sobě svrchupsané dědictví zůstavuje k požívání do živnosti své. Kdyby to darování klášteru bylo kterýmkoli způsobem odňato, tedy obec Budějovická nechť se v ně uváže a je k Božímu domu v městě svém drží.

Bez místa 12. března 1506. Výpis český z desk zemských v knížecím. arch. Kruml. I. 3 P No. 2 p. Koncept darování Václava z Rovného v kníž. arch. Kruml. I. 1 Aa No. 46.

Č. 30. Václav z Rovného věnoval dva dvory kmecí v Německém Rychnově, na kterých sedí Zikmund Prayn a Jorgl, k oltáři sv. Mučedníků v kostele sv. Víta. Pak-li by byly ty dvory svému určení odcizeny, mají se v ně Budějovičtí pro svůj kostel uvázati.

Bez místa 18. března 1506. Výpis český z desk z. v kníž. arch. Kruml. I 3 P No 2 p.

Č. 31. Valeš z Robmhap ze Suché prodal Václavu z Rovného kmecí dvory ve Skálenech.⁴⁰⁾ na nichž sedí Šukal, Šimek, Kouba rychtář, Biele, Dvořák a mlynář pod Skáleny, potom v Milíku⁴¹⁾ ves, dvory kmecí, na kterých sedí Petr a Přibík.

Bez místa 28. dubna 1506. Výpis čes. z desk zem. v kníž. archivě Kruml. I 3 P No 2 p.

Č. 32. Mistr Ambrož z Plzně, děkan a administrator arcibiskupství Pražského, potvrzuje nadání Václava z Rovného k oltáři sv. Jeronyma v kostele sv. Víta, kterýž on založil a k němuž věnoval r. 1506 12. března ves Ličov a dvory kmecí, na nichž sedí Matúš ze dvora, Urban ze dvora, Petr Kumr, Jakeš rychtář, Lorenc, Hanzl, Fencel, Leb, Gatruš, pak dvůr kmecí v Hradišti, na kterémž sedí Tršek, dále r. 1507 6. března dva dvory v Ločedicích,⁴²⁾ na nichž sedí Bicek rychtář, Bárta, Rakule, Martin a Ondra.

V Praze 20. června 1508. Orig. česko-latinský v kníž. archivě Kruml. I 3 P No 2 k, výpis z desk z. I 3 P No 2 n, a No 2 p.⁴³⁾

Č. 33. Petr z Rožmberka dává svůj list od Oldřicha ze Dvorce z r. 1508 na dvůr a ves Trutmaň⁴⁴⁾ Václavu z Rovného. Svědci: Oldřich z Rožmberka, vládykové Jan Cinišpan z Heršláku, Wolfgang Hohenfurtar, purkrabí na Krumlově.

Na Krumlově 6. února 1509. Orig. čes. perg. v arch. praelat., novější opis v arch. musea kr. Čes.

Č. 34. Václav z Rovného věnuje dvůr poplužní, řečený Trutmaně, ves celou, dvory kmecí a dvůr poplužní řečený Budákov⁴⁵⁾ k oltáři sv. Mučedníků v kostele sv. Víta. Pak-li by to odtrženo bylo od oltáře, nechť se v to obec Budějovická uváže.

Bez místa 26. dubna 1509. Výpis český z desk zem. v kníž. arch. Kruml. I 3 P No 2 p.

⁴⁰⁾ Skáleny, německy Gallein, blíže Kaplice. — ⁴¹⁾ Milíkov, něm. Miligen, u Kaplice. — ⁴²⁾ Ločedice, něm. Lotschenitz, mezi Velešínem a Trbovými Sviný. Teichl str. 314.

⁴³⁾ Regest v Notizenblattu, III. ročníku z r. 1853, str. 445. Zmínka v listině o povinnosti kaplana k dávce jednoho džberu kaprů, kdykoli větší rybník v Ličově bude loven, klášteru sv. Klary, dokud dcera Václava z Rovného, Apolena, jeptiška v klášteře, živa bude, v Notizenblattu, roč II. z roku 1852, str. 356. A. Teichl, Gesch. d. Herrschaft Gratzen str. 172. Regest a obsah zápisu z desk zem. v Klimeschově: Urkunden- u. Regestenbuch des Klarissinnen-Klosters, str. 191—193.

⁴⁴⁾ Trutmaň, Trutmaně, něm. Trautmanns, u Trhových Svinů.

⁴⁵⁾ Budákov, něm. Budageln, u Rychnova nad Malší (Český Rychnov).

Č. 35. Ambrož z Plzně, děkan kostela Pražského a administrator arcibiskupství Pražského, stvrzuje nadání Václava z Rovného z r. 1506 k oltáři sv. Mučedníků v kostele sv. Víta v Krumlově, záležející z platů v Něm. Rychnově, a nadání téhož oltáře od Václava z Rovného z r. 1509 s platem z poplužního dvora a ze vsi Trutmaně a ze dvora Budákova a ukládá kaplanům nadaného oltáře, aby způsobili vykonávání obřadův a mši sv. zevrubně jmenovaných.

V Praze 30. dubna 1509. Opis latinsko-český ze 17. st. v kníž. archivě Kruml. I 3 P 15 a.

Č. 36. Petr z Rožmberka vyznává, že prodal jedenáct kop grošů čes. čísla praž. platu ročního peněžitého na mýtě svém krumlovském vládce Václavu z Rovného, někdy kancléři svému, a purkmistru a radě města Krumlova. poručníkům někdy Václava, řečeného Zakříčal, měštěniná v Krumlově, a podacím oltáře sv. panny Uršuly, kterýž v kostele sv. Víta znova udělán a vyzdvižen býti má. i kaplanu téhož oltáře i jich budoucím za 300 kop gr. čes. praž., jemu úplně zaplacených. Rukojmi: Chval z Machovic, Jiřík Kořenský z Terešova a Václav Kořenský z Terešova.

Na Krumlově 16. června 1511 (v pondělí po hodě sv. Víta, mučedníka b. a dědice čes.). Vidimus český ex orig. perg. de d. 1514 27. Julii in arch. mon. Kruml., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 37. Poručníci nebožtíka Pavla Hocha prodávají Václavu z Rovného dům v Krumlově vedle Pavla Komínka a Mikuláše na Louži za 85 kop míš.

V Č. Krumlově 28. února 1513. zápis čes. na papíře v městské trhové knize v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26 fol. 6.

Č. 38. Václav z Rovného prodává dvůr svůj ve vsi Dskách⁴⁶⁾ kromě věže, zděné komory, potoka a rybníka řečeného v Olsí, haltěře ve vsi a rybníčka a kromě lovů poddaným svým lidem ve Dskách Jirovi rychtáři, Jankovi Lesnému, Ondráškovi, Šimkovi, Jankovi Uhrovi, Ambrožovi, Jirovi Novákovi, Bénovi, člověku Jana Bílé hlavy z Pořešína za osmdesáte kop gr. míš. Tito poddaní jsou povinni Václavu z Rovného odváděti 3 kopy gr. čes. pražských ročního platu.

Na Krumlově 27. května 1513. Listina čes. v opise ze 16. st. v kníž. arch. Kruml. I 3 P No 2 m.

Č. 39. Řezník Ondrášek prodává svůj dům nárožní vedle domu pekaře Schenraitara v Horní ulici v Č. Krumlově Václavu z Rovného za 130 kop gr. míš.

V Krumlově 18. července 1513. Zápis čes. v městské trhové knize v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26 fol. 9.

Č. 40. Kateřina Promarová prodává svůj dům nárožní, ležící vedle schodů kostelních a domu soukenníka Šlemara⁴⁷⁾ v Horní ulici v Krumlově Václavu z Rovného za 170 kop gr. míš.

V Krumlově 14. prosince 1513. Zápis český v městské knize trhové v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26 f. 12.

⁴⁶⁾ Dsky, Desky, něm. Brettern, u Kaplice.

⁴⁷⁾ O domě Šlemarové viz: H. Gross, Smlouva kaplana Linharta s měšťanem a soukenníkem v Č. Krumlově Ondřejem Šlemarem o stálý byt v domě jeho (nyní čís. 156) v Horní ulici. „Sborník Historického kroužku“, ročník III. (1902) str. 125—128.

Č. 41. Petr z Rožmberka osvobozuje tento novější dům kaplanský vedle schodů kostelních, od Václava z Rovného pro kaplany koupený, od úroků, poplatkův a daní panských.

Na Krumlově 17. ledna 1514. Orig. český perg. v arch. praelat., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 42. Purkmistr, rada a všecka obec města Krumlova osvobozuje dům vedle schodů kostelních a domu Šlemarova, od Václava z Rovného kaplanům k obývání určený, od hlásek, sbírek a jiných povinností k obci.

Na Krumlově 31. března 1514. Orig. český perg. v archivě prael., novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 43. Václav z Rovného věnuje mlýn u Ličova, řečený Harpule, na kterémž sedí mladý Hauslar, k oltáři sv. Jeronyma v kostele sv. Víta.

Bez místa 27. července 1514. Výpis český z desk zem. v kníž. archivě Kruml. I 3 P No 2 n a No 2 p.

Č. 44. Jan Žák, administrator arcibiskupství Pražského a probošt litoměřický, schvaluje nadání Václava z Rovného, jakožto poručníka statku nebožtíka Václava Zakřičala, měšténína krumlovského, pro oltář sv. Voršily v kostele sv. Víta v Krumlově.

Na hradě Pražském 27. července 1514. Orig. latinský perg. v arch. kláštera Kruml., novější opis v archivě musea král. Čes.

Č. 45 Václav z Rovného věnuje k oltáři Všem Svatých v kostele sv. Víta v Krumlově, jež sám založil, dvůr poplužní a dvory kmecí ve Dskách, na kterých sedí Kundl, Jíra Hradec, Jan Lesný, Ondrášek, Šimek, Janek Uher, Beneš, Bláha a Jíra Novák, dvory kmecí v Blanském,⁴⁸⁾ na kterých sedí Jíra, Dědek, Mikuláš Ruml a Tomášek, dvory ve Skálenech, na kterých sedí Šturm starší a mladší a dvůr poplužní v plat vysazený Vlašlovečnick,⁴⁹⁾ na němž sedí Prokeš. Ustanovuje pak, aby si, kdyby to bylo kýmkoli zcizeno, Budějovičtí to zboží osvojili a je k Božímu domu drželi.

Bez místa 27. července 1514. Výpis český z desk zem. v kníž. archivě Kruml. I 3 P No 2 o a No 2 p.

Č. 46. Kancléř Mikuláš prodává Ondřeji lazebníkovi dům v Krumlově, ležící podle dvoru Krenaurova a dvoru starého kancléře Václava z Rovného za 51½ kopy miš.

Na Krumlově 8. ledna 1515. Zápis český v městské knize trhové v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26 f. 15 a.-

Č. 47. Petr z Rožmberka postoupil v dluhu Václavu z Rovného ročního platu 6 kop 18 gr. čes. na mýtě krumlovském.

Bez místa 19. června 1517. Výpis čes. z desk zem. v kníž. arch. Kruml. I 3 P No 2 p.

Č. 48. Václav z Rovného jakožto poručník po nebožtíku Mikuláši Petrlikovi prodal dům po něm obci města Krumlova za 520 kop miš.

Na Krumlově 10. března 1518. Zápis čes. v trhové knize Kruml. v kníž. arch. Kruml. I 5 AS 26 f. 29. Tisťeno v Archivě Čes. XXI. str. 524—525.

⁴⁸⁾ Blanský, něm. Pflanzten, na Kaplicku, Teichl str. 254.

⁴⁹⁾ Vlaštovičnick, něm. Schwalbenhof, kníž. dvůr u Krumlova, již r. 1347 přicházející. Jiné zprávy ve Věstníku Král. české spol. nauk z 1902, VIII., str. 9—10. (Václava Březana Regesta výsad daných městu Českému Krumlovu za panství Rožmberského, poznámkami a doplňky opatřil Hynek Gross.

Č. 49. Poručník Václav z Rovného Alexandrovi, synu jirchářčinu, prodává sad a stodolu v Krumlově po Mikuláši Petrlikovi za 90 kop míš.

Na Krumlově 17. března 1518. Zápis čes. v knize městské trhové v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26 f. 30—31. Tištěno v Archivě Čes. XXI. str. 525.

Č. 50. Václav z Rovného prodává haltýř nový po Mikuláši Petrlikovi vedle haltěře kaplanského Alexandrovi Holoubkovi v Krumlově za 35 kop míš.

Na Krumlově 14. března 1519. Zápis čes. v trhové knize města Krumlova v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26, f. 47 b.

Č. 51. Jan Žák, administrator arcibiskupství Pražského, stvrzuje darování domu u kostela sv. Víta od Václava z Rovného kaplanům a schvaluje povinnost konání anniversarií a uložených mší sv. a vše přijímá v pravomocnost církevní.

Bez místa 21. června 1520. Orig. latinský perg. v archivě praelatském, novější opis v arch. musea král. Čes.

Č. 52. Petr z Rožmberka prodal jedenácte kop gr. čes. ročního platu z mýta krumlovského Václavu z Rovného a purkmistru a radě města Krumlova, poručníkům jmění nebožtíka Václava Zakřičala, a podacím oltáře sv. Voršily a jejího družstva v kostele sv.-Vítském v Krumlově tak, aby ten plat kaplanu toho oltáře vydáván byl.

Na Krumlově 4. března 1521, (tisícíého pětistého jedenmezdcietného v pondělí den Přenesení sv. Václava). Orig. český perg. v archivě praelatském, novější opis v arch. musea král. Čes. Rukojmí: Jířík Kořenský z Terešova a na Sedlci, Přibík Čakovec z Bohušic, Oldřich Rúbík z Hlavatec a na Habři a Václav Kořenský z Terešova a na Vlhlavech. Jinak celkem jest znění této listiny stejné s textem listiny ze 16. června 1511, již dříve obsahem uvedené. V této se praví o oltáři, že vyzdvižen býti má, v oně z r. 1521. že vyzdvižen jest.

Č. 53. Václav z Rovného přidává k nadání, které učinil pro kaplanství při oltáři Všech Svatých v kostele sv. Víta v Č. Krumlově, dvory kmecí ve Skálenech, na kterých sedí Šukal, Šimek, Kuba rychtář, vdova, Běle, Dvořák a mlynář pod Skáleny, dále ve vsi Milíku dvory kmecí, na nichž sedí Petr a Přibík. a šest kop a 18 gr. č. ročního platu na mýtě krumlovském. Svědci: Petr starší z Rožmberka a Václav, arciprýst bechyňský a farář krumlovský.

Na Krumlově 11. června 1521. Výpis český z desk zem. v kníž. archivě Kruml. I 3 P No 2 p.

Č. 54. Václav z Rovného přidává sousedům, lidem svým poddaným, ve Dskách, kterým byl dříve svůj tamní poplužní dvůr prodal, to co sobě tenkrátě pozůstavil, totiž věž, jistbu a stavení, jež při dvoře a věži bylo, i s pozemkem, na kteremž stálo, a dovoluje, aby z jeho haltěře vodu na trávník svůj si sváděli v tu dobu, když by jí jeho rybníček nepotřeboval.

Na Krumlově 15. prosince 1523. Orig. český perg. v arch. praelat., novější opis z orig. v archivě musea král. Čes.

Č. 55. Václav z Rovného prodává Jeronymovi Schifrlovi stodolu a zahrádku se dvorcem v Krumlově podle dvoru lazebníka Ondresa a stodoly Ambrože hrnčiče za 40 kop míš.

Na Krumlově 6. října 1525. Zápis český v městské pozemkové knize v kníž. arch. Kruml. I 5 A S 26, fol. 93 b.

Č. 56. Václav z Rovného prodává na místě kaplanů kaplanství, nadaného nebožtíkem Petrlikem ze Stradova, Tomáši Trinklovi dům v Krumlově za Latránem pod rybníkem jdouc k hamru, za 40 kop gr. míš.

Na Krumlově 6. října 1525. Zápis český v městské trhové knize v kníž. archivě Kruml. I 5 A S 26 f. 105.

Príloha I. Č. 57. Rožmberský kancléř Václav z Rovného daruje koupený a znova vystavěný dům vedle kostelních schodů u fary krumlovské kaplanům při chrámě sv. Víta v Č. Krumlově k obývání a určuje, jaké služby zádušní za něho a za jeho příbuzné a kdy se mají konati (r. 1518 2. listop.):

Já Václav z Rovného vyznávám tiemto listem všem vuobec, kdežkoli čten nebo slyšán bude: Jakož sem z daru Pána Buoha všemohúcieho a ve jméno Jeho svaté milosti z statku mně od Jeho svaté milosti puojčeného spuosomal a nadal v kostele osadním blahoslavené Panny Marie a svatého Víta v Krumlově truoje kaplanstvie: prvni k oltári blahoslaveného otce svatého Jeronyma, doktora cierkve svaté, zvláštnieho patrona mého, kterýž sem svým nákladem z nova udělal, a druhé k oltári Svatých mučednikuov a tretie k oltári Vsech svatých, kterýž sem také z nova udělal, Také, jakož jest v témž kostele kaplanstvie nadáno k oltári svaté panny Uršuly a jejieho tovarišstva z statku pozuostalého Václava řečeného Zakříčel, měšténina Krumlovského, kteréhož sem já poručník byl, a skrze Mikuláše Petrlika z Stradova⁵⁰⁾ jakož také truoje kaplanstvie v témž kostele nadáno jest: prvni k oltári blahoslavené Panny Marie v kaple podle dveří kostelních, druhé k oltári svatého Václava a tretie k oltári svatého Linharta, jakož ta nadanie a těch kaplanstvie ustanovenie a zřiezenie a potvrzenie ve dckách zemských královstvie Českého a v actách kostela Pražského dostatečně zapsána jsú, kteréžto to vsecko šíře v sobě držie a zavieraji.

A poněvadž slušné jest, aby k těm již dotčeným kaplanstvím a oltářóm duom zjednán a spuosomal byl, v kterémž by ti kněžie a kaplané všickni spolu své poctivé obydlé jmieti mohli tak, jakž na ně podle povahy jich a cti kněžské příslušie, protož já Václav z Rovného svrchupsaný, chtě napřed svrchu dotčené kaplany nadanie mého, i také jiné svrchupsané v tom opatřiti a skrze to a modliteb jich účastnost u Pána Buoha hřiechóm svým milostivého odpuštění dojiti, kúpil sem duom, kterýž leží mezi schodem kostelním a mezi domem Šlemarovém, kterýž jest od všelikterakých poplatkuov a daní panských i městských skrze vysoce urozeného pána, pana Petra z Rozmbergka J. Mti pána mého milostivého a též také skrze múdré a opatrné purgmistra a raddu i vsecku obec města Krumlova k prosbě mé osvobozen podle zněnie listuov na to vydaných, kteříž to v sobě také šíře držie a svědčie; Ale že jest ten duom hyl stavenie lehkého a chatrného, ježto tolik osob v tom stavení obydlé volného jmieti by nemohli, protož, obořiv ten duom téměř vsecken, na tom místě jiný sem znova udělal a ustavil svým vlastniem znamenitým nákladem, v tom ani pilnosti ani práce ani peněz nižádných nelituje, kterýžto sem svrchujmenovaným ka-

⁵⁰⁾ Archiv Český XXI. str. 508—511.

planóm a jich budúcim dal a mocí listu tohoto dávám svobodně a dobrovolně všem vespolek k jich obývání, k držení a jmění svobodnému, věčnému a dědičnému, však tiemto spôsobem dolepsaným. Totiž kaplan svatého Jeronyma a jeho potomci, ten má jmieti k bytu svému nahoře sklep najbližší podle kaply. Item kaplan Svatých mučedníkův má jmieti ten sklep pod tiem již dotčeným podle schodu, kterýž jest pod kuchyní, kteréhož stupni jsú z kamene tesaného. Item kaplan Všech svatých, ten má jmieti ten sklep kamenný pod kaplú, z kteréhož jest okno na kyrchov. Item kaplan svaté Uršuly, ten má jmieti ten sklep vdole podle dveří dolejších, z kteréhož jest okno proti schodu kostelnímu. Item kaplan blahoslavené Panny Marie, ten má jmieti sklep nahoře proti malé světničce, z kteréhož jest okno proti domku varhaníkovu nad schodem kostelním. Item kaplan svatého Václava, ten má jmieti sklep vdole proti světnici veliké podle dveří, kterýmiž chodie na kyrchov. Item kaplan svatého Linharta, ten má jmieti komoru táfflovanú nahoře nad světničkú. Item druhá komora táfflovaná větší proti té, ta pro hosty zespoklu má užívána býti. Item světnička malá s komuorkú, ta má býti pro nemocné. Item kapla má vseckněm spolu svobodná býti, v kteréžto kniehy obecnie mají býti chovány. Item, kterýž jest sklep vdole proti uličce a druhý sklep nad pivnicí a třetí proti pivnici a ta komora nad kaplú, těch z jednostajného svolenie užívati mohú buďto k spíže chování, k léhání čeledi a k chování potřeb domovitých, jakž se jim zdáti bude. Pakli by ještě kdy potom jedno kaplanstvie při tom Božiem domu nadáno bylo, a ten kaplan chtěl v tom domu také s jinými byt jmieti, toho budú nadepsaní kaplané povinni mezi sebe do domu přijeti a jemu pokoj některý z těch zbytečných ukázati. A kterýž jemu od nich z jednosvorné vuole jich ukázán bude, tomu on má obvyknúti a na tom s potomky svými dosti jmieti a v povinnostech v tomto listu psaných s nimi se srovnati bez odporu všelikterakého.

A poněvadž podle práva přirozeného všelikteraké dobrodienie má vděčností oplacováno a nahrazováno býti, já Václav z Rovného svrchupsaný na svrchu dotčené kaplany dle tak nákladného a poctivého obývání jim připraveného tuto dolepsanú povinnost vzkládám a jich pro umučenie Pána Jezu Krista a pro zaslúženie blahoslavené Panny Marie a všech svatých prosím, aby všickni zespoklu zjednali a spusobili u kněze faráře Krumlovského jednu do roka službu zádušní, kteráž latině slove Anniuersarius, za mne Václava svrchupsaného, za paní Alžbētu, manželku mui a za naše přibuzné a dobrodiece a vespolek za vsecky věrné duše v tu neděli po hođu blahoslavené Panny Marie Navštívenie svaté Alžběty navečer po nešpoře vigilji devět lekcí se všemi kněziemi, knězi farári příslušejiciemi, i jinými kaplany, což jich na ten čas při kostele bude. Při kterýchž oni sami také býti mají a též jako jiní každý z nich má vigilji říekati. A nazajtrie má mše spievána býti a při té spievané mši ti kaplané mají každý z nich svatú mši čtenú slúžiti, kdežto mají spusobiti, aby při tom kazatel při spievání mši jmenovitě nad hlas za nás zejména Pána Buoha prosil vedle obyčeje chvalitedlného, kterýž se při takových věcech zachovává. A k té službě tak dobře při vigilji, jako při mšech mají tiž kaplané

svým vlastním nákladem spusobiti světlo k feretru. A každý z nich, kteříž na ten čas v svrchudotčeným domu byt svůj jmiati budou, mají dáti dvě sviece slušné, aby hořely ke cti a k chvále Pánu Bohu. A když po spievané mši Rogamus spieváno bývá, tu ti všickni kaplané podle jiných kněží, kteříž knězi faráři příslušeji, i jiných kaplanův také při tom býti mají bez obmeškání. Také mají dáti knězi faráři za ofěru a za oběť chleba a vína šest grošův a jiným kaplanům za oblagium tři groše a každému knězi od vigílie, což se obyčejně dává, od zvonění pět grošův, mistru školnímu šest grošův, cantorovi jeden groš, od připravení feretru jeden groš a chudým žákům do školy chleba bílého koupiti za jeden groš, a to takovými penězi a tím počtem, jakž v týchž časech od jiných služeb v týchž kostele dáváno bude. Také v kaple toho domu, kteráž ve jméno svatého Pavla apoštola, jeho na vieru obrácení posvěcena býti má, na každý týden, kterýž by se jim den zdálo, aby jednu mši svatou čtenou slúžili ve jméno jeho obrácení a na den posvěcení té kaply a též také na den svatého Pavla obrácení, aby také jednu mši spievanou měli s slušným světlem z nákladu iicn společného, několik žákův chudých k tomu vezmúc, a to spieváním prostým, nábožným podle uložení svatého Řehoře a řádu a obyčeje kostela Pražského bez všelikterakých diskantův; kterýmžto žákům dle skutku milosrdného, aby ten den dali oběd podle slušnosti a podle obyčeje, kterýž se při posvěcení zachovává, aby podruhé tiem raději k takové potřebě přišli. A kolikrát kolivěk čtenou mši slúžiti budou, aby, mne v laskavé paměti majíc, jednu collectu totiž Inclina Domine za mne hříšného vložili a říkali bez opuštění a bez zanetbání všelikterakého.

Jakož já tu věc k jich čistému svědomí připuštěje a poručuje, v tom o nich žádné pochybnosti nemám. A každý kaplan oltáře svatého Jeronyma tiem břemenem obtížen býti má a tu pečlivost má sobě nésti a tu věc s pilností opatrovati a řediti a jiným kaplanům připomínati, aby ta služba totiž anniuersarius časem svým a též také mše svatého Pavla v kaple domu jich časem svým spusobem svrchupsaným drženy a plněny byly bez obmeškání všelikterakého.

Jestliže by pak svrchupsaní kaplané té služby, totiž anniuersarium, neb které mše na svrchupsané časy držeti a plniti zanetbali, tehdy aby všickni zespůlka knězi faráři Krumlovskému dali pokuty tak mnoho, jakož by na tu službu obyčejem svrchupsaným naložiti měli, a za každou mši svatého Pavla obmeškanou aby dali dva groše české. Kteréž peníze kněz farář od nich vezma, chudým žákům na jich potřeby obrátiti má, a kaplané aby proto vždy anniuersarium i také ty mše svrchupsané zjednati a splniti povinni byli, a to vždycky pod pokutou svrchu dotčenou, kolikrát by kolivěk ta věc skrze ně byla obmeškána. Kdež pak tu věc také poroučením ctihodnému knězi faráři Krumlovskému, nynějšímu i všechněm jeho budoucím, a pokorně prosím, aby na to zřetel měli a rukou nad tiem drželi tak, aby ty věci v své stálosti a věčné trvalosti zuostaly a skrze svrchudotčené kaplany bez obmeškání plněny byly, kdež za to od Pána Buoha a jeho matky duostojné Panny

Marie a svatého Pavla a svatého Jeronyma a jiných svrchudotčených svatých v potřebný čas milostivé odplaty zbaveni nebudú.

A jakož v této České zemi lidé stavu mocného bludy kacířskými nakaženi jsú, ďábelským ponuknutiem statky duchovníe, Pánu Buohu a jeho svatým ke cti a k chvále nadané a spuosené, otjali jsú a v svú moc obrátili a časem svým ještě osoby duchovní, služebníky Božie, utiskají, jim na statky jich mocí svú bezprávně sáhajice k svému zlořečení a k zatracení věčnému. Kdež já tu naději pevnú ku Pánu Buohu mám, že Jeho svatá milost takové zlé příhody na duom svrchupsaný dopustiti neráčí. Pakli by kto tak nešlechetný byl a nad svú cti a duší se zapomena, na ten duom jakú mocí sáhl a kněžím svrchupsaným kteraké utisky činil, aneb jim jej otjal, takový každý, aby skrze Pána Krista, toho soudcí spravedlivého a hrozného, zbaven byl domu královstvie nebeského, a duom jeho a příbytek aby byl v pekle s Jidášem, zrádci s Vyklefem, s Husem a s Žižkú i se všemi kacieři v plameni ohně věčného.

Tomu na svědomie a na pevnost já Václav z Rovného často psaný pečet svú vlastní přivěsil sem k tomuto listu. A pro dalšie toho sviedomie a potvrzenie prosil sem vysoce urozeného pána, pana Petra z Rožnberka x, pána mého milostivého, že jest Jeho milost svú pečet přele mnú před mú pečetí ráčil rozkázati také přivěsiti k tomuto listu, jenž jest psán a dán na Krumlově leta od narozenie syna Božieho tisícieho, pětistého, osmnáctého, v úterý po hodu Všech svatých.

Na rubu regist: List Václava z Rovného na dům beneficiatův neb kaplanův Krumlovských 1518.

Orig. perg. v archivě praelatském v Č. Krumlově. Pečet větší Petra z Rožnberka pěkně zachovalá, pečet Václava z Rovného otlučena. Novější opis v archivě musea král. Č. Současný s orig. velmi ozdobně psaný opis na pergameně v kniž. archivě Kruml. I. 3 P Nro. 2. q. Něm. stručný regist A. Böhmův v Notizenblattu z r. 1853 na str. 445.

Příloha II. Č. 58. Výtah z poslední vůle Václava z Rovného, zakladatele oltáře sv. Jeronyma v kostele krumlovském a inventář tohoto kaplanství. Bez místa a data (po r. 1535).

Extractum ex testamento domini Wenceslai de Rowne, fundatoris altaris divi Hieronymi sub cripta in Crumnouiensi ecclesia:

Item k oltáři svatého Hieronyma odkazují kalich stříbrný pozlacený a k tomu čisté ampulle stříbrný pozlacený, ornát modrý šamlatové, ornát černý, a to aby potomně při tom kaplanství zuostalo.

Viuentē adhuc Wenceslao de Rowne, predicti altaris fundatore et patrono, dominus Vitus Crumnouiensis, olim plebanus in Cayow, beneficium et capellaniam per collacionem prefati fundatoris suscepit, hecque infra scripta pro repertorio ac inuentario inuenit:

Calicem argenteum deauratum cum patena intus pede exsculptum est: In honore divi Patris Hieronymi Venceslaus de Rovneho 1507.

Ampullas duas argenteas deauratas et magnas, capsulam unam nigram pro corporalibus, casulam siue ornatum flauē coloris cum attinenciis suis alba homerale & stolis, casulam nigram ex atlas cum attinenciis circa altare.

Candelabra tria erea.

Pallam unam cum filis coloratis contextam, alie palle antique sine coloribus.

Imagines tres exculptas videlicet sancti Hieronymi, Sancti Bartholomei, S. Valentini. Cymbala duo siue nolas pro sacramenti elevationem, vnam fallangam pro elevatione.

Inuentarium hoc exaratum est post mortem domini Viti prefati altariste, quem ipse coemit et comparauit, testamentoque pro altari reliquit atque subordinauit. qui hanc mortalitatem mutauit cum immortalitate. Anno nostre salutis 1535, die 18 mensis Maii. Casulam albam cum cruce rubei coloris, casulam rubram ex Serico cum cruce imaginis crucifixi cum toto apparatu, casulam brunatii coloris cum cruce et cum toto apparatu, apparatus desiderat? Superpellicium vnum medioris tele, Homerale cum filis aureis florissatis, homerale nigrum, humeralia duo sine velamentis, substratoria duo super pulpitem vnum optimum et subtilem cum floribus serius elaboratum in medio Hñs Agnus Dei et sub agno IHS. Sudariola duo optima, super calicem vnum iam saltem extat, capsulas duas pro corporalibus, vna ex axamito rubro, alia nigra cum imagine S. Dorothee, Corporalia consecrata septem.

Poznámka po straně: item ornatus albus novus, item ornatus niger novus, non est mihi visus.

Pallam vnam novam cum filis coloratis contextam, alia cum floribus.

Pulpitem cum floribus viridis coloris depictum Armaria circa altare et cistam pro candelis etiam circa altare.

Imaginem crucifixi cum imaginibus beate virginis et S. Joannis in stubella, Homerale cum margaritis et imagine sancti Andre apostoli, missale impressum.

Item in Domo capelanorum et in habitatione, que assignata est per fundatorem supradictum beneficiatis altaris sancti Hieronymi, stubellam siue estuarium, contabulauit atque exedificauit impensis (iuxta eius relationem) vltra XX sexagenis missnensibus, quare sequates bone fidei atque consciencie sacerdotes. Posthumi ejus anime memoriam ardentem ac frequentem in gratitudinis signum habere subinde solent, Lauatorium paruum stanneum cum armaria, Spondam (?) siue lectum cum opertorio siue (ut dicunt) telo, quod Patronus ibidem per suis capellanis reliquit.

Záznam na pergameně v kniž. arch. Kruml. I. 3 K a 44 c.

K literatuře v úvodě jmenované připojujeme ještě článek nadepsaný: Valentin Schmidt und Alois Picha, Das wissenschaftliche Leben und der Humanismus in Krummau im 15. Jahrh. Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, ročník 42., 1904.

Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

19. *Česká satyra na způsob „mandátu“ o emancipaci žen.* (Str. 57 b—61 a). Zajímavý kulturní dokument svědčící o tom, že již na konci XVII. století u nás podobně o emancipaci žen vtipkovali, jako dnes.

„Mandát aneb vládnutí žen, jenž v sobě obsahuje svobody neb obdarování, jimiž ženy po tři leta v jednom roce obdařeny jsou a podle vůle své aby muži těch artikulův povinni byli následovati pod uvarováním pokut v něm vyměřených.

My Ferymarus, nejvyšší gubernator a ochránce pohlaví ženského, hejtman v zemi i v povětrí, vladař širokého pole, gubernator z vysoka až dolův, úvodní pán v Mizerii etc. všem vůbec i jednomu každému jakéhožkoliv roztrhání a povolání a v čemkoliv rozdělení milost naši a všeho nápomocnost i službu napřed vzkazující, na vědění vám se dává: Že jsou před nás některé osoby z pohlaví ženského předstoupily, nemalé stížnosti předkládající a oznamující, kterak by se jim od pohlaví mužského veliké křivdy a ublížení daly, nás při tom žádající, abychom jim z milosti naší proti takovým stížnostem nápomocnost učinili. Kdež My rozvažující jejich poddané žádosti, tak činíme a jim tímto Naším listem po tři leta v jednom roce, jakž nejprve přijde, tyto níže psané artykule osvobozujeme, a v tom přísně poroučíme:

Nejprve: Toho jim dovolujeme, aby mohly na koních se všelijakou zbraní, s kordy, meči, tulichy, kopími, terčmi a pavezami v turnajích, honbách, na vojnu, ano pěšky po městech i jinak kde by se jim koliv zlíbilo, choditi a jezdit, a se všelijakým rytířským kusům cvičiti.

Potom, aby moc měly z sebe auředníky, hejtmany a auřad voliti, purgistry, rychtáře s konšely mezi sebou zříditi, soudy osazovati, řády ustanoviti, a to všechno což by ony tak nařídily, aby muži podle vůle své povinni byli zachovávat.

Item: Muž každý povinen bude podle vůle ženy své ve všem poslouchati, bez vědomosti její z domu nikam, buďto na pítí aneb na procházku nevycházeti, ale ji prve oznámiti; jestliže by se jí zlíbilo s ním jíti, na ni počkati, byť pak nejlepšího přítele tu měl, bez ní nechoditi, a co by se jí zlíbilo, tak se zachovati.

Item: Každý muž co by koliv peněz utržil, vydělal aneb dostal, ženě o všech pověditi a jí je dáti má, nic sobě nezanechávaje: než jestliže mu potřeba bude nač, o to bude mu moci s manželkou svou k ní hledic jednati a což tak na ni uprosi, na tom aby přestal.

Item: Jestliže by se jí kdy zlíbilo jíti mezi své družičky aneb pozvána byla na nějakou kollaci, buď že by jí v raddách aneb v společném jednání obecném potřebovali, toho jí nižádný muž zbraňovati nemá. A jestliže by až do noci tam se opozdila, má pro ni čeledína svého poslati aneb sám jíti, a když přijde, jí se ohlásiti, chtěla-li by paní domův jíti; pakli by se jí zlíbilo déle poseděti, má na ni počkati.

Potom pak ráno jedenkaždý muž prve nežli žena jeho z lože vstane, má zatopiti, jídlo pro čeládku přistaviti a pro paní obzvláště žufníček dobře okouřený, též kuřátko nadívané aneb některého ptáčka upíci. V páteční pak den drobných rybiček pěkně usmažiti, žejdlíček uherského neb rejského vina přiněsti a prve nežli paní vstane, bílý ručník přichystati a teplé vody, aby se neoznobil, do medenice nalíti, ničímž nelloucti a nehurtovat, tak aby paní nějaké pohodlíčko miti mohla, v tom jí všelijak hověti, ač-li trestání ujiti chce.

Item: Jestliže by pak sprostější pro chudobu toho objednat nemohli, tehdy dadouc předně kravám a jiný dobytek nakrmic a spravic, do stáda vylinati, potom domův rychle se navrátic pro ženu teleci pečení aneb vepřovou s cibulí upíci, piva starého aneb bílého pintu přichystati a se vším prve nežli vstane na hotově býti. Cožkoli potřeba v domě udělati, jako: stolice, stoly a lavice umýti, konvice a misky vytríti, smetanu tlouci, sejry dělati, přízi viti, smotati, a toho šetřiti: prve než by žena vstala, na stůl připraviti, ubrus, talíře, lžice, i což více potřeby, shledati, aby ona jakž vstane a se umyje, hned posnidati mohla; pakli co více učiniti, to podle jich vůle. Potom, když tak paní posnida, jestliže co zanechá a rozkáže, může také muž pojisti, má-li co, Co se pak všelijakého jiného dila a prací domovních dotýče, ty všechny muži v tom čase podle vůle, jakož jim jich ženy rozkáží, povinni budou vykonávati, však jestliže by který muž čeho neuměl, má jemu žena pěkně to ukázati a on povinen bude všechno to přijíti a uposlechnouti. Pakli by který v čem na odpor se postavil aneb to, což by mu od ní bylo rozkázáno, vykonati nechtěl, bude moci na něj žalovati aneb sama jeho potrestati vedle zasloužení.

Item: Každý hospodář má podle vůle všelijak toho šetřiti, aby ženy své skutkem ani řečí ničímž nehněval, nýbrž všelijak toho pilen byl, aby její pomyslení věděti mohl a vykonal bez rozkazování, tak aby ona někdy rozhuňvaje

se v nemoc neupadla a sobě neuškodila, začez by potom slušného trestání zasloužil. Také jim toho dovolujeme, aby ony po tři leta v jednom roce všim. statkem a zbožím podle vůle mužův vládnouti mohly, peníze, klenoty a všeckny věci v své moci majíce, a v to jim nížádný sahati nemá, do vyplnění jmenovaného času. Dále aby i v tom vůli měly, jestliže by se jim zlíbilo, buďto na malvazi aneb na pálený ráno, též na pivo aneb na vino do šenkovných domů choditi, spolu pohráti v karty, kostky, vrcáby aneb jakž by sobě koliv zamyslily. buďto o peníze, o pivo aneb o vino, toho jim každý hospodář podle vůle své povinen bude dovoliti.

Proti těmto oznámeným artykulům jestliže by se který muž postavil a v čem provinil aneb rozkázání manželky své přestoupil, v tom dovolení dáváme, aby jedna každá žena moc měla na něj žalovati, jeho potrestati, buďto hladem, aby mu do týbodne nic horkého jisti nedávala, aneb aby na lavici v studené světnici do libosti ženy své lihal, i jiným trestáním vedle provinění a uznání jejich vrchnosti zkrocován byl: buďto vidlemi, přeslici neb trdem dobře mu pohroziti a napomenutí dáti.

Protož vám všem tímto našim vůbec vydaným listem přísně příkazujíc porouchíme, abyste se v tom ve všem, jak se tu piše, poslušně zachovali po tři leta v jednom roce, jakž nejprve přijde, ženám svým žádné překážky nečiníce, pod uvarováním naší přísné domluvy a pohrůžky, a ony zase se zamlouvají a slibují po vyjití těch let k svým mužům se náležitě i poslušně chovati a jak se kdo v tom čase k své ženě choval, téhož aby od ní zase se nadál. Kdež té nepochybné naděje jakož k svým věrným a poslušným nejsme, vědouce o tom, že tak a nejináče se zachováte, a my se podle náležitosti odsluhovati pomýslíme. Pakli by se kdo proti tomuto dovolení našemu postaviti a to zrušiti obmejšlel (ač té naděje do vás nejsme), takový každý má bez prodlévání k nám dodán býti a tu skutečného trestání neujde. Na tom naši jistotu vůli a rozkaz naplňte. A pro lepší toho jistotu pečť naši starodávni jsme tuto vylačili. Dán na hradě našem Roztrhaném Netrmání, dědic toho schodu na horu, v pětmetcím sedlském kroku, leta nejbližšího po zimě, panování našeho roku prvního posledního, dne světlejšího noci.“

20. *In electionem coadjutoris Coloniensis.* (Str. 61 b) Politické verše německé o kardinálovi Vilému Fürstenbergovi, biskupu štrassburském, jenž vlivem francouzského dvora zvolen byl r. 1688 za koadjutora kurfiirsta kolínského Maxmiliána Jindřicha, prince bavorského, jemuž však papež Innocenc XI. stvrzení odepřel.

In electionem coadjutoris Coloniensis.

Antwort:

Was wilt du Päbstliche Heyligkeit
dann unserm König schaden,
Hat er dir nicht aus Gültigkeit
erwiesen tausend Gnaden?
Lass ihn regieren in seinem Thran
und sich ein Abgott meinen;
denn fängt der Haan zu krähen an,
so macht er Petrum weinen.

Mach Ludovicus wie er will
zu Cölln seine Partitten,
so wird doch sein Duc Laverdin
kein Audientz erbitten;
und fängt der Haan zu krähen an,
wird Petrus darzu lachen;
hat er nicht Schlüssel in der Hand
zum Himmel und allen Sachen?

Haec pervenerunt ad nos a. 1688 circa finem Januarii.

21. *Latinské skládání posměšné o témž kardinálu Fürstenbergovi*, jenž po smrti kurfiirsta Maximiliana Jindřicha vlivem francouzského dvora za jeho nástupce byl zvolen, ale od papeže uznán nebyl. (Str. 62.)

„Haec autem perlata sunt ad nos a. 1689 2. Junii in eundem, qui electoratum Copniensem ambiebat, scilicet Cardinalem de Fürstenberg.

Qui trahis viator sta,
respice, lege:
Bonae habitas Cardinalis sine titulo
archiepiscopus sine pallio.
Sacri Romani Imperii Elector sine placito,
episcopus sine territorio,
praepositus sine templo,
decanus sine capitulo,
canonicus sine choro.

sacerdos sine breviario,
catholicus sine rosario,
peccator sine confessorio,
princeps sine subdito,
comes sine dominio,
miles sine gladio,
maritus sine matrimonio,
beatus sine coelorum gaudio.

22. *De venditione dominii Zwikoviensis et Milovicensis secularizati.* (Str. 63—70): 1. Výpis ze zemských desk o prodeji panství Zvíkovského a Mlevského králem Maximiliánem II. Kristofovi ze Švamberka r. 1571. 2. „Rejstra na prodej statku kláštera Milivského s městem a některými vesnicemi ode mne Kryštofa z Švamberka a na Vorlíku k trhu vydaná panu z Hodějova a to vše na groše český počítajíc letha 1580.“

23. *Spor o privilegia obce Milévske s pány z Hodějova.* (Str. 70 b—72 b).

1. *Vejpis suplikací od obce Milévske k J. M. Císařské.*

Nejjasnější a nejnepřemoženější, velikomocný římský císaři a český králi, pane pane náš nejmilostivější. Vaší císařské milosti poddaně netajíme, majíc s povolením krále Vladislava českého slavné a svaté paměti, jak předkové naši, tak i my po nich a předešlých Jich Milostí pánův a držitelův města Milívka sobě a budoucím svým něk erá zvláštní privilegia a nadání a svobody nadaná, a též i na milostivou relací V. C. M. ve dsky zemské vložená, že netoliko jsme o to vždycky pečovali, jak bychom s budoucími svými při týchž vejsadách a nadáních a privilegiích svých zůstavení býti mohli. Ale že jest milostivý pán náš, pan pan Přech z Hodějova na Tloskově, Lzovicích a Milívště, Vaší C. M. rada, v týchž privilegiích a nadáních našich některé artykule a zvláště co se samých sebe do obce přijímání i zase propouštění dotýče, za nepodstatné praviti býti ráci, ačkoliv předkové naši i my po nich přes 80 let jsme to svobodně bez překážky užívali, se sami do obce podle týchž našich privilegií přijímali i zase propouštěli, z příčiny jsouc my na tom J. M. panu našemu raději hotovou poddanost zachovati a na sebe milostivého pána míti, nežli s J. Mil. v nějaké nedorozumnění a rozepře dávat, jak skrze některé Jich M. nejvyšší pány ouředníky a soudce zemské, V. C. M. raddy, tak i skrze supplikací svou a vyslané naše toho při Jeho Mil. pánu svým poddaně vyhledávali . . . (*Residuum per vetustatem aut potius incuriam lacerum et amissum erat*).

2. (*List cis. Rudolfa II. panu z Hodějova.*) Rudolf etc. Urozený věrný náš milý, oznámili jsou nám ve vši poníženosti purku istr a konšelé i na místě vši obce města Milívka, lidé poddaní tvoji, že by v privilegiích a svobodách jim od předešlých vrchností a předkův tvých nadaných a na milostivou relací naši císařskou jakožto krále českého dskami zemskými stvrzených příčinou některých artykulův a zvláště v tom, že se oni sami do obce přijímají i také zase propouštějí, nějaké nedorozumění míti a nad tím se . . . toho tak jakž od starodávna užívatí mohli, poněkud zastaviti měl. V čemž nás k tobě skrze příležejší supplikací svou za milostivou přímluvu tuto naší císařskou poníženě prosí. I nemohouce snažné žádosti jich oslyšeti, a zvláště že jsou toho všeho, jakž nás zpravují, od starodávna bez překážky jednoho každého v pokojném užívání byli, k tobě se přimlouvají i také milostivě žádati ráčíme, aby nadepsané poddané tvé při takovém starobylém užívání týchž privilegií a svobod cele a zouplna zanechal, ano i pro budoucí památku tvou a jich snadší vyživení, což i rodu tvému k nemalé pochvale sloužiti bude, je větší některou milostí obdaril, a tak této přímluvy naší císařské, kteréž se oni nemálo těší, jim účinnivě a v skutku užiti dal, věduce na tom jistou a milostivou vůli naši císařskou naplniti. Dán na Hradě našem Pražském v pátek po svatém Medardu letha 1603. — Urozenému Pře-

chovi Hodějovskému z Hodějova, na Tloskově a Milívště, věrnému našemu milému.

3. Po této suplikaci a přímlově J. M. C. až právě do smrti s J. Mil. pánem obec Milívská v lásce, svornosti a v dobrém srozumění zůstávala, tak že beze vší překážky těch obdarování ve všech punktech a klausulích obce Milívská užívali mohla i užívala. Po smrti J. Mil. pána ujavši panství Milívské J. Mil. pan pan Bernarth mladší z Hodějova, z nabádání některých pochlebníkův obnovně na některé artykule z těch obdarování nastupovali, za nepodstatné vykládali a od Jich Mil. místodržících na to jistou commissí vyzdvihnouti jest ráčil. Ale ani on nic obdržeti nemohl, nebo od J. M. Cís. rad a soudcův zemských vejpovědí táž privilegia potvrzena a obec Milívská zcela a zouplna při nich zachována jest. Čehož podobně bez překážky jednoho každého, až do slavného a šťastného vítězství J. M. cís. Ferdinanda druhého roku 1623 užívala.

(Pokračování.)

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.

Působení missionářů.

Podává Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

Dne 7. dubna 1753 sloužil Radda v kostele Zbraslavském u oltáře mariánského mši sv., načež šel do vsi Lipence, kdež tři sedláky vyslychal o jejich pravověrnosti a katechisoval je; u jedné vdovy našel dvě nekatolické foliové knihy v komoře ukryté: Jana Fera Postillu a Jana Vorličného žaltář. Vdova omlouvala se svojí nevědomostí; missionář jí dal dvě jiné knihy. Odpoledne šel do Záběhlova, kde u dvou sedláků knihy prohlížel a katechisoval; u podruha Absolona našel nekatolické knihy v komoře ukryté (Jana Rosaciusa „Dar nového leta“ a Nový zákon již potrháný). Odtud šel do Lahovic k bratrovi tohoto podruha; našel u něho knihu Havla Žalanského „O andělich“, za kterouž mu dal katolický překlad žalmů, mimo to opravil mu knihu Sirach a v domácnosti jeho katechisoval. Dne 8. dubna odebral se do Komořan, kdež navštívil šafáře a ovčáka, povzbuzoval je k pravověrnosti a katechisoval je. Ovčák okázal mu svoje knihy katolické a když missionář přes to příbytek jeho prohledávati počal, vyláhl ovčák z lůžka husitský kancionál a podal mu jej k revizi; missionář dal mu za něj Koniášovu „Cytaru“. Z Komořan šel Radda do Točné, kdež u jednoho sedláka zabavil „Špalíček“. Potom v Brežanech navštívil hejtmana panství a žádal, aby předvolati dal do Hodkovic sedláka Štěpána Kopeckého z Cholupic, poddaného Brežanského, u něhož nalezen byl špalíček a pověrečné rukopisy. Potom sloužil mši sv. a odpoledne odebral se do Hodkovic, kdež s dovolením faráře zbraslavského vyslychal onoho osadníka jeho Kopeckého v přítomnosti administratora zlatnického. Dne 9. dubna odslouživ mši sv. v kapli Hodkovické, opsal protokol o onom výsledku. Ostatek dne, jelikož bylo počasí bouřlivé, strávil prohlížením zabavených knih, při čemž si bludná místa zaznamenával. Dne 10. dubna navštívil v Hodkovicích tamního pekaře, prohlížel jeho knihy a podpisem svým stvrzoval vykonanou prohlídku; knihu Sirach mu opravil,

Lucidář pak jakožto knihu bludnou a pohoršlivou mu zabavil. Rodinu a čeleď pekařovu katechisoval a o pravé víře k nim promlouval. Potom zase v kapli Hodkovické mši sv. odsloužil. Z Hodkovic odešel do Zlatník, kdež u řezníka našel psaný kancionál bludný, jež přečetl a opravil; u kováře a jednoho sedláka zabavil „Lucidář“. Na noc odebral se do Libně. Tam následujícího dne (11. dubna) navštívil rychtáře a jednoho sedláka, kteříž oba byli v podezření nepravověrnosti, a prohlížel jejich knihy; knihu Sirach a jakýsi starý rukopis očistil od bludu o přijímání pod obojí. U obou poučoval o bludnosti nauk haeretických a katechisoval. Potom šel do Zvole a tam zabavil v krčmě žalmy haeretické mezi hrnci ukryté a v jednom statku pohoršlivé písničky. Mimo to také zde opravil knihu Sirach, prohlédnuté náboženské knihy podpisem svým stvrdil a vesničany k setrvání v pravé víře povzbudil a katechisoval. Dne 12. dubna odebral se do Ohrobce, kdež navštívil jednoho sedláka a jednoho domkáře; z modlitební knížky v Praze tištěné vytrhl dvě bludná místa o přijímání pod obojí, ostatní knihy podpisem svým stvrdil; také tu neopominul lid o pravé víře poučiti a katechisovati. Odtud odešel do Brežan, kdež zkoumal krejčího co do pravověrnosti a u krčmáře a jednoho domkáře knihy prohlížel, prohlédnuté podpisem svým stvrdil, knihu Sirach opravil a v jakési modlitební knížce místo o přijímání pod obojí opravil; u všech měl promluvu o křesťanské spravedlnosti a katechesi. Vyšel z Brežan, užel pocestného se zavazadly; dal se za ním a věci jeho prohledav, napomenul jej, aby příště s sebou nosil listinu o jeho osobě svědčící. Potom přišel k bažantnici Cholutické, kdež myslivce zkoumal co do pravověrnosti, jeho knihy prohlédl, z jedné blud o přijímání pod obojí vytrhl a všechny podpisem svým stvrdil; v truhlici našel haeretické žalmy v rytmech a malou psanou knížku obsahující kouzla; obě tyto knihy zabavil. Také tu učinil náležité poučení a katechisoval. Na noc přišel do Cholutic. Tu pak nazítří, dne 13. dubna, navštívil chalupu podezřelou a hleděl obyvatele její utvrditi v pravé víře; mimo to povolán byv k nemocnému myslivci, vyslechl jeho zповěď a napomenul jej k trpělivosti. Následující hodne opisoval protokoly výsledků ve dnech minulých vykonaných. Dne 15. dubna přišel do Písnice, kdež navštívil tři chalupy; obyvatele jejich povzbudil k pilnému navštěvování služeb Božích a katechisoval je. Téhož dne dorazil do Libuše, kdež vyšetřoval co do pravověrnosti rychtáře, jednoho sedláka a jednoho chalupníka; všechny povzbudil k zbožnému životu. Dne 16. dubna opisoval na čisto zprávu o činnosti své ke konsistoři za měsíc březen a odebral se do Prahy, aby si tam vyzvedl služné za uplynulé čtvrtletí. Byl však odkázán na den příští. Nazejtří tedy přijal plat ten od pokladníka arcibiskupského a opatřiv si dárky na rozdávání při misiích, odebral se do Líbeznic, kdež o svátcích velikonočních vypomáhal v duchovní správě. Dne 27. dubna vyšel do vsi Zlonína, kdež navštívil dva statky, prohlédl tam knihy a katechisoval, potom zastavil se u faráře kojetického a odpoledne šel do Lobkovic, kdež vyšetřoval co do pravověrnosti ovčáka a dva sedláky, knihy jejich prohlédl, z jedné staré knížky vytrhl list jednající o přijímání pod obojí, knihu Sirach opravil a všude oby-

vatele povzbudil k věrnosti u víře a katechetickým způsobem je poučil. Na noc přišel na blízký přívoz, kde za haeretickou bibli foliového formátu, dobrovolně mu vydanou, dal Postillu. Dne 28. dubna odslouživ v Lobkovicích mši sv. a vykonav k lidu promluvu o pravé víře a o bludnosti sekt, šel do Mlikojed, kdež obvyklým způsobem působil, a potom se vrátil na přívoz Lobkovický. Dne 29. dubna v Lobkovicích vyzpovídal kajícíky, měl kontroveršní kázání o pravé víře zázraky dotvrzené a o bludnosti sekt; odslouživ pak mši sv., konal katechesi s dítkami. Odpoledne šel do Nera-tovic, kdež navštívil a k trpělivosti povzbudil nemocného; potom svolav lid, napomenul jej k setrvání ve víře samospasitelné a katechisoval potom o těla z mrtvých vzkříšení. Na noc vrátil se do Lobkovic. Dne 30. dubna odslouživ mši sv. v kostele Lobkovickém, odešel do Byškovic, kdež navštívil dvě chalupy, promluvil tam o ctění pravého Boha a katechisoval dítky. U chalupníka Hlaváčka nalezl 4 haeretické knihy: Summarii, modlitební knížku o večeri Páně a jiné dvě modlitební knížky bez titulů. Místo nich dal mu žalmy katolické a Koniášovu Cytaru a napomenul jej, aby se varoval haeretických knih. Potom vrátil se do Líbeznic. Za měsíc duben vykonal Radda celkem 75 návštěv za příčinou vyšetřování o pravověrnosti. 71 katechesi, 4 výsledky. 73 exhort, 2 kázání, 13 oprav knih: zabavil 25 knih haeretických a bludných, 4 písně pohoršlivé, 2 rukopisy haeretické a 4 rukopisy kouzelnické.

Z další činnosti tohoto horlivého missionáře vyjímáme toliko některé význačnější zprávy. V červenci působil v okolí Klecan, Tuklat, Radešina, Sadské, Poděbrad, Plaňan, Černého Kostelce, Č. Brodu a Počernic. V Dubči nalezl u jedné vdovy Veleslavínovo „Itinerarium“ ukryté pod truhlou, dále nalezl v pazderi husitský kancionál, obsahující také písně o Husovi, a v koši „Špalíček“. V Poděbradech na předměstí nalezl u Matěje Turka tři haeretické psané knížky (modlitby a kancionál). Turek popíral, že by nějaké jiné knihy měl, ale druhého dne přinesl missionáři žitavský Nový Zákon, který byl do země zakopal a o ostatních knihách pravil, že je matka jeho spálila. Matka jeho Dorota, vdova po mlynáři Fabianu Turkovi, knihy nekatolické nejen vědomě čítala, nýbrž i dceri své některé z nich darovala a jí je doporučovala. Vymlouvala se, že ji k zapověděné četbě svedl František Boček, pomocník mlynářský v Ouvalech.

Ve Vínorí zamezil missionář další rozšiřování pověrečných modliteb k nejsv. Trojici.

Neustále pak téměř všude nalézal missionář jednotlivce, kteří knihy nekatolické vědomě skrývali a je čítali. Tak v Benicích Frant. Novák zdědil po tchánu svém haeretickou bibli nejnovějšího vydání v menším foliu, žaltář s písněmi haeretickými a knihu modlitební o přijímání pod obojí. On knihy ty s manželkou četl, ač oba věděli, že jsou to knihy haeretické. Pavel Bendl, krčmář v Radimovicích skrýval po 15 let sedm knih husitských a čítal v nich; dal je potom synu svému, aby v nich také četl a je schovával. Anna, manželka Matěje Khejna, domkáře v Kunicích, skrývala po 15 let „officium pod obojí“ od Daniele Karolidesa; v knize té čítala a ji i jiným ke čtení půjčovala. Žena ta opovrhovala

svěcenou vodou a v příbytku svém neměla žádného svatého obrázku; vůči missionáři počínala si posměšně. Kateřina, vdova po ovčáku Františku Šlajsovi v Doubku u Hradešína přechovávala „Ruční knížku“ po 3 roky a husitský kancionál po 16 roků a v knihách těch četla; také přijala od jiného bludnou knihu k uschování. Zvláštním způsobem přišel k bludné knize sedlák Matěj Čermák v Šestajovicích. Před lety zjednal si jej missionář v krajině té působící za nosiče; při té příležitosti uzmul mu Čermák kancionál Klimenta Bosáka, kterýž pak několik let ukrýval a s manželkou svou z něho zpíval. Jan Pečený, rychtář v Přeboji u Kojetic, skrýval úplnou bibli „pikhardskou in 4to“, postillu Petrozelinovu, Martiniovu jakousi knížku, kterou missionář uvádí pod názvem „officium“; v knihách těch Pečený i s manželkou svou četl.

Za knihy bludné dával missionář knihy nezávadné; tak myslivci v Cholupicích za žalmy přeložené od Jiřího Strejce dal žalmy přeložené od Paroubka. Knihy, které bylo možno opravit, opravoval; tak na př. našel v hospodě Šatalce u Hrnčír bibli Melantrichovu, kterou opravil a vykonanou opravu podpisem svým stvrdil. Velice rozšířen byl po venkově překlad knihy Sirach, bludný jen na některých místech, která missionář opravil. (Pokračování.)

Chodové a páni z Lamingenu.

Napsal FRANTIŠEK TEPLÝ.

(Pokračování.)

Leží na bíledni, že za takových okolností reformace neprosívala. Aspoň r. 1627 3. března oznamuje Lamingen arcidiakonu Flaxiovi:

„Učinil jsem mezi svými poddanými všecky pokusy, abych je na katolickou víru obrátil, leč nadarmo. Dříve než chopím se prostředků ostřejších, prosím, aby Vaše důstojnost přišla ještě do Újezda sv. kříže³⁵⁾ a mým poddaným srozumitelně do duše promluvila, aby o velikonoci ku zpovědi a sv. přijímání se dostavili. Jste-li ochoten, račte mi naznačiti faráře, jenž by je o zpovědi a přijímání poučil a protivící se mně specifikoval, abych (při nich) ostřejšího postupu užil.“³⁶⁾ Chodové po roce oznámili písemně, že ke katolické víře nepřestoupí.³⁷⁾ Vypráví tak arcibiskupovi neúnavný děkan týnský (1627 21. srpna). Zmíniv se, že komisařům nad reformací pomáhá seč síly, oznamuje, jak vyčítavý jejich list mu Lamingen kázal doručiti s tím doložením, že by měl děkan přece z blízkého Týna jak mezi jeho dědičné poddané, tak mezi Chody přicházeti nebo kněze posílati.³⁸⁾ Neústupnosti lidu, nespravedlivými výčitkami představených, pánovitými rozkazy různých vrchností schvácený kněz Flaxius osvědčuje, že v dubnu tam prodléval,

³⁵⁾ Sacrocrucium, ad s. Crucem, t. j. Újezd Chodový, nyní Heiligenkreuz.

³⁶⁾ Čas. č. duch. l. c. 85. — ³⁷⁾ l. c. 7. Listiny však není po ruce.

³⁸⁾ Apud subditos illius (sc. Lamingen) tam hereditarios, quam Chodones l. c. 86.

bez přestání je vyučuje a vůli císařskou oznamuje, leč marně: nemohl jsem je přemluvit ani laskavostí ani hrozbami, aby odpřísáhše jinověrectví, k víře katolické přilnuli Pisemné oznámení jejich připojuji. I odešel jsem od nich do Újezda Chodova a Bělé (Weissensulz). Také ti po dlouhých rozmluvách mi řekli, že nechtějí ani nemohou odstoupiti od víry, ve které se zrodili, leda že by něco jim povolil pán, jenž břemeny a pracemi (t. j. robotou) nad míru je utiskuje.³⁹⁾

Na to za několik dní mnoho Chodů — druh to venkovského lidu nedůtklivý, vrtošivý a nesnášlivý⁴⁰⁾ — dal jsem zavolati. Nepřišli v den ustanovený, ale zvolivše sobě jiný, dostavili se nikoli ke mně, ale k Matěji Longoliovu, faráři domazlickému, do jakéhosi mlýna, kdež od přítomného hejtmana svého (t. j. lamingenského) napomenuti, co by pod uvarováním nebezpečí již nastávajícího⁴¹⁾ učiniti měli, jako z úmluvy jedním hlasem osvědčovali, že raději vytrpí ztrátu celého jmění, ba i života a tak že i to nejhorší snesou, než aby i v nejmenším změnili víru. Lidé tito jsou náchylni k novému povstání (jestliže mocí nebudou potlačeni), neboť přísahali, že každého přestupníka na potkání zabijí V Boru i Přimdě ve Stráži ukrývají se potulní kazatelé. Ačkoli zde působí učení farářů života bezúhonného, přece lid nic na kázání jejich nedá, že pro sebe jsou dosti moudří, říkajíce. Borský pán Alexander Haugvic svým poddaným slíbil, že se reformace náboženství obávají nemusí a Strážští zle s kněžími nakládají. Nejvyšší p. Kratz, ač katolík, přece vlažně ve svém obvodu podporuje obnovu náboženství.⁴²⁾

Krátce řečeno: na Domažlicku chtěli zahraniční živlové vyvolati selské povstání, jaké roku 1625—1626 řádilo na Jičínsku i Turnovsku, právě současně zvedlo se na Benešovsku i Vlašimsku a rok po tom znova vzešlo na Turnovsku, kdež ubili sedláci v Rovensku nevinného kněze Burnáče.

Mezi pobuřovateli stála vybraná šlechta a odvážnější část emigrantů, doufajíc, že sedláci tisnění robotami konečně se probudí jako jeden muž, aby svým někdejšími pánům vybojovali návrat do vlasti. Nálada lidu, sympatie města Domažlic, přízeň či lhostejnost nedávno přestouplé a velké části při protestantismu dosud trvající šlechty vůkolní⁴³⁾ zdála se pro podnik jako stvořena. Jediný muž překazil všecko — p. Přibík Jeníšek z Újezda na Svrčovsi. Dokavad se nevyjasní faktum, že jako kdysi za doby sv. Václava, tak i nyní přijetím katolicismu český národ unikl do jeho těla se zažirajícím germanisací a zachoval svou existenci národní, dokavad naše inteligence bude chváliti všecko, co lutheránského, a haněti, zlehčovati snahy katolické, dotavad o Jeníškovi z Újezda půjde dvojí mínění.

³⁹⁾ Nepěkné svědectví o Lamingenovi zní: . . . qui si de oneribus et laboribus, quibus se ultra modum pressos quaeruntur, aliquid illis remiserit, tunc et non aliter imperata facturos. l. c. 87.

⁴⁰⁾ Chodones rusticae gentis genus insolens, perversum, intractabile . . l. c.

⁴¹⁾ Patrně vojenské assistance. — ⁴²⁾ L. c. 88—90. — ⁴³⁾ Dr. Öhma: Protokol reformační komise v Praze u Řivnáče 1897 str. 28 a 29.

Pro své smýšlení katolické a habsburské po čas vlády directorské nejsa životem bezpečen, musil se toulati cizinou, utrpěv před útekem úplné zpusťování svého statku; po převratu sloužil věrně svému pánu.⁴⁴⁾ Na blízkém Svrčovsi nemohlo mu zůstatí tajno, co se na Chodsku kuje. Několikrát tam dojel, Domažlickým domlouval a jako podkomoři královských měst hrozil; nic platno, všecka houževnatá práce jako když hráchem o stěnu hází, měšťané vyhnali svého faráře i jiné katolické kněze. Co Jeniška hnětlo, pověděl v Praze ve společnosti. Znamý don Martin Hoef-Huerta za žertu se nabídl, že Domažlické obrátí na katolictví. Znaje tamní zatvrzelost, pochyboval podkomoři, až přišlo k sázce o 500 dukátův, které Huerta měl obdržeti, podaři-li se jemu, nebo zaplatiti, když i on nepochodí. A tu stalo se něco, co církev katolická nikdy neschvalovala — násili, vyplynulé ze zpupnosti krutého vojáka, který jest si vědom, že meč je síla, že ani císař v ty doby v úzkostech se nalézající jemu neporučí. Huerta obsadil město, nařídív do každého čísla 10—20 pověstných svých vojákův. Za nedlouho oznamoval Jenískovi, že vyhrál, poněvadž většinu měšťanů pokatoličil. Příbik sázku vyplatil, ale kronikář Beckovský dí, že z měšce domažlického. Jak dlouho namáhal se děkan týnský, jak farář Longolius, kteří zajisté násilnictví Huertovo nezavinili!⁴⁵⁾ Že se podobně přihodilo Chodům, přiznávají v dopise svém k císaři komisaři nad reformací Martinic a Tallmberg (1627 14. července): při reformaci . . . vojin nezbytný; neboť bez vojenské obezřelosti nebyly by vesnice domažlické tak rychle k víře přistoupily. Při pohledu vojáka utiší se nebezpečné vypínání, nestane se žádné nepohodlí, svědomí zlého počínání se probudí . . .⁴⁶⁾ Jak „vojenská obezřelost“ dopadala, můžeme si z Huertova příkladu v Žatci snadno přimyslíti. Účast Lamingenovu při neapoštolském činu dokazuje přípis kancléře Slavaty (z Ebersdorfu dne 30. srpna 1628). Důvěrník císařův chválí horlivou činnost páně, že tak dovedně jemu svěřené poddané sedláky chodské, jak muže tak ženy, k pravé víře navedl. „Ke cti a slávě pánově přečetl jsem psaní (ze dne 21. VIII.) v plenu tajné rady J. Veličenstva doslovně. J. Veličenstvo jevílo z horlivého počínání pánova nemalé zalíbení, chválic je co nejmilostivěji vysoce. Kladu si naději, že to milé vlasti najmě plzeňskému kraji sloužití bude k pokoji i k zvelebě církve, že milý pokoj stále se tak udrží.“ Na doslov přeje Lamingenovi, aby se v lázních Karlových Varech, kamž se s paní ubírá, najisto pozdravil, „neboť takto ku svému dobru nápotom dost rychle dojednání komisse očekávati může.“⁴⁷⁾ Poznáváme, jakých cest i cestiček užíval Lamingen, jen aby se císaři vlichotil a tak dosáhl, po čem

⁴⁴⁾ Srov. Dra V. J. Nováčka: Paměti Jana Jeniška v Čas. Č. Musea 1894 a Bilek: Konfiskace XXXVII. etc. Příbik † r. 1651 25. března.

⁴⁵⁾ Dr. František Krásl: Arnošt hrabě Harrach str. 42, Beckovský: Poselkyně II. 3. str. 9. Beckovský uvádí událost při roce 1625; leč následující dopis, mluvě o obrácení vesnic domažlických, za kteréž jako na čas odňatou zástavu Chodské míti dlužno, co o události nové, určuje sám r. 1627. Beckovský čerpal z kroniky o protivenství církve české, jež vročení má neuspořádané.

⁴⁶⁾ Čas. č. duchovenstva 1889, str. 85.

⁴⁷⁾ Dr. Weisl l. c. str. 5. cituje celý dopis . . . Wünsche meinem Herrn . .

horoucně toužil: Chody s krásnými lesy na Čerchově. Jaké dobro Slavata Lamingenovi sliboval, poznáváme z listiny ze dne 29. března r. 1628. Dvorní komora přednáší v ní císaři požadavky zápisného pána chodského. Lamingen má mimo známou hypoteku 7500 zl. z r. 1621 u císaře ještě v dlouhé minci půjčených 20.000 říšských tolarů z roku 1623, čítaje každý tolar po 6 zl. Summu tu vyplatil hotově dvorní vojenské účtárně. K tomu připočísti dlužno 10.000 zl., které mu Vaše Veličenstvo z milosti udělilo. Žádal už prve, aby jemu v těchto summách buď dědičně nebo na jistou řadu let propůjčení byli chodští sedláci. leč Vaše Veličenstvo ráčilo rozhodnouti, že nesvoluje, aby Chodové prodáni byli — že s Lamingenem jako i s jinými má se jednati o slevu nárokův.⁴⁸⁾ Při tom se mělo vyšetřiti, zdali by město Domažlice ten dluh nechtělo přijmouti. O oněch 10.000 zl. šel na českou komoru rozkaz, aby jemu z konfiskací nebo z jiných příjmů byly vyplaceny. Stalo se. Při jednání o slevu po dlouhém otálení vyjádřil se konečně Lamingen, že odpustí úroky za 4 léta na 5000 zl. vzrostlé a z kapitálu 2000 zl. Domažličti se nabídli, že jsou hotovi za propuštění Chodů zaplatiti 7500 zl. vždy v půlletní lhůtě,⁴⁹⁾ ač jim to za těžko přichází; leč o těch 20.000 respective 18.000 jednati nechtěli, poněvadž jim k tomu schází prostředky i úvěr. Lamingen žádá hotové zaplacení těch tří řečených pohledávek, ba nechce od hypoteky na první dvě nijak ustoupiti, namítaje, že v zástavním úpise zřejmě podotčeno: Chodové nemají žádnému jinému zastavení býti. Tím že práva Domažlických na něj zcela přešla. Na to prý zni i kvitance vojenské účtárny: mocí tohoto dlužního upsání ona pověřená summa k zaplacení zkonfiskovaných statků v plzeňském kraji přijíti má. Nedá prý se z toho vyloučiti, poníženě prose, aby V. Veličenstvo ve své hojivé spravedlnosti ráčilo vzíti ohled na jeho mnohé a věrně prokázané služby a také k tomu, že česká komora jeho pokrevným příbuzným konfiskovala statků za 100.000 tolarů. Naproti tomu Lamingenovi dáno než 10.000 tolarů — a ty ještě dosud nevyplaceny — ač on mnohem více dal i vydal. 20.000 půjčil v říšských tolařech po 6 zl., ale jiní výše až po 10 zl. i více, slevil úroky i z kapitálu 2000 zl. Na Chody vynaložil několik tisíc, nevzav z nich pro časté průchody a rabování vojska zcela ničeho. Naše nepředbíhavé mínění zní, že by Vaše Veličenstvo jemu Chody za požadavky půjčky i milostivý dar mělo dědičně přepustiti, poněvadž by on lesy mnohem lépe opatrovati a uchovati mohl, než nevzdělání sedláci; anebo jemu je na několik let dále zastaviti. To při Vaši

viel Glück und Heil in's Karlsbad, damit solches . . . demselben . . . zur beständigen Gesundheit gar wohl bekomme, damit er demnach der Traktation-Kommission Ihrer kais. Mt. zum Besten desto schleuniger abwarten könne. Roku 1653 žila v Domažlicích utajovaná, nepatrná hrstka jinověrcův. Krásl, l. c. 147.

⁴⁸⁾ Originál v říš. finanč. arch. ve Vidni l. c. Ew. M. (haben) damals resolvirt, weil Ew. M. die Khodenbauern hinweg zugeben genedigst nicht gemeint, mit dem Lamingen an den 20.000 fl. und einen Nachlasz gleich wie milt andern zutractieren . . . (Viz v zadu o dlouhé minci na Chodsku. Orig. v archivě c. k. ministeria financi, opis v arch. zemském.)

⁴⁹⁾ (die Tausen) haben sich anerbotten zwar wider ihr Vermögen die 7500 fl. immer halben Jarsfrist gegen Einräumung der Khodenbauern dem von Lamingen zu bezahlen.

Velebnosti zůstává. Dvorní komora však nenahlíží, jak pan Lamingen právní cestou může všechny tři peněžité položky na zástavu chodskou vztahovati, když in specie na nich jenom 7500 zl. pojištěno má a na 20.000 zl. vzal obligaci, která mu za nějaký statek na Plzensku má býti vyměněna, jakž s tím na veskou komoru byl několikrát odkázán. Chodové vlastně nejsou žádný konfiskovaný majetek, nýbrž náleží Vašemu Veličenstvu immediate a byl na nich zrušen a vyzdvižen jenom zástavní peníz Domažlických, z čehož se nemůže uzavíratí nebo dokázati, že Lamingenovi přiznána a jemu přivlastněna byla hypoteka Domažlických, naopak, to nikdy neprokáže a dv. komora ponechává VMti na dobré zdání, má-li se tato záležitost rozhodnouti per viam juris (sporem) anebo jemu oněch smluvených 18.000 zl. z milosti na Chody má býti postoupeno. Při tom se nepočítá 10.000 zl. daru z milosti.⁵⁰⁾

(Pokračování.)

Farní osada Perucká.

Napsal FR. ŠTĚDRÝ.

(Dokončení.)

Tento Hašek Trčka z Hospozína měl syna stejného jména, jenž r. 1410 věnuje manželce své Žofii 200 kop gr. na platu 30 kop, který mu náležel ze dvorů kmetských (sedlských).²⁰⁷⁾ Hašek mladší i manželka jeho Žofie zemřeli před r. 1436, protože Vilém ze Žlutic, jemuž císař Sigmund svěřil odúmrtí královské, obdržel věno Žofino po smrti její.²⁰⁸⁾

Ručili totiž bratři Jaroslav a Plichta z Žirotína za císaře na dlužním listě Markety ze Smečna na 210 kop gr. svědčícím a nálezem soudu zemského přirčeno jim právo, že se mohou hojiti na tomto věně Žofie Trčkové v Telcích 1446. Plichta z Žirotína postoupil toto právo své Martinovi Smolíkovi Radickému, měšťanu Starého města Pražského 1453.²⁰⁹⁾ Protože v následujících dobách o vládnutí Smolika Martina v Telcích nemáme zpráv, domnívám se, že platy na dvorech kmetských postoupil někomu z následujících držitelů.

Druhý spolumajitel Telec Rytkář z Polenska na Vršovcích 1416 8. května prodává dědictví své v Telcích tvrz, dvůr poplužní s poplužím, část podacího kostelního Janovi z Loun za 525 kop, což spravují Bušek z Ervenic a z Blažimě a Jan Kaplíř z Sulevic. Kdy Rytkář tuto část Telec koupil, není povědomo. Nový majitel byl měšťanem lounským a měl bratra Prokopá. Tento dal zapsati manželce své Dorotě 500 kop věna na Telcích, Skalách, Hořešovicích a Řešicích s povolením svého bratra Jana 1419 12. února.²¹¹⁾ Když pak Prokop ze Skal zemřel, nastaly nechuti mezi vdovou Prokopovou Dorotou a deverem (švakrem) jejím Janem v příčině

⁵⁰⁾ . . . so seindt die Khokenbauern proprie khein confiscirtes Guet gewesen sondern Ew. Mjt. ohne das immediate zugehört und ist allein der Tauser darauf gehabter Pfandschilling cassirt und aufgehört und khan gar khein consequenz gemacht oder erwiesen werden, dasz er Läminger in der Tauser hypotecam eingestanden . . .

²⁰⁷⁾ Emler PDZ. II. 73. — ²⁰⁸⁾ DD. XXV. A. 6. — ²⁰⁹⁾ DD. XXV. B. II. —

²¹⁰⁾ Arch. čes. III. 489. Emler PDZ. II. 12b. — ²¹¹⁾ Emler PDZ. III. 145.

dědictví, které urovnány jsou výpovědi mezi nimi Bedřichem z Prostiboře, seděním na Vinařicích, Alšem Hříčem Hurtem z Pozdně seděním na Svinařově a Prokopem z Kozojed jakožto smluvci přátelskými v ten rozum: Dorota vdova Prokopova mohla věnem svým osáhnouti vsecko své zboží a proto prosila otce svého Johana Vandu z Loun a Annu matku svou, aby i oni přestali na této výpovědi a spokojili se s 16 kopami gr. platu věčného a dědičného na lidech v Malých Hořešovicích a s 11 kopami bez 9 gr. platu v Telcích, totiž na Matěji Tkadlcovi, který platí 30 gr. 9 haléřů, na Antíkovi, který platí 2 kopy 5 gr. 10 hal., na Janovi Srbovi, který platí 42 gr., na Mikulášovi, který platí 110 gr. 10 hal., na Skalách Jíra 85 gr., Drašťata 87 gr. bez dvou peněz a Kniš 1 kopu 11 gr. 10 hal. Ostatek peněz a zboží na Skalách a v Hřešicích má zůstatí v čistotě a k užítku Janovi ze Skal. Všickni byli s touto výpovědi spokojeni a přijali ji s tou výminkou, aby až půjdou opět desky, byla do nich vložena. Smlouva a výpověď tato zpečetěna jest 25. listopadu 1422.

Zatím však císař Zigmund listem v Košicích 25. května 1423 dal statky, které naň spadly po smrti Prokopa ze Skal a Doroty, manželky jeho, ve Skalách, Malých Hořešovicích a v Telcích, bratřím Purkartovi a Janovi z Kolovrat na Bezdružicích,²¹²⁾ kteří nejspíš vládnouce na blízku zbožím Ročovským, osáhli i Telce se Skalami. Teprv když r. 1436 osazen je soud zemský a desky šly, ohlášena jest ta odúmřel v Louněch 26. února 1437. I hlásili se k dědictví tomu: Stan z Kokovic jménem Kateřiny, sirotka po Janovi ze Skal, protože byl Prokop pravý strýc její, dále Sigmund ze Smilovic jménem svým, jménem Žofky, vdovy Jakoubkovy, a jménem Doroty ze Žatce a Jana, bratra jejího, pravice, že jsou nedilní strýci dotčeného Jana ze Skal. Soud zemský 26. října 1437 nalezl za právo a Jaroslav Plichta jej vynesl: dědiny, které jsou zapsány dskami zemskými a nepatří k městu a nejsou městu přivtěleny, nemohou se vázati kšafy a protož svrchupsaným dědinám a zvláště v Telcích královu právo jest spravedливо a je královu právu prisuzují. A tak dali za právo Janovi Vandicovi, Žofce z Loun, Dorotě z Žatce a dědicům jich a Janovi synu Purkartovu z Kolovrat a z Bezdružic. Tak jsou uvedeni 4. listopadu 1437 dotčení Jan Vandic, Žofka z Loun a Dorota z Žatce na dědiny v Telcích, které druhdy držel Rytkér z Polenska a z Vršovic, totiž tvrz, 31 kop gr. platu a část podacího práva kostelního v Telcích. Zboží to odhadnuto bylo v 500 kopách. Jan Vandic zapsal toto právo své sestře Dorotě ze Žatce 1438 28. dubna.

Ačkoliv císař Zigmund listem 8. listopadu 1437 úředníkům desk dvorských oznámil, že svým podkomořím Janem z Kunvaldu moří, kazí nález panský, kterým prisouzeny mu byly dědiny v Hořešovicích Malých a na Skalách, dán jest přece Janovi z Kolovrat list obranný purkrabí pražského na dědiny v Telcích 19. května 1438. A tak máme opět dvojí vrchnost v Telcích a na Skalách, totiž dědice měšťanů lounských svrchupsaných a druhou pány z Kolovrat, nejprv Purkarta a Jana, potom syna Purkartova Jana. R. 1443

²¹²⁾ Dr. Nováček Sigismundi literae 15.

8. dubna ustanovuje městský soud, by Jan Sestrínek ze Slavic, poručník sirotků Šebkových Jana a Sigmunda, vybral plat z dvoru poplužního v Telcích při sv. Duše 9 $\frac{1}{2}$ kop gr. pro sebe na výživu jejich,²¹³⁾ a 1444 20. října dal týž Sestrínek, který jest otčím sirotků Sigmunda Šebka, výšeřečeným Janovi a Mikulášovi dědiny městské a oni mu postoupili dva díly dědin poplužních v Telcích za tvrz, za dvůr, rybníky, chmelnice, háje, louky, za podací kostelni se vším příslušenstvím. Poněvadž však Jan Sestrínek toho všeho již třetí díl dříve obdržel na podíle, tedy má celou tvrz, celý dvůr, pole, popluží. A což se platů v Telcích, Skalách, Hořešovicích týče, on Sestrínek své třetiny a sirotci dva díly s robotami mají.²¹⁴⁾ Roku 1447 9. června paní Žofka z Loun s přáteli svými majíc zboží po Janovi Vandicovi sobě přisouzené, propouští je Janovi Sestrínkovi a sirotkům Šebkovým a slibuje jim, jestli komu co zavedla aneb zapsala, že jim to zpravi a očistí do sv. Václava nejprv příštího.²¹⁵⁾

R. 1454 25. března Jan z Kolovrat a z Bezdržic propustil Mikulášovi Šebkovi z Loun všecko právo své, na které jest zveden a které obdržel po Dorotě, vdově Prokopově z Loun, ve Skalách a Malých Hořešovicích, vyjímaje 3 kopy platu bez 10 gr. a dvou penízů, které má tam na Tuchalovi a Papalovi a na zahradníkovi, které propustil Janovi Sestrínkovi ze Slavic.²¹⁶⁾ Odkazem Doroty Šebkové z Loun 1465 8. března dostaly se Janovi Sestrínkovi opět dvě kopy gr., jež platí Havel Janda. a to 85 gr. 5 penízů, a Havel Laník 35 gr. 10 penízů. Dvě kopy taktéž z Telec odkázala ke špitálu lounskému. Tento úrok platili Telečtí Václav Kroupa a jiný Václav až do 1547, kdy účastenství Lounských ve válce Šmalkaldské na čas je zbavilo těchto příjmů.

Co zatím Jan Sestrínek v Telcích skoupil, částečně opět odprodal, neboť 1469 9. června Zichan z Vlkové koupil v Telcích úrok pro svého syna Šavla, totiž 4 kopy platů za 100 kop hotově vyplacených.²¹⁷⁾ Tak zůstal majetek v Telcích rozdělen ve dvoje panství Sestrínků ze Slavic, kteří měli díl větší s tvrzí, a potomků Šavla z Vlkové, kteří tam měli platy na lidech.

Rod Sestrínků ze Slavic pochází ze Slavic, bývalé farní vsi v okrese Bezdržickém. Prvý známý předek toho rodu jest Lev 1329, který jest svědkem Markvarla z Úlic, jenž najímá ves Bedulu (Břizu) do života od kláštera Tepelského.²¹⁸⁾ Jiný Lev 1394 ještě podává kněze Petra ze Všerub k farnosti Slavic. R. 1405 jest patronem Chval ze Slavic. R. 1408 jest rodové sídlo již majetkem Neustupa z Švamberka.

Od té doby rozdělili se na dvě větve, totiž Sestrínků a Smolíků ze Slavic. Jan Sestrínek byl komorníkem krále Václava IV.²¹⁹⁾ a obdržel od něho roku 1416 8 kop platu, které odkázala měštká lounská Guta kostelu lounskému bez přivolení krále.²²⁰⁾ Oženil se s bohatou vdovou Dorotou po měšťanu Sigmundovi Šebkovi a dostal nápadem po ní třetinu zboží po Prokopovi ze Skal. Později přikoupil a vyměnil, jak jsme slyšeli, dva díly sirotků Šebkových

²¹³⁾ Arch. Loun. I. l. 7. — ²¹⁴⁾ Tamtéž 17. — ²¹⁵⁾ Arch. Loun. I. l. 7. 30. — ²¹⁶⁾ DD. XV. 296. — ²¹⁷⁾ Arch. Loun. I. l. 7. — ²¹⁸⁾ Emler R. B. III. 615. — ²¹⁹⁾ Saaz Stdt. č. 319. — ²²⁰⁾ Arch. č. III. 403.

Jana a Mikuláše a stal se pánem tvrze a většiny zboží v Telcích a na Skalách. Měl syna Jana. Ale dalších potomků jeho neznám až na poslední: Jana a Václava.²²¹⁾ Tento 1531 28. listopadu zapsal matce své Eufrosině z Martinic 500 kop gr. č. v Telcích tvrz, dvůr poplužní a dvory kmetci s platem, což tu má, Skály ves celou s dvorem poplužním vysazeným v plat, v Kralovicích ves a dvory kmetci, což tu má (díl jiný náležel kapitole Svatovítské), v Malých Hořešovicích dvory kmetci s platem, v Knovízi, Lysovicích, Čeradických dvory osedlé a pusté, což tu má, les u Milého, podací kostelní v Telcích. Kdyby umřela Eufrosina, spadne to vše zboží na Volfa Bořitu z Martinic, bratra jejího. Z toho má vydati Volf Bořita 500 kop Petrovi Kokovskému z Hertenberka, ale kdyby Petr dříve umřel nežli Eufrosina, dostanou se Evě, dceři Petrově. Byl patrně Václav Sestřinec, když zápis tento učinil nemocen, a též bezdětný. Proto vysláni jsou od desk zemských k němu úředníci Jan z Lungvic, místosudí, a Zikmund z Údrče, úředník podkomořího při deskách.²²²⁾

Statek Telecký dostal se po smrti Eufrosiny z Martinic. manželky Jana Setřínka ze Slavic, a jejího syna Václava nápadem dle zápisu Volfovi Bořitovi z Martinic na Okoři. Jediný syn jeho Jan na Okoři měl syna Viléma v dětství zemřelého, a z dcer Eliška, dočkavši se let, vzala si Viléma Zajíce z Hazmburka za manžela. Když tento zemřel 1598, vdala se podruhé za Jana Adama z Roupova a zemřela 1616.²²³⁾ Telce spadly na muže jejího, kterýž jsa bratrem známého Václava z Roupova, jednoho z direktorů zemských a členem rodu, který se povstání proti králi a císaři Ferdinandovi II. účastnil, odsouzen jest všeho jmění. Statek Telce koupil od komory Albrecht z Valdsteina za 18.408 kop m. a postoupil jej 1623 Alžbětě Volfomině Žďárské, rodem Berkové z Dubé a Lipého. Tato koupila brzy potom Peruc a pak Černochova a spojila celé panství Perucké, které přešlo na její potomstvo, jak jsme při Peruci šíře vypravovali.²²⁴⁾

Druhý díl panství Teleckého, který záležel v platech na dvorech kmetcích, koupil Zichan z Vlkové svému synovi Šavlovi. Dědicem Šavlovým byl 1524 syn jeho Jan Šavel z Vlkové,²²⁵⁾ který zemřel 1531. Zdali hned po něm nebo po jeho synech dědil Jan Tábor z Lukovec, nemohu pověděti. Tento odkázal kostelu a záduší Teleckému 300 kop gr. kšaftem 1. ledna 1605. Z toho vznikla pře mezi patronem záduší Teleckého Janem Adamem z Roupova a mezi bratrem Janovým Šebestiánem. Z rozepře a ze svědomí (svědeckých výpovědí) vychází, že Jan Tábor z Lukovec pohřben byl v kostele Teleckém 1606 8. března. Jan Adam z Roupova dobrovolně postoupil z toho odkazu 80 kop Šebastianovi Táborovi z Lukovec, ostatek zůstalo záduší. A poněvadž na tom Šebastian přestal, vložena úmluva tato do knih městských.²²⁶⁾ Leta následující není žádné zmínky o platech, které by patřily někomu jinému nežli Janovi z Roupova. Lze za to míti, že statek Telecký od té doby byl scelen a náležel toliko pánu jedinému.

²²¹⁾ Pam. arch. I. 360. — ²²²⁾ D. Z. 84. A. 14. — ²²³⁾ Pam. arch. I. 359—62. — ²²⁴⁾ Bilek konf. 466. — ²²⁵⁾ Kom. soud. I. F. 3. B. 13. — ²²⁶⁾ Arch. Loun. I. 1. 50. D. 10.

Kostel a fara v Telcích.

O starém farním kostele v Telcích nevíme ničeho. Mezi 1779—86 vystavěn jest nynější k počtě sv. Mikuláše. Teprv koncem 17. století děje se zmínka o svátku sv. Anny, která se tím jako druhá pouť ohlašuje. Starobylé založení sv. Mikuláše ve všech úředních úkonech a spisech trvá. Co bychom mohli přiřknouti starému kostelu, jest mohutná věž, která má dosud točité schody v širce zdi zřízené a poměrně malý náklad, kterým vystavěn byl nynější kostel, svědčí, že asi něco zůstalo ze staré stavby. Sloh kostela jest barokový, má věž v západním průčeli, jest jednoduší a obrácen k východu a má při presbytáři dvě nízké sínce, severní slouží za sakristii, v jižní jest umístěna zpovědnice a skříň na paramenty. Jediný oltář jest zasvěcen sv. Anně s obrazem jejím od Hellicha, jež dal malovati svým nákladem blahé paměti rolník a dlouholetý starosta obce Antonín Sochor. Rám z řezaných rozvilin akantových se slunečnicemi²²⁷⁾ a jednoduchý tabernakl, na němž poprsí sv. Petra a Pavla, jsou všechna jeho ozdoba. Sošky sv. Augustina a Norberta pocházejí z dob stavby kostela. Socha Panny Marie ve výklenku okna na straně severní jest práce mnichovská a malý oltářek křesťanský naproti severnímu vchodu s obrazem rodiny Páně, který darovala kostelu † Leopoldina hraběnka z Thunu, jest celý inventář kostela. Jen tři zvony na věži zavěšené jsou pozůstatek kostela starého.

První zvon,²²⁸⁾ 95 cm vysoký a 90 cm široký, má na hořejším okraji řadu andilků s nástroji, pod nimi jsou visuté akanty propletené listky a štítky. Na plášti v předu polovypukliny obrazů sv. Mikuláše a Zikmunda a mezi nimi jest nápis: Leta Panie 1587 zvon tento udělal slovutný Brykei zvonař z Cinperku v Novém městě pražském ku poutivosti všech osadních kostelu svatého Mikuláše do Telec náležejících nákladem jejich, aby hlasem téhož zvonu ponuknutí byli do církevní schůze k náboženství křesťanskému pro oslavení jména Pána Boha věčného. V zadu jest velký znak Martinický, lekní a nad ním nápis: Jan starší Bořita z Martinic a na Vokosí. Na dolejší okraji vylita podobizna zvonaře a nápis: „Briccius aerifunditor a Stannimonte“ mezi dvěma obrazy evangelistů a na druhé straně znak zvonařův mezi druhými dvěma evangelisty: noh drží pazourem zvon a na přilbě totéž znamení. Kolem erbu stojí heslo zvonařovo: Deus adjutor et protector meus anno 1534.²²⁹⁾

Druhý zvon je 88 cm vysoký a 84 cm široký. Hořejší okraj má nápis drobným písmem gotickým: Leta bozieho tisícého čtyřstého devadesátého druhého a to dokonáno jest skrze mistra Jiříka zvonaře pražského Matky Boží narození. Pod tímto nápisem je vypuklý obraz Matky Boží s dítětem.

Třetí zvon pochází z r. 1771 od Jana Jiřího Kühnera a je výšky a šířky 33 cm s obrazy sv. Floriana, Jana Křtitele a Jana evangelisty.

Fara Telecká náležela v dobách předhusitských k děkanství Slanskému a platila 21 gr. desátku papežského. Byla tudíž dle

²²⁷⁾ Matějka, Soupis Loun 82. — ²²⁸⁾ Matějka, Soupis 82. — ²²⁹⁾ Emler conf. I. 104.

příjmů nad Peruckou i Černochovskou. O farářích víme teprv od roku 1368, kdy byl podán Sulek, dle všeho bratr Rackův ze Skal. Patronů bylo celkem deset a nemohli se u volbě shodnouti. Bušek a Mareš z Kokovic, Rudolf, Tobiáš a Víc z Telec a Licek ze Skal hlasovali pro Sulka, Dalibor, Jindřich a Záviš z Bitozevsi, synové Dalibora z Telec, chtěli mít Chotěbora, syna Petrova z Líšťan. Sulek nebyl knězem, nýbrž měl toliko nižší svěcení. Oficiál arcibiskupův rozhodl ve prospěch Sulkův, protože byl od většiny navržen.²³⁰⁾ Povinnost kněžskou konal zaň kněz Benedikt z Jarpic 1379, jsa u Sulka druhý rok. Okolnost, že farář Sulek byl blízkým příbuzným jednoho z patronů Licka ze Skal, snad jeho syn, zavinila, že se oddal úplně životu světáckému. Rád tančil, chodil v krátkých šatech, ba měl i kuběnu ve svém domě na Skalách. Arcijáhen Pavel z Janovic vzal ho na závazek 1380 6. února pod trestem dvouměsíčního žaláře a 10 kop, kteréž složí na stavbu kostela sv. Vít. Bratr jeho Vícek najal od něho hospodářství a užitky farní. Tento způsob najímání far byl zrušen sněmem Tridentským; v církvi anglikánské trvá dosud. Farář Sulek zemřel před r. 1382. Zboží jeho povoláno jako odúmrl spadlá na krále.²²⁹⁾ Racek ze Skal dokázal, že se s ním nebožtik spolčil jménem svým a proto dostal zboží jeho.

Nástupcem jeho byl Suda, dříve farář v Kozlovech u Biliny.²³⁰⁾ R. 1387 2. srpna po smrti Sudově dostal se sem klerik Jakub, Přechův syn z Milina. Tenkrát měl půl podacího práva Jindřich z Kokovic a o druhou polovici se dělili Racek ze Skal a Jindřich z Telec.²³¹⁾ Tito klerici byli obyčejně vázáni při ujetí benefícia, že v určitém čase příjmou svěcení na kněžství. Byl-li patron takovému faráři nakloněn, odkládal tento slib svůj den ode dne a poněvadž známá roztržka krále Václava IV. s arcibiskupem Janem z Jenšteina měla za následek, že tyto dvě nejvyšší moci v Čechách světská i duchovní na místo, co by si měly podávati ruce k společné práci, na vzájem si překázely: zůstávali neposlušni klerikové krytí světským ramenem. Jakub pronajal faru Duchkovi z Klobuk za ročních 20 kop. Byl zde ještě 1397.²³²⁾ Kdy sem přišel Jiřík, nevíme. Směnil své obročí 1409 14. září s Janem, druhdy farářem v Malovarech u Velvar. Patroni jeho jsou syn Rackův ze Skal, Hašek Trčka starší a Tomáš z Mantov, o nichž jsme obsírněji pojednali při majitelích Telec.²³³⁾

Za tohoto Jana, který se nazývá Čížek,²³⁴⁾ dostalo se kostelu půl lánů lesa nade vsí Milým ve farnosti Srbečské mezi lesy Zdislava z Neproblilic. Dárcem byl Jan z Telec, jindy také z Neproblilic, který zavazuje faráře 1410 2. dubna, by každé pondělí sloužil za duši ženy jeho Doroty a za předky jeho mši sv. a na neděle a svátky by se modlil s lidem za ně. Mimo to zaměnil týž farář s patronem 12 strychů polí farních za jiné, které byly fare blíží a užitečnější, a vymohl na něm, by z jednoho popluží na místo desátku odváděl fare roční plat tři kop gr. A poněvadž farář klobucký Lvík tuto směnu schválil, potvrzena jest konsistoří 18. října 1409.

²³⁰⁾ Emler PDZ. I. 491. — ²³¹⁾ Tadra S. A. K. I. 226. — ²³²⁾ Emler conf. III. 192. — ²³³⁾ Tadra S. A. III. 171. 402. — ²³⁴⁾ Emler VI. 272.

Poslední známý farář katolický jest Petr, dříve farář v Stochově, 1417 19. února dosazený od měšťana lounského a majitele Telec Jana přijmím ze Skal.²³⁵⁾ Lounští přilnuli záhy k novému hnutí Janem Husem způsobenému. Měli po celé století 15. měšťany lounské za majitele tvrze a většiny zboží, k nimž počítám i Jana Sestrínka ze Slavic, ač dle rodu rytíře, protože celý jeho majetek začal v Lounech a ženitbou s bohatou vdovou Dorotou Šebkovou jej zde rozmnožil. Ale i dědicové Sestrínků Martinicové Okořští přiznávali se k podobojím. Krátké panování Viléma z Hazmburka nic nezměnilo, za to nástupce jeho Jan Adam z Roupova náležel ne k lutheránům, ale spíše ke kalvincům, jako jeho bratr Václav. Známí faráři pod obojí jsou: Martin 1524 26. dubna, kterého žaluje před soudem komorním Jan Šavel z Vlkové. Vinití ho chce z pychu a to pro ten pych z 10 kop gr. čes., protože jest mu člověka zbil v kostele Matěje Rausa tu z Telec a prve na něho nic nežaloval.²³⁶⁾ R. 1537 obsílá Lidmila jakási kněze Jana z Telec, viníc ho z toho, že by proň u vězení byla držána.²³⁷⁾ O třetím faráři Václavovi víme jen, že r. 1580 odešel do Pšova. R. 1601 20. června má telecký farář Jan Pařízek přísluhu míti ve Vrbně, dokud tito nebudou opatření farářem. Ten byl ženatý a jeho manželka Kateřina pocházela z Loun. Vítězstvím na Bílé hoře skončilo se působení mužů, kteří z počátku hnutí husitského, ukazující na zlořády a zkaženost duchovenstva katolického, minili vše opravití a zdokonaliti. Ale během času nakaženi svobodou, kterou hlásal Luther, nejen neopravili, co bylo vadného a škodlivého, nýbrž sami uběhli u větší zkázy, jak nám zvláště v „Životě církevním“ Z. Winter drasticky vyličil. Kam slušely Telce v l. 1620—70 duchovní správou, nevíme. Od té doby jsou spojeny s Perucí.²³⁸⁾

Počátky školy a její rozvoj bude vyličen zvlášť ve spise „O školách okresu Lounského“.²³⁹⁾

Rychtáři známí jsou: 1676 Matěj Horrach,²⁴⁰⁾ 1681 Jakub Urban,²⁴¹⁾ 1700 Ondřej Hora,²⁴²⁾ 1745 Václav Průša, 1783 Jakub Kučera, 1846 Jan Sochor.

Obnovení zaslé fary. R. 1846 žádali Telečtí po úmrtí faráře Josefa Hausra za obnovení bývalé fary, když měl nastoupiti dosavadní administrator Fr. Daneš za faráře. Žádost ta zaslána jest úřadu krajskému 21. května 1846. Krajský úřad žádal, by Telečtí prokázali, že pole 57 j. 393□⁰ skutečně jsou majetkem bývalé fary Telecké. Jelikož toho nemohli dokázat, odmrštění jsou se svou žádostí.

Chraštín byl dvorem poplužním kláštera Oseckého. R. 1341 21. března potvrzuje král Jan držbu jeho a mezi jinými Černochovs s kostelem, Chraštín a Ječovice v okrese Slanském.²⁴³⁾ Byl počítán k Černochovu a sdílel s ním všecky osudy jeho. V nové době při nastalé potřebě dělníků při dvoře hraběcím přenechány jsou jim místa na domky a tak vzrostl počet obyvatelstva. Katastrem přivtělen jest do Peruce.

²³⁵⁾ Erect. VIII. J. 10. a IX. E. 8. — ²³⁶⁾ Emler conf. VII. 219.

²³⁷⁾ I. F. 3. B. 13. — ²³⁸⁾ Borový K. utrkv. 119. — ²³⁹⁾ Arch. zem. opis. — ²⁴⁰⁾ Arch. loun. I. l. 35. 13. — ²⁴¹⁾ Matr. A. 48. 11. — ²⁴²⁾ Matr. 247. — ²⁴³⁾ Matr. 247. — ²⁴⁴⁾ Emler R. B. IV. 351.

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 27. června 1608 do 31. července 1609.)

(Pokračování.)

T. l. v pátek po sv. Janu Křt. (27. června) arciknížeti Ma-thiášovi korunu uherskou z Karlšteina se všemi ozdobami i appa-ráty k ní přináležejícími do ležení presentovali. Kterouž on velmi slavně přijal, triumf držel a střelbu znamenitou pouštěl. Škody pak v české zemi jaké sdělal, o tom jini mnoho psali a památka dlouho bude zůstávati.

T. l. v pondělí u vigilii sv. Máří Magdaleny (21. července) Jakub Mejtskejch na zdraví svém velice nedostatečný, šlakem ně-kolik let poražený, mezi 21. a 23. hod. umřel a potom na zejtrí po nešpoře u sv. Petra pochován.

T. l. v středu po sv. Máří Majdaleně (23. července) páni konventáři cechu mařketálského, z něhož byli vysláni, Šimon Pe-řina přední, Jeroným Kostka a Jakub Žalud jsa t. č. městským rychtářem starší téhož konventu, dali přivéstí sud vína z města Mostu l. 1607 zrostlé sem do m. Luna, které koupili od Jana Teywle měšténina města Mostu za summu 40 kop míš. hotovými penězi zaplacené. Složili jej t. d. středního v příbytku pana Jana Šerýho a potom v pátek d. pam. sv. Jakuba místo slavnosti sv. pany Mar-kéty, kteráž do t. času odložena byla, počali to víno pino (sic!) na zejtrí v sobotu tolikéž a potom v neděli jej dopili.

T. l. ve čtvrtek po sv. Jilji (4. září) ráno mezi 11. a 12. ho-dinou Jiřík Lhotský umřel a potom na zejtrí v pátek (kteréhožto dne byl padlý mráz) po nešpoře u sv. Petra byl pochován.

T. l. velice hrubě mnoho t. r. bylo vosův a sršňův téměř nad paměť lidskou. Znamenitou škodu na zahradách na ovoci či-nili. Ale potomně pro veliké studeno, když víno dozrálo, vsecky se někam poděly a škody na víně nedělaly.

T. l. v středu d. pam. Alžběty vdovy 19. d. listopadu vej-pověď v Litoměřicích o statek Javůrkovský. A když jsme zase domů jeli skrze ves Chodoulice, tu v též vsi Šimon Peřina z ručnice střelil rejtharky k náákýmu psu. Psa se chybil a nááký dítě jednomu sedláku, který za vraty stálo, zastřelil.

T. l. (1609) v pátek d. pam. sv. panny Doroty (6. února) Ondřej Jakub jinak Čížek nad rybníky vinici zdvihal. jakož pak po témž pátku s neděle mnozí pod Voblíkem i na předních dali zdvi-hati i řezati.

T. l. v pátek po pam. sv. Školastyky 13. d. m. února ženil se Jan Kapr, Jiříka Kapra, měšténina Starého Města Pražského syn. Pojal sobě za m. Dorotu po Ondřeji Cholossiusovi zůstalou vdovu a Jana Dčbera dceru. T. d. pátečního vezli ji do Prahy. Potom teprva v neděli pro příští veselí svadební vykonáno. (Ten měl z huby řiť; neb nic nemohl zadkem, ale všecko hubou hovna mu šly. Za tou příčinou že tryfovaný lhář byl, za to se nic nes týdě Bůh jak náleželo na lháře, spravedlivě trestal.)

T. l. v pátek na sobotu po neděli smrtedlné (10. dubna) mezi šestou a sedmou hodinou Pán Bůh všemohoucí z svého mi-losrdenství a hojného požehnání ráčil mi s manželkou mou z po-

ctivého manželstva dáti dceru, kteréžto jméno dáno na křtu Lidmila, jest pokřtěna od kněze Vojtěcha Wartmberského, děkana Lounského v sobotu po smrtelné neděli o polednách po nešpoře. Kmotr: urozený pan Jan Rozler z Lišic na Hrádku a Charvátcích, kmotry Anna Václava Vopozdila manželka a Anna Václava Kusa manželka. Pán Buoh nebeský račiž dotčené Lidmile dcery mé srdce její duchem svatým svejm osvititi, aby Pána Buoha se bála, jeho ctíla, chválila, pobožně, svatě, ctnostně živa byla tak, aby z toho ze všeho k životu věčnému vyzejskána býti mohla.

Pán Buoh nebeský račiž dotčenou Lidmilu dceru mou duchem svatým osvititi, zrostu, štěstí, zdraví požehnané popřítí, abychom my rodičové ji k poctě Boží zvedli a nám k potěšení. Vdala se v neděli po sv. Diviši 14. octobris za manžela Jana Tomáše Černých syna, téhož dne veselí bylo.

T. l. v neděli květnou (12. dubna) Lidmile dceři mé Zuzanna Jakuba Černohorského dcerka smežvala vínek; dala českéj groš širokéj plecháč a já jí zase groš v 9 penězích starej širokéj.

T. l. v neděli Misericordia 3. dne m. máje jak hned 19 odbilo tak umřel a skonál J. M. C. p. rychtář urozený pan Jiřík Starší Dědek z Vlkoví, kterýž byl císařským rychtářem přes 18 leth, potomně nazejtří po nešpoře u Matky Boží pochován.

T. l. v pondělí po neděli Misericordia (4. května) u vsi Chlumčan z poručení pana Karla Hrušky z Března na Citolibi a Pšánech ňáci tři chaloupníci chtěli opravovati troubu u rybníka, mimo nějž silnice jest. Tam se všickni tři zabořili. Však že hbitě kopali jiní a jich dobývali, jeden z těch tří, kterému ňák klobouk na tvář přišel, že se tak pojednou nezadusil když na něj jinej kopl, trefil ho v hlavu. Zkřikl, ten živej dobyt. Ale druhý dva se zadusili a umrlí vykopáni.

T. l. v středu po n. Jubilate (13. května) Katerina manželka má byla v chrámu P. s dcerkou mou Lidmilou, s níž byly paní kmotry a sousedy m. t. Luna poctivé měštky paní Dorota Užidilka vdova, Markýta Jana Šerýho manželka, Anna Václava Vopozdila m., Anna Václava Kusa m., Anna Petra Šedivého m., Lidmila Jakuba Žaluda m. a Anna Jakuba Bortošovic m. teta má po Jakubovi Klimšovic zůstala dcera.

T. d. a l. okolo 23. hod. ve dvoře Jana Kyhara na velkém předměstí nárožním, vedle dvoru po Janovi Pilatovi zůstalým s jedné a cesty obecní ležícím z strany druhé obořilo se kus stodoly u cesty obecní dosti mnoho na tři sáhy. Kteréhožto leta troje neštěstí na něj přišlo. Po varu piva mu v pivovare pokazili. V Lišfanech ve dvoře i stodole voves pokradli. A tu se mu stavení pobořilo. Nulla calamitas sola!

T. l. v pondělí po nešpořích po neděli Cantate (18. května) veliký příval zde v městě Luna na Mělcích, u Chlumu, okolo Pšan spadl. Kroupy na Mělcích na vinicích, na Chlumě okolo Chlumčan a Pšan i jinde na obilí veliké škody zdělaly, k tomu hřímání i hromobití veliké, tak že dosti starožitní lidé toho nikdy nepamatují, aby tak jedno po druhým asi 4krátě hrochlo. Do bašty za domem Majdaleny Požovský udeřil, však nezapálil.

T. l. v středu po neděli Cantate (20. máje) ženil se Petr Vejgolt pojal sobě za manželku pannu Markýtu Kašparovic ze vsi Chodžova, poddanou urozeného pana Bohuslava Zákošteleckého z Bilejova a na Vršovcích t. d. také svadba konána.

T. l. v sobotu po neděli Cantate (23. května) prve před tím a potom okolo Litoměřic, Slaného i Lounech místem i jinde mnoho nákejš broukův, kteréž chrousty jmenují, se nacházelo. Ti na vinicích na štěpích na květu i listí místy i v lesích na dubích listy pojedly a znamenitou škodu z dělaly, čehož od mnohonásobných let slecháno nebylo.

T. l. v pondělí po neděli Exaudi (1. června) nákejš Matěje Neznaboha oběsili pro krádež ovsa Janu Kyharovi ze dvoru ve vsi Lišfanech, kteréž v neděli d. pam. sv. Ducha (7. června) někdy v noci na pondělí uřezali nebo uřali; pravou ruku mu uřali, provazy z rukou i z hrdla mu pobrali.

T. l. ve čtvrtek po n. Exaudi (4. června) náci Němci z Němec přivezli sem do Loun střelbu na dvou kárách: tuplháků 61, švihovku jednu, muškety hubičnejch 53 a strojení 21. Duplháky po 10 kopách, muškety hubičný po 2 kop. 30 gr. a s zámky po 4 kop. míš. Když jsou těch duplháků i muškětův na dále koštovaly, z tý švihovky nabivši ji papírem proti dvoru Jana Bakalářovic od solných vozů ji obrátivše po 17. hod. vystřelili. Na papír mezi žlaby upadl tak že jsouc znamenité sucho šindele téhož Jana Bakalářovic se zňaly, pátý šár na jedný straně a na druhý čtvrtý již ohněm hořely. Však děkuje P. Bohu tu hned pojednou pěkně bez neveliké škody uhasili.

Po neděli třetí po sv. Trojici Janovi Cholosiusovi narodil se syn dáno na křtu jméno Jan Adam v první hodinu na noc na pondělí (6. července), jenž byla památka M. Jana Husa.

T. l. v sobotu po sv. Anně (31. července) přišla veliká voda. Rozlila se po všech lukách, zahradách, loších a škody udělala na vokurkách, melouních, zelí a jiných zahradních věcí. Sena kteří nesvezli podkalila a na jiných také věcech škodná byla.

(Pokračování)

Drobné zprávy a posudky.

Starobylý náhrobek ve Vrbně a jeho nápis. Podává *Frant. V. Vítek*. — Ve Vrbně nad lesy je kostel nanebevzetí Panny Marie. Byl kdysi gotický, jakož posud presbýtář gotickým se spatřuje.

R. 1730 přistavěl Šimon Tadeáš Čeplichal přední a největší jeho část s chorem a portálem ve slohu barokovém. Při tom byla všecka gotická okna, vyjímaje jediné, jež přikrývá posud veliký, hlavní oltář, vylámána a oknům přední části přizpůsobena.

Tehdáž byl i štít a celá západní stěna probourána, v kulatém oblouku sklenuta a oblouk ten podepřen s obou stran dvěma náhrobními kameny. Vedle nich stály lavice a tak bylo možno jen nejmenší část nápisu přečísti.

R. 1904 byl tento kulatý oblouk sbourán a oba náhrobní kameny vedle sebe postaveny, tak jak asi původně stály nebo spíše na zemi ležely, což se pravdě podobá, neboť v kamenech nahoře jsou dvě díry,

v prvním v levo, v druhém v pravo, v nichž asi zasazena byla tyče nějakého zábradlí. Dolejší část s děrami asi byla otesána nebo uražena. Náhrobní tyto kameny mají 2·1 metrů výšky a jak nyní vedle sebe stojí, 1·88 metrů šířky. Jsou to opukové desky půl metrů silné.

Na levém kameni spatřuje se rytíř v brnění, bez přilbice, s mečem po boku, na pravém paní v obleku své doby, pod hlavami mají oba podušky v kameni vytesané.

Ve čtyřech rozích jsou čtyři štíty, všechny přilbic s pérem ozdobené. Na levém štítě nahoře není žádného znaku, na dolejším jest vytesán znak ostrvy: na pravém štítě nahoře je znak orlice a dole opět ostrvy.

Kolem těchto znaků a celého náhrobku je důležitý nápis, písmem latinským ozdobně vytesaný, na mnohých místech ořezaný, ba i nečitelný.

Kolem dolejšího levého znaku ostrvy: TVTO GEST POCHOWAN VROZENY PAN PN. AN (Jan) Z KLINSTEYNA A Z ROSTK (Roztok) A NA PATKV.

Na polosloupku od tohoto znaku k hořejšímu štítu (beze znaku) týmž písmem vytesáno: *proste zaň Pana Buoha. Vcdli nieho gest pochovana sesstra* — Od tohoto štítu na polosloupku v oblouku ohnutém ke štítu s orlicí: *geho vrozená paní paní Magdalena z Klinsteyna a Roztok* — Kolem štítku s orlicí: *manzelka urozeného pana Hinka Nowohradského z Kolowrath* — Na sloupku mezi tímto znkem a dolejším nelze přečísti než slova ku konci: *Pawla na* — Kolem znaku ostrvy: *na wiru obraczeny. Prost. Boha za ny. Leta Syna Boziho 1545.*

Pod nohama rytířovými čte se letopočet 1539.

Nečitelná slova toho nápisu třeba asi doplniti bližším udáním doby, kdy zemřela, snad: ten čtvrtek po památce sv. Pavla na víru obrácení.

Jak tento nápis svědčí, byla Magdalena, manželka Hynkova, sestrou Janovou. I bylo by tedy třeba článek „z Klinšteina“ v Ottově slovníku opravit, neboť ten praví, že Mandalena (1545) byla dcerou Jindřicha, a že byla vdána za Hynka. Tato Magdalena byla sestrou Janovou; byl-li Jan, jak článek praví, synem Jana († 1503), Magdalena dle nápisu jeho sestrou, byla i ona dcerou Janovou a nikoliv Jindřichovou.

K obnově řádu městských v Čes. Krumlově r. 1443. Uveřejňuje Hynek Gross. V Praze 1906. Nákladem král. čes. spol. nauk. — Pilný p. spisovatel podává tu z archivu krumlovského několik listin dosud neuveřejněných, a to I. Petra a Jana z Rožmberka, kteří zavazují se, že budou za své zřizence platiti všeliké sbírky a daně; II. Oldřicha z Rožmberka, jenž nařizuje měšťanům krumlovským, jak mají sestaviti své poslední vůle; III. týž podává občanům krumlovským své návrhy o nové úpravě řádů městských v Č. Krumlově v 16 kusích 1443; IV. měšťané krumlovští uváživše jeho návrhy, předkládají jemu své poznámky k nim a žádosti o rádech městských. Dr. M. K.

Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770—1816. Vydává Jindř. Skopec. Knihy I. část I (Rok 1770—1780.) Kniha „Dědictví Svatojanského“ č. 95. V Praze 1907. Cena 3 K. — Vavákovy Paměti nejsou neznámy. Užil jich též Alois Jirásek ve svém románě F. L. Věk. Mezi lidem šel rukopis Vavákův z ruky do ruky. Nyni bude vydán „Dědictvím Svatojanským“ ve mnoha tisících výtiscích a bude zajisté mnohému vhod. V Pamětech Vavákových střídá se obraz za obrazem, tu kratší, tu podrobnější a rozsáhlejší, z dob vlády císařovny Marie Terezie, Josefa II., Leopolda II. a Františka. Vavák líčí z pohnutých těch dob války s Prusy, s Turky a s Francouzi, korunovace králů českých, slavnosti církevní, toleranční patent a jeho následky, píše o pánech a poddaných, o robotě, o selských povstáních, zmiňuje se o lidových zábavách

a zvycích, o pověstech a pověrách, o poměrech vůbec a zvlášť i rodinných z okolí svého (kdo venkovan, toho budou zvlášť mnohé věci zajímati), podává záznamy hospodářské, přírodní úkazy a živelní pohromy, zprávy dějepisné a místopisné, vše slohem prostého venkovana, jenž rád povídá, často a hojně vkládaje do vypravování verše, jsa patrně milovníkem poesie. Čím dále tím více se může u Vaváka znamenati ve vypravování, jak se národ z poroby duševní znenáhla probouzel přičiněním mužů vlasteneckých, obětavých a horlivých buditelů národa. Vavák na nejednom místě prozrazuje, jak byl seřetelý a obeznalý zvlášť v náboženství a ve vlastivědě; byl to pravý pismák staročeský a lidový filosof upřímného srdce ke každému a vroucí lásky k víře a vlasti. To právě přimělo p. spisovatele, jak di v předmluvě, k vydání Paměti Vavákových, za něž mu bude mnohý čtenář vděčen. Četné poznámky a vysvětlivky pod čarou byly nutny a potřebny k porozumění textu.

Dr. M. K.

Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kapli, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Sepsal Dr. Ant. Podlahy. Řada první: Arcidiecése Pražská. Díl I. Vikariáty: Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovický a Prosecký. Kniha „Dědictví Svatojanského“ č. 97. V Praze 1906. Cena 4 K. — S opravdovým obdivem sledujeme dějepisnou činnost vsdp. kanovníka Dra Podlahy. Nyní přikročil k dílu nad míru objemnému a vysoce záslužnému, aby seznámil své katolické krajany se všemi posvátnými místy v království Českém, jakož byl před lety učinil Fr. Ekert svým spisem „Posvátná místa král. hlav. města Prahy.“ Přehojné fotografické snímky kostelů, kapli, oltářů, křížů, soch a j. dodávají záslužnému a nanejvýše potřebnému tomuto arcidilu zvláštního názoru a původu. Nejsou to kalendářní mazaniny, nýbrž čistě a umělecky provedené reprodukce. V celém díle o 302 str. textu podává se jich 214! Následuje potřebný rejstřík o 13 stranách. Přejeme „Posvátným místům království Českého“ co nejhojnějšího rozšíření, aby se v nich každý katolík pokochal, potěšil, posilnil a utvrdil. Panu spisovateli dej Bůh potřebné síly, aby dílo započaté dokončil a radoval se z úspěchů prací svých.

Dr. M. Kovář.

Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. VII. Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: a) *Autobiographia* b) *Acta capitularia*. 1646—1674. Edidit Dr. Joannes Nep. Sedlák. V Praze 1906. Cena 2 K. — Ve vydávání archivu a knihovny vždy věrné metropolitní kapitoly Pražské se čile pokračuje. Leží před námi již svazek VII., jenž obsahuje Václava Františka Coelestina (Nebeského) z Blumenbergu životopis a akta kapitolní z let 1646—1674. Jméno Václava Nebeského nevyskytuje se zde poprvé; uvádí se již v Riegrově Slov. nauč. i v Ottově. Zmiňuje se o něm Dr. Fr. Krásal v životopise kardinála Harracha; „Časopis katol. duchovenstva“ r. 1882 uveřejnil o něm delší stať a rovněž i „Čas. musea král. Čes.“ r. 1884 a 1891. — V autobiografii Nebeský vypravuje o sobě mimo jiné, že, ač katolík, dostal se záhy ku knězi luteránskému, s nímž se odebral do Kouřimě; že se neodcizil víře otců svých, přičítal vroucí účtě k P. Marii. Uvádí dále, že noc, kdy r. 1626 setrval na modlitbách před milostným obrazem P. Marie Staroboleslavské, jest rozhraním jeho života. Oddal se na kněžství, stal se kanovníkem a proboštem kapitoly u sv. Vítu na Hradčanech. Co zažil jako kanovník a probošt, to stručně sepsal, a rukopisné dílo to vydal nyní vsdp. prelát Dr. Sedlák. Pohnuté doby válečné, chmurné a ponuré, vrhaly své stíny i do sboru kapitulárů svatovítských. — I z akt kapitolních, které Nebeský uvádí, bude moci historik církevní čerpati, jsa vděčen p. prelátovi Sedlákovi, že mu práce usnadněna tím, že může sáhnouti k dílu tištěnému, opatřenému mnohými potřebnými poznámkami, opravami a vysvětlivkami a abecedním rejstříkem.

Dr. M. Kovář.

O chrudimských pravovárečných měšťanech. Dle archivních pramenů napsal Alois Klaus. — Pravováreční měšťané hráli ve mnohých městech nenejpatrnou úlohu, což dosud viděti zvlášť v Plzni, kde se právě za našich dnů malé domy pravovárečné kupují (patrně od jakéhosi konsortia německého) za ceny úžasné. Tak vařili i v Chrudimi (již ve XIV. stol.) všichni měšťané bez rozdílu, má-li kdo dům veliký či malý, ať na náměstí, ať v postranní ulici; právo to omezeno bylo na měšťany nejstarší části Chrudimě i vedli starousedlí měšťané spory s předměstskými o právo to. Není nezajímavé, co vše spisovatel ve své monografii, opatřené několika zdařilými vyobrazanými, o tom podává.

Dr. M. Kovář.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Chodové a páni z Lamingenu.

Napsal FRANTIŠEK TEPLÝ.

(Pokračování a dokončení.)

Dle dobrozdání dvorní komory uložil císař svému důvěrníku knížeti Eggenberkovi, aby se při jízdě své do Prahy, kterou císařským radům vídeňským v březnu r. 1628 nařídil, pilně přeptával na královské sedláky u Domažlic a rozhodl, co že učiniti Eggenberk jako věrný služebník shledal, že Lamingen drží Chody v malém penízi. Nedbal tudíž přimluv a při audienci dne 22. března u přítomnosti hrabat Slavaty, Meggau, Colalto, pánů Berchtolda a ze Schellendorfu přečetl české komoře císařský dekret: Panu z Lamingenu mají jeho dosavadní sedláci chodovští zapsáni a ponecháni býti zástavně za 35.000 zl. rýnských ještě na 10 let.⁵¹⁾

Nový nezdar pana Viléma neodstrašil. Domáhal se dědičného panství nad Chody dále, protekce asi také nelenila a nejvíce mu zatlačila stále trvající a pokladnu císařskou vyssávající třicetiletá válka.

Kromě toho mocný Slavata, jak jsme slyšeli, stál na jeho straně; co slíbil v dopise karlovarském, zajisté splnil.

Za nedlouho přihrnulo se štěstí pánovo, neštěstí lidu.

Leta Páně 1630 v pondělí po památce sv. Ondřeje, t. j. 2. prosince, stala se smlouva dobrovolná, trh celý dokonalý mezi námi Jiřím Vilémem Michnou z Vacinova na Chýši a Chodově, JMti Cské radou nad apelacemi na hradě pražském a všech JMti Cské panství a měst v království českém vrchním hejtmanem Humprechtem Račínem z Račina na Hrádku a Bělci, JMti Cské radou a purkrabím menšího hradu pražského, jakožto od JMti C-ké pana presidenta a pánův rad zřízené komory v království českém, jménem a na místě JMti Cské dožádanými komisari z jedné a urozeným p. Wolfem Vilémem z Lamingenu a Albenreythu, JMti Cské říšským a dvorským radou, komorníkem a německých lén hejtmanem v království českém kupujícím z strany druhé a to taková smlouva a trh: Jakož jsou purkmistr a konšelé, starší obecní i všechna obec města Domažlic pro těžké provinění své proti JMti Cské zámek

⁵¹⁾ Hrabě Linhart Meggau, císařský rada a hofmistr, Rambold hr. Collalto, cis. generalissimus, r. 1627 president vojenské dvorní rady † 1630 18. listopadu, Jakub bar. Berchtold, cis. rada a ředitel dvorní komise (od r. 1633 hrabě), Krištof baron Schellendorf, cis. komisař (viz Bílek: Konfiskace, 824).

chodovský s vesnicemi se všemi a k němu jiným příslušenstvím od JMti Císaře Rudolfa, slavné paměti, léta 1585 do šedesáti let v summě 37.142 kopách 51 groši vše míšenských jim zastavený, v pokutě propadli, pro kteroužto příčinu, jakož i pro provinění těžké proti JMti Cské těch lidí poddaných, Chodů řečených, byli jsou k ruce JMti Cské konfiscírováni, ujeti a dotčenému pánu z Lamingu l. 1621 v summě 7500 a polomně l. 1628 zase znova v summě 35.500 zlatých rejnských zastaveni, jakž též zástavy a jedna každá obzvláště to vše obšírněji zdržují a zavírají, že jsou nyní vedle JMti Cské milostivé resoluci a obzvláštní Císařské milosti, pro věrné, pilné a stále jak JMti Cské, tak celému slavnému domu rakouskému z Lamingu učiněné služby, jakž táž milostivá resoluci, již datum od něho pána v městě říšském Řezně 10. listopadu, obšírněji sehou to přináší, JMti Cské pan president a páni rady ztizené komory v království českém jménem a na místě JMti Cské skrze nás nadepsané k tomu obzvláště dožádané komisaře prodati ráčili a touto smlouvou prodávají nadjmenovanému p. Wolfovi Vilímovi z Lamingu, dědicům a budoucím páně jmenovitě: zámek chodovský v městě Domažlicích ležící s vesnicemi chodovskými také i jinými k témuž zámku náležejícími, s potoky, lesy, dvory kmecími, poplužními i s poplužím, s lidmi osedlými i neosedlými aneb s těch gruntův sběhlými, s vdovami a sirotky i se spravedlnostmi jich, s nápady, odoumrtími, podacími kostelními, krčmami vejsadními, s mlejny, s chalupami kmecími, zahradami, vejci, husmi, slepicemi, kapouny, s platy stálými i běžnými ospy obilními, robotami a jinými důchody a poplatky z luk, lesův, dědin, potokův, lovův buď s tenaty na zvěř čtvernohou neb pernatou, se vši zvoli, plným a mocným dokonalým panstvím, jakž jsou toho všeho předešli králové čeští i JMst Cská nynější král a pán, pán náš nejmilostivější v držení a užívání býti ráčili a jakž jest to vše od slavné paměti císa. Rudolfa v l. 1585 v pondělí po Hromnicích listem zástavním purkmistru a konšelům města Domažlic zastaveno bylo a potom posléze pro jejich provinění na JMti Cské v pokutě připadlo a skrze to ta zástava k zrušení svému jest přišla, v těch mezích a hranicích, v nichžto nadepsaný zámek, vesnice, lesy, potoky a ten všecken celý okrsek od starodávna záleží a summou se vším k témuž příslušenstvím, nikdež nic ovšem odtud (mimo to, co tak potomně dědičně odprodáno jest) nevymíňující ani JMti Cské sobě neb dědicům a budoucím králům českým, tudíž dáleji žádného práva a spravedlnosti nepozastavující, obzvláště pak s vyšším i nižším právem a jurisdikcí tak, aby on pan z Lamingu i dědicové a budoucí jeho v týchž gruntech, vesnicích, lesích a potocích napředpsaných podle vůle jich buď rybníky sdělati, dvory poplužní, mlejny a ovčiny vystavěti a právo vyšší i nižší vyzdvihnouti i jinak zlepšiti mohli bez všelijaké v tom JMti Cské dědicův a budoucích králův českých i všech jiných lidí překážky: a tak k jmění, držení, dědičnému vládnutí a užívání a s tím se vším jakožto se svým vlastním dědictvím za sumu 56.000 zl. rejnských, jeden každý zlatý po 60 krejcařích a krejcar po 6 penězích malých počítajíc, prodali, kterážto summa trhovává za lýž zámek chodovský s jeho vším příslušenstvím tímto způsobem k zaplacení přichází:

předně, že často psaný pan z Lamingu těch 35.500 zl. r. na témž zámku a Chodech zastavených, potomně 10.000 zl. r. k couřadu JMti Cské dvorskému colmistru na hotově složených, též za služby rady říšské dvorské rady 8000 zl. r. a předešlou službu JMti Cské rady nad appellacemi na hradě pražském 2500 zl. r. sobě poraziti má a tak tím způsobem týž statek úplně a docela zaplacen jest s tím při tom dalším kupujícího dostatečným opatřením, jestliže by se kdy jakékoli dluhy na témž statku kteréhokoliv času sdělané našly, nicméně i kontribuci všelijaké, posudní, berně a sbírky staré, jakž by vyslovené býti mohly, vyhledaly, jako i v tom, jestliže by Domažličti nebo kdo jiný panu z Lamingu v užívání těch gruntův, potokův, lesův i jiných příslušenství kdykoli, v čemkoli, pod jakýmkoli prætextem i vymyšleným jakou překážku činili a činiti chtěli, že ráci míti JMst Cská, dědicové a budoucí JMti jej pana z Lamingu, dědice a budoucí jeho proti jednomu každému v tom skutečně zastoupiti, tak že ty všecky a všelijaké závady, jakými by koliv jmény jmenovány a vysloveny býti mohly, z téhož nadepsaného statku svěsti a jakož nyní touto smlouvou dokonce se osvobozují a očišťují a pan z Lamingu kupující ani dědicové a budoucí páně žádného zkrácení a zaneprázdnění nadto pak nejmenší škody nikde nésti nemají, v čemž ráci se JMti Cské milostivě jej pana z Lamingu i dědice a budoucí jeho proti jednomu každému, kdož by co toho prætendiroval zastoupiti. Jakož pak pro lepší pana kupujícího bezpečnost ráci JMt Cská, pan president a páni rady zřízené komory v království českém prodávající jménem a na místě JMti Cské ten statek předně všemi starými správami, kteréž by se koli našly a dále správou obyčejnou tak jakž země tato za právo má, třetinu vejš všemi statky JMti Cské, kteréž v tomto království míti ráci, spravovati tak, aby týž statek jako *zpupné dědictví* i s touž dostatečnou správou JMti panu z Lamingu kupujícímu, dědicům a budoucím páně, skrze jisté JMti Cské relatory do desk zemských vložen a sepsán byl se vším a všelijakým, jakž napřed dotčeno, příslušenstvím a jemu všecky lidi poddaný (= poddané) v poddanost a člověčenství uvéstí dáti. A což tu tak koliv skrze nás vejš dotčené komisaře mezi stranami smluveno a zavřeno jest, to jsou sobě týž obě strany věrně, upřímně zdržeti a tomu všemu zcela a zouplna zadosti učiniti připověděly. Pro lepší jistotu a na potvrzení a zdržení toho všeho jest tato smlouva trhová na dvě v jednostejná slova sepsána, předně nás komisařův k tomu zřízených, prodávajících i také pana z Lamingu kupujícího pečeti dobrovolně spečetěna a z nich každé straně jedna odvedena, kteroužto smlouvu budou moci strany prodávající i kupující buď obě společně aneb jedna každá z nich rozdílně, i s potomky svými, kdež se jim neb jednomu z nich za dobré viděti bude, sobě v desky zemské vložiti dáti samy o své u mě bez přítomnosti druhé i překážky všelijaké. Stalo se léta a dne svrchu psaného. J. V. Michna k smlouvě, Humprecht Račín k smlouvě,⁶²⁾ Wolf Maximilian z Lamingu.

Tato smlouva ve deskách zemských s povolením úředníkův

⁶²⁾ T. j. k smlouvě dožádaný či poslaný zástupce.

pražských menších desk zemských do kvaternu tohoto⁵³⁾ na žádost Wolfa Vilima z Lamingu skrze v slaného svého Jindřicha Markvarta Warliha z Bubna na vejmi ku v smlouvě dostavěnou slovo od slova vložena a vepsána.

Chody obávané, významné slovo, že jsou „zpupné dědictví“ s vyšší i nižší jurisdikci vrchnosti, že připadají kupci nástupcům jeho na věčné časy jako poddani zavázani člověčenstvím (= úplným poddanstvím včetně platy, ro'otu, odúmrti, povinností i ez výhostu s: nestěhovati, s veškerou půdou i majetkem) to slovo z moci královské padlo, rušíc všechny dosavadní výhody; neboť zpupný statek⁵⁴⁾ nazýval se i sluje podnes takové pozemské z oži. jež vloženo jsouc do desk zemských od držitele může býti do vůle ovládáno, změněno i směnou či za peněz prodáno, poslední vůlí odkázáno či inter vivos (za živa) darováno a také zadluženo. Stala se neobyčejně puntičkářsky i dle všech pravidel tehdejších práv sestavenou zákupní listinou Chodům krivda? Byli skutečně, jak tvrdili, svobodní? Výsady chodské zakládaly se na listě krále Jana z r. 1325 16. března, kde se praví: „Lidé naši Chodové (jmenují se vsi) v minulých časech podléhali jakémusi nějak příslušnému a těžkému právu, k čehož ulevení, aby neustálými přírůstky se rozmáhali, dáváme jim jiné právo, kterým se řídí naše město Domažlice na soudech, aby kdykoli a kolikrátkoli tam na soud by zavoláni byli, jeho užiti mohli...⁵⁵⁾“ Král nazývá Chody „lidé naši“, čímž rozuměti sluší lid obyčejný, venkovský, selský. Dí-li o nich, že se řídili právem nějak těžkým a neslušným, patrně uznával důležitost chodských stráží a chtěl, aby při své službě těšili se přístupnějším právu, které selskému člověku ztěžka sloužovalo, a přál-li jim „incrementum“ (= přírůstek, obyčejně lidský), znamenalo, že počet jejich nedostačoval. Přístup k soudu, možnost se hájiti, tuším, nemá vlivu na vývoj úplné osobní svobody. Jak se výsadě krále Jana rozumělo? Domažličtí Chodové měli bratry v povolání a snad se ukáže, že i jednoho původu z téhož českého kmene — Králováky na Volyňsku, kteří od nepamětných dob jako zbytek českých hraničářů tam sedíce v 28 vesnicích kolem znamenitého hradiště Pržma (u Malenic) hájili jižní polovici hranic bavorských, zejména cestu z Freiunku do Volyně, Strakonice. Chodové na Kašperskohorsku sluli Slaši a „královští sedláci“, kteří měli totéž zřízení a podobný účel: chrániti cestu Vintřovu či březnickou k Sušici. Volyňským královákům dala výsady královna Alžběta r. 1314 11. srpna tak, že jim právem purkrechtním prodala 140 lánů půdy, nařizujíc, „aby tiž chudí lidé naši právem píseckým nadepsaná zboží drželi

⁵³⁾ V kvaternu památným zlatým třetím léta 1631 ve čtvrtek po sv. třech Králích pod lit. Q. 16 = DZ. 297 fol. Qu. 16. Chodové koupeni 2./12., do desk vloženi za měsíc s chvatem až nápadným.

⁵⁴⁾ Allod, freieigentümliches Gut, dnes má význam: deskový statek s právem volby v kurii velkostatkářské, a stojí proti svěření (fideikomissu), které podřízeno stanovám dle zemského zřízení.

⁵⁵⁾ Homines nostri Chodones... transactis temporibus cuidam iuri quodam modo gravi atque illicito sunt subjecti, ad cuius relevamen ut ipsi Chodones continuis incrementis proficere valeant... ordinamus, quod Chodones ipsi ex nunc omni eo iure, quo gaudet civitas nostra Tust in iudiciis, quoties vel quando ibidem coram iudicio vel ad iudicium vocati fuerint, frui debeant et gaudere.

a vládli“.⁵⁶⁾ Že volyňští Chodové stáli na roveň našim domažlickým, vysvitá z listin vévody bavorského, jenž ještě za krále Jana tyto Chody v zástavu přijav, r. 1332 18. dubna stvrzuje milost Janovu, zřejmě dí: „náš tchán jim dovolil, že i oni i jejich potomci právo emphyteutické čili německé mítí mají . . .“⁵⁷⁾ Právo purkrechtní a emphyteusis znamená totéž.⁵⁸⁾ Vrchní pán při smlouvě vymínil si vedle poplatku ještě jakési právo dozorčí, někdy také právo odúmrti.⁵⁹⁾ Z tohoto poměru dle vzoru německého vyvinul se ještě jiný vztah — politický. Pán pozemku nesl totiž pouze vrchním vlastním udělené půdy, ale držitel pozemku takového byl s ním spojen svazkem poddanským, zůstává odtud podroben právomoci vrchního pána. A konec poměru takového? V době pozdější, na př. v Čechách v XVI. i XVII. stol. — úplné nevolnictví, jež se u nás nazývalo člověčenství či poddanství. Nepodávaly tudíž obojí zákupy či nájmy, volyňský ani chodský, — jsouce na svůj čas vy-
moženosti značnou, — osobní neb majetkové svobody naprosté, v nejkrásnějším smyslu slova. Sláva volyňských sedláků zatemněna byvši mnohými zástavami, klesla r. 1552 25. dubna odprodejem od Hluboké na Rožmberky, kteří zase r. 1585 postoupením vesnic na jednotlivé šlechtice z nich nadělali obyčejné robotné poddané.⁶⁰⁾ Staši a královské rychty na Sušicku nezanikly docela, neboť ještě r. 1667 nařídil císař, že ve svých právech, ač zastaveni, od českého gubernia proti vrchnosti mají býti chráněni⁶¹⁾ Domažličtí Chodové utužili své postavení výstavbou chodského zámku vlastního v Domažlicích, který představoval potom první veliký akciový podnik na dobývání i udržení neodvislosti proti každému. Historicky lze prokázati, že s každým vpádem do království z této strany kypěla důležitost obhájců průsmyků *všerubského*, jež hájily vsi dílu dolejšího až po Stráž, *klenečského*, o nějž pečovaly osady: Postřekov, Kleneč, Dražinov, Oujezd, Tranov a Chodov. Proto také panovníci přidávali jim rozmanité výhody a král Jiřík dí ve svém majestátě, že tak činí, poněvadž žijíce v lesích i zahraničnímu nepříteli sčínice přeseky do vlasti vpadnouti zabraňují a hranice věrně opatrují.⁶²⁾ Chybili, pokud se ví, jen dvakrát, po druhé za zimního krále. Při všech potomních konfirmacích práva Janova, přidávše sice někdy slovo pochvalné,⁶³⁾ čeští králové nejmenují je lidmi svobodnými, chodský písař na pergamenech, když „privilegia, svobody a práva“ do zásoby spisoval, nikdy nepřipsal: Chodones liberi, ale

⁵⁶⁾ Emleri Regesta III., 109.

⁵⁷⁾ . . . ut ipsi et eorum successores ius emphyteuticum seu theutonicum habere debeant.

⁵⁸⁾ Riegrův Naučný slovník 448 a 1115 Emphyteusis = nájem dědičný, zákup dědičný (Erbpacht).

⁵⁹⁾ Když není dědiců, jmění připadne pánovi.

⁶⁰⁾ Sedláček: Hradky etc. VII. 102.

⁶¹⁾ Obratně vedený spor liči Dr. J. Gabriel ve spise: Der königliche Wald-Hwozd, Praha 1864, tiskem Dra Grégra.

⁶²⁾ Slovo *preseka* = záseka či svalení stromů na stezku bylo známo všem Slovanům. Od nich se tak naučili Němci, ponechávajice dílu tomu český význam *preseca* = *succisio silvae*, das Verhauen der Wälder. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, J. 1883, S. 198.

⁶³⁾ Animadvertentes eorum firmam fidelitatem erga coronam huius regni nostri, dí Ladislav 1454, 6. V.

jen skromně: Poruczenj G. M. Krale, aby ziadný Chodum neubližoval. Svobody jejich týkaly se více obchodu, řemesla, lovů, nikoli osoby, což zřejmě i ze seznamu svobodníků království Českého ve století XV. a XVI. V něm Chodů nenalezneme.⁶⁴⁾ Poučí nás dále o této pravdě řada úředních listin z dávných dob. Magna charta Chodů majestát krále Jana dí, jak již vzpomenuto: nostri homines... Chodones, Vladislav r. 1489: Chodové, poddaní naši k úřadu domažlickému příslušející, povídavý Hájek jmenuje je jen Chodové, Dalimil rovněž tak. Chodové sami se psali: obce 11 vsí chodských v království Českém, z obcí wsj na Chodech, Chodové k úřadu purgkrabství Domažliczké⁶⁵⁾ (1564, 1565), Klenecz obec chudých Choduow (Kl. Gemeinde der armen Chodauer 1565), obec 12 vesnic v chodovském hrabství Domažlice (1568), dědiční poddaní 12 vesnic panství domažlického (1569), Chodováci (1571), Chodové na JMti krále gruntě okolo Domažlic (1576) atd.⁶⁶⁾ Chodům nemálo nakloněný arcikníže Ferdinand, druhý syn Ferdinanda I., jmenuje je (1547) též „Chodové příslušející úřadu Domažlickému“, čeští místodržící nařizují r. 1567 „robotným Choduom k zámku Domažliczkemu“ zrovna tak jako král Ludvík r. 1523 dává Chodům „poddaným nassim k aurzadu domažlickému przislussegiczjm obzwlasstnj milost, zie nemagi dawati czla.“ Králové sice jim dopisují na adresu: wěrnj nassi milj“, ale sousedům resp. magistrátu Domažlic slují: robotnj lidé Chodové k aurzadu Domažliczkému (1569). Švamberkové nazývají je „naši poddaní Chodové, naši zástavní poddaní“ a tak podobně. Roku 1593 10./11. usnáší se nová zástavní jejich vrchnost, páni domažličtí, že se pře Chodům nedopouštějí bez povolení pánův, r. 1598 15. 6. císař Rudolf přísně poroučí domažlickým Chodům, aby žádného dříví nekáceli, dokud za to povinný plat své vrchnosti domažlické nezapraví. Že pan Petr Švamberk lesy chodské vybíjel, že králové čeští v l. 1538—1553 tamtéž nakazoval Chodům „sdělati ošlipy neb ruční sekery a špísy“ v počtu nemalém vypráví současné dějiny vícekrát.⁶⁶⁾ Zcmské zřízení Ferdinanda I. z r. 1547 doslovně uvádí: „Chodové, poněvadž dle svých povinností pomezi království tohoto hájí, aby mimo své předešlé svobody, jichž jsou oni a předkové jejich užívali, v nenáležitě a neobyčejné věci od žádného potahování nebyli a nebývali, než v tažení vojenském aby k domažlickým, jakž od starodávna bývalo, pojímání byli a oni aby hory a pomezi království tohoto opatrovali.“ Uzavíráme z toho, že v důležitých okamžicích obrany zemské ani hlídači hranic na svou pěst bez předchozí rady s městem jednati nesměli.

Králové čeští počínali si vůči Chodům dobrotivě, majíce vždy zření k jejich ochraně hranic. Než i ta důležitost s pralesem pomínula. Nemohlo zajisté nejvýš 500 hraničářů zabrániti vpádu pravidelného vojska svým vymýceným územím; neboť les na krá-

⁶⁴⁾ Václav Müller: Svobodníci, 1905 Praha; Pragmatische Geschichte der böhmischen Freysassen von Fr. Tvrđý, Prag 1804.

⁶⁵⁾ Německy Choden, Chodendörfer, Gemeinde der armen Chodauer, Chodenpawern, Kutenpawern, Chodoner, ano i Khornpaurn aus Böhmen (1564), 12 Dörfer in der Khadauischen Grafschaft Taus (1568), Kutenbauern und deren Dörfer an dem Schlosz Kuten in der Stadt Taus, di r. 1621 kníže Lichtenstein.

⁶⁶⁾ Kulturní obraz českých měst od Dra Z. Wintra str. 294.

lovství za Švamberků valem řídnu, páni Domažličti některé jeho části zaplnili novými osadami, potáhnuvše k městu krajinu kolem Babylona, Pasežnice a lesy na jižní straně Čerchova. Ze zemské stezky, o jejíž pralesní divokosti a romantické kráse ještě r. 1545 psal učený mládenec Bohuslav Hodějovský,⁶⁷⁾ vyvinula se po obou stranách volná zemská silnice. Hrstka lidu k obhájení hranic již nestačila, důležitost Chodů klesla, nikoli však sebevědomí jejich. Okusi-li člověk svobody, chrání si ji životem. Podobně naši. Užívali výhod od dávnověku, měli svůj znak, pečeť, vlastního rychtáře i písaře, chodský zámek, chodili na „hromady“, roční platy jich jako jiné poddané nevyssávaly, zřízení jejich čpěla vojančinou — hrdý Chod jako král na své rodné hroudě volně se pohyboval, měl se za svobodníka, ač se podobal dvořákům, jsa blízký ve službě obyčejnému nápravníku. Ve skutečnosti Chodové, jsouce usazeni na královské půdě, byli přímými poddanými královými, ale sprostěni robot a nadání výsadami pro svou službu na hraniční čáře. S jejich povinností stupňovala se vážnost, čím více ona ztrácela na ceně, tím ochotněji česká komora radila k jich zástavě. Ačkoli jim ponechána dosud značná samospráva, na př. nižší právo rychtářské, konšelské i některá jiná patrimonialní práva, třeba že na př. Domažličti hony jim už dávkou zajíců obmezovali, lišili se od pravých svobodníků, s nimiž nic společného neměli, že stáli ke králi ve svazku poddanském, nerůznice se podstatně nijak od ostatních poddaných na zeměpanských statcích, podléhajících královskému úřednictvu nad nimi ustanovenému. Věton: Chodové, ač se činili, svobodnými nebyli. Rozpor v tomto bodě vedl Chody k boji proti Švamberkům, Domažlickým a svou setrvačností proti — Lamingenům.

Nebude, trvám, sporu, že král český dle zemských zřízení mohl s nimi naložiti dle své potřeby, tedy je i prodati. Že k tomu došlo za války třicetileté, nevzbudí valného údivu: státní i soukromou císařskou pokladnu tak vyjídali páni soldati, že i úředníkům zemským plat se zdržoval, což zřejmě i ze způsobu placení kupujícího Lamingena, jenž jako věrný sluha za své služby jako jiní přívrženci požadoval a také zasloužil dobrý koláč, jakž staří říkali. Rada české komory, dluhy, naděje podpory jménem z laciných nákupů narostší nové šlechty „české“, nutila nemálo Ferdinanda zbaviti se Chodů, lidu to, o němž proti pravdě referováno, že v rebellii svému přirozenému pánu se zpronevěřil. V posledním také zakotvila se ona křiklavá křivda na Chodech spáchaná, která se nás o to víc dotýká, že selský lid za účast v povstání svých městských pánů nijak nemohl, a okolnost ta měla spíše jejich výsady utvrditi, křivda ta dojímá nás tím srdečněji, že právě císař Ferdinand pronikavě se ujal královských sedláků na Sušicku, když Huerta tyto skutečně rebelly chtěl ve své poddanství uvéstí,⁶⁸⁾ nespravedlnost ta rozjitří

⁶⁷⁾ Farragines II., 132:

Horrida nigranti surgit Bohemia silva
 invia petrosis roboribusque frequens . . .
 sic patet in praeceps ut nunquam lumine valles
 arcitenens imas possit adire pater . . .

⁶⁸⁾ Dr. Gabriel l. c.

vždycky českou mysl, vzpomene-li na cesty a cestičky, po nichž Lamingen patrně šel ku svému cíli.⁶⁹⁾

Naznačili jsme v předu částečně, proč újezdský pán tolik o Chodý usiloval. Dokládáme, že hospodárný duch Lamingenův prozíral, co vzejde nových osad kolonisováním „království“, dohadnuv se, že nákupním kapitálem založí svému rodu stkvělou existenci a vynikající postavení v krajině, do které oko sebe spravedlivějšího panovníka sotva dohlédlo. Možno, že Lamingen soudil na nesmírnou budoucí cenu lesů čerchovských, neboť jinak nevysvětlíme si přídavek jeho v r. 1628 a doplatek při trhu na 65.000 zl. r., obnos v těch dobách velmi znamenitý, když peníz mohl u císaře jinak na 10—15% půjčkou uložit.

Kolik čítali Chodové hlav, kolik usedlostí a jaké z nich plynuly roční důchody?

Stojíme u obchodní stránky nového zákupu. Srovnáme-li strašný obraz války, na Domažlicko opětovnými vpády nepřátel a průchody císařských padajících, v němž odráží se nelidská divokost obojí soldatesky, se životem selským, můžeme s rozvahou vzít za základ lidnatosti sčítání lidu r. 1652, jelikož jiných dokladů není.

R. 1550 napočítalo se 315 chodských usedlíků, r. 1564 již 350, r. 1576 kolem 360. Když r. 1559 proti Švamberkovi se srotili, oznamoval pán, že ozbrojených chodí 400 osob, čímž se pokládati musí muži zbraně schopní. Klademe-li každé hlavě rodiny 5—6 příslušníků, obdržíme úhrnem r. 1558 chodského obyvatelstva 2500, r. 1579 přes 3000 duší.⁷⁰⁾ Živností čili čísel r. 1579 se našlo v Pocinovicích 59, v Kýčově 42, v Klenči 41 a v obou Postřekovech 45, z čehož posouditi možno i součet ostatních, o nichž bezpečných čísel nemáme. Stav v l. 1630—1650 poví první katastr zemský z r. 1652,⁷¹⁾ jehcž pořad i zde zachováme.

V Klenči bydlí: S.⁷²⁾ Ondřej Hojda 90, Jan Ignac Sehr 24, pošt-mistr Daniel Jehlík 29, Matěj Svačina 60, Jiřík Velcl 25, Tomáš Toman 30, Tomáš Šrámek 26, Jiřík Pitner 29, Michal Hojda 28, Jan Richta (= Brychta) 41, Ondřej Tuláček 30, Tomáš Porazil 37, Martin Motl 28, Jan Harlas 48, Jiljí Karban 22, Jan Gangl 40, Bartoloměj Gangl 35, Bartoš Kostlivej 50, Matěj Hena 19, Jiřík Forst 24, Martin Hamerle 32, Jakub Schostr (= švec) 32, Vavřinec Tyl 34, Matěj Kuneš 14, Jan Svačina 20, Jan Jindřich Haas 114. Ch. Jan Mulík 15, Bedřich Svačina 16, Wolfgang Tuhej 18, Oldřich Bartlmann 17, Jiřík Schlegl 12, Kašpar Bauer 8. Z. Vit Ulrich, Adam Svoboda, Martin Bergmann, Michal Mařík, Michal Hajda, Jiřík Schmüdt (sic!), kovář, Jiřík Sperl, Jiřík Hana. Celkem 26 sedláků, 6 chalupníků, 8 zahradníků, čísel 40 s 1057 str. polí.

Pocinovice: S. Jiří Kavka 34, Jan Němec 33, Wolf Jehlík 35, Václav Franěk 35, Jan Marek 45, Jan Franěk 33, Bartoloměj Strnad 30, Martin Tůma 36, Martin Hošek 30, Matěj Pavel 30, Jiřík Martinovič 21, Jan Valeška 21, Jiřík Červenka 24, Bartoloměj Kubovič

⁶⁹⁾ Dr. M. Pangerle: Die Choden zu Taus str. 40. (ed. 1875 Prag).

⁷⁰⁾ Dle činžovních register. Srov. Dr. Pangerle l. c. 63.

⁷¹⁾ Z originálu v zemském archivu.

⁷²⁾ S. značí sedláky, ch. chalupníky, z. zahradníky, jichž se počítalo 16 na jednoho sedláka. Číslo znamená, kolik strychů půdy mu náleželo.

45. Havel Soukup 33. Matěj Keracovič⁷³⁾ 31. Jan Rejchart 24, Jiřík Král 30, malej Kohout 30. Matěj Dušek 21, Jiřík Štembera 21, Jan Koutek 33, Jiřík Suda 28. Matouš Matoušů 30. Václav Sezima 25, Jakub Čížek 34, Matěj Jiříkovič 24, Jan Bintner 35. Bartoloměj Záveský 30, Pavel Nejedlý 24, Jan Barva 33, Šimon Čejka 35. Pavel Grejl 39, Bartoš Sezima 25, Jan Veselák 28 při mlejně s 2 koly. Spáleno: Matěj Mráz 28, Prokop Starej 24; pusto: Jiřík Mikuláš 30. Ch. Václav Zelenka 12, Pavel Drobička 16, Václav Schmidt 9, Václav Veselák 10, Šimon Švec 18, Martin Vobický 16 při mlejně s jedním kolem, Jakub Brandejs 15, Z. Markýta Strnadova, Matěj Šimeček, Tomáš Špička, Mikuláš Melein, Jan Schneider, Jiřík Laistna, Dorota Havelkova, Jakub Straka, Matouš Matik, Jakub Talian. Celkem 38 sedláků, z nichž 2 spáleni, 1 pustý, 7 chalupníků, 10 zahradníků, čísel 55 s 1263 str. polí.

Lhota: S. Matěj Tkadlec 24, Petr Koutník 33, Jiřík Halama 30, Bartoloměj Veleška 35, Matěj Plánek 30, Šimon Sklenář 47, Wolf Kavka 35, Václav Tábor 30, Jan Štěpán 43, Petr Kerber 30, Jiřík Pinase 36, Jakub Husník 40, Tomáš Panec 35, Štěpán Matěj 30, Jan Šváb 30, Jiřík Stach 30. Tomáš Jilek 36, Jan Kavka 34, Václav Sámmost 34, Pavel Petr 24 při tom mlejně s jedním kolem, Jan Mestek 20 mlejn s jedním kolem, Martin Planík (psáno Blánieck) 60 mlejn s jedním kolem; v nově osedlý Jan Taur 47, pustý Vít Stangl. Toho užívá vrchnost. Ch. Jan Taur 15, Michal Maňas 15, Matouš Panoš 15. Z. Jan Havránek, Jan Pekař, Jakub Jira, Jiřík Hans, Jakub Payperský, Jiřík Bell, Vavřinec Nosek, Michal Neklan, Felix Jakub, Bartoloměj Hubenej, Filip Jíra, Jiří Vachoč, Matouš Glaser, Anna Rejtova vdova. Celkem 23 sedláků, z nichž 1 pustý, 3 chalupníci, 14 zahradníků, čísel 40 s 894 str. polí.

Dražínovo (Trasenu): S. Václav Lepšík 24, Matouš Hrubej 40, Matouš Vondráš 40, Matěj Vondráš 35, Jan Potestat 40, Havel Holček 33, Matěj Řezák 27, Jakub Vlášek 38, Vilim Vlášek 37, Matouš Kočí 40, Ondřej Vondráš 35, Adam Polák 35, Matouš Havlík 27, Anna Holubka 30, Anna Pernačka 30, Petr Houňa 35, Šimon Kočí 35. Pustý: Jiřík Němec 30, panský mlejn pro sedlský (lid). Ch. Martin Ček 7. Z. Matouš Pelnař, Jiřík Fryč. Celkem 19 sedláků, z nichž 2 pustí, 1 chalupník, 2 zahradníci, 22 čísel s 618 str. polí.

Oujezdo (Augezdo, Augesl): S. Adam Krulina 69, Adam Frejner 28, Kryštof Tofman 28, Matěj Potestat 45, Pavel Jenkaž 26, Martin Weiskopf 25, Jiřík Pelnec 26, Jan Sildner 27, Martin Havlovic 43, Zachariáš Matouš 32, Matěj Kussbach 29, Jakub Schmidt 22, Matěj Mašina 29, Tomáš Vítovič 35, Ondřej Zíka 38, Frydrych Roseká 37, Jan Jirovič 28, Ondřej Ledvína 48, Adam Kusbach 22, Linhart Špiček 38, Petr Štafek 31, Matěj Schrana 36, Matouš Vacek 42, Šimon Svatoš 37, Jan Rada 37, Jiřík Vavřík 38. pustý Jiřík Kazda 26. Z. Jan Zelenka, Jan Sparrer. Celkem 27 sedláků, z nich jeden pustý, žádný chalupník a 2 zahradníci, 29 čísel s 922 str. polí.

Tůmačovo (Tillmitschau, Tlumačovo): S. Řehoř Lukáš 37, Jiřík Fischer 33, Jan Karafiat 22, Matěj Marík 23, Jilji Kozina

⁷³⁾ Psáno Keraczowicz. Otec jeho měl přízvisko Kerak-co, syn slul Keracovič, kteréž formy dosud Rusové se drží.

(psáno Kossina) 66, Jakub Duchek 42, Ondřej Štefek 35, Petr Tremel 30, Martin Zdanovec 30, Tomáš Vankovič 37, Jan Kalenda 45. Šimon Špornička 25, Matouš Kalenda 26, Ondřej Rada 30, Jiřík Charvat 23, Zachariáš Mazanec 20, Duchoslav Mleziva 28, Tomáš Rašín 25, Jakub Hertl 28, Jan Zdanovic 38, Jakub Malík 28, Ondřej Hartl 28, Matouš Altmann 21. Pustý : Bartoloměj Benda 23, Jakub Hartl 23, Jiřík Haber 52; vrchnost užívá roli a luk. Ch. Jan Koller starší 8, Tomáš Altman 9, Ondřej Ludvík mlynář 9, Jan Koller mladší 6; pustý : Šimon Kolář 17, Tomáš Moravák (? Moravák) 15, Ondřej Binder 18, užívá vrchnost. Něco roli užívá Tomáš Altmann a Jakub Duchek, patrně od některé pusté chalupy. Z. Jan Duchek. Celkem 27 sedláků, z nich 3 pusti, 9 chalupníků, 2 pusti, 2 částečně, 1 zahradník, 36 čísel s 895 str. polí.

Kýčovo (Keczowo, Kūczowo): S. Šimon Najdl 21, Jarolím Janovej 30, Kryštof Vávra 20, Martin Talian 28, Jan Kalíšek 25, Jan Jobot 30, Jakub Jindříšek 45, Šimon Malik 45, Jakub Taška 23, Řehoř Suda 30, Jakub Mleziva 30, Bartoloměj Kavka 21, Ondřej Pláník 25, Václav Taška 29, Řehoř Stadler 20, Matěj Stízek 36, Pavel Havránek 36, Jan Thomb 28, Vít Konopě 30, Jakub Schneider 24, Matěj Světlík 30, Václav Kuska 27, Jakub Vidlek 30, Vít Štefán 36. Pusti : Jan Pracner 21, Ondřej Votoš 24, Matěj Veselák 25. Ch. Zdeněk Beneš 15, Baltasar Thüringer 18, Šimon Kudík 18; pustí : Havel Psitka 18, Šebestian Schin 15, Jiřík Rigl 15, Ondřej Denk 10, Matěj Kašpar 16, Jan Kramer 15, Martin Vécík 19, Jiřík Dlouhej 12. Celkem 27 sedláků, z nichž 3 pusti, 11 chalupníků, z nich 8 pustých, žádný zahradník, 38 čísel s 968 str. polí.

Mrdákovo : S. Jakub Herlík 43, Řehoř Markvec 50, Jiřík Mazan 36, Martin Pláník 35, Linhart Duchek 50, Jan Forst 35, Matěj Kovář 39, Jan Soukup 38, Matěj Vepřec 40, Anna Tůňova 40, Bohuslav Přibík 41, Jan Bastl 24, Jiřík Hernouš 36, Pavel Ledvína 46, Jan Konopík 39. Ch. Jan Planík 15. Celkem 15 sedláků, 1 chalupník, 16 čísel s 607 str. polí.

Stráž : S. Matěj Casper 45, Kateřina Bilá 20, Mikuláš Hernáš 50, Linhart Fisler 28, Michal Saüfl 27, Jiřík Kazda 52, Ondřej Kazdy 28, Diviš Kapice 45, Bartoloměj Büchtl 50, Jan Jirovic 40, Jakub Kapice 45, Jan Malik 28, pustý Jakub S'rafl 29. Ch. Šimon Trexler 17, Jan Jenner 15. Z. Matěj Rad. Celkem 13 sedláků, z nich 1 pustý, 2 chalupníci, 1 zahradník, 16 čísel s 519 str.

Kodovo : S. Jiřík Beneš 30, Jan Beroušek 50, Jiřík Hojda 30, Matěj Císař 35, Jan Kubát 30, Adam Makasius 23, Jan Behr 32, Matěj Císař malý 26, Martin Bucherle 42, Pavel Kučer 30, Jan Weh 26, pustý Šimon Knopf 30. Ch. Štěpán Matoušek 10, Adam Fridrich 9, Hieronymus Šrámek 18, Jan Hruška 17, Wolf Kaiser 7. Z. Tůma, Tuláček, Šebestian Schaitl, Jan Kubát, Kilian Pecz, Matěj Lepšík, Jiřík Kobeš, Wolf Nikl, Jiří Hajda, 1 mistr ovčácký, 2 pacholci-ovčáci. Celkem 12 sedláků, z nich 1 pustý, 5 chalupníků, 9 zahradníků, 1 mistr a 2 pacholci jeho, 27 čísel 444 str. polí.

Data o *Postřekovu* úplně scházejí.⁷⁴⁾ Položíme-li, že vyrovnal se obyvatelstvem Klenčí s Dražinovem dohromady, poněvadž to

⁷⁴⁾ Rovněž v berní rule komisse revisionis r. 1679.

byla největší chodská osada, celkem asi 55 čísel, vzejde nám obrazec chodský zákup ojasňující.

Stará obec má	sedláků	chalupníků	zahradníků	domů čili čísel	strychů polí	Nová obec má	sedláků	chalupníků	zahradníků	domů čili čísel	strychů polí
Kleneč	96	6	8	50	1057		266	50	57	373	9943
Pocinovice	38	7	10	55	1263						
Lhota	23	3	14	40	894	Chudiva	14	—	1	15	648
Dražinov	19	1	2	22	618	Ploes	5	—	—	5	180
Oujezdo	27	—	2	29	922	Flecken	7	4	1	12	304
Tlumačov	26	9	1	36	895	Schneiderhof	4	2	2	8	136
Kýčov	27	11	—	38	968	Hadrava	3	3	5	11	107
Mrákov	15	1	—	16	607	Prennet	—	5	—	5	38
Stráž	13	2	1	16	519	Fuxberg	—	6	—	6	120
Chodov	12	5	9	26	700	Staré i nové obce					
Postřekov	asi 40	5	10	55	1500	úhrnem	299	70	66	435	11476
Staré obce úhrnem	266	50	57	373	9943						

V seznamě spočteme 29 čísel pustých, řekněme s Postřekovem 50 čísel. Po třicetileté válce počítejme jen 5 hlav na číslo, obdržíme 1925 chodských poddaných, číslíce proti oné z r. 1579 malá, ale na své doby vždycky znamenitá. Muselo-li těchto 385 čísel dva dni v týdnu robotovati — a zmínili jsme se, že Lamingen nové poddané k této jinde obvyklé povinnosti skutečně zavázal, — měl pán týdně 770, v roce 38.500 dní práce. Vzpomeneme-li, že tenkrát denně se platilo dělníku 5—6 kr. mzdy,⁷⁵⁾ odhadneme chodskou robotu na roční příjem 30.000 zl. Ovšem že vrchnosti dávaly robotníkům chléb, pivo i pálené; leč ani to vysokému výnosu neubližovalo. Sluší však připamatovati, že dle množství roboty tehdy statků ještě neodhadovali a že chodská robota až do r. 1692 vlastně neexistovala. Kromě práce šly ze vsi ještě platy. Karel IV. sice uložil Chodům jen 20 těžkých liřiven do královské pokladny, ale už na začátku století XVI. žalují sedláci, že Švamberkové od nich vynucují mnohem více.⁷⁶⁾ Z několika urbářů dá se celkem pevný příjem vrchnostenský⁷⁷⁾ stanoviti.

Podle rozličných odhadů mají Chodové k zámku domažlickému, úřadu purkrabskému platiti:	r. 1515			r. 1520			r. 1535			r. 1565-6		
	kop	grošů	denár.	kop	grošů	denár.	kop	grošů	denár.	kop	grošů	denár.
na sv. Jiří dědičného platu peněžitého	68	59	4	68	59	4	69	4	4	69	4	4
item na sv. Václava dědičného platu peněžitého	68	59	4	68	59	4	69	4	4	69	4	4
item letní plat z lesa	10	21	3	10	21	3	10	21	3	10	21	3
item zimní plat z lesa	10	21	3	10	21	3	10	21	3	10	21	3
item velikonoční plat z lesa	—	—	—	10	21	3	10	21	3	10	21	3
item potoční plat	2	30	—	2	30	—	2	30	—	3	31	—
item plat z krčem	2	14	—	1	35	—	1	15	—	—	—	—
item mýto z osekáného dříví	6	45	8	9	50	6	15	59	—	28	42	—

⁷⁵⁾ 1 zl. rýnský měl 60 kr., 1 kr. = 4 krejcarey rak. m., = 8 hal.

⁷⁶⁾ Pangerle l. c. 59.

⁷⁷⁾ Auszug, was die Chodenpauern zu dem Purgambt Thaus jarlich ordinariter zu zinsen und zu geben pflegen. K. u. k. Gemeinsames Finanzarchiv in Wien B. fasc. 13, Nro. 4—8, originál. Kopie v zemském archivě. Úředník při zasílání schema se omlouvá, že na rychlo nedá se pořádně registřík sestavit, že něco ještě schází.

item platu hromničního od měšťanů v Domažlicích ⁷⁸⁾	52	—	—	52	—	—	52	—	—	52	—	—
item sv.-martinský plat od Chodů	51	—	—	51	—	—	51	—	—	51	—	—
item clo jináč mýto ze silnice mi- chovské a brodské	44	18	2	40	16	4	64	15	3	112	24	5
item clo jináč mýto ze silnice kle- nečské	6	—	—	4	—	—	13	20	—	3	26	—
item v nově ohlášené mýto ze sil- nice Hertensteinské a Draž- kovské ⁷⁹⁾	1	52	—	—	56	—	12	17	5	6	54	—
item ze silnice Ostrovské dotčené mýto padlo	1	22	—	—	34	—	1	—	—	1	55	—
item rozličný příjem spolu s platy z trávníků a luk	29	31	4 1/2	13	44	2	6	40	2	15	36	2
Summa platů . . .	356	15	2 1/2	345	29	6	397	3	6	444	42	2

	kop	kusů	kop	kusů	kop	kusů	kop	kusů
Nad to ještě ročně přináší kuřat	9	54	9	54	9	54	9	54
vajec	53	20	53	20	53	20	53	20
sýrů	9	4	9	4	9	4	9	4
plat ovsa v míře jako olej se měří	3	16 měřic	3	16 m.	3	16 m.	3	16 m.

Švamberkům zdál se uvedený důchod skrovným. Nechtěli tomu rozuměti, že vsi Tlumačovo a Stráž od některých platů od starodávna jsou zcela osvobozeny, že na př. sýra, kuřat odvádí každá ves stejně. Tak Postřekov, největší osada, z 45 usedlíků dávala jen 86 kuřat a maličká Stráž z 15 čísel odvádějíc 520 vajec, z kuřecí daně byla vyňata. Páni požadovali platy, dle 315 čísel a zámožnosti a Chodové zuby nehty se bránili. Konečně roku 1571 učiněno vyrovnání zcela z kapsy chodské, a když páni i poddaní jevíli nespokojenost, která propukala v jednotlivé bouře proti Švamberkům, povolil král Maximilian Chodům, že se směli z područí švamberského vyplatiti r. 1572 22. března. Královští komisaři mimo jiné oznámili r. 1579 v říjnu dva podrobné urbáře, z nichž poslední uznán za směrodatný.

Platy stálé	kolem r. 1571			r. 1579		
	kop	gr.	den.	kop	gr.	d.
Plat na sv. Jiří a sv. Havla	138	9	1	145	54	4
Berně svatomartinská	51	—	—	51	—	—
Hromničné města Domažlic	52	—	—	52	—	—
plat z dříví	31	4	2	30	55	2
potočné	2	2	—	—	—	—
plat kuřecí (9 k. 34 k. à 3 gr. 3 d.) r. 1579 kuřat 9 kop 54 kusů à 3 gr.	33	51	3	29	42	—
plat vaječný (53 kop 20 kusů; 1 kopa à 6 gr.)	5	20	—	5	20	—
Letník (l. j. sýrce v létě cháděné, 9 kop 4 kusy à 5 gr.) r. 1579 sýrců 9 kop 4 kusy à 4 gr.	36	20	—	36	16	—
osep	65	20	—	39	12	—
úhrn platů jistých . . .	415	6	6	400	20	3

⁷⁸⁾ „Item der Steuer auf Lichtmess von den Purgern in der Stadt Thaus“ asi za to, že směli si bráti dříví k palivu i k stavbě, tedy jakýsi paušál.

⁷⁹⁾ Mer ermelter Maut von der Hertensteiner und neuen Dratschener Strassen. Dratschener Strasse = Dražínovská silnice, jak dosud cestu tu Domažličti nazývají.

Platy nestálé

Clo silniční	64	31	3	127	18	—
činže z luk	6	48	—	—	—	—
krčemné	2	3	—	společně		
plat z lesů	14	53	1	52	57	3
obecní činže	2	59	—	—	—	—
úhrn platů nejistých . . .	91	14	4	181	15	3
Roční summa všech platů . .	506	21	4	581	35	6

Kromě toho dávali chodští sedláci své vrchnosti ročně na vilikum (pocta) za 2 kopy svého piva, našlo se tedy celého příjmu r. 1579 v mišenských kopách 583 k. 35 gr. 6 d.⁸⁰⁾ Jednotlivé vsi odváděly (r. 1571):

Ves plati	sv.-jirský plat ⁸¹⁾ k. gr. d.	na sv. Martina k. gr. d.	za dříví ⁸²⁾ k. gr. d.	kuřal vajec sýrců ovsa ⁸³⁾ kusů kop kusů strychů	z luk	z potoků
Pocinovice	11 48 —	6 48 —	— 50 —	74 6 74	7	Meclovské 2 k.
Lhota	5 31 —	5 6 —	— 30 —	44 3½ 44	6	Hektor ze Březi 48 gr.
Kýčov	8 40 —	6 48 —	1 45 —	72 6 72	7	V. Zaklin 15 gr.
Mradkov(Mrákov)	4 16 4	3 24 —	— 39 —	26 6-10 26	3	Jakub mlynář 30 gr.
Tlumačov	5 35 —	5 6 —	— — —	60 5— 60	5	Král z Bořetina 36 gr.
Oujezdo	8 10 2	8 10 5	1 15 —	52 4-20 52	3	od Křivonůsky 12 gr. + 40 gr. 15 gr.
Stráž	1 1 6	osvobozena	— — —	50 8-20 osvobož.	—	u Brůdku 46 gr. ⁸⁴⁾
Chodov	2 35 1	3 24 —	— 39 —	26 2-10 26	3	Hodinář 23 gr.
Klenč	6 2 3	5 6 —	1 45 —	70 5-50 70	6	Martin Hana 50 gr.
Postřekov	8 10 4	6 48 —	2 3 —	84 7— 84	7	42 gr.
Draženov	4 50 4	3 24 —	— 54 —	36 3— 36	neplati	53 gr.
Chudenín	2 — —	— — —	— — —	— — —	—	
Horosadla r. 1579	8 30 —	— — —	— — —	— — —	—	

Platy potoční nosilo Oujezdo z potoka nad mlýnem. z druhého (potoka) pod Malinovou horou, z Klenče mlynář Prť, z Postřekova, Plchova a Mráz, z potoka, co teče od Postřekovem, obec. Že Chodové vařili piva (však nejspíše jen pro svou potřebu), uzavíratí sluší z toho, že u každé větší obce nazývají některé kusy polí „chmelnice“ jako u Pocinovic, Klenče a j. Naproti tomu jeví se podivnou daň za dříví t. j. za užitky paliva i staviva, kterou kromě 2 vsi ostatní již z časů švaberských donášely.

Z přehledu poznáváme, že zákupní kapitál lamingenský sotva vynášel své úroky v této době, kdy se půjčovalo na 12—20 proc. Uložení jeho stalo se o to pochybnějším, že Chodové neodváděli všeho toho, což svrchu zapsáno, odváděti ani nemohli, poněvadž při nepřátelských nájezdech z říše do království Čes. vždycky první a nejpádňější rány žoldnéřské, hrabivé pěstě zasáhly ubohý lid i jeho

⁸⁰⁾ Originály v c. k. společ. arch. financi ve Vídni L. c. — ⁸¹⁾ Tolikéž o sv. Havle. — ⁸²⁾ Třikrát v roce: o vánocích, velikonocích, v létě. — ⁸³⁾ Vždy na sv. Jiří a sv. Vavřince, ale na sv. Martina (St. Mertenshaberzins) dvakrát tolik. — ⁸⁴⁾ Im Viertel unter dem Fort, tedy louka ležela pod nějakými šancemi. Kolem r. 1571 platil též převor z Pivoňky 2 k. 59 gr. „obecního platu = Gemeinezins! Tim se rozumí činže k obcím chodovským za pozemky, kterých klášter „na království“ užíval.

stateček. Robota se tenkrátě peněžitě necenila, jsouc brána při zákupech jako *accidentiae dominii*. Tržní obnos zpravidla řídil se v XVII. stol. podle ročních důchodů z panství, které proto také nazývány jsou úrcky, jakoby percenta z majetku plynoucí. Lamingen si na chudobu svých nových poddaných nejednou nařikal zcela dle pravdy. Současná komisse *taxationis* zapsala r. 1630 svůj nálezelek takto: A tak nemohli sme se více důchodů, které by z těchto gruntů chodovských vycházely, doplati kromě lesů chodovských a jejich (t. j. vesnic) obecních; ty spolu s lesy král. na měřiče zemského, poněvadž jich na mnoze jest, na další JMCské ratifikaci od nás zůstaveni sou. Takové důchody a poplatky sme šacovali:

Předně hrad neb zámek pustý v městě klademe za 500 k. Stálého platu při sv. Jiří a Havle a sv. Martině, berně. tolikéž za sejry, z luk, z prantův (vyžehali lesy na pole a pálili uhlí v miliřích) se vynachází 262 k. 16 gr. 5 d. Ovsá skládají každoročně v jedné sumě 265 kbelců, jeden každý kbelec za 30 gr. počítajíc, učini 102 k. 30 gr., kopa (důchodu) za 50 kop, učini 5125 k. Slepice dávají 658 à 6 gr. = 65 k. 48 gr., každou kopu za 50 k. = 3290 k., vajeck platí 3180 neb 53 kopy à 24 gr., učini 65 k. 12 gr., každou kopu za 50 k. = 1060 k. Poněvadž Chodové málo platu dávají, roboty žádné nedělají a veliké svobody mají. klademe takový plat a důchody jednu každou kopu míšenskou za 50 k. a tak 262 k. 16 gr. 5 d. v taxe vynáší 13.113 k. 50 gr.⁸⁵⁾ Odhad celého chodovského zboží sečteme na 23.351 k. 6 gr. 5 d., obnos zajisté proti tržní ceně malý a ještě nejistý, když sama c. k. komisse uznává svobody toho lidu. Kupec Lamingen, šlechtic peněz chtivý a také ku svobodě Chodů necitelný, měl ovšem a také užil ve smlouvě sobě daného práva vyššího i nižšího nad novými poddanými zvýšením platů, zavedením svých krčem do každé vsi, připojením selských gruntů k poplužním dvorům již stávajícím, obmezením různých lovů selských a uložením roboty.

Prodej, jakož i uložení roboty účinkoval na chodské sedláky jako nenačalý úder hromu. Úžas, hněv, zlost i litost zklamaných nadějí je, potomky českých hraničářů, kteří se Švamberky o své svobody se vítězně rvali plných 50let, oslnil jenom na chvílku. Rozvaha diktovala jim prospěšné a nabízené spojení někdejších nenáviděných pánů svých měšťanů domažlických a okolní šlechty, zejména rodiny Koců z Dobrše, kteří všickni v Lamingenovi spatřovali svého nepřítele. Domažlickým se usadil při samém srdci, v chodském hradě, a podepřen císařskou milostí usiloval nemálo napřed o jejich práva, dávaje na jevo špatně krytý zálsk na zbytky obecního jmění. Za nástroj proti sousedům sloužiti mu měli patres sv. Augustina. Vysvítá tak ze žaloby magistrátu domažlického knězi Janu Flaviovi z Čenkova, krajskému arcipryštu a prelátu města Týna Horšova ze dne 13. května 1631.

Nepochybujem, nežli že toho dobrou vědomost mají ráčíte, kterak JMt pan Wolf Vilím z Lamingu odňavše při tomto čase minulém sv. Jiří p. děkanovi našemu Klenečskou faru, kterou sobě k přísluhování služeb Božích puštěnou měl, ji jest bratřím řádu

⁸⁵⁾ Z rukopisu p. děkana Hájka v museu města Domažlic.

sv. Augustina kláštera Matky Boží u nás v městě Damažlicích zanechati ráčil. Docházejí pak nás toho jisté zprávy, kterak by dáleji JMt. p. z Lamingu o to snažně usilovati a při JMtiCské ve Vidni posavad sollicitovati nepřestával. aby také faru u nás v městě D. kostela Matky Boží na předněstí i to celé záduší pod správu a kollaturu naší dědičné příslušející dostali a týmž bratřím řádu sv. Augustina k přisluhování připojiti chtíti ráčil, z čehož by následovalo, že by netoliko všeckna ornamenta kostelní, ale i užitky neb platy vycházející — jakž i v té příčině od JMti p. z Lamingu k nám psaní prošlo — jinam přenesený a obrácený býti musily. v kteréžto příčině nám jakožto předním kollatorům i jiným okolním pánům sousedům a poddaným jich k těmž záduším přináležejících nemohlo by nežli na veliké ublížení býti, kdyžby takovým usilováním dotčená fara a záduší od nás odcizena a někam jinam proti starobylému a od mnoha množství let přes pamět lidskou trvajícimu dědičnému užívání a possessi, což také nikterakz se státi nemůže, připojena býti měla. I poněvadž JMt p. hrabě jako Vaše Milost podobně panem kollatorem zůstávati ráčí⁸⁶⁾ a JMti p. hraběte poddaní k těmž záduším přináleží, Vaši Mt za to služebně žádáme jakožto předního pana inspektora a patrona našeho, pokudž by JMt p. z Lamingu anebo fratres téhož řádu sv. Augustina něco dále tentírovati a při JMti knížeci p. kardinálovi vyhledávati a užiti chtěli, zvláště že nynější p. pater při panu převoru zůstávající před jedním spolu z prostředka našeho na tom se ohlásil, že jak dotčenou faru tak i náš hořejší kostel dostali mají a o to pilně sollicitují, že se Vaše Mt za nás psaní k JMti knížeci, aby takovému neslušnému předsevzetí povolovati neráčil, nýbrž my při starobylém, dědičném užívání, possessi — nedovolujíc svrchu oznámenou faru dáti vytrhnouti — zůstavení a zanechání býti mohli, laskavě přimluvíti a přičiniti se našim laskavým pánem a patronem zůstávati ráčíte, čehož my se Vaši Mti všelijakým volným a libezným přátelstvím odměniti a služby naše každého času prokazovati chceme.⁸⁷⁾

Všerubská vrchnost bratři Jan Václav († 1652), Maxmilian Jiří († 1656), František Rudolf († 1650) Kocové z Dobrše podobným způsobem hájili své podací právo k památnému kostelíčku sv. Václava v Zdemilech či na Brůdku, na něž si Lamingen jakožto pán na Chodech nároky kladl. Jan Václav Kocz slouže v činné službě císařské v hodnosti podplukovníka, Chodům nabídl peněžitou pomoc a na bratrech dosáhl, že své úředníky za rádce jim posílali. Ze Všerub přímo r. 1633 20./8. adresována zpráva „na Jeho Velebnost Císař. skrze Chodovské vesnice, jaké p. z Lamingu v své moci má a jak by osvobozeny býti mohly.“ Z odpovědi citíme, že Kocové Lamingena za dobrého souseda považovali nemohli; neboť císař (1633 26./10.) nařizuje, aby král. komora si vyžádala 1. lomikarskou specifikaci meliorací na Chodsku, 2. uvedla platy (die Reitungen), jež z nich pán k berni odvádí, 3. a oznamuje Kocům prostřednictvím samého Lamingena, že se mají „do-

⁸⁶⁾ Tehdejší arcikněží těšili se rozsáhlé jurisdikci, majíce plnou moc od arcibiskupa, jenž považován za spolupatrona každého kostela; hrabě = Trautmannsdorf na Týně. — ⁸⁷⁾ Orig. v arch. arcibiskupském recept. ai. 1631.

hodnouti, jak by se chodovské vesnice lépe zužitkovaly a v nich hospodářství zařídilo, k čemuž nutno vesnice i lesy prohlédnouti.“⁸⁹⁾ Minění pražské appellatione v této záležitosti urguje panovník roku 1634 18./3.⁹⁰⁾ Weisl vypráví, že chodské nároky zastával poctivý advokát Arnold Adlinger, jenž v právním pamětním spise dokázal, že Chodové rebellie se nesúčastnili a kdyby, že na zponevěře vinu by nesli Domažličti jako žtotehdejší jejich představení. Se spisem vyšli do Vidně chodští zvolenci. Lamingen však je předstihl žalobou, v níž si stěžoval, jak sedláci se roti, císařskými rozkazy opovrhují, k sousedním vrchnostem na porady běhají. Proto také poslanci ve Vidni bez okolků zavřeni. Adlingerovi vzato právo advokatury ve všech dědičných zemích rakouských, páni Kocové dostali přísný zákaz a domažlický magistrát nařízení, aby Lamingenové pobytu v chodském hradě nezbraňovali, ale jemu týž do plného držení i se všemi tam uloženými akty a listinami odevzdali. Chodové mají dva dny v témdni robotovati, vrchnostenské pivo odebirati, v lesích nehoniti a pušky své i jinou zbraň s chodským praporem pánu hned vydati. Za komisaře nad císařským rozkazem ustanoven známý Heřman hrabě Černín z Chudenic, jenž 8. června 1634 prodléval s jinými v Domažlicích, ponecháváje Janu Jarolímovi z Hartenfeldu založení nového registříku příjmu všech chodovských vesnic.⁹⁰⁾

Vilém Lamingen tudíž zvítězil — však naposled. Následujícího r. 1635, 26. září zastihla ho smrt; i pochován jest v Újezdě Chodovém. Pověst vypráví, že umřel na honě. S manželkou Barborou z Mörsperku a Pefurtu (cop. 1627. 12. dubna) měl děti: Markétu (cop. 1662. 18. února za Jindřicha Bedřicha hraběte z Guttensteina, umřela v Praze u sv. Tomáše 1694. 25. srpna), Wolfa Bedřicha (nar. v Chodovém Újezdě 1629 6. května, stal se 1663 kanovníkem v Solnohradě a Řežně, † 1675), Wolfa Ferdinanda (* 1631 1. ledna v Chod. Újezdě, 1666 c. k. rytmistr, žil ještě r. 1675), Annu Marii († v mládí), Wolfa Maxmilian (* 1634 20. listopadu v Chod. Újezdě), kteří při smrti otcově všickni byli nezletilí. Hospodaření se ujala jménem sirot paní Barbora, žena vlídná a dobrosrdečná. Aspoň nenacházíme, že by si Chodové na ni stěžovali; vůbec za její vlády po plných 17. let se ani neozvali. Mezi tím přežili těžkou návštěvu Švédů, kteří jmenovitě r. 1639 pod „Panýrem“ kraji nemalý ranzion (Domažlickým 3000 zl. r.) uložili. V lednu 1641 kolem Klenčí a Týna daly se časté srážky vojska z obojí strany.⁹¹⁾ Že císařská vojska nejednou zde přezimovala, patrno z dějin města Domažlic. Jako jinde i v chodském zákoutí doléhala na ubohý selský rod všecka nevýslovná svízeť tricetileté války, v níž zhuben lid i jeho statek. Český národ šel svou cestou křížovou, umíral nevinně, za hříchy lidem nespáchané a s ním ovšem i Chodové, kteří vojenským svévolníkům obojí strany od Bavor stáli první na ráně. Domažlické matriky vysvědčují, že na př. v r. 1640—45 na celé osadě křtil kněz 23—21—35—30—24

⁸⁹⁾ Z výtahů dražinovských opsal děkan Hájek. Viz Museum domažlické.

⁹⁰⁾ L. c.

⁹¹⁾ Zápisky děkana Hájka. — ⁹¹⁾ Zámecký archiv Zbirovský Kopial 1639—1641, str. 76.

až 29 dětí. Námi již uvedený soupis Chodů z r. 1652—53 se záznamy matričními souhlasí. Klenčí Švédy vypáleno, Dražinov rozvalen, Chodov počítal sotva několik bídnych chat. Chodové divočili v lesích. Poměrně nejlépe vedlo se Pocinovickým. O ostatních vesnicích scházejí zprávy. Sotva se všeobecná větrice válečná ukonejšila mírem vestfálským (r. 1648), nastala jiná Chodům. V té době nejspíše umřela paní Barbora a dědic oteckých statků Maximilian Lamingen se správcem Melchiorem z Aschenbachu začal na poddané dokračovati. Zachovalé památky listinné uvádějí při roce 1652 7. ledna a 25. října stížnost Chodů a královských vesnic (bývalých) kolem sv. Kříže proti vrchnosti.⁹²⁾ Hlavně druhá ve formě petice k císaři dovolává se spravedlnosti u král. appelačního soudu v rozepři blíže neznámé. Šlo asi Chodům o zásadní uznání někdejších privilegií, jímž se těšili (jak udávají) přes 608 let, jakž „spisovatel Hystorie Hájek (z Libočan) přiznává při roce 1048 na str. 118.“ Petice odbyta císařskou resolucí 1652 4. listopadu.⁹³⁾ Zbytek dražinovského výtahu od 1653 25. srpna mluví, nač se sedláci kromě kroniky Hájkovy a vlastní privilegia ještě bezpečili: „Výkaz Vendelína Benedikta z Wildenu, že Jeho Velebnost císařská Ferdinand II. v r. 1623 v Klenčí skrz knížeci Milost z Lobkovic⁹⁴⁾ co nejvyššího kancléře na nejponiženější prosbu chodovských sedláků, čímž by jim jejich výhrady potvrzené býti mohly, jim za odpověď vzdělil, aby do Prahy přišli a takové potvrzení žádali.⁹⁵⁾ Za ty snahy jim správce Aschenbach hrubě vynadal, podav na dotaz zprávu, že Chodové jsou od jakživa buřiči (semper rebellantes). Zřejmo tak z dopisu utištěných na císaře z r. 1654 7. července.⁹⁶⁾ Královský prokurátor Jan Gräff z Gräffenburka (1645—52) podporoval sedláky vřele, sepsav zprávu „kterak skrze prodání chodovských vesnic a jejich příslušenství stala se škoda král. fisku.“⁹⁷⁾ Opis zaslán císaři r. 1657 14. září a opět 5. listopadu téhož roku, kdy v době, kdy Gräff už neúradoval, ale Krištof Norbert Knaut z Fahnenschwunku. Královská komora odpověděla, že se tím jen „právo mešká“, krátce že to není pravda (1657 15. listopadu).⁹⁸⁾ Ferdinand III., panovník spravedlivý, nařídil vyšetřování, zapověděl správci Aschenbachovi, aby sedláky rebelly nejmenoval, ale mírně s nimi nakládal, dokud komisse zvlášť k tomu sestavená záležitosti chodských neprozkoumá. Svitila Chodům hvězdička na svobodu, leč — zhasla smrtí dobrého krále roku 1657 2. dubna. Proto také královská komora radila dvorní komoře k odmítnutí selské petice, což se i stalo s přídatkem, že Lamingen má Aschenbacha propustiti.

Regent Aschenbach proslul neblaze germanisováním kraje, přiváděje sem do vesnic německé osadníky, aby válkami prořídle Chody prostřednictvím takových kolonií snáze ovládal. Jinak se chváli jako dobrý hospodář, jenž vrchnosti zvýšil důchody, dal kopati pece a hutě pro sdělání železné rudy, stavěti hamry v mí-

⁹²⁾ Hájek l. c. — ⁹³⁾ Děkan Hájek l. c. Dodatečně: Vilém Lamingen měl svatbu s paní Barborou ve Štýrském Hradci 1627 12./4. K veselí pozván i císař Ferdinand, jenž poslal za sebe nevěstě dary nejmenované. C. k. archiv dvorní komory Familien Akten, sdělil p. Aug. z Doerrů na Smilkově.

⁹⁴⁾ Zdeněk Vojtěch. — ⁹⁵⁾ ⁹⁶⁾ ⁹⁷⁾ ⁹⁸⁾ poznámky děkana Hájka.

stech pustých, ale pro osady vhodných na někdejší „Království“. Za něho (a některé za Lomikara II.) povstaly osady: Pec (něm. Hochofen), Schneiderwerk, hamr trhanovský a postřekovské podhamří. Kdyby však přílišným nadržováním novým kolonistům nebyl dráždil Chody, možno že při všeobecné zmalátnělosti tehdejšího selského stavu mohl panstvu i Chodům ušetřit další nepokoje. Domažličti, ač se ho báli, znamenitě naň nevražili, poněvadž jim boursal farní, městskému obchodu prospěšnou předměstskou osadu chodskou. Poslyšme, jak si týnskému děkanovi Janu Engelbertovi z Pěšina stěžují (1652, 31./5.):⁹⁹⁾

Důstojně velebný a urozený pane, nám v dobrém laskavě přivětivý! VMti služby naše povolně vřed vzkazující na P. Bohu všemohoucím zdraví a v něm jiné všecko nejlepší dobré upřímně vinšujeme. Majíce sobě od JkMti . . . p. kardinála z Harrachu na supplikování p. regenta svatokřížského v příčině odnětí od chrámu Páně zdejšího na předměstí založení Zvěstování blahosl. P. Marie dvou vesnic chodovských Drazenova a Oujezda VMti pod datum 13. Maji přítomného léta prošlo milostivé poručení skrze dvojctihodného p. děkana vašeho k rukám kommunicované . . . , z něho jsme netoliko s dostatkem vyrozuměli, ale také dle povinností našich naproti tomu pro další VMti informaci tuto naši pravdivou zprávu učiniti jsme za dobré uznali 1°. Jest tomu sice tak, že netoliko tyto dvě jmenované vesnice chodovské Drazenov a Oujezd, ale také jinší panství sv. Křížskému příslušející vesnice jako ves Kýchov, Medákovo, Tlumáčovo a Stráž, podobně i naše obecní vesnice Špaňovo, Petrovice a Bořice, item p. hraběte . . . z Trautmansdorfu dvě vsi Velké a Malé Luženice k témuž záduší a chrámu Páně u nás na Předměstí . . . od předků našich od některého sta let a nad všelikou pamět lidskou podobným úmyslem obrácené a fundirované jsou, pročez 2°. JMtkrál . . . (listina poškozena) contestací činiti ráčí, aby takové od starodávna založené a pobožným míněním nadané a vzdělané fundací při jednom každém chrámu Páně a záduší ve svém esse a podstatě zůstávající se rozmnožovaly, nad tím aby milostivá a ochranná ruka držána byla a ne aby se taková pobožná nadání měla separirovati, ztenčovati a zmenšovati, obzvláště pak někam jinam obracet i a připojovati pro těžké z toho před Bohem zodpovídání; jelikož pak 3°. kdyby tato žádost pana regenta Asche(nbacha) měla svůj neslušný průchod míti, bylo by nám všem i jiným p. collatorům k nemalému zlému praějudiciu a musela by tato konfusí z toho následovati, tak že my jakožto přední collatores mohli bychom také, aby od téhož chrámu Páně naše obecní vesnice k velkému farnímu chrámu Páně mohly obráceny býti, toho vyhledávati.¹⁰⁰⁾ Podobně i . . . pan hrabě z Trautmannsdorfu neopominul by své vesnice dvě Velké a Malé Luženice tím příkladem odniti a k svým kostelům jiným připojiti; tak že by touto neslušnou žádostí p. regenta ten chrám Páně nemálo ztenčen k zloupení přišel a takové fundací musilo by minouti. Nad to pak nade všecko majíce i my jiné vesnice totiž Milaveč do Třebnice jeho vysoce hraběcí Mti

⁹⁹⁾ Arcib. archiv. v Praze, fasc. VIII. reg. originál.

¹⁰⁰⁾ To se kolem r. 1680 také skutečně stalo.

z Trautmannsdorfu náležející, kteráž tam na cizí panství platy (zádušní) odvozovati musí, zdaž by nám neslušelo toho tak dobře jako panu regentovi užiti k dobrému a užitečnému chrámu Páně našeho obrátiti; nebo 4°. z těch všech vesnic k témuž chrámu Páně fundírovaných panu děkanovi našemu ročního platu za jeho snažnou práci nic více nevychází nežli 45 zl. 21 kr. 2 penízky . . . a kdyby se mu ty dvě největší vesnice vzaly, v tom by se mu krivda činila, ač nebylo nikdá žádné stížnosti do jeho osoby slyšeti, jsouce p. děkan tomu veskému lidu milý. 5°. Přichází nám to poněkud s podivením, že dotčený regent dokládá, jakoby pro potřebnost fary Klenečské (tak činil a že) se tam kněz, jakžby naň náleželo, poctivě vychovati nemohl, čemuž místo dáti možné není, leda by snad něco, což k té fare přináleží, vrchnost k svému užitku obracela, jsouce my toho vskutku povědomi, že netoliko předešle praedikanti se tam vychovávatí mohli, ale i potom katoličtí kněží své náležité opatření měli jako kněz Matouš Longolius, který potom k nám do Domažlic za děkana se dostal, tam sobě nemálo nashromáždil. Proč by tedy i tento náležitého vyživení miti nemohl? Sněmovní snešení také patrně ukazují, kde se takoví podobní nedostatkové při které fare nacházejí, že vrchnost má a jest povinna ze svých užitků nápomocna býti a ne jednomu kostelu odniti a druhému chtíti přivtělití, k čemuž i toto přistupuje, že 6°. všickni poddani a jejich vystavení starší a kostelníci¹⁰¹⁾ k témuž chrámu Páně náležející toho brání a zastupují, jakž jejich supplikací, kterouž tuto pro vyrozumění přikládáme, toho dotvrzuje, tomu jakkoli sprostní lidé rozumějice, kdyby 7°. to se státi mělo, nevycházejice z těch všech vesnic — mimo nadepsaný roční plat p. děkana — úroku ročního nic více nežli něco přes 6 kop miš. a dosti na mále ospů, z čehož by se na chrám Páně nakládati muselo, kdyby pak i tyto největší vesnice odňaty byly, tehdy by ten chrám tou příčinou k ruině a spuštění přiveden býti musil. 8°. I toho doložiti musím, že jsme v tom zpravení . . . , že by po připojení ku klencký fare na ty dvě vesnice regent na ně po půl str. žita, půl str. ječmene a půl str. ovsu uložití chtěl, musíme tedy z vlastních jeho slov v supplikaci doložených užívati, že by se také vidělo za slušné a jako velice potřebné, aby i při jiných vesnicích chodovských JMti pána svého to tak pro čest a slávu Boží nařídil, aby také potomně k chrámu Páně zdejšímu Zvěstování P. Marie tolik povinni byli odvozovati. Ale jak přední věc nemůže svého místa miti, tak i druhá nebude moci následovati. Naposledy k zavírce, poněvadž tomu tak a nejináče vlastně jest, že týž chrám Boží na gruntech a půdě naší obecní na předměstí ležící od některého sta let a nad paměť lidstva těmi fundacemi opatřen ano i od Svatosti papežské indulgentiemi obdařen jest, aby se nyní skrze p. regenta svatokřížského — o čez se žádný jak živ jako on nyní nepokoušel — mělo něco separírovati, odnímati, jinému chrámu Páně přivtělovati, což proti všemu sněmovnímu snešení, duchovním i světským pánům vysoce čelí a z toho by se P. Bohu těžce odpovídati muselo, VMt za to setrně a uctivě žádáme, že

¹⁰¹⁾ Tak sluli tenkrátě správci záduší kostelního.

považice těchto všech nadepsaných slušných a spravedlivých příčin a circumstantií při p. kardinálovi vedle gruntovní zprávy vzácnou přimluvu svou, aby k takové neslušné žádosti folkováno nebylo. učiniti a toho hájili ráčíte, čeloz my VMli každého času dle povinnosti našich službami našimi poslušnými i jinak líbezně a příjemně odměniti se neopomineme.

„Gruntovní“ zpráva Pěšinova (z Karlových Varů dne 7. června 1652) stavi se zcela k názorům měšťanů domažlických. Arciděkan praví, že vesnice Oujezd a Dražinov počítati dlužno k nejzalidněnějším v tomto okrsku. Čítají obě 56 usedlíků, kterýchž práni zůstati při starožitné chodské faře, kdež předkové jejich odpočívají, má míti více váhy než choutky jediného hejtmana, jenž sice dnes vládne, ale zítra, nevím, kam odejiti může. Klenečský farář lileď k jeho práci má dostatečně příjmů: 40 měric žita, tolikéž ječmene a ovsa, krásné louky, z nichž sklízí 30 vozů sena (mimo otavu), polí až dost. Domažličti že piší pravdu: v Klenči na faře někdy celé rodiny praedikantů dobré živobyčí braly, nad to jediný kněz. Má-li regent klenečského faráře tolik rád, ať osadí spustlé vesnice a nedovoluje úředníkům i oblíbencům ze vsí orati pole pustých živností bez odvádění desátku kněžského, čímž ho ročně o 20 měric obili připravuje. Předměstský lidem milovaný kostel by zhynul, jako zase málo placený městský děkan ujmu trpěl na sustentaci, poněvadž by mu ubylo 8 kop gr., které mu platí Dražinovští a Oujezdečti mimo obvyklý posnopný desátek. Pěšin žádá, aby arcibiskup jeho resignaci na vikariátní úřad i proti vůli hraběte Trauttmannsdorfa přijal: není zdrav, jinověrci na traktu ho trápí a teď ten regent „pardonuje krkavce a souží holubice.“¹⁰²⁾ K oddělení Dražinova i Oujezda přece došlo. Nejspíše r. 1667, poněvadž v témž roce domažlický děkan dle staré smlouvy z roku 1629 4./1. při konsistoři marně usiloval, aby v náhradu za nově stenčené intrady (= příjmy) postoupena byla jemu osada lšínská.¹⁰³⁾

Po Aschenbachovi převzal správu statků nyní již plnoletý Maxmilian Lamingen, „pán na Bělé, Koutech, Klenči, Ryzmberce (kpl. od Jířika z Chudenic 1676), Eisendorfě, Zahořanech, Všerubech (kpl. od Václava Alberta Koce z Dobrše roku 1692) a na Chodech.“¹⁰⁴⁾ Z přízně císařské stal se Lamingen nejprve hejtnem kraje Plzenského, potom spolu místodržitelem v Čechách. Roku 1674 vstoupil v manželství s Kateřinou Polyxenou Popelovnou z Lobkovic.¹⁰⁵⁾ Děti: Marie Barbora (* v Trhanově 1677 17./8., † ve Vídni, pohřbena u augustiniánů 1720 16./9., manželka Jana Václava Hroznaty hraběte Gutensteina † 1716 4./3.); Wolf Jan Antonín (* 1682 22./2. v Praze, křtěn u sv. Tomáše, umřel v mládí); M. Anna Cecilie (* v Praze 1686 18./1., od roku 1701

¹⁰²⁾ Arcibisk. archiv. L. c.; orig. latinský...: „dat veniam corvis, vexat censura columbas.“ Vysvědčení to tehdejšími pány Francům velmi podobné.

¹⁰³⁾ Orig. v arch. arcib. L. c. — ¹⁰⁴⁾ Rýzmbek, Kouty a Zahořany tvořilo kdysi jedno panství.

¹⁰⁵⁾ Svateb. smlouvy 1674 11./8.; paní † 1709 5./2. a pohřbena jest dle matriky u sv. Vít v klášteře kapucinském na Hradčanech. Za některá genealogická data o rodu Lamingenovském děkuji J. Exc. vys. uroz. p. Janu V. hraběti Dobřenskému na Chotěboři.

21./6., manželka Josefa Františka hraběte Vrbny z Bruntálu, † 1740 15./10., pohřbena při matce.

Weisl vypráví o novém pánu, že mnoho studoval, byl náuž podnikavý a bystrý právník.¹⁰⁶⁾ Hospodářství rozuměl dobře, peníze miloval, přál německým kolonistům a nenáviděl — Chody, kteří otci jeho říkali „starý čert“ a mladému „ďábel“. Ve všem počínání Lomikara II. jeví se neústupná vypočítavost, lakota, necitelnost až na tyranství se stupňující: bylť on jedním z tak zvané historické české šlechty, jež nenávidíc český lid i jazyk, trpí na svém statku český živel jen proto, že musí. V tehdejších dobách, kdy mezi urozenci ujímala se v konversaci francouzština proti němčině, kdy kde kdo pro časný zisk zapíral, že je Čechem, což hlavně na šlechtě, ale také na měšťanstvu se pozorovalo, nemůžeme se internacionálně vychovanému šlechtici ani diviti, že utiskoval český lid chodský i opovrhoval jím, jenž ve chvílích zdánlivého vymírání národa hlásil se o svobody ze šťastnějších dob slavných někdy králů tohoto království. V očích pyšného Lomikara každé počínání Chodů rostlo na vzpouru a rebellii, již nutno u kořene zaraziti. Dle toho se svými českými poddanými zacházel. Měl pro ně hned na začátku nemalou mrzutost, královský pan fiscus (či fiškal) Kristof Norbert Knaut, patrně z cizího návodu, lpěl na přesvědčení, že tržní smlouva z roku 1630 pode jménem Chodů minila jen vesnice a nikoli veliké, krásné lesy „na Království“, které Lomikar o překot kácel, aby mohl ve příhodných polohách zakládati nové osady, ovšem německé. Proteslace pana z Knautu uložena v dopise ze dne 7. ledna 1659¹⁰⁷⁾ a opětována potom několikrát (roku 1662 30./6., 24./11.). Chodové vyžádavše si výtah ze zemských desk, již roku 1653 zaslali novou prosbu na Jeho Velebnost císaře, čímž by jejich pohledávaná věc někdy k nějakému konci přijíti mohla (r. 1661 23./9.) a „nejponiženější žádost celé chodské obce na král, českou komoru o nejmilostivější pomoc ve příčině zadaných obtížností“ (1663 12./3.). Pan z Knautu žáloval Lomikara, že bezprávně porazil 500 kmenů dříví (1662 24./11.). Chodové udali, že pán hraničné lesy úmyslně vybíjí. Naproti tomu Lamingen ukazoval na znění tržní smlouvy a usiloval o posláni nové komise „aby shlédla, jak lid jeho na vsích chodovských je od soldatesky schudlý.“¹⁰⁸⁾ Spor přišel na zemský sněm. Dle přání Leopolda I. usneseno (r. 1662), „že komise má prohlédnouti lesy Rysenberské a na hranicích pfalczkých, kdež se po odprodání Chodů lesové mnoho mejtili a zplanili.“¹⁰⁹⁾ Dle toho dáno žalobcům za pravdu; ale o chodovských svobodách se vůbec ani nemluvílo. Sedláci zanesli své krivdy do Vídně. Mnoho jim dle jejich zdání zatlačiti měl rozkaz páně na větší platy a roboty. Komise sněmovní sice pozemky obešla, než pán od pána nikdy nebude — Lomikar dělal dále, co se mu zdálo. Zavřel několik hlavnějších Chodů, aby se stížností u komise osobně nepředstoupili. Potom ovšem je pustil, a na domluvné psaní české komory, již si Chodští stěžovali (1663 4./1.), odpověděl malichernými výmluvami.¹¹⁰⁾

¹⁰⁶⁾ Max... ein wohlstudierter, unternehmender Mann und scharfsinniger Jurist. — ¹⁰⁷⁾ Seznam děk. Hájka. — ¹⁰⁸⁾ Dle rukopisu děk. Hájka. — ¹⁰⁹⁾ Viz České sněmy. — ¹¹⁰⁾ Hájek L. c.

Weisl vypravuje, že jakýsi Šebor a Rubinus popouzel chodské poddané ku pravidelné vzpouře (1663), že i něco vrchnosti tenkrát Chodové provedli, leč s jistotou nic neuvádí. Roku 1664 20./3. píší císaři o konečnou sentenci „c. k. výhrad a svobod chodovských“ a když rozsudek nepřicházel, vypravili ze svého středu Jiříka Tábora a Jana Jousínka do Vídně o potvrzení privilegií. Poslové nesoucí peníze k tomu potřebné, nejspíše k císaři připuštění nebyli, poněvadž zachovala se jejich písemná prosba o řečenou milost spolu s ohlášením (1665 29./7.), aby císař pánům místovladařům nařídil jmenování několika komisařů té celé rozepře. V tom jim bylo vyhověno, poněvadž nabídli, že se obnosem 60.000 zl. k ruce královské komory chtějí vyplatiti. Aspoň již 8. srpna 1665 žádá císař od této nějaká vysvětlení, a Chodové sami 2. října t. r. urgují zemské gubernio o urychlení výnosu. Na to 31. prosince t. r. následuje „císařské psaní, že mezi pánem z Lamingenů a chodovskými sedláky má býti ustanovena komisse, by oni sedláci napotom u něho, pana z Lamingů, jistotu a pravdu představují a podporují, v potvrzené právní knize zůstatí mohli.“¹¹¹⁾ Poslední psaní císařské z r. 1668 24./3. obsahuje „Vejpis urovnání mezi panem z Lamingů a Chodskými zhotoveného. Jeho Velebnost císař poroučí pánům t. j. z Lamingenů, oběma bratřím, aby oni ty přenechané za hradby proti Falcku sahající lesy užívali tak, ne aby se snad hranice kazily a otvíraly; též aby chodovské sedláky v robotě a kontribuci nepřetahovali.“ Pro sedláky vyrovnání vyznělo: „Chodové se jednou pro vždycky odmršťují a mají dle povinnosti své vrchnosti jakožto nyní již dědičným človecenstvím zavázání poddaní náležitě poslušni býti; známá privilegia jejich jsou zrušena (nic neplatí) a jim poddaným pod neuvarovatelným těžkým trestem se tímto nařizuje perpetuum silentium (věčné mlčení = klidné chování).“¹¹²⁾

Z nepatrných úryvků listinných té doby charakteristickým zůstane napomenutí královské české komory strýci Lamingena II. Wolfu Bedřichu, kanovníku solnohradskému, aby odpomohl dlouhé minci mezi Chody (1661 22./1.). Co jest to „dlouhá mince“? Žid Jakub Basevi ve spolku s knížetem Karlem z Lichtensteina, Albrechtem z Waldsteina, generalissimem a knížetem fridlandským, Pavlem Michnou z Vacínova a hollandským kupcem Janem de Witte a j. utvořili zvláštní konsortium na dělání peněz. Družstvu tomu dekretem 8./1. 1622 pronajaty mincovny v Čechách, na Moravě a Rakousích (dolejších) za nájemné 6 millionů zlatých. Výsledek byl pro stát takový, že po uplynutí roční lhůty nemohlo se pomýšletí na prodloužení smlouvy nájemné; neboť kde nové peníze obíhaly, tam byl lid všudy přiveden do bíd. Jakým způsobem stát i lid byl okrádán, seznáme z toho, že Basevimu, jemuž bylo svěřeno dodávání stříbra do mincoven, placeno za 1 hřivnu stříbra 25 zl. rýnských, jiným dodavatelům však pouze 22 zl. r. a mince

¹¹¹⁾ Dle děkana Hájka. — ¹¹²⁾ Weisl: „Die Choden sind ein für allemal abgewiesen und sie an von Lamingen deren Obrigkeit zu Leistung derselben gebührenden Gehorsamkeit und Schuldigkeit als nunmehr ihre erbleibigen Unterthanen gemelte ihre Privilegien annulliert ihnen Unterthanen diessfalls perpetuum silentium bei unausbleiblicher schwerer Strafe hiefür aufgelegt.“

sama vycházela přešpatná, poněvadž obsahovala více mědi než stříbra. Pro špatné zrno stala se za hranicemi nebernou, doma udržována jsouc až do rozplynutí v oběhu jen z přinucení. Konečně nezbylo státu, než prohlásiti úpadek (calada) pro tuto minci (patent dttto 14./12. 1623), která vyměňována byla za dobrou tak, že za stříbrný dvouzlatník mince „dlouhé či černé“ (dříve 2 zl. 30 kr.) placeno státem pouze 20 kr. a za stříbrný zlatník dáváno 10 kr. Takovým bankrotem ochuzeni zejména Češi, tisíce rodin ožebračeno, kdo v přechodní té době něco koupil, musil platiti novou mincí, kterou si musel opatřiti s ohromnou ztrátou za minci starou, kdo však prodej dříve uzavřel, nemohl očekávati výplatu než v minci dlouhé, tou dobou zase skorem již bezcenné. Švindléri i po státním krachu ještě dlouhou dobu donášeli načernalé a bezcenné plíšky do lesních krajů, kde jimi šidili prostý lid. Což se stalo i u nás. Či byla by to bidácká malversace panská na dotlučení jakéhos takéhos blahobytu chodského lidu? Vždyť v dlouhé minci půjčoval, jak jsme slyšeli Vilím Lomikar i — císaři! Dost podivno, že napomenutí není diktováno Lomikarovi, ale knězi. Nejspíše, aby jakožto spoluzápisný držitel Chodů bratra navedl k mírnosti.¹¹³⁾

Po novém nezdaru zavládlo na Chodsku po několik let ponuré ticho. V něm Maxmilian Lamingen sblížil se s měšťany domažlickými. Hospodářské podniky zvaly ho častěji z Újezda Chodova, kdež dosud v létě sídlil, na Domažlicko v užším slova smyslu. Hrad chodský v městě na stavbě hrozil spadnutím — pán Chodska neměl svého chodského zámku a noclehu v něm. I smluvil se s magistrátem. Obdržev od Domažlických Babylonské a při městu jiné dva rybníky, Černý rybník a Parezov za chodský hrad, vystavěl si roku 1676 a 1677 při rybníce pod vesnicí Chodovem na místě řečeném Trhanov panské stavení, jež nařídil nazývati „Nový zámek“ či Chodenschlosz.

Na chodské půdě stál nový chodský zámeček, obyčejná to, zvenčí neveliká, ale uvnitř pohodlně zařízená budova barokového slohu. Trhanovem nazýval se původně mlýn chodský, u něhož časem povstal poplužní dvorec. Na něm vystřídal se různí majitelové, od roku 1617 náležel městu, po r. 1621 Lamingenům. I hamr od nedávna zde stál. Se zámek Trhanov narostl na ves. Nového sídla nedočkali se kanovníci Lomikar; neboť odešel ze světa roku 1675 16./4., založiv i nadacemi opatřiv novou faru Červené Drevo (Rothenbaum). Zdálo se, že trhanovský pán po smrti bratrově zašel na vlídnější cestu. Ačkoli zvěděl, že Chodové od svých svobod i po posledním zákaze lehce ustoupiti nemíní a nové důkazy pro ně shledávají, přece zacházel s nimi opatrně, nechtěje, aby u dvora považován byl za vrchnost zlou jako Lažanští, Bredové,¹¹⁴⁾ Mansfeld, Klenau a Hartig. Báť se také, že se Chodové přidají ku všeobecnému selskému vzbouření, jež tenkrát na mnoha místech propukalo. Nebude od místa poukázati zde na obecný stav lidu selského. Za 30leté války hluboce pokleslo vzdělávání půdy někdy kvetoucího Českého království. Při blížení se vojska

¹¹³⁾ Děkan Hájek L. c. — ¹¹⁴⁾ O něm zpívali :

Ach běda, běda,	z bohatých sedláků	ach běda, běda !
koupil nás Breda,	nadělá žebráků,	

vždy utíkali sedláci (a někde i měšťáci) do lesů na hory, kde v ustrojených skrýších se ukrývali se svými stády a majetkem, dokud soldateska neodtáhla. Potom vyšli, aby nakvap pro nejnutnější výživu vzdělali několik kousků polí, aby spálené domy jakž takž upravili. Tím vzrůstal se nedostatek, rostla bída, mravy lidu zdivočely a také polí co rok více leželo ladem. Zarůstala travou a křovinami. Domácí dobytek buď voják vzal, buď nedostatkem hynul, jestliže jej hladovějící sedlák nebyl přinucen zabít. Zanikala vesnice za vesnicí a když konečně „milý P. Bůh to strašné zlo i velikou neřest — válku ukrotiti ráčil,“ jenom s velkými pracemi zpustošená pole se obdělávala, nebo v panský poplužní dvůr buď celá nebo v části (na př. Kýčov) byla proměněna. Zemské sněmy proto ulehčovaly hospodářům: Kdo dům si vystaví nebo pole v nově vzdělá, by od data toho sněmu (1650) prost byl všech poplatků na 3 léta. Sněmy vydávaly také na umenšení bíd, proti lichvě tak zvaná „moratoria“ (1650, 54, 58), kterými dlužník na jistý čas sprostoval se povinností věřitelům platit dluhy. Poměr poddaných sedláků vrchnostem před 30tiletou válkou zakládal se na určitých smlouvách, po ní jen na panské libovůli. Stav selský v poddanosti utužen tak, že podřízen byl soudní moci šlechty nebo nějaké korporace, že nebyl majitelem půdy, nýbrž vzdělával půdu cizí. Sedlák se stal osobně nesvobodným — až na malé výjimky — a jsa takoruka fundus instructus bez dovolení vrchnosti nesměl bydliště své trvale opustiti. I děti jeho podléhaly moci pánově. Chtěl-li sedlák přesídliti, musil si výhostní list i u pána i u úředníka panského draze vykoupiti a nový „na přijetí“ zase zaplatiti. Sběhy s gruntů chytali panští drábové a spoutané přiváděli zpět. Chtěl-li pán osaditi pustinu, dal tam zavést sedláka násilím, někdy — v poutech. Zemské sněmy v letech 1648—58 často se usnášely, aby sběhlí poddaní „pro sousedskou shodu“ svým vrchnostem navráceni byli, ač nejmilostivější vrchnosti se tím samy neřídily. Sedlák bez dovolení vrchnosti se ženiti, syna dáti na řemeslo nesměl, děti jeho musily 3 léta, chalupníkovy 2 léta nebo rok u vrchnosti zadarmo sloužiti. Nepodajná hlava poslána — za vojáka do roztrhání těla.

Vrchnost, toť nejvyšší soudce, policejní orgán, těla i majetku nejvyšší pán, jemuž lid zavázán byl pravým člověčenstvím (Leib-leb-unterthänigkeit). Rychtář více vrchnostenský než samostatný úředník vykonával jménem pánovým státní zákony a nižší moc policejní. Summou, vrchnosti užívaly své moci ke stálému rozmnožování platů a povinností, hleděly se z měšce robotníků obohatiti či z válečných pohrom brzo zotaviti. Jen některé vrchnosti měly cit pro sedláka a za štěstí si kladli rolníci, měli-li kněžského pána či nějakou duchovní komunitu, poněvadž vláda jejich snášela se snáze, bez kriklavých útiskův, ač i mezi laickými vrchnostmi nescházelo mírných, které ulevovali svým poddaným, aby rychle osadili své zpustlé statky. Sedlák musil odváděti nesčetné platy vládě i vrchnosti. Vládě platil daň pozemkovou, domovní a někdy i osobní (z hlavy = Kopfsteuer), válečnou mimořádní (tak řečenou extraordinaria), vrchnosti odváděl pode jménem úroku: peníze, vejce, kuřata, slepice, ovoce, obilí (řeč. ospy), velký a malý de-

sátek, pozůstalost, mýta, soukromá cla atd., čehož všeho bývalo nad slušnost, až i sněm (1648) vrchnostem na srdce kladl, aby braly jen dle spravedlivé míry. Poněvadž panstvo mělo mnoho pozemkův, aby nezůstávaly pro nepatrný počet obyvatelstva ležeti ladem, zvyšovány roboty nad veškeren cit i spravedlnost. Kdežto v XVI. století robotoval sedlák 10—20 dní ročně ruční a několik dní roboty jízdné (tažné), musil po r. 1648 robotovati 5—10krát více, obyčejně 2 dny v týdnu = 104 dni ročně; musil vrchnosti orati pole, voziti dříví, tříti a přisti len, rybníky čistiti, cesty spravovati, zvěř honiti, své obilí jen v panském mlýně mlíti, pivo nebo kořalku kupovati jen v nálevu panském. Vrchnosti žádaly mnohdykráte povozy 10—20 mil bezplatně, zvyšovaly všechny taxy při úředních jednáních, ba i státní daň žádaly vyšší než určena a tím kryly — daň vlastní. Jaký pán, takový krám — vydrídušství panských vrchních (regentů), správců, pojezdých, obročních, polesných, panských písařů dovršovalo ukrutné jeho, pod nímž český sedlák úpěl. Nevěřil, byv zklamán bezpočtukráte, nikomu, ani svému duchovnímu, poněvadž se mu zdálo, že kněz je panstvem nastrčen k utužení selské poroby. A farář, člověk obyčejně z městského lidu, stál v podobném otroctví k vrchnosti, poněvadž hmotně na ni závisel¹¹⁵⁾. Tenkrát (r. 1669) hnulo se citlivému úředníku panskému srdce k pravdivému výroku: „Každý ví, jak ubohý poddaný sužován. Vykoná-li český sedlák všechnu práci, kterou mu vrchnost uložila, podstoupí-li všechny kontribuce a těžké utiskování, snáší-li trpělivě mnohé ty křivdy, které se ho do'ýkají, plným právem zaslouží, aby byl započítán do počtu — mučedníků.“¹¹⁶⁾ Císař Leopold sám prohlásil: „Chci, aby se vládlo s veškerou mírností, aby poddaný spíše byl zachován než zkažen.“ Nikdo však na nápravu nepomýšlel a samy sněmy ujímaly se potlačovaného lidu jen slovně, poněvadž uvedená usnesení měly prováděti ony vrchnosti, proti nimž zněla, a vláda neznajíc stavu rolnického, pokládala feudální poměr sedláka k vrchnosti za přirozený, právní a nutný; a tak proti všem nesčetným útiskům stál sedlák bezmocný, bez ochrany právní. Tím, že většina půdy přešla do rukou šlechty tenkrát (1660—1680) zcela poněmčilé a také klášterů veskrze německy smýšlejících, množil se na venkově proletariát jako: muzikanti, komedianti, šlejiři, kejklíři, bubeníci, zpěváci, herci a běžné ženky všemožných odrůd, což všechno přituhovalo svízele sedlákovy tak, že osud jeho natočil se o nic lépe než osud starověkého otroka. — Proto se český sedlák vzbouřil r. 1680, ale nešťastně. Sto let přetrvalo, než okovy jeho částečně praskly.¹¹⁷⁾ Na Chodsku tenkrát se nezdvihli. Příčinu toho hledati dlužno v chytré politice Lomikarově. Pán zajisté nepřestával od roku 1662 požadovati na c. k. dvorní komoře nový odhad chodských gruntův, aby z nich nemusil platiti tolik daní a také aby mu přiměřeny byly lesy „na Království“ za Čerchovem, k nimž si činila právo česká komora a částečně město Domažlice. Mezi Chody užil listivě metody roz-

¹¹⁵⁾ Beckovského Kronika II. 419, 424. Wolf: Geschichtliche Bilder aus Öst. II. 17. Sborník 1888 str. 145.

¹¹⁶⁾ Wolf l. c. — ¹¹⁷⁾ R. 1775 aspoň z polovice vysvobodil Josef II. známým patentem stav selský. Za to jest a zůstane vždy miláčkem a patronem stavu rolnického.

„dělovací, slibiv, že čelnější vesnice povýší na města či tržní místa.“¹¹⁸⁾ Selský lid tím zmaten byv, choval se tiše, domnívaje se, že komisse, jež na odhad r. 1679 skutečně se dostavila, pracuje v zájmu vrácení jeho svobod. Zachoval se „Vejpis z rule JMCské aurzadu bernicznjho dle kommissi Revisitationis l. P. 1679 przi Panstwji Chodowých zámeků.“ Listina stává se důležitou pro poslední spor o privilegia, ukazující také znenáhlejší vývoj hospodářský v této krajině, jakož i jakýsi postup germanisace mezi Chody.

Městys Kleneč:

		Obdělává				Obdělává	
Dříve	Nyni (r. 1679)	poli	luk	Dříve	Nyni	poli	luk
¹¹⁹⁾ Ondřej Heyda	Jan Beer	60	4	Jiří Fořt	Mich. Mathias	24	3
Jan Ig. Sehr	Jan Jiří Leb	24	4	M. Hamerle	F. Hamerle	32	4
M. Svačina	Michal Svačina	36	4	J. Ssoser	Jiří Tedl	32	4
Dan. Jehlík	Jan Jehlík	29	3		Jiří Kyl	16	¹²¹⁾
Jiří Velil	Vávra	25	4	M. Kuneš	Bastl Seydl	24	2
	Tomáš Tomayr	30	4	J. Svačina	Vít Kepl	20	2
	Tomáš Šrámek	26	4	J. Jind. Haas	Abraham		
	Jiří Bitner	29	4		Hofmeister	114	4
Michal Hejda	Wolf Pinel	29	4				
Jan Brychta	Mates Hamerle	41	3	Chalupníci:			
Ondra Tuláček	Jak. Richter	30	3	J. Ulik	Jiří Hruška	15	1
Tom. Porazil	Mich. Porazil	37	4	B. Svačina	Tom. Tomar	16	2
	Martin Mottl	22	3	V. Tichý	Bartl. Frýd	18	2
Jan Harlas	Jan Benda	48	5	Bastlman	J. Sokol	17	1
Jilji Karban	—	22	2	Jiří Šlegl	M. Hruška	12	2
Jan Gangl	Jan Jehlík	40	4	Kašpar Tauer	Hans Tauer	8	1
	Bartoš Gangl	32	4		Kašpar Bernáč	20	2
	Bartoš Kostlivý	30	4 ¹²⁰⁾				
Matěj Hejna	Mates Ceyner	19	2				

Zahradníci: všickni na obci stojí, poli ani luk nemají. Vít Ulrich, Jakub Šindelář, Jan Porazil, Martin Kubíček, Michal Heyda, Pavel Schmidt, Martin Weltzel, Hans Snepf na Jiřika Hany. Celkem se v Klenči počítá 19⁷/₈ usedlíků, kteří draží 983 str. polí a mají pod 101 vůz sena. Stojí zde kostel založení sv. Martina.

Pocinovice: Sedláci: Jiří Kavka, Havel Mikuláš, Wolf Jehlík, J. Franěk, Matěj Marek, M. Franěk, Barta Strnad, M. Tůma, Jiří Hošek, J. Greyl, Jan Martinovic, Jan Sommer, Mar. Červenka, Míka Kubovic, J. Soukup, J. Kovář, J. Meinhart, Jiří Král, M. Kohout, M. Dušek, Jiří Šembera, J. Koubek, Mart. Suda, Matoušek Máček, Daniel Sezima, J. Čížek, Václav Jiříkovic, J. Bednář, J. Záveský, T. Nejedlý, Jak. Larva, J. Čejka, na Pavlově Greyla Jan Král a Jiří Kásek, Barta Sezima, J. Veselák, M. Štínek řeč. Juraz, J. Kostkuba, Mart. Mikuláš; chalupníci: Zelenka, Drolička, Schmidt, Švec, Vobický, Brandeis; zahradníci: Strnad, Švík, Teraz, Mehlein, Viktor, Jehlík, Čap, Havelka, Straka, Mrváč, Talyan nyní Němec. Celkem 24³/₈ usedlých, z nichž nejvíce polí oséval mlynář Mat. Marek 45 str. 3 v. sena, ostatní mezi 22—37 str., celkem 1228 str. polí.

Dražinov:

		Obdělává				Obdělává	
Dříve	Nyni	poli		Dříve	Nyni	poli	
Václav Lepšík	Jan Řihů	24			Matouš Koči	40	
	Matouš Hrubej	40		Ondřej Vondráš	Kašpar Vondráš	35	
	Matouš Vondráš	40			Matouš Havlík	27	
Mal. Vondráš	Mart. Vondráš	35		Anna Holubka	Mich. Boltzl	30	
Jan Podestat	Urban Podestat	40		„ Bernáčkova	Řeh. Herlík	35	
Pavel Holeček	Vondráš Sladký	33			Jiří Němec	30	
M. Řezáč	Ondřej Řezáč	27					
J. Vlášek	J. Wehrtag	37					
	(či Vrták ?)						

¹¹⁸⁾ Ač výsady potvrzeny Klenči až r. 1690, přece úřední listina v archivu zemském (Katastr. II.) z r. 1679 nazývá Klenč městyssem. — ¹¹⁹⁾ Číslice značí u polí strychy, u luk, pod kolik vozů sena (bez otavy) se seká. — ¹²⁰⁾ Ostatek roli se vy-
nachází při Kašparu Bernáčovi. — ¹²¹⁾ Ostatní role sobě vrchnost připojila.

Chalupníci: M. Čekl, Mates Hofman; zahradníci: Matouš Pelnář, Hans Fritz, celkem $11\frac{1}{16}$ usedlíků 618 str., $50\frac{1}{4}$ vozu sena.

Oujezdo:

Dříve	Nyni	Obdělává		Dříve	Nyni	Obdělává	
		polí	luk			polí	luk
Adeam Krutina	Mates Krutina	$34\frac{1}{2}$	3	Tomáš Vitovic	Jiří Zika	35	3
	Hans Sladký	$34\frac{1}{2}$	3	Ondřej Zika	Jan Zika	38	4
	Adam Feymer	28	—	Frydr. Rosáka	Frydrych Sladký	37	3
	Křištof Tomar	28	2	J. Jírovec	Barta Jírovec	28	2
M. Podestat	Adam Podestat	45	4	Ondřej Ledvina		48	4
Pav. Jaukaš	Barta Jankaš	24	2	Adam Kurbach	J. Kubiček	42	$1\frac{1}{2}$
M. Weiskopf	Pav. Jírovec	25	2	Linhart Špiček	Andres Kácha	38	3
Jiří Pelnář	Adam Weiskopf	28	2	Petr Štefek	Jan Štefek	31	3
	Jan Siloner	27	2	M. Schrána	Adam Schrána	36	4
	Martin Havlovic	43	4	M. Vacek	M. Vaněk	42	3
Zachariáš	Matouš Jiří Svoboda	32	2	Šimon Svatoš		37	2
	M. Kurtzbach	29	3	J. Rada	Matouš Rada	37	3
	J. Schmidt	22	2	Jiří Vavřík		38	3
	M. Mašiusa	29	3	Jiří Kazda	M. Podestat	26	2

Zahradníci jen M. Zelenka a Havel Němec. Celkem $17\frac{1}{16}$ usedlíků, 920 str. $78\frac{1}{2}$ vozu sena.

Ves Tlumačov: S. Jiří Charvát 34, David Forst 33, Hans Stejnich 22, Seb. Mařík 23, Václav Kozina 65, Jakub Duchek 35; zacházející role obce král. m. Domažlic zase navracena jsou neb při první kommissi za vlastní (= sedlákům vyjmenovaným) zapsána byla. Ondra Bastl 35, Petr Tremel 30, Martin Kůstka 30, Jiří Vankovic 37, Jan Kalenda 45, Matouš Kalenda junior 25, M. Kalenda, senior 26, Ondřej Rada, Pavel Kovářik 24, Ř. Mazaný 18, J. Mlezina 28, Jiří Hruška 25, J. Hartl 28, Vávra Zdanovec 38, J. Malik 28, W. Duchek 25, M. Altmann 21, V. Svatoš 24, J. Svoboda 24, Jiří Habr 52; ale ten nesloji. Na tomto gruntu dala vrchnost vystavěti r. 1678 hospodu a 3 chalupy, kteřížto společně všichni toliko 18 str. užívají. Chalupníci: B. Kugler 8, T. Altman 9, Martin Ludvik 9 (zdědil po Ondřeji Ludvikovi), M. Škota 8, Jak. Duchek junior 17, J. Kalíšek 15, J. Pivoňka 18. Zahradníci: S. Frey 15, nový Hans Ludvik 6, T. Tulák 6, R. Fischer, celkem $17\frac{1}{8}$ usedlíků, 921 str. 73 v. sena.

Ves Medákov: S. J. Herlík 43, Lorenc Marytovec 49, V. Mašan 36, M. Planěk 38, J. Duchek 43, J. Fořt 35, M. Fuhntanz 40, O. Soukup 38, M. Fořt 37, na Tůmově statku: Václav Herlík 18, Matouš Krutina 18, Jan Přibík 40, T. Nebeska 24, J. Hernauf 35, P. Ledvina 46, J. Konopík 35. Chalupník jediný J. Pláník 15, celkem $12\frac{1}{8}$ usedlých, 587 str. 54 v.

Ves Kýčovo: Někteří nedostávající se pole vrchnost koupila (!) a ty ku dvoru panskému připojila. S. S. Neydl nebolíto Reiter 12, Lorenc syn 30, S. Vávra 20, Kaspar Reichenberger 25, Vrchnost r. 1666 na tom místě vystavila hospodu a pole ke dvoru svému obrátila. T. Šimbeck 31, P. Judra 39, J. Malik 40, Marjana vdova 23, Pavel Kůstka 30, Zuzana vdova 30, M. Kůstka 21, Ondřej Planík 25, M. Fort 29, P. Stadler 20, J. Střeček 36, M. Havránek 36, J. Vavřík 30, Vít Konopě 29, J. Schneider 27, P. Světlík 30, M. Světlík 28, Havel Kůstka 27, Jiří Fetintanz 30. Z pustých: Pracner, Vetouš, Veselák vrchnost pole ujala a užívá. Chalupníci: A. Pelnář, Náhlik, Stěz mají po 18 str. Pusti: Havel Přídka, S. Khun, J. Rykl, Planík, Kasper, Kramer, Vozík, dlouhý Jiří. Pole užívá vrchnost. Nově usedlí: J. Havránek, Hans Kůska, V. Pelnář, Kunrát Eckert od r. 1667; celkem $19\frac{1}{16}$ usedlých, 959 str. $88\frac{1}{2}$ v. sena.

Chodov: S. Karel Beneš, Jan Beroušek 44, J. Heyda, P. Císař, L. Heidl, V. Kayser, Adam Makasíně, J. Kobeš, M. Ledvina 42, V. Zika, J. Weha a S. Knopfa vrchnost sobě k zámku připojila. Chalupníci: vdova Kačenka, J. Klar, J. Šrámek, Adam Hruška, W. Kayser 17—18 str., někteří do Pece dání. Zahradníci: vdova Voršila, Veroušek, J. Tauer, Jirka Pec, M. Lepšík, Svačina, Hans Maerzt, vdova Maruše; celkem $8\frac{2}{8}$ us., 438 str. $34\frac{1}{2}$ v. s.

Stráž: S. Petr Kašpar 31, J. Kazda 18, S. Mleziva, Jíra Hlavatej, L. Kindl, Hans Klein, Dorota Kapičova, L. Cisler 36, Dorota Záhořova, J. Buchtl, J. Jírovec 29, J. Kapice 24, J. Malika 28 str., grunt zpustl, obec si rozdělila. J. Senftl 29; chalupníci: J. Kazda, J. Jenner a zahradník J. Lidkup; celkem $7\frac{1}{16}$ us., 406 str. 25 vozů sena.

O Postřekově revise se nezmiňuje. Výsledky přehledky jeví se takto: V Klenči 26 sedláků, 7 chalup, 8 zahrad. či domkářů (poněvadž obyčejně na zahradě při některém čísle postavili si domek) = 41 čísel; v Pocinovicích 40 s., 6 chal., 11 z. = 57 č.; v Dražinově 14 s., 2 chal., 2 z. = 18 č.; v Oujezdě 28 s., 2 z. = 30 č.; v Tulmačově 26 s., 7 chal., 4 z. = 37 č.; v Medákově 16 s., 1 ch. = 17 č.; v Kýčově 25 s., (z těch 3 pust.), 10 chal. (8 pust.), 4 nově osedlí = 39 č. ale 11 prázdn.; v Chodově 11 s., 5 chal., 8 z. = 24 č.; ve Stráži 13 s. (1 pust.), 2 chal., 1 z. = 16 č. ale 1 prázdn., úhrnem čísel bez Postřekova 179, z nichž 12 pustých = 267 usedlíkův. Počítáme-li na jeden byt 6 hlav. obdržíme 1602 Chodův, počet zajisté skrovný, ale na tehdejší vylidněnost čes. král. přece ne malý. Jinde bylo ještě hůře.

Co se dotýče osvobození Chodů, nemyslí to Lamingen zajisté upřímně, máje na zřeteli vždy svůj vlastní prospěch. Chtěl míti na panství tržní městečko pro svůj zisk a ne z lidumilnosti a tím mohlo býti jen Klenčí nebo Pocinovice, poněvadž jiné vsi ležely blízko Domažlic, jimž by nové měšťanstvo třeba že jen městyse ochranného¹²²⁾ nijak nemohlo býti vhod.

Klenčí svou polohou hodilo se úmyslům trhanovského pána nejlépe. Vesnicí šla zemská stezka či vlastně silnice z Čech do Falce a Bavor, po ní „c. k. pošta, diligence, kurýrové, nákladní vozové, panské kočáry či kolesy, měšťanské i obchodnické bryčky, jezdci, opěšalí poslové, běhouni a cestovníci; neméně c. k. slavné vojsko či páni soldati buď v oddílech či kumpaniích nebo v celých regimentech, artylerie, páni dragouni a kylysaři, páni oficiři jak vojanští tak dominikální (panští úředníci), páni komisaři zemští, páni legáti (vyslancové) i každý druh člověčenstva a j. v. směřující Domažlicemi ku Praze i jinam táhnou, nemálo nás chudé a ubohé molestující, nad síly naše furrage (přípřež) žádají a mocně berouce,“ stěžuje si nedlouho na to Klenecká rada zemskému guberniu.¹²³⁾ V Klenči trvala starodávná pošta, clo i hraničné mytné. V živých hospodách mnoho se čepovalo, krátce byla to nejživější chodská ves.

Hrabě ji obmyslil těmito privilegiemi:

Já Wolf Maximilian pán z Lamingenu a Albenreuthu, pán na Trhanově,¹²⁴⁾ Rýzmburce, Koutech a Záhořanech, JMti císaře a krále uherského i českého skutečný komoří a královský mistodržitel v království českém, dávám tímto na vědomost každému, zejména ale, komu na tom záleží i kdež by toho potřeba kázala: poněvadž zdejší moje panství Trhanov se všemi k němu příslušejícími vesnicemi a lidmi jakož i jinými náležitostmi nejprve dle řádně ztižené bratrské smlouvy potom po časném vykročení z tohoto světa mých pánů bratří, dobré paměti, na mne samotného přešlo i náleží, ačkoli každého času na ničem jiném více jsem si nezakládal, než aby oni svrchu dotčení všickni moji poddani pro všeobecné dobro a jim samým ku potěše víc a více se rozmáhali a tak jim

¹²²⁾ Město povýšené vrchnosti slulo Schutzstadt, vrchnost Schutzobrigkeit.

¹²³⁾ Posel od Čerchova 1905 č. 33.

¹²⁴⁾ V něm. originále auf Chodenschlosz; není tudíž s pravdou, že by Lomikar zapovídal Trhanovské sídlo nazývati Chodským zámkem.

k lepší a pohodlnější výživě stále spomoženo bylo, přece k tomu cíli a konci ucházel jsem, nápotom i dosáhl u JMtiCské a král. Jeho Majestátu našeho nejmilostivějšího pána a dědičného zeměpána, aby klenečským právo k trhu a místo samo za městečko tržní s právem týdenního a dvakrát v roce výročního trhu povýšeno bylo. Nadto výše, aby svrchu vzpomenuti moji lidé poznali a pocítili, jak velice ve svém milostivém mínění, abych jim ustavičně ku pomoci prospěl, dále si žádám a aby oni hlavně Klenečti s tím větší vážností a pečlivostí o poctivý, zachovalý, křesťanský dobrý život i mravy úsilovně pečovali a tak i jiní jimi probuzení a napraveni býti mohli, k jich lepšímu zakořenění a trvání k těm tržním právům ještě další tyto milosti a svobody jsem jim dáti a propůjčiti ráčil.

Předně: Osvobozuji tímto celé městečko Klenčí, jeho měšťany a tam příslušné obyvatele, muže i ženy od člověčenství, jímž oni mně a mým budoucím dosud poddáni a zavázáni byli, jmenuji je svobodnými a to tak, že nyní i na příště ve všech trvajících časech věčně při takové svobodě zachování býti mají a každé své vrchnosti ať už jsou to moji potomci nebo příbuzní či cizí, na něž by řečené městečko snad budoucně spadnouti mělo, jenom poslušnost a jediné poddanství slibovati a prokazovati povinni budou.

Dále za druhé dávám jim Klenečským také tu moc a svobodu, aby svým sousedům a městským dětem svobodně listy narození udělovali, i kdyby oni opustice svůj byt a dům jiným způsobem a vrchnosti milým osaditi chtěli — leč mají, odstěhují-li se z panství pryč na cizí statek i půdu, zanechati zde z každého 100 zl. pět zl.; naproti tomu, kdyby dobře zachovali, svobodní lidé u nich jako měšťané zakoupiti a předložice list svého poctivého na svět zplození nebo list výhostní, v městečku se usaditi chtěli, mají je za měšťany přijmouti s tím při tom doložením, že všickni musí býti římsko-katolického náboženství a žádné jiné vry stoupenci. Při tom však sobě znamenitě vymínují: 1. Stalo-li by se, že bych v městečku Klenčí chtěl sobě vystavěti dům, to mohu učiniti bez jakékoliv překážky; za to však kdyby někdo ze služebnictva mně člověčensky poddaného s mým dovolením v řečeném Klenčí se zakoupil nebo budoucně zakoupiti chtěl, aby ho také přijali a jemu městské vyživení práli, ale jinak — leda že by snad dostatečně vždy však pořádně ode mne propuštění nebo osvobození byli — má týž ve svém stavu a závazku (= poddanství) nadále zůstat. 2. Kdybych snad budoucně nějaké řemeslníky nebo podobné lidi tam osadil, jim chalupy nebo domky postavil a tak městys rozšířiti chtěl, mám v tom úplnou volnost i budoucí vrchnosti. 3. Zrušuji a vyzdvihuji tímto všechny roboty, jimiž mně dosud byli povinni — vyjímaje ony robotní dny, které by při stavbě zámku byly potřebny jakož i povozy rybní při klenečském rybníce a aby 50 sáhů dříví polenového, dokud já budu žiti a Trhanov mé krvi náležeti bude, ročně vozili a tím k Trhanovu zavázání zůstali — a tak aby nyní a na budoucí časy věčné robotou ušetření a ji zcela byli prázdni. Rovněž jejich děti nemají již — a také nesmějí — brány býti do poplužních dvorů, leda že by vrchnosti je ku svému vlastnímu posluhování a jiným službám, rovně tak jako s Novo-

kdyňskými činiti oprávněna jest, přijmouti a užiti chtěla, což za právo zůstává.¹²⁵⁾

Dávám jim Kleneckým za čtvrté to dovolení a moc, aby podle zřízení a pořádku zvyků a práv tohoto slavného království své pořádné soudy měli a své spory mezi sebou vyrovnávali a o tom rozsudky vynášeli vyjímaje tělesné ublížení, násilí a záležitosti cti, což sobě i budoucí vrchnosti ponechávám, při čemž ještě *causae criminales* veskrze se vylučují; každý však přece může, když by mimo nadání extra judicialiter bez pořádného processu proti slušnosti byl tísněn anebo jinak žádného právního vyřízení od magistrátu užiti nemohl, sličnost podati dále nebo o pomoc a vrchnostenské dobrozdání u vrchnosti požádati, jakož každému vždy jest svobodno a dovoleno.

Nicméně za páté jim Kleneckým dávám privilegium, aby své domy, pole jakož i jiné poctivé kontrakty, jednání, smlouvy a porovnání zapisovali směli a mohli; rovněž za šesté svolují a svobodu činím, aby o svém jmění movitém i nemovitém pořádnými kšafy nebo testamenty, darováním za živa nebo skrze *donationes mortis causa* (při smrti) dle znění práv tohoto slavného království rozhodnouti mohli, je odkázati, darovati komu by si usmyslili, s ním nakládati podle svého zdání zcela volně a bez překážky: kdyby však obdařen byl nějaký cizozemec nebo přespolečník,¹²⁶⁾ jenž na mém pozemku či půdě nesesedl a ani se zde usaditi neodhodlal, ten má z takového odkázaného zboží ze 100 pět zlatých vrchnosti do důchodu odvésti a zaplatiti. Konečně za sedmé dovoluje se jim Kleneckým a mají také oprávněně o výročních trzích vybírat tržné, ale s tou výslovnou podmínkou, že takový peníz obrátí k potřebě a prospěchu obce. Kromě toho při mé libosti a vůli pozůstává nad purkmistry, radními a celou obcí i hospodářstvím vládnouti a zejména, aby svévolně nevybijeli jim z milosti propůjčená křoviska i lesy nebo aby je až do spustošení docela snad neprodávali, ale naopak aby co možno nejvíce k jejich potřebě byly hájeny a šetřeny, na ně stále dozíráno a krátce všechno zachováno, čímž by v tomto místě bázeň Boží a poctivost nejen zachována ale i zvelebována býti mohla, jakož i spravedlnost pěstována i každému udělována, nikdo zejména vdovy, sirotci a žádný chudý člověk proti slušnosti utiskován či potlačován nebyl; nýbrž k ní (spravedlnosti) všestranně rádně má každému dopomoheno býti. Za to všechno jsou a budou dotčeni Klenečtí za takové udělené svobody mně a budoucím vrchnostem zavázáni a povinni ročně na sv. Havla zaplatiti a odváděti na penězích jak před tím 98 zl. rýnských 43 krejcarů 5 denarů, v to počítajíce i oněch 8 zl. Abrahama Hofmeistra; item řezníci 7 zl., pekaři 5 zl. (kterýžto peníz oni ročně odváděli) též se do toho zavírají. Potom peněz za robotu 96 zl. 30 kr., za ječmen 45 zl., item za oves 9 zl., za panskou ochranu v hotovosti 50 zl. 46 kr. 1 d.¹²⁷⁾ a tak

¹²⁵⁾ V originále: ausser dass die Herrschaft solche (Bürgerkinder) zu ihrer Hofstaat und anderen ihren Diensten gleich wie sie es mit denen Newg'deifler berechtigt zu nehmen u. zu appliciren befugt verbleibet.

¹²⁶⁾ Ein Fremder značí zde člověk z jiného panství.

¹²⁷⁾ Item Wehr an bahrem Geld 50 fl. 46 Kr. 1 d.

v jedné sumě dohromady 300 zl. r. Při tom všem plně a pevně má zůstati a ty povinnosti nikdy v budoucnu na žádný způsob pod jakoukoli myslitelnou záminkou nemají býti zvyšovány a stupňovány.

Nad těmito mými milostmi blahovolně si vyžadují každého času pevnou ruku držeti a je vrchnostensky chrániti, ale též zavazují své dědice jakož i budoucí vrchnosti, aby vzpomenuté svobody ve všech punktech, klausulích pevně a nezrušitelně opatrovaly. je privilegované (měšťany) bez překážky při tom zachovaly, nižádným způsobem neunikaly nebo obtěžovati dopouštěly: naproti tomu mají nynější i budoucí Klenečtí na mne a na všechny tyto mnou udělené milosti po všechny budoucí časy s nejvyšší vděčnou myslí pilně pamatovati, neméně za mne a mé milé u Boha neúnavně pilnými přímluvčými býti a sebe i jinak, jakž povinni, povolnými, věrnými, poslušnými i vděčnými vždy se prokazovati a skutečně se osvědčiti. jsouce tímto opatřením potěšeni; kdyby však oni mimo nejlepší nadání na svou povinnost zapomněli a proti své vysoké zemské nebo zdejší vrchnosti v nějaké spolčování vejíti se opovážili, pak ipso facto k těmto mým privilegiím jsou nezpůsobilými a mají je ztratiti.¹²⁸⁾

Na svědomí a všeho toho lepší dotvrzení tato privilegia, která s povolením JMtiCské a královské rad v Čechách a dobře zřízených pánů podúředníků při král. zemských deskách bez mého dalšího vědomí a přítomnosti na útraty zadaných do král. zemských desk s připojením další konfirmace vložena býti mohou, nejenom sám jsem vlastnoručně podepsal a svou vlastní větší pečeť vědomě přivěsiti poručil, ale také pilně dole označených pánů svědků (titul) se dožádal, aby oni tyto milosti — však sobě a dědicům svým beze škody a újmy — vlastnoručními podpisy a přivěšenými pečeti mně pomohli potvrditi. Stalo se a dáno v Praze na den obrácení na viru sv. Pavla 25. ledna v létě po milostivém narození našeho Pána a Spasitele 1690.

Wolf Maximilian pán z Lamingenu.

Jan František hrabě z Vrbna. Jindřich hrabě z Gutensteinu.

Uvážíme-li všestranně vypověděné „milosti a svobody“ lomikarovské Klenečským, nelze zatajiti, že novému městečku podal pán za peníze práva, jakých ves Chodská Klenčí od pradávna až do r. 1630 nerušeně, po té s překážkami ale přece užívala, jsouc místo hraničné a tak obchodní, jež neslo výhody i strasti nocležní stanice buď po nebo před velikými lesy, tenkrát ještě méně schůdnými. Přirovnáme-li privilegia k jiným souvěkům, jeví se nám jako pravý paskvil těchto, jako nečistý obchod vrchnosti, jež za robotu a nějaký nestálý příjem tržného z 41 usedlíků žádala jistý ne malý roční důchod 300 zl. rýnských. (1 zl. r. = 3—4 zl. r. n.) Ostatní svobody při panském dozoru neměly valné ceny. Lesy „na království“ do nedávna pro potřeby Chodům zcela volně přístupné

¹²⁸⁾ Wiedrigens dieselbe wider besers Verhofen ihrer Schuldigkeit vergessen, und sich wider ihre hohe Land oder hiesige Grundobrigkeit in einige Verbündnis einzulassen gelüsten lassen, sie dieser meiner Privilegien ipso facto unfähig und verlustiget sein sollen. Slova ta v originále podtržena. Originál v archivě města Klenčí. —

si pán vzal a dal za to, jakž sám v listině se přiznává, kroviska. Nikdo o ně nestál a Lamingen, chtěje provésti své, rozdělil „ty lesy“ na díly, o něž 33 novopečených měšťácků musilo táhnouti losy. Dosud Klenečtí říkají proto svým lesům „lůsy“. Dovážení 50 for dříví do Trhanova, rybní povozy, — toť městská robota. Ký div, že klenečtí Chodové o takové měšťanství se nedrali a ačkoli dle nařízení pánova již r. 1683 s nápadným heslem: „Dávejte, což je císařovo císaři a co Božího Bohu“, první městskou knihu si zařídili a městskou pečeť s nápisem: „Gerichts-Siegel in Klentsch“ koupili; přece za pravé Chody a ne měšťany se považovali.¹²⁹⁾ Lamingen nutil Klenečské, aby odložice svůj krásný, starožitný kroj, přijaly tehdy obvyklý šat městský. Dosud o tom koluje rozkošná pověst: Noví měšťané měli nařízeno, aby každý své vrchnosti se představil v městském kabátě. Donucen, přicházel jeden po druhém, až ten způsob se Lomikarovi zprotivil; i vzkázal, že všickni se mají dostaviti najednou. A tu se ukázalo, že vyhověti nemohou, poněvadž měšťanstvo si na visitu koupilo šosák společný, v němž se chtěli vystřídati.

Císař Leopold propůjčil Klenčím městský znak (r. 1680): nad otevřenou městskou branou věž s cimbuřím, při bráně skupina jedlí, jež upamatovati měla na Český les.¹³⁰⁾ Z uvedeného průzračno, že Lamingen dle svědectví zemského katastru již před r. 1672 klenečským Chodům privilegia dal a že pro neochotu jejich, s jakou je odmítali, až r. 1690 pergamen podepsal i vydal. Spatřovati lze v jednání sedláků svorný postup, s jakým proti novým staré výsady hájili. Ač se listina o tom ani jediná nezachovala, možno přece s přibližnou jistotou napsati, že u císaře o vykoupení z poddanství nastupovali a že Lamingen za to je pronásledoval, haněl a udával. R. 1693 stěžoval si, jak lesy kácejí. Česká komora nařídila městu Domazlicům obchůzku po meznících, při čemž se měli přesvědčiti o pravdě panské žaloby.

Referát zní:

Léta Páně 1693. 26. Octobris jsouce my podepsaní od vzácného magistrátu k zhlidnutí mezi na Velkej les vyslaní, pročez příjdouce na Černej rybník, tu na nás sedláci jak naši poddaní tak Chodové čekali. Jdouce odtad rocheí mezovou přišli jsme k jednomu doubku, kterej stojí na naší straně; od toho doubku příjdouce k mezníku kamennému, kterej stojí u louky co užívá Michal babylonský, od toho kamene následuje zase mezník kamennej, kterej stojí u louky slove Wejslavky, odtud jdouc okolo studánky Wejslavky řečené, přišli jsme k mezníku kamennému, kterej stojí na místě Ulišlovo louže, odtud příjdouce k jedné lipě, která ukazuje, že mezník jest. Od té lipy šli sme na horu na to místo, jenž slove Hlavní skála, tu na tom místě chodovský sedláci chtěli nás v levou stranu vést, však že Honza syn babylonského meze dobře povědom jest, nám s cesty jít nedal a staré plecování jim ukazoval. S toho místa příjdouc k Bystřici, odtad na Malej Čerchov, přes Malej Čerchov pořád nahoru na Velkej Čerchov k mezníku hlavnímu kamennému. Tu pobyvše

¹²⁹⁾ Šíře o tom pojednáme v dějinách Klenčí. — ¹³⁰⁾ Sommer, Böhmen: Klattaner Kreis 119.

chvilku, na památku sme chas mladý tři kopy rozdávali. V tom místě sme se rozesli (se) sedláky chodovskými; a my jdouce pořád při plecování přišli sme k studánce slove Nedvědice, od té studánky pořád, kde se Němci s Čechy dělí. přišli sme na cestu, která vede z Brodu do Kodova. Že pak již se k večeru schylovalo, šli sme pořád na Babyoun, odtud domů. Po té cestě, kudy jsme šli, aby se nějaká škoda činiti měla, sme neviděli.¹³¹⁾ Pozoruhodno, že Chodové jednají s městskými delegáty samostatně bez intervence panských úředníkův.

V ty doby dal Lomikar násilně vzíti Chodům originály jejich výsad, aby se na ně již odvolávat nemohli a v zápětí zvýšil platy. O tomto vypráví, škoda že jen úryvkovitě, zbytek dražinovských opisův:

Ves Dražinovo: Osedlých 20. Platí při sv. Jiří 4 k. 41 gr., při sv. Havle tolikéz, při sv. Martině berně 3 k. 12 gr. Za letniční sýry po 10 gr. 3 k. 20 gr., slepic 40, vajec 200, ovsa při sv. Martině 12 kbelcův. Dříví voží po 3 fůrách = 60 vozů. Chalupa 1 platí: při sv. Jiří 12 gr., při Havle tolikéz, krěma jedna se cení 200 kop (!!?). Summa stálého platu: berně a za sýry 16 k. 18 gr., za oves kbelce po 30 gr. = 6 k., slepic 40 à 6 gr. = 4 k., za vejce 3 k. a 20 kusů à k. 24 gr. = 1 k. 20 gr., dříví 60 vozů à 10 gr. = 10 k., krěma 200 k., plat z luk 3 kopy. 13 grošů, 5 denárův.

Ves Oujezdo: Sedláků 29, 2 krěmy. Při sv. Jiří 7 k. 57 gr. 1 d., při sv. Havle tolikéz, při sv. Martině berně 5 k., za sejry 4 k. 50 gr., za 58 slepic po 6 gr. = 5 k. 48 gr., za 290 vajec 1 k. 56 gr., za 20 kbel. ovsa 10 k., za dříví po 3 vozích 14 k. 30 gr., krěmy po 200 = 400 k.

Ves Chodov: Osedlých 15. Platí: při Jiří 2 k. 26 gr. 6 d., tolikéz při Havle, berně při sv. Martině 3 k. 24 gr., za sýry 2½ k., za 30 slepic 3 k., za 150 vajec 1 k., za 11 kbel. ovsa 5½ k., za 45 vozů dříví 7½ k. Krěma se cení za 200 k. Zde je 8 chalup s úroky při Jiří po 15 gr. = 2 k., tolikéz při Havle.

Ves Klenč: ¹³²⁾ Osedlých 38. Platí při Jiří 5 k. 59 gr. 3 d., tolikéz při Havle. O sv. Martině berně 5 k. 6 gr., za sýry 6 k. 20 gr., za 76 slepic 7 k. 36 gr., za 380 vajec 2 k. 32 gr., za 24 kbelce ovsa 12 k., za 114 vozů dříví 19 k., 2 krěmy se cení za 400 k., kollatura (t. j. podací právo) 200 k. Chalup je 8 s úrokem 4 k. na obojkrát. Mejto menší vynáší 40 k.

Ves Postřekov: Osedlých 45 s platy o sv. Jiří 8 k. 13 gr. 4 d., o Havle tolikéz. o sv. Martině berně 6 k. 48 gr., za sýry 7½ k., za 90 slepic 9 k., za 450 vajec 3 k., za 28 kbel. ovsa 14 k., za dříví 135 vozů 22½ k. Dvě krěmy cení se po 200 k. Chalup 7 platí v celku po dvakráte po 1 k. 45 gr., za menší mejto, které tu vrchnosli chodovské vychází, 20 gr., v Kýčově 40 gr. 3 d. Znamenají se potoky, z nichž se platy scházejí: Klenečský 1 k. 40 gr., Postřekovský 1 k., Chodovský 1 k., Oujezdský 1 k. 40 gr., Dražinovský 1 k.¹³³⁾

¹³¹⁾ Originál v archivě kláštera domažlického. — ¹³²⁾ Mějme na paměti, že Chodové městečka neuznávali.

¹³³⁾ Výpis p. děkana Hájka.

U Weisla ¹³⁴⁾ o těch časech čteme: Lomikar v průvodě několika svých úředníků objížděl chodské vesnice a dav si vyvolati sedláky, hrozil jim katem i mučením, jestliže mu svých privilegií hned nevydají. Sedláci z bázně před císařskými edikty přinesli ukryté pergameny do rukou krajského hejtmana, ¹³⁵⁾ podrževše z opatrnosti dvou nejdůležitějších. O tom ovšem prohnáný Lamingen neměl zdání. I domníval se chytrák, že odnětím výsadních originálů umlčel Chody na dobro. Ale stalo se jinak. Právě tento lstivý způsob, jak sedláky o jejich dokumenty připravil, stal se neodolatelným podnětem zápasu, jenž mohl býti rozhodnut a ukončen jenom krví. Chodové uznávali, že v počínání pánovů tají se nějaký nový úklad a proto zachovali se nějaký čas klidně, majíce na paměti císařský mandát (po selské válce r. 1681, že poddaní smějí si stěžovati jen prostřednictvím své vrchnosti), jenž jim uzavíral veškeré právní cesty. Kde si měli stěžovati na násilí? První a druhou instanci tvořili jejich nepřátelé — páni. Proto trpělivě očekávali vhodnější doby. Leč přihodilo se něco neočekávaného. Matěj Just totiž, soustružník z Domažlic, chlubič a mluvka, veda nějaký proces se spolusousedy svými, domohl se audience u císaře a spor vyhrál. Vítězný pan mistr kamkoli z města vyšel, všude vyprávěl o svých přibězích ve hlavním městě, jež ovšem pro zábavu posluchačů vyšperkoval lživými událostmi. Tak líčil na př., že při audienci císař pán nad ním a synem rozprostřel svůj plášť a řekl: Běž domů, milost se ti stane; na to že se ho kancléř ¹³⁶⁾ otázel: Což dělají u vás Chodové? Ti musí mít nyní dobrého pána, že se již o nic více nehlásí (o svobody). Nemůžeme už stopovati, zdali tato slova buď jsou zcela vyhlášana, či kryje-li se v nich něco pravdy. ¹³⁷⁾ Avšak těchto několik slov úplně postačilo, aby dlouho utajovanou jiskru roznítla a srdce lehkověrných sedláků naplnila novými nadějemi. M. Just po vesnicích převýmluvně roznášel velikou chválu o dobrotivé vládě i spravedlnosti císařově, pobízej Chody, aby svou při znova zdvihli a císaři předložili. Na to se sedláci častěji scházeli k poradám, při čemž Just jako hlavní řečník ukazoval cesty, po nichž kráčetí mají, připovídaje ochotně, že sám zajede do Vídně, aby dovedného advokáta získal pro chodský spor. Chodské vesnice na to sebraly mezi sebou potřebný peníz. Tři výmluvní muži a Just ovšem jakožto vůdce vydali se v měsíci září 1692 na cestu do Vídně. Selští vyslanci našli skutečně advokáta, jenž jim připověděl dobrý výsledek. Právník vymohl jim také u zeměpána audienci, v níž velmi přívětivě byli přijati. To vše oznámili vyslanci domů s potěšitelnou zvěstí, že záležitost jejich zcela dobře dopadne. Chodové již nepochybovali, že spor vyhraji, an císař prý zvláštní komissi na vyšetření celé rozepře ustanovil. Hned odepřeli pánovi veškeru poslušnost. Nikdo z Chodů nechtěl odváděti daní, robotu konati a dolovati. Lamingen

¹³⁴⁾ Chodenprozess L. c. — ¹³⁵⁾ t. j. Lamingena.

¹³⁶⁾ Českým kancléřem byl Václav Norbert Kinský, nejvyšším kancléřem František Oldřich Kinský.

¹³⁷⁾ Srov. Chodové prosí u Klenče cis. Ferdinanda II. o konfirmaci privilegií. Překládáme z nedostatku listinných památek Weisla doslovně, přenechávajíc jemu zodpovědnost za vyličené události.

zanesl žalobu, ve které vyličiv jasně předmět i domélou bezdůvodnost procesu, žádal, aby Just jakožto pobuřovatel zákonitě byl ztrestán. Oba krajští hejtmané pan z Vunšvic (a druhý neznámého jména) určení jsou za komisaře s nařízením, aby své dobré zdání podali co nejdříve. Můžeme si mysliti, že oba páni vyšetřovali tak, aby vyšlo vše na přání i prospěch p. kollegy. Hloubáno a pátráno i po nejmenší skvrně, jež by na sedláky přilepena býti mohla, špehouni zapisovali každé méně obezřelé slovíčko, jež by podezření ospravedlňovalo. Tak na př. udali inkvisitoři, že kdysi několik sedláků „trestně“ se vyjádřilo o zatčení generála Schöniga,¹³⁸⁾ že si Chodové přáli příchod Francouzův, aby moc vrchnosti zlomili atd. Spor sám rychle ubíhal a na došlé rozpoznání obou komisařů vyneseno 12. ledna 1693 dvorní dekret:

Chodové ztratili svá privilegia už dávno a poněvadž jim již v r. 1668 pod těžkým trestem nařízeno věčné mlčení a oni přece se odvážili o svobody usilovati, mělo by se takové opovážlivé počínání ostře pokutovati; leč pro vrozenou mírnost a dobrotivost Jeho Veličenstva se jim to tentokráte odpouští s podmínkou, že už vícekrát nikdy Majestát tím obtěžovati nebudou. Aby se napotom neznalostí nevymlouvali, mají jim komisaři v r. 1668 publikovanou sentenci ještě jednou přečísti, aby se již nikdy neosmělili, nás s takovými každého zavržení hodnými a nespravedlivými peticemi obtěžovati.

Přečtení rozsudku muselo býti na čas odloženo. V reskriptě dvorním se nařizovalo, aby se přečetl v Chodském zámku v Domažlicích. Než i v Trhanově stál Chodský zámek a tu páni komisaři uznali za dobré se pozeptati, zdali i Trhanovský zámek má čtení jeho slyšeti; proto celá věc prodloužena. Mezitím přišla Chodům od právního zástupce Strause psaní, v nichž příslibován nejlepší výsledek, aby jen vytrvali. Dne 20. února 1693 došlo rozhodnutí, že také v novém chodském zámku možno rozsudek přečísti. I jsou na den 23. února pozváni všickni Chodové do Trhanova. Také se dostavili všichni; neboť očekávali dobré zprávy. Krajský hejtman chtěl čísti v místnostech kancelářských. Sedláci proti tomu protestovali, že je prostora malá, aby je všechny pojala, proto ať se čte venku. Aby každý slyšel císařskou vůli, pronášel hejtman sentenci z okna do dvora. Chodové poslouchali pozorně a když čtenář skončil, povystoupil mladý sedlák Jan Sladký, všeobecně nazývaný Kozina a řekl nahlas ostře: „Dyby bylo pravda tuto, co ste čtali, že huž žádný privileje nemáme, buli by to císař pán našim lidom ve Vídni sami řekli; proto tudleto není pravda.“

Nato zeptal se komisař, zdali o žalobě všickni mají povědomost, a tu všickni najednou zvolali: „Jeu. jou, všický vo tom víme. Kerak jeden chce, šichni chceme a stojíme šichni za jednoho!“ Lamingen a úřad krajský napsali o tom výstupu věrnou zprávu, při čemž, jak obyčejně se stává, nešetřili přeháněním, vyslovujice obavy, že takový příklad může míti neblahé následky, že by rebelanti chodští mohli i jiné poddané připuditi k povstání, že

¹³⁸⁾ Jan Adam ze Schöninku, saský generál, zatčen pro urážku císaře Leopolda r. 1692 v lázních Teplických a vězněn na Špilberku až do r. 1694, kdy byl propuštěn.

by bylo záhodno mluvčího Kozinu z Oujezda s buřičem Justem vsaditi do žaláře. Úředníci panští popouzelí lid, potom zas na jeho odpor žalovali, baron žalobu na žalobu odesílal do Vídně, ba kurýrové (jízdní poslové) dojížděli denně. Rozhořčení sedláci co den méně ukazovali poslušnosti — celá záležitost utvářela se vážně, bylo se obávati všeobecného povstání. Lamingen žádal pro svoji bezpečnost několik setnin vojska, jež mu byly povoleny; leč hejtmanům nařizeno, že se mají pokusiti o mírné ukonejšení lidu. — Z listin na snadě jsoucích se zdá, že hejtmané se pokusili o smír, ale jak to učinili, nelze s jistotou pověděti. Myslím, že oni sami neměli ani spůsoblosti, aby k sedlákům dovedli srdečně promluvíti a Chodové nedůvěřovali také těmto vznešeným šlechticům, setrvávající při svém názoru, že se nesmí pouštěti do nějakých úmluv, dokavad vyslanci jejich se nevrátí z Vídně. Zatím právnímu zástupci chodskému se doneslo, co se v kraji děje, a proto, chtěje jich uchrániti ubytování vojska, zadal k císaři písemní žádost, v níž se sedláci zavázali k poslušnosti. Vyslanci, neznalí němčiny, podepsali onu petici, nestarajíce se o obsah. Z té příčiny také nařídil císař krajskému úřadu, aby zatím s ubytováním vojska počkal a jen komisaři mají dojetí do Trhanova, kde měli od poddaných přijmouti přísahu poslušnosti. Když se Chodům (dne 21. dubna) přečetla žádost vyslanců k císaři za odpuštění a komisaři na nich žádali přísahu, vypukli sedláci, nevědouce, co se mezi tím ve Vídni přihodilo, ve zvučný smích a jeden z nich prohodil: „K tomu neměli naši vyslanci žádnou plnou moc vod nás. My nejsme žádný zločinci — nám nemá co kdo vodpouštět. Hale rozumíme vám: podmazali ste našeho advokáta. Dyž se nás nechce dál zastávat — dobrá! najdeme si jinýho. Vy ste nám vzeli privileje, hale nešucky. Máme eště dva perkameny — ha ty platí tulik, co támty šucky!“

Krajský hejtman je varoval, aby nezačínali žádné nebezpečné hry, že by je mohla zničiti. Na to mu odpověděli: „Vo to se nestarejte. Dyž sme hru začli, chcem ji dohrát, huž ať vyhraje, 'do chce!“

Po té nastaly žaloby krajského úřadu. Baron zase křiklavými barvami líčil chodské vzpoury, opětne žádaje k ochraně vojsko. Císař chtěl narovnatí všechno po dobrém, ale nešlo to. Sedláci už nic nevěřili komisařům. Spozorovavše, že se kloní vždycky k straně protivníkově, považovali všecko, co jim řečeno, za podvod a lesť, o níž císař neví. Sebrali tudíž mezi sebou na novo peníze pro posly k císaři. Vyslanci tentokráte z obavy, aby je ve vlastní zemi nezachytili, šli do Vídně přes Bavorsko. Panovník z takového dobíhání rozmrzelý postoupil celý spor appellačnímu soudu v Praze, kamž vyslanec odkázal s nařízením, aby pro urychlené dokončení rozepře zvolili ve vesnicích ještě 7 schopných zástupců, kteří se měli dostaviti k pražskému soudu.

Vídeňský advokát nahlížel nejspíše obtížnost procesu i začal se vytáčet. Dost možná, že byl skutečně, jak sedláci mínili, od Lamingena podplacen — zkrátka právník odepřel další zastupování. Na doporučení známého krajana Housky, dvorního krejčího ve Vídni, upadli chodští poslové do rukou šlechtického podvodníka

Blažeje z Tunklů.¹³⁹⁾ Týž ujav se sporu, dovedl si v dobromyslých sedláčcích zarazit zřídlo vydatných příjmů. Zaslepil je sliby, ukazoval jim falšované doklady s nepravými pečeti i podpisy, až na jeho radu i do Brna došli, kde prý jim výsady znova budou potvrzeny. Jisto je, že chodští vyslanci cestovali z Vídně do Prahy přes Brno, důvěřující z plna moci i obratnosti svého nového prokuratora. — Také ostatních 7 zvolenců chodských dne 11. června 1693 odešlo do Prahy. Byli to: Jiří Zíka, rychtář z Oujezda, Němec, rychtář z Medákova, Jan Sladký řeč. Kozina, Kristof Hrubý, rychtář z Dražinova, Jiří Peč, rychtář z Chodova, Jakub Brychta a Adam Etzl z Klenčí. Potud Weisl. (Viz str. 150.)

Nebude od místa povědět, co jinak víme o těchto proslulých zástupcích chodského lidu. Jiří Zíka, vnuk Jana Zíky a Anežky dcery Kryštofa Bečváře z Tlumačova a syn Ondřeje Zíky, uvádí se r. 1643 v matrikách domažlických jakožto syn rychtáře oujezdeckého, z rodu v té vsi starousedlého. Z Anny manželky zplodil syny: Frydrycha (* 1672 12./2.), Vavřince (* 1673 4./11.), dceru Annu (* 1676 15./5.) Za kmotry postáli vždy Frydrych Sladký s manželkou Annou. Možno, že Anna Zikova vyšla z rodu Sladkých.¹⁴⁰⁾

Jinak se to má s Němcem. Připomínají sice matriky při roce 1640 Jiříka Němce, rychtáře z Medákova; leč v katastrech roku 1652 jméno takové ani nepřichází, za to Jiří Hernauf, asi ukolonisovaný Němec, jemuž Chodové mohli říkati „Němec“. Dle toho Němec by slul vlastně Jan Hernauf, syn Jiříka Hernaufa (z r. 1652), což by se shodovalo. Tak jmenovali i ve Stráži Jirku Buchtla-Němec Girgl (1679), jakož matrikář Jakuba Strafla (1652) odtamtud zapsal jako Kubu Němce (1648). Či nazýval se David Forst vulgo Němec? Kristof Hrubý, z rodu široko rozvětveného, nejstarší z poselstva, oddán byl roku 1651 s Annou dcerou Jana Koláře z Dražinova. Měl ještě bratra Matěje. O Jiříku Pečovi nic matriky nemluví.

Rod Brychtů považovati možno za starý, klenečský. Matriky tamní připomínají v letech 1647—1650 Jana Brychtu s chotí Annou, roku 1686 Jakuba Brychtu, klenečského rychtáře. Brychta koupil roku 1662 od své sestry Anny Motlovy domek s polnostmi za 220 k. m., ale diuhoval 215 k. R. 1721 tím vládl jeho syn Jan.¹⁴¹⁾ R. 1657 křtil Vavřinec Etzl z Klenčí syna Kašpara a náš Adam Etzl s manželkou Annou roz. Jehlikovou r. 1683 26./2. Jakuba. Kmotroval Jakub Brychta s manželkou Annou a Michal Svačina. Roku 1689 dal Adam Etzl za Jehlikovský dvůr poslední splátku. Stál 400 zl. r. Měl totiž dceru Jana Jehlika za manželku a přejal po tchánovi hospodářství. Etzl umřel v Klenčí, což patrno z testamentu

¹³⁹⁾ Kdysi bohatá rodina Tunklů z Brnička a ze Zábřehu schudla Janem Albrechtem 1620—1637 na Lhoticích a Buči (Morava), jenž s manželkou Kristinou Polex. Jankovskou z Vlašimi zplodil 13 dětí. Z nich Zdeněk Dominik jako hofmistr hraběte Lassaga-Paradise založil s manželkou Annou Kristinou Raissovou z Reyssing linii strážovskou v Čechách († ve Včelnici u Jarošova 1703 ^{27/1}), Kristian Max († 1720 v Brně) s Annou Rychnovskou Lhotickou na Moravě. Jich potomci dosud žijí. Blažej Tunkl mohl býti synem Jana Albrechta, ač jeho genealogického vztahu k celé rodině na ten čas stanoviti nelze.

¹⁴⁰⁾ Jiný byl od Zíků z Kýčova. — ¹⁴¹⁾ Klenečská městská kniha I. A. 23 a násl.

Rodokmen Kozinův.

Vavřinec Sladký

Jiří v Dra- žinově mž. Barbora	Frydtrich v Újezdě mž. Anna roz. Eljcharova	Jan * 1596 kop. 1648, ¹⁹ / ₁ v Domažlicích † 1671, ²¹ / ₃ v Újezdě mž. Anna Havlovic * 1629, † 1682, ¹⁴ / ₃	N. Sladký (Vondráš S. v Dražinově?) mž. Anežka * 1612 † 1682, ¹⁰ / ₈
Maruše * 1631, ¹⁴ / ₈	Jiří * 1653, ⁵ / ₄ mž. Kateřina	Anna kop. 1677, ¹⁹ / ₁ * 1650, ³⁰ / ₈ za Vavřínce Matuše z Cho- dova	Jan * 1652, ¹⁰ / ₉ kop. v Klenčí 1678, ⁹ / ₆ † na šibenici v Plzni 1695, ²⁹ / ₁₁ mž. Dorota Pelnářova * 1645, † 1715, ⁹ / ₈
Alžběta * 1682 ¹³ / ₁₂	Ondřej mž. Anna	Vavřínc * 1650, ³⁰ / ₈ v Újezdě	Jiří * 1688, * 1678, ¹⁹ / ₀ † 1687, ¹⁴ / ₁
Bartoloměj * 1675 † 1676	Ondřej 1679, ²⁹ / ₁₁	Alžběta * 1682, ¹⁴ / ₂	Ondřej * 1680, ¹⁹ / ₂ * 1682, ⁷ / ₁₁ † 1687, ¹⁴ / ₁ * 1685, ⁰ / ₆ † 1687, ²⁴ / ₈
Alžběta * 1682 ¹³ / ₁₂	Ondřej 1679, ²⁹ / ₁₁	Alžběta * 1682, ¹⁴ / ₂	Matěj * 1687, ²⁴ / ₇ * 1689, ¹² / ₄

r. 1721 7./6., kdy syn Jeho Jiřík stateček po otci za 351 zl. ujal a otcovy dluhy 231 zl. zaplatiti se zaručil.¹⁴²⁾ Nejvíce zpráv našli jsme o řečníku poselstva Janu Sladkém, řečeném Kozina, sedláku z Oujezda. První katastr z r. 1652 v Újezdě neuvádí žádného Sladkého, až druhý (z r. 1679) praví, že na rozděleném selském statku Adama Krutiny sedí Mates Krutina a Hans Sladký, každý s 34½ strychy orné půdy a na 3 vozy sena. Za to nacházíme v Tlumačově Jiljiho Kozinu (s 66 strychy). Záznamy matriční (v Domažlicích a Klenčí) něco vysvětlí. Máme za to, že rod Kozinův pocházel z Tlumačova a že dle statku i příjmení nosil. Potom některém Kozinovi dle jeho chování řekli Sladký a jméno i s původním zůstalo potomkům. V těch dobách, kdy stálá příjmení se teprve vytvářela,¹⁴³⁾ nebude naše domněnka pravdy daleka. V Tlumačově hospodařil r. 1640 Havel Kozina s man. Kateřinou, (děti: Jiřík * 1640, 15./4., Jakub 1641, 4./5., Šimon 1642, 27./6., Dorota 1649, 3./2., Václav 1650, 4./3., Anna 1652, 26./3.) a současně Jan Kozina (mž. Dorota, dítě Jakub * 1645, 20./7.) V jiné chodské vesnici se jménem Kozina se nesetkáváme. Havla Koziny bratránkem mohl býti Jan Sladký, syn Vavřince Sladkého z Oujezda, jenž r. 1648 10./1. vstoupil v manželství s Annou, dcerou Ondřeje Havlovic z Oujezda.¹⁴⁴⁾ Vavřinec Sladký starší někdy při r. 1650 ujal v Újezdě živnost Frydrycha Bosáka, kterou držel potom syn jeho Frydrych Sladký. Nejstarší syn Vavřincův byl asi Jiří Sladký v Dražinově (mž. Barbora), po čtvrtém neznámého jména (byl by to r. 1652 Vondráš Sladký z Dražinova?) umřela „honesta femina Agnes Slatká“ = počestná žena Anežka Sladká r. 1682 20./8. ve stáří 70 let. Poněvadž při nedostatecích toho věku větší živnosti náležitě sdělány býti nemohly, rozdělena po roce 1652 usedlost Adama Krutiny (69 str. polí) na stejné polovice, z nichž jednu ujal Jan Sladký, nejspíše s Krutinou příbuzný; neboť při své svatbě zvolil si Adama Krutinu a Jana Ledvinu, oba z Újezda, za svědky, kteří vepsáni jsou i do matriky. Jan Sladký zemřel 1671 21./3. ve stáří 75 let a pochován ve Klenčí, manželka jeho až 1682 14./2. ve stáří 53 let. Z manželství jejich se narodili: Vavřinec r. 1650, 30. srpna v Újezdě (kmotři: Jan Elychar, Vavřinec Krutina, Anýžka Ledvinova, Barbora Krutinova), Jan 1652, 10. září tamtéž (kmotři: Jan Elychar, Vavřinec Krutina, Barbora Krutinova, Anýžka Ledvinova, tedy tiž.) Má tedy mluvčí Chodů jméno po otci i kmotrovi Elycharovi. Jelikož Vavřinec Sladký v katastru r. 1679 na zvláštní živnosti se neuvádí a dle matrik bydlel v Oujezdě se svou manž. Dorotou, dlužno míti za to, že s bratrem Janem na jedné živnosti společně hospodařili dle starého patriarchálního způsobu. — Jan Kozina r. 1678, 9. května pojal za manželku Dorotu Pelnářovic,¹⁴⁵⁾ se kterou téhož roku 1678, 10. února ještě za svobodna kmotroval

¹⁴²⁾ L. c. — ¹⁴³⁾ Pravidelná příjmení jsou až od r. 1740. Domažlické matriky začínají rokem 1637.

¹⁴⁴⁾ Syn Ondřejův Martin Havlovic viz katastr 1652; 1739 Adam Havlovic Matr. Domažlice I.

¹⁴⁵⁾ Otec její nejspíše Jiří Pelnář z Oujezda r. 1652 v katastru. Také v Dražinově žili Pelnářové.

dcerušce Adama Podestata z Oujezda Kateřině.¹⁴⁶⁾ Domažlický františkán P. Pancratius, jenž tehdy z vůle Lamingenovy zastával úřad klenečského faráře, krátce zapsal: . . . copulavi Joannem Slatký ex Augest cum Dorothea Pernarschin. Testes Andreas Ledvina, Fridericus Slatký = oddal jsem Jana Sladkého z Oujezda s Dorotou Pelnátovou. Svědci: Ondřej Ledvina. Frydrych Sladký. Z manželství vzešlo 6 synů: Jiří * 1678 18./9., Ondřej * 1680 19./2, † 1687 14./1.¹⁴⁷⁾, Matěj * 1682 7./11., † 1687 12./8, Adam * 1685 6./6., Ondřej * 1687 24./7., † 1687 24./8., Matěj * 1689 12./4. Za kmotry při těchto křtech posluhovali: Jiří Zíka, Ondřej Ledvina, Anna Ledvinova, Alžběta Podestatova při prvních dvou, při třetím a čtvrtém: Adam Podestat, Matěj Ledvina, Judita Ledvinova, Anna Zíková; při posledním opět titíž, jen na místě Matěje Ledviny Ondřej Ledvina. O Janu Sladkém kromě již uvedeného případu nezaznamenávají matriky, že byl volán za kmotra, ba ani o manželce jeho Dorotě nečteme podobných úkonů vícekrát než jednou (r. 1680 15./9. drží v Klenči na rukou dcerku souseda Martina Krutiny), z čehož možno uzavírat, že před rokem 1692 Jan Sladký řeč. Kozina mezi oujezdeckými sedláky vynikajícího postavení nezaujímal, naopak. žil-li s bratrovou rodinou společně (3 děti), dosti o skývu chleba zápoliti musel. Až bouřlivá doba vynesla na povrch jeho bystrost ducha, neobyčejnou výmluvnost spojenou s duchapřítomností i odvahou, pro kteréž vlastnosti stal se jak miláčkem lidu tak trhanovskému pánu obávaným nepřítelem a proto také obětí i mučedníkem za svobody chodské.

Vraťme se k ději.¹⁴⁸⁾ Apelační soud pražský žádal k vyšetření viny selské za přílohy: dopisy advokáta Strause i psaní vyslanců z Vidně obci chodské zasláná v originále. Plzenský krajský úřad ze zvláštního nařízení měl je doručiti. Baron Lamingen, zdržuje se tou dobou v Praze, již dříve dopsal svému hospodářskému správci v Koutě, aby se listin nějak zmocnil. Jako obyčejně. patolizalští služebníci rádi plní vůli svého chlebdárce, ať už špatná či dobrá, nic na následky zření nemajíce, tak pan Kristian Koš ani příchodu krajské komise nevyčkav, z nevčasné služební horlivosti uposlechl rozkazu svého pána. Všetečnost ta připravila lidi o život, rozvrátila štěstí mnoha rodin a uvrhla Chodý do zkázy. Dosud nemohli Chodové býti narčeni z buřičství, nikdo jim nemohl vyčísti žádný skutek násilnický. ještě rebelly nebyli, ale jen lidem, který hájí a očekává své domnělé právo. Předčasný chvat panského pochopa je o to připravil. Dne 20. června přijel hejtman (takový byl jeho úřední titul) Koš s purkrabím, nadlesními, lesními hajnými, mušketry a jinými panskými služebníky do Dražinova na

¹⁴⁶⁾ Matr. Klenečské: 1673—5 Adam Podestat, rychtář oujezdecký, 1675—1679 Adam Ledvina.

¹⁴⁷⁾ Při křtu zapsán za otce Ondřej Sladký omylem, poněvadž ze zápisu úmrtní průzračně, že to syn Janův. Sladký měl ještě nějaké příbuzné v Klenči. Zde připomíná se r. 1688 Anna Sladká, sestra Tomáše Šrámka, bývalá sousedka dražinovská, nyní již provdaná Drastilova. Její první muž byl nejspíše onen Vavřinec Sladký, jenž už r. 1683 nežil, prodav jměníčko své v Klenči Tomáši Thomayerovi za 250 kop miš. I. Klentscher Grundbuch fol. 42. Vděčně připomínám, že kollega J. Š. Baar, farář v Klobukách, mně zapůjčil klenečské výtahy matriční. — ¹⁴⁸⁾ Opět překlad z Weisla.

domovní prohlídku. Chtěl začít u rychtáře. Stavení zavřeno, nikdo doma. Dal tedy dveře násilně otevřít a prohlédati světnice, komory, půdu, sklepy, slovem panská chasa vlezla všudy. Našli skutečně dvě psaní advokáta Strause a 4 chodských vyslancův. Velmi potěšen ze šťastného nálezu, nemínil hejtman dále prohledávati, maje v úmyslu se svými dráby odejít domů. Tu přiblíží se venkovan a lstivě di: „Pane, chcete-li nalézt psaní, musíte do Oujezda k Podestatovi, ten je kancelistou sedláků!“ Pan hejtman vlezl do pasti. Neťuše při své úřední horlivosti nic zlého, obrátil se svými do Oujezda. Podestat váhal, hledal zde i onde, jen aby nabyl času. Konečně po dlouhém otálení přinesl kus nějakého dopisu. Rozmrzen nad nezdařeným výsledkem, vsedl hejtman na koně a celý průvod jeho vydal se na zpáteční cestu do Kouta. Za vsi však mezi tím sběhli se Oujezdečtí a Dražinovští. Zabránivše hejtmanovi odchod, žádali dopisy zpět. Purkrabí dal své gardě rozkaz zaútočiti proti „té selské holotě“; někteří ze střelců strojili se použít pušek. To rozzuřilo sedláky. Rázem strhli purkrabiho s koně, snadno odzbrojená garda dostala výlupec, p. hejtman, jak se sám ve psaní přiznal pánovi, uznal za včasné spasiti se útekem. Purkrabiho zavřeli sedláci do selské světnice, kdež po několik dní musel se spokojiti se selskou stravou. Drželi ho jako záruku, až jim hejtman dopisy vrátí. Ani se mu nevysmívali, ani ho netýrali. Hejtman odeslal hned kurýra k pánovi do Prahy. Oznámil, co se sběhlo, líče událost nejkřiklavějšími barvami. Ve psaní podotekl, že dopisy odňaté proto nedodává, poněvadž se obává přepadnutí a sedláci že prý by ho zabili, kdyby jim jich nevrátil; purkrabí že nalézá se v nebezpečnosti života a proto že on, hejtman, žádá co nejrychlejší výpomoc.

Baron přerušil v Praze průběh líčení, naléhaje, aby dostalo se mu vojenské assistance, kterou také obdržel. Plzeňská komise s vojáky odešla do povstalých vesnic. V Praze zatím vyslýchání chodští zvolenci a při jejich přítomnosti rozstrhávána jsou pergamenová privilegia. Tři z chodského výboru měli odejít domů oznámit vše, co se přihodilo, i krajany poučit, aby se chovali pokojně; po té se měli s plnomocenstvím vrátiti do Prahy. Místo, aby se vrátili do Prahy, pustili se oni tři muži do Vidně, o radu k svému advokátu. Pan z Tunklů požádal Chody, aby mu zjednali kočár a vydal se s nimi do Prahy. Zde zatím ostatní chodští vyslanci jsou vyslýcháni. Appellaci na nich vyhledávala, aby Lomikarovi složili holdovací přísahu. Svorně odmítli, osvědčujice, že k tomu od svých obcí neobdrželi žádného plnomocenství. Proto jsou také dne 28. června odvedeni do vězení novoměstské radnice.

Dne 30. června dorazil do Prahy Blažej z Tunklů. Neobyčejné vzezření jeho povozu — dvoukolý vůz s jedním chodským vyslancem oblečeným ve svém zvláštním kroji jakožto vozkou — vůbec Blažejova dobrodružstvím dýšící postava vzbudila u každého divný dojem: z té příčiny byl také u brány zadržen a zatčen. Uzřevše to Chodové s ním zároveň do Prahy přibyli, kvapili úprkem k domovu ohlásit příhodu. Krajský hejtman Hora (Frydrych Jaroslav Hora z Ocelovic) měl nakázáno, aby vytáhl se 200 vojáky na chodské vesnice. Dne 6. července objevil se skutečně před Ou-

jezdem. Ves našel prázdnou. Kde kdo odtud utekl do lesa nade mlýn na hamřích,¹⁴⁹⁾ aby zde v případě potřeby mohli se vojsku brániti. Brzo přidružilo se k nim více mužů z ostatních vesnic. Počasi jim prálo a přilehlé vesnice podporovaly uběhliky potravou i jinými potřebami. Mnozí také našli přístřeší ve vesnicích sousedícího Bavorska. Počet boje schopných mužů vzrostl na 400. Domnívajíce se, že příchod vojska bez předchozího vědomí a vůle císaře pána nutno považovati za parádní hrozbu, utužovali se ke společné obraně až do krve. Když komisař Hora k nim poslal několik jednotelů, kteří by je poučili a přivedli na správnou cestu, odpověděli sedláci: „Nehuznáváme žádnýho jinýho pána než císaře pána — jeho jenom chcem poslouchat. Děj se co děj! Ha, šický ať třeba zhyne — sme na šecko připraveni.“ Rytíř Hora uvažoval své těžké postavení. Hnāti útokem se 200 muži na zástup zoufalých sedláků, zvláště když měl rozkaz pokud možno předejít každé krveprolití, zdálo se mu jak nemožno tak i pošetilo. Nezbyvalo, leč vyslati do Prahy rychlého posla s dotazem, jak se zachovati. Ale než přišla odpověď z Prahy, přikvapili dva Chodové, kteří advokáta Tunkla provázeli do Prahy, zvěstující rodákům, jak bídne s jejich sporem to dopadá. Hned na to vzdaly se dobrovolně některé vsi, slibující poslušnost. I zatčeno 72 sedláků, kteří jsou pozavíráni do několika vězení na různá místa jako: Plzeň, Horšův Týn, Stríbro. Z Prahy pak na komisaře (Horu) přiletělo strašné hromobití, že záležitosti nevěnoval dosti pečlivosti, když lidu tolik času ponechal, aby se mohli vrátiti, že jim příchod nezamezil atd. Proto cítili se úřadové pohnuty, panu komisaři ještě dva prozíravé muže přidělit, hraběte Stampacha¹⁵⁰⁾ a pana Steinbacha z Königsfeldu.¹⁵¹⁾ Krajskému úřadu naporučeno, ať hned připraví několik žoldnéřů s jistým množstvím granátů a 3 děly; avšak všechny přípravy už byly marny. Jedna ves po druhé žádala o milost. Jenom dvě ostaly pevný, nechtějící slyšeti o žádných smírných úmluvách. Byly to Pocinovice a Lhota. Proto také odešla komisse dne 16. července do Pocinovic. Celá ves kolkolem obsazena jest vojáky, aby nikdo neušel. Ve vsi samé povstal strašlivý zmatek. Muži rotili se, ozbrojujice se různými nástroji, ženy samy vybízely je k boji. Někteří ze sedláků pokoušeli se prorazití koňmo řady vojáků. Důstojník zavelel: „Feuer!“ — jeden sedlák padá mrtev k zemi, několik těžce raněno. Lhotští vyzvěděvše, co se dalo v Pocinovicích, pospíšili vzdát se na nilost i nemilost. Poněvadž mnoho Chodů uteklo do Bavor, požádal krajský hejtman tamní úřady mezi Brodem (Furt) a Lesním Mnichovem (Waldmünchen), aby jich netrpíce, přes hranice domů vypravili. Úřadové přivolili. Tak skroceny jsou povstalecké vesnice chodské. Sedláci zkrotli a kde kdo svaloval celou vinu na tři náčelníky: Kristofa Hrubého, Jana Sladkého a Davida Forsta. Všichni Chodové slíbili při holdu pánovi v Trhanově člověčenství, podepsavše před tím revers, v němž se zavázali, že proti své vrchnosti již žádných sporů nezdvihnou. Po

¹⁴⁹⁾ Hammermühle, „na hamřích“ u Havlovic.

¹⁵⁰⁾ Jan Kristof na Liebsteině † 1718.

¹⁵¹⁾ Zde se asi miní Benedikt Steinbach z Kranichsteinu na Radlovicích, V. Stroupci a Lišťanech, pozdější hejtman (1702) kraje Plzeňského, † 1704.

holdu musili veškerí v poutech a železech jíti hned — na robotu. Krajskému hejtmanu Horovi dostalo se pochvalného dekretu za dovedné zakročení a dobrý výsledek podařeného vyšetření.

Když chodské vesnice byly pokořeny, přikročeno k vyšetřování proti náčelníkům vzpoury. Nejsem právníkem, nerozumím háčkům a kličkám jemné spravedlnosti a proto nebudu stopovati zplna průchod processování, přejdu všechny výsledky a výpovědi, chtěje tuto skizzu zakončiti rozsudkem soudu appellačního.¹⁵²⁾ Každému citlivému příteli lidu, jenž horuje za právo a spravedlnost, uvolní se u srdce, přejde-li konečně ony filosoficky hloubkou pravé učenosti oplývající ortele teldejšího slavného collegia appellací.¹⁵³⁾ Jak moudře a přece lidsky, jak opatrně a přece spravedlivě tito pánové soudivali! Chodové v jejich očích neplalili za rebelly, ale za oklamáný lid, jenž v domnění ztraceného práva vzal útočiště ke své nejvyšší mocnosti — k císaři, za lid, jenž z násilnosti vrchnostenských úředníků rovněž k násilnosti byl donucen, proto také rozsudek těchto vzácných mužů zněl takto:

„Krištof Hrubý a Jan Sladký mají v železech po celý rok konati veřejnou (státní) práci, ostatní, podepíší-li revers poslušnosti, mají býti propuštěni.“

Urozený pan baron z Lamingenu a Albenreuthu nebyl s tímto rozsudkem spokojen. Žádal, aby spor byl předán soudu trestnímu a zločinci na příklad a odstrašující napomínku ať jsou odsouzeni k smrti. Proto také process posoupen dne 8. února 1695 trestnímu či hrdelnímu právu. Slovný soud kriminální pojal záležitost přísněji a jeho rozsudek zněl: Hlavní náčelníci Hans Sellner řeč. Čtverák,¹⁵⁴⁾ Krištof Hrubý a Jan Sladký mají na postrašující příklad býti odpraveni. Etzl a Forst postojí po tři všední dny v době trhu dvě hodiny na pranýři a na to budou ze země vypověděni. Ostatní spoluvinníci rozdělení jsou na tři třídy, z nichž někteří pokutováni vězením na 2 léta, na 1 rok, jiní na 3 měsíce a šlechtický podvodník Blažej Tunkl na 3 léta pevnosti. Tento rozsudek ve Vídni dne 19. února pozměněn rozhodnutím císařským takto:

Odpraven má býti ze tří odsouzenců jenom jeden, zbývající dva buďtež dopraveni do pevnosti Komárna (v Uhrách) na 10 let práce nucené ve příkopech opevňovacích. Exekuce se má vykonati v Plzni. Etzl a Forst půjdou na 2 léta do pevnosti Rábu, Oni ve tři třídy rozdělení zločinci z většiny propuštěni, jenom ti, kteří byli do první třídy zařaděni, mají rok upoutání a v železech pracovati při veřejné práci na panství. Blažej sice zavinil se životem; leč z ohledu na jeho vysoké přibuzenstvo určuje se mu tříletá práce pevnostní.¹⁵⁵⁾

¹⁵²⁾ Dle těchto slov Weislových ležel v Koutech ještě před nedávnými lety obšírný materiál chodských dějin.

¹⁵³⁾ Skládal ze samých šlechticův. Vicepresidenty z těch dob se jmenují Jan František hrabě z Vrba, ze Lamingenův, od 1657, 15. 11 — 1683, Ignac Karel hrabě ze Sternberka 1690, 26. 3., František Max. hr. Hartman 1700.

¹⁵⁴⁾ Jak Jan Selner řeč. Čtverák přišel ke cti náčelníka vzpoury, Weisl nemluví. Mezi vyslanci ho nenalézáme. Domažlické matriky uvádějí r. 1646 Jana Selnara, r. 1651 Jana „Štveráka“, mž. Doroška z Oujezda. Zdá se, že se tu miní otec odsouzencův.

¹⁵⁵⁾ Žel, že požáry zámku trhanovského v XVIII. st. hlavně r. 1710 a neřestná ruka v archivě koutském zničila chodská lejstra.

Mezi vyjednáváním umřel Kristof Hrubý ve vězení — tak si trest vytrpěl. Ale soudcové upadli do rozpaků, kterému ze dvou zbýlých přináleží čest býti pověšenu. Paní justitia (spravedlnost) honosí se voskovým nosem, jenž se dá zakroutiti dle libosti. Jan Sladký, jenž v původním návrhu položen byl tertio loco (na třetí místo) byl zvolen, na něj padl los. Zajímavě motivovány důvody (tak psáno v aktech):

1. poněvadž Jan Sladký (Kozina) je výmluvný sedlák, 2. je tak zatvrzelý — my bychom řekli selský hlaváč! — že žádal nejposléze o pardon — slovem dobrý Kozina měl zaplatiti krví svou povstání, na němž neměl docela žádného podílu, žádného násilného skutku se nedopustil a také se províniti nemohl. poněvadž celou tu dobu úpěl v žaláři. Odsoudili jej k smrti jen proto, že měl dar výmluvnosti. Což bylo pánům o jednoho sedláka! Jen když pomstychtivosti Lomikarově vyhlověli. Poprava určena na den 28. listopadu 1695. Rozsudek prohlášen nejdříve v Praze a potom v ostatních krajských městech a kopie (opisy) jeho rozdávány mezi sedláky (po celé zemi). Na smutnou podívanou exekuce komandováno ex officio (úředně) 68 chodských sedláků s dětmi do Plzně, aby odstrašující výkon zakotvil se v mysli dětské i jejich potomkův. Několik setnin vojska k vůli pořádku i zachování pokoje přitáhlo do Plzně. O dni popravy přivalila se veliká vlna lidstva do města. Nehnala je sem zvědavost; ale veliká i hluboká soustrast tkvěla každému divákovi na tváři. Nevěseliž žádného vraha, žádného lupiče, ba ani zločince, měl umříti člověk nevinný, jenž se nedopustil žádného těžkého provinění, měl býti odpraven mužný sedlák uprostřed svých krajanů, zasazující se za bývalé svobody, za slávu i naději chodského lidu — na vzor i příklad odstrašující, aby jeho rodákům už nikdy na mysl nepřišla touha po zlatých časech selské samostatnosti. Nevyprávíme sice z listinných dokladů, povíme, jak si (na Domažlicku) dosud lid o smrti Kozinově vypráví.

Zmužile bez všelikého znamení bázně před smrtí, zpívaje zbožné písně, jak dosud u lidu zpěvem se udržují, kráčel Kozina středem zevlujícího množství k místu popravnímu. Jeho žena, vedouc dvě malé děti za ruce, ho doprovázela. Ubohá, vyčerpavši veškerou svou sílu, uprostřed cesty poklesla na kolena; i musela se chvilku posaditi. Přistoupili mnozí páni a paní a vhodili jí peníze do klína. Kozinova vzchopivši se, vmetla stříbrňáky mezi lid, volajíc: „Nechte si vaše peníze ha vraťte mi mého muže nevinného!“ — leč hlas její v šumu zanikl, průvod šel dále k šibenici. Zde políbil odsouzenec ještě jednou ženu a děti, vystoupil odhodlaně na řebrík, ohlédl se ještě naposled k nebesům a již jeho oko spočinulo na vlnícím se davu; hle, tam na koni vidí svého nepřítele pana z Lamingenu. Bledý obličej sedláka Sladkého jakoby polily červenáky, v jeho oku se zablesklo a mocný hlas se rozlehl: „Lomikare, Lomikare! Do dne ha do roka budeš se mnou státi před soudnou stolicí Boží, tam se ukáže, kdo . . .“ kat v tom hodí smyčku na šíji a výmluvná ústa Kozinova oněměla na vždy . . .

Jan Sladký prý byl muž prostřední, silné, jak říkají, křovité postavy, povahy odhodlané a rázné a celý beze lsti. Neuměl čísti.

ani psáti a přece jeko vrozená výmluvnost postavila ho jakožto prvního do řady (vrchnosti) nebezpečných (!) Chodův.

Nevím, bylo-li to svědomí či lakota, že baron po Kozinově smrti za ostatní odsouzence tolik pro-sil, aby do Uher posílání nebyli, ale aby mohli tresty odpykati v Praze. Ve svých prosebných listech na císaře, nařikaje na své ztráty a škody, vypočítává, co by stála doprava do Komárna. Než nemluvme o mrtvém, leč dobře, a mějme za to, že smrt sedláka oujezdeckého obměkčila tvrdé srdce pánovu.¹⁵⁶⁾ — Kromě vyslanců potrestáni byli i ostatní Chodové. Poněvadž časem trest pozměněn, nedá se ostří jeho vyličiti než částečně v Klenči a Pocinovicích. Na pergamenovém originále chodského městysu později připsáno:

„Ačkoli konečně přítomná privilegia v úvážení nejnověji přešl skutečné rebellie, při níž Klenecťi ze začátku jako simulantés svatouškovali, že jsou věrní a nejlepší poddaní, nicméně naposled však od těch hloupých a nespokojených chodských sedláků zmateni, strhnouti sedali, že s nimi skutečně drželi a tak zle jako jiní bouřky strojiti pomáhali. až, jak z výsad nedávno vzpomnutých samozřejmě, veškero své právo (městské) a spravedlnost docela ztratili. Také na císařské nejmilostivější poručení jeden ze spoluměšťanů jménem Adam Etzl odtud z Klenči ad opus publicum (obecné práci) v železech a poutech na tři roky do Komárna v Uhrách odsouzen byl, ačkoliv — opakují — tato privilegia z podolčených příčin skutečně jsou kassírovaná, ztracená i zničena. chci přece na jich bolestné nařikání a prosby tato jim v milosti opět dáti, uděliti a stvrditi, leč s tímto na věčné časy úplně zaslouženým trestem, kterýž oni rádi přiali a k němu se zavázali, totiž že k těm 300 zl. ještě 50 zl., tudíž na věčné časy za to v jedné summě 350 zl. rýnských ročně společně dávati a platiti mají. Ale od této nové dávky 50 zl. na věky jsou osvobozeni a vyňati tito vyjmenovaní: Jan Jiří Pachmayer, Abraham Hofmeister, Jan Maltzer, řezník, dědicové po † Janu Behrovi, truhlář Wolf Tauber a jejich potomci, poněvadž oni za té rebellie v povinné věrnosti stálými a dobře vrchnostensky smýšlejícími se osvědčili. Rovněž mají zapravovati Klenecťi nyní i na všecky budoucí věčné časy veškeré contributiones a císařské dávky za Jana Jiříka Pachmayera a za Abrahama Hofmeistra, jakož i za jejich budoucí a domy bez odporu a výmluv. Renovováno a opět dáno na den sv. apoštola Jakuba, dne 25. Julii anno 1696.“

Rovněž Pocinovičtí a (prý i) Lhotečtí měli nějaká lamingenovská obdarování, zejména osvobození od roboty. A o to přišli.¹⁵⁷⁾ — Nejen ves Lhota, nýbrž i Pocinovice a tam usedlí od roboty řádným manifestem byli osvobozeni; ale potom za časů p. z Lamingenu rebelii způsobili, že vojskem podrobeni a rozprášeni býti musili, čímž ztratili svá privilegia. Dříve platili jen 191 zl. 15 kr. Pocinovičtí, 108 zl. 44 kr. Lhotečtí, nyní Pocinovice o 50 zl. ročně více,

¹⁵⁶⁾ Až sem dle Weisla.

¹⁵⁷⁾ Dle listiny psané až po smrti Lamingenově r. 1698, 30. června. Viz Chodové a jejich osudy str. 118.

t. j. 254 zl. 38 kr. 2 denáry. Z příplatku vyňat jakýsi Mikuláš Sekadlo a jeho potomci. Osvědčil se věrným. Mimo peněžitý plat mají z Pocinovic ročně odvést 95 str. ječmene, Lhota 55 strychů. Každý sedlák bude kromě roboty ročně ještě dva dny na panském orati, 2 dny hnojit, 2 dny sekati seno, 2 dny ve žních žiti a to od slunce východu(!) až do západu. Měli-li by páni nějaké stavby, opravy, budou jim pomáhati. Za to jim robota nemá býti zvyšována a jejich děti nebudou nuceny, aby v panských dvorcích (2—3 léta) sloužily zadarmo.

Z ukázky této možno si představit, že menší trest ostatní chodské vesnice nestihl.¹⁵⁶⁾

Na útiscích selského lidu kus podílu brali ovšem němečtí přistěhovalci — srovnej jména klenečských přívrženců Lomikarových — a úřednictvo panské. Přiřítati jim hlavní vinu tragické smrti Kozinovy, nejví se ovšem dostatečně odůvodněno — něco přihany ze zbytečného utracení jeho zůstane na nich vždycky, poněvadž za příkladem Košovým prováděli vrchnostenské i císařské rozkazy s přehnanou horlivostí, ač mohli věděti, že tím nedůtklivý lid jenom rozjitří. Z matrik klenečských známe některé: 1649 Jan Lícha, písař trhanovský, r. 1661 důchodní, křtil z manželky Dorotky v těch létech několik dětí. R. 1672 Jan Behr, příbuzný klenečského Hofmeistra, důchodní a hejtman, jenž r. 1677 jménem svého pána ujal louku pod Chodovem, již od r. 1481 k chodskému kostelu v Domažlicích náležející. R. 1673 Jiří Vogelhans, kancelářský v Trhanově, Kristof Šváb, hejtman. Dominus Paulus Kosch, purgravius ex Kout s manželkou Ludmilou r. 1680—83 dvakráte kmoetroval vždy — Němci. Jiří Stubenkohl (mž. Madlenka), dráb. Tomáš Reiter, právní poslíček trhanovský. R. 1651 Vavřinec Kroczin, sládek trhanovský, jiný r. 1663, Hans Girg, r. 1673, Jan Mayer. Jako s Chodý tak nedobře zacházel Lomikar i s jejich farářem klenečským. Když námi již uvedený Longolius odešel do Domažlic, administrovali faru domažličtí františkáni, však neradi. R. 1688 21./8. z popudu Jiřika Blovského, děkana domažlického, usadil se v Klenči kněz Kristof Vojtěch Pešek, rodič z Ouši. Však mnoho dobrého tam neměl, „poněvadž p. z Lamingenu chtěl zde míti faráře ze řádu, kterého představení klášterní zdráhali se jmenovati, že řečený p. patron Jeho Excellence p. z Lamingenu mu dáti nechtěl nic jiného, než co by štola a dary vynesly. Nechtěl ho živiti, nechtěl piva poskytovat, a tu konvent, ačkoli od sv. Havla až do sv. Jiří 1689 k administraci dosáhl práva, přece raději toho zanechal. Tak konvent pro nedostatky, jiný kněz zase pro špatné

¹⁵⁶⁾ Výsady klenečských věrných přívrženců Hofmeistra a jiných staly se r. 1720 předmětem zvláštního sporu, poněvadž syn Abrahamův Jan Kristof vzťahoval milost lomikarskou na všechny platy, ukazuje na zvláštní zásluhy svého otce jakožto prvního a dlouholetého primasa i purkmistra klenečského, jehož výsady dosáhly císařského schválení (placet). Vrchnost sice stvrdila r. 1723 25. ledna nároky Hofmeistrovy, leč tyto zanikly r. 1750 neznámým rozhodnutím. Městský písař napsal: „Za to za všechno měšťané nechtějí jim (těm několika osvobozeným) ničím zlým vzpomínati“ — kterážto slova jsou nám důkazem, že jenom přivandrovali Němci podporovali vrchnost proti českým Chodům a jejich snaze o někdejší svobodu. — Grundbuch A f. 191—2.

vychování osádku opustili. Na to dosadil pan Wolf Max Lamingen nějakého světského kněze, vetchého starce, Tomáše Milika, jenž nějaký čas u něho sloužil za domácího kaplana. Ten sice na večer při číši úřad přijal, ale druhého dne zraleji uvažuje svou nedostatečnost i nemožnost k zastávání podobné funkce farářské, tam jíti se zdráhal a naprosto odřekl. Osada zůstala nějaký čas bez kněze, až patron z Klatov přijal nějakého dominikána, jemuž dával, jak se pravi, na slušné vychování 4 zl. týdně, leč jen do té dohy, dokud beneficium nedosáhl světský farář Jan Ludvik Steyer. Ten potom po smrti děkana Blovského r. 1692 1. dubna přišel za děkana i vikáře do Domažlic. Kostel v Klenči podobal se sboreništi („in statu valde ruinoso“).¹⁵⁹⁾

Lamingen prodav Újezd, Chodov a Bělou císařskému generálu Kašparu Zdeňkovi Kaplíři ze Sulevic za 130.000 zlatých r., v letních měsících sídlival na Trhanově. Zámek zvětšoval různými stavbami, na které s potahy svými jezdili — Chodové. Než další zvelebu sídla přetrhla smrt. Wolf Maxmilian Lamingen z Albenreuthu, JMti císaře Leopolda komoří a v království Českém místo-
držící, umřel náhle, raněn mrtvicí, dne 2. listopadu r. 1696. Chodové pravili: Kozina zavolal Lomikara na soud Boží. Kronikář kláštera domažlického napsal o smrti jeho doslovně:¹⁶⁰⁾ „V Trhanově, německy Kotenschloß (Chodenschloß), za chvíli po snídani, když zaměstnán byl psaním, učinila smrtelná mrtvice — a tak následovně nového zámku pokračování přerušila — r. 1696 na samý den Dušiček konec životu pana W. M. z barona hraběte Lamingena,¹⁶¹⁾ pána na Trhanově, Koutě, Zahoranech a Nové Kdyni . . . , pohřben jest ve svém farním kostele sv. Martina, biskupa, v Klenči uprostřed choru před velkým oltářem v kryptě nově udělané bez náhrobního kamene i nápisu v těch místech, kdež nedávno pohřben byl pod cementovým kamenem — a proto dál na stranu položen — klenečský farář Kristof Vojtěch Peška . . . S ním zároveň vymřel rod, poněvadž bratři jeho Ferdinand a Bedřich, tento ve stavu duchovním jako kanovník solnohradský, onen v řadě německých rytířů, dříve zesnuli a on sám bez potomka mužského zanechal toliko něžné pohlaví dvou dcer, které jakožto dědičky oteckých zboží brzo Trhanov etc. za 506.000 zl. r. prodali Jindřichu Stadionovi, děkanu kapitoly würzburgské.“ Když r. 1799 ze staré knihy sepisoval převor Arnošt Papstmann novou kroniku, vyličiv slavnou minulost Chodů, zapsal takto: „Když však v době nedávné hrabě Lamingen jsa majitelem panství Kouta i Trhanova . . . začal Chody pro svobody všelijak trápit a ponenáhlu jejich privilegii zbavovati, což oni těžce nesli, postavili se po způsobu svých dědů na odpor a snažíce se takovému trýznění přitřz učiniti, pokusili se o různé

¹⁵⁹⁾ Dle pamětní knihy domažlického kláštera a pamětní knihy klenečské.

¹⁶⁰⁾ Stará klášterská pamětní kniha str. 57. Tuto zprávu lze považovati za současnou, neboť trantiskán dodává: Lamingermanam aliquam memoriam . . . ecclesia et locus sepulturae ostentat nullam, a filiabus exspectat fortassis exspes (sine spe); a přece nahrobník — tedy později — postavily.

¹⁶¹⁾ Lomikar ze zdvořilosti nebo omylem se jmenuje hrabětem.

Rodokmen Lamingenů.

Jan
mž. N. z Reisingen

Wolfgang 1534 na Bělé a Újezdě Ch.
mž. Barbora Mangstova z Kulczu a Weislitz

Kášpar 1556 na Bělé
mž. Anna Veronika z Reitzensteinu

Jáchym 1589—99 na Újezdě, Bělé, Bystřicích etc. † 1602
mž. Salomena ze Schirnding

Jindřich na Újezdě
1589 na mlýně Vocolovském
† asi 1590; mž.?

Křištof Karel
na Újezdě a Vrbici nedilný s bratrem
1622 konfisk. 1622 konfisk.

Vilém Bedřich Josef Jáchym Dorota Eva
1630 na Trhanové 1622 konf. 1623 konf. † v bitvě mž. Jan Adam mž. Albrecht
† 1635 29/9 v Újezdě mž. Anna † 1626 u Lipska z Nostic Perglar
mž. Barbora z Mörsperku hr. Eperstei- mž. Alžběta 17/9 1631
nová Křelířova

Markéta Wolf Bedřich Wolf Ferdinand Wolf Maximilian
* 1628 * 1629 6/5 * 1631 1/1 * 1634 23/11
† 1694 26/8 kanovník solno rytíř německého řádu mž. Kateřina Polyxena z Lobkovic
mž. Jindřich B. hr. Gutenstein hr. Gutenstein hr. z Vrbna a Brun-
tálu

Marie Barbora Anna Cecilie Wolf Jan Antonin
* 1677 11/8 * 1686 13/1 * 1682 22/2
† 1720 16/9 † 1740 15/10 † v mládí
mž. Jan Václav mž. Josef Frant.
hr. Gutenstein hr. z Vrbna a Brun-
tálu

nájezd.¹⁶²⁾ Mezi těmi Chody byl muž jménem Kozina, muž zcela ušlechtilý a výmluvný, jenž záležitost svou i svých krajanů zcela dle práva obhajoval. Nedlouho potom obžalován jest Kozina od svého pána ze zločinu vzbouření, uvězněn, hrdla odsouzen a v Plzni na šibenici oběšen. O dni popravy, totiž 2. listopadu (sic!), nežli trest smrti podstoupil, prý pronesl slova, jimiž pro svou nevinu — neboť pravil, že nevinně byl k smrti odsouzen — svému pánu a vrchnosti z Lamingenu označil, že do roka umře a duše jeho že se octne na soudě Božím. Těch slov se málo dbalo. Všickni se domnívali, že prohozena jsou více bez rozumu (člověka na smrt jdoucího) a proto jim nikdo nevěřil. I stalo se však, že po uplynutí roku v týž samý den, totiž 2. listopadu (ve kterýž den řečený Kozina provazem byl oběšen), p. z Lamingenu při slavnostní hostině, k níž přemnozí ze šlechty přizváni hojně užívali, ne tak ze žertu, jako spíše uštěpačně prý prohodil: Dnes je výroční den, v němž Kozina, když na popravu byl veden, předpověděl, že v době jednoho roku a to dnešního dne mne smrt zachvátí. Hle, proroctví jeho nepravdivo, neboť jsem výborně zdrav! Slova tato vyvolala smích, leč za nedlouho smutek a zděšení, neboť hned po ukončení tabule p. z Lamingenu odebrav se do své ložnice, chtěje jakési dopisy vypravit, usedl do lenošky a — náhle zasažen úderem mrtvice mrtev na zem se svezl. Tak praví všeobecné ústní podání lidu. Zdaž pravdivo? To ví sám milý Bůh!“ — Tak klášterník. A teta Holubova z Klenčí mně pověst vyprávěla r. 1906 takto:

„Na lidskej soud Kozina nic nedal. Dyž stál pod šibencí, vykřik’ na Lomikara: Lomikare, do dne ha do roka Pámbů nás rozsúdí. Lomikar tomu nevěřil, smál se. A když byl rok, vystrojil trachtaci na tranovským zámku. Vo půlnoci vstál za stolem, nalil si skleničku vína a vykřik’ vesele: Kozino, chybáš, rok pryč a já tu eště. V tom stál ve dveřích černej pes s vohnivým jazykem. Lomikar pad’ a bylo po něm. „Ten zlej“ si pro něj přišel...“

Na památku otcovu postavily dcery kolem Trhanova troje Boží muka a v Klenčí pěkný mramorový náhrobek s nápisem:

En viator — jacet hic — Illustr. ac excell. dominus — dominus Wolfgangus — Maxmilianus — baro de Laming et Albenreut — dominus dominiorum — Chodenschlosz, Riesenberga, Gauth, Satorzan — et — Neumarkt.¹⁶³⁾

¹⁶²⁾ Doslovně: insultus varios attentarunt. Insultus = nájezd neznáčí násili, spíše posměch, úšklebek. I ta věta nasvědčuje, že sedlák Kozina nemůže býti považován za náčelníka buřičův! Jak krásně o něm převor píše: Hos inter Chodones erat quidam cognomine Kozina, vir cetero quin generosus et facundus, qui suam suorumque causam justitiae titulo defendit.

¹⁶³⁾ Dle oznamu farního úřadu z r. 1825 v arch. Českého Musea: Hle, poutniče, zde leží... baron z Lamingenu.

„Sborník Historického kroužku.“

Příspěvky k dějinám vypuzení jesuitů z Čech r. 1618.

Napsal P. AL. KRÖSS T. J.

Příběhy při vypuzení jesuitů pražské kolleje Klementinské za vlády direktorů byly dosud známy hlavně v tom způsobu, jak je P. Jan Schmidl uvádí ve své „*Historia Societatis Jesu provinciae Bohemiae*.“¹⁾ Schmidl ve svém vypravování přidržuje se spisu „*Litterarum annuarum*“, poněkud později sepsaného a rukopisu „*Historia foundationis collegii Pragensis cum narratione quarundam rerum maioris momenti*“, chovaného v universitní knihovně pražské. V tomto jest obsažena²⁾ „*Ejectionis narratio factae A. 1618*“.

Vedle těchto údajů zasluhují zvláštního povšimnutí dopisy od představených a jiných paterů kolleje Klementinské, zaslané P. generálovi řádu jesuitů Mutiovi Vitelleschimu do Říma, protože pocházely od mužů, kteří nejen v Praze žili, ale byli též postiženi oněmi událostmi. První dopis psal P. Valentin Coronius (Korona), rektor kolleje Klementinské, a to dne 28. května 1618, tedy pátého dne po defenestraci; dopis ten podává rozechvění, které tento ukrutný čin Thurnův vyvolal ve městě a zvlášť u jesuitů v kolleji. Zní takto:

„Admodum Reverende in Christo Pater!

Pax Christi &

De statu Pragensi perturbatissimo, quid scribam, nescio. 23. huius columnae nostrae ill^{mus} D^{nus} Slauata et D. Smeczansky de Martiniz a statibus regni ex cancellariae fenestris proiecti in fossas 48 ulnas (sic, správně 28) altas seu 96 pedes geometricos et tertius secretarius consilii, miraculose tamen omnes conseruati sunt. D^{nus} Smeczansky uix ex casu laesus, in quem bis iaculata bombarda, neque tamen laesus, nisi quod in manu ex globo pallorem quendam contraxerit magnitudinis globi plumbei. D. Slauata utcunque laesus in capite, sed extra periculum mortis iam conualescit. Tertius secretarius etiam post casum surrexit et manus inimicorum euasit. Dominus Slauata quidem manet Pragae sub cura medicorum. Dominus Smeczansky euasit. Viderunt multi illos non cadentes cum aliquo impetu, sed sensim delatos deorsum et sustentatos nubecula quadam et muliere quadam (sine dubio Beatissima Virgine Maria), hinc factum, quod sine laesione delati sint deorsum. Sed de his alia dabitur occasio.

Illo die putabamus et nos omnes et catholicos Pragenses occisum iri et erant parati plebes et faex populi, quali abundat Praga, ut primo nos inuaderent. Comes tamen a Turn, caput haereticorum, animaduertens hoc futurum, descendit ex arce et publice in foro ad faciem populi clamabat, ne quidquam mouerent, eos enim, qui rei fuere, iam punitos esse. Ita salus nostra illo die ex inimicis nostris.

Eodem die uenit R. P. provincialis sub uesterum ad uisitandum collegium, sed in tanta perturbatione die 3° seu 4° contulit se Commotouium ad uisitationem. Cui hodie scripsi, ne redeat per Pragam, quia neque tuta itinera neque Pragae posse institui uisitationem propter absentiam hominum, quos oportebat distrahere in varia loca. Nec enim spes est quietis in longum tempus, cum res bello decerni debet. Et jam imperator dicitur sese armare. Itaque sum totus in hoc, ut homines mittam alio, priusquam maiora incommoda oriantur. Volo tamen uidere, ut si ex regno proscribamur (sicuti rumor est et haeretici desiderant), aliqui in

¹⁾ Dil III. 99. násl. — ²⁾ f. 174. násl.

regno maneant ex hoc collegio. Ego me Domino Deo commendo, ut faciat mecum iuxta suum beneplacitum: modo mei patres et fratres sint in tuto. Viennæ etiam intelligo in die ascensionis Domini fuisse maximum tumultum inter catholicos et hæreticos. Benignissimus Jesus omnia ista dirigat ad bonum ecclesiae suæ sanctæ. His me R. P. V. sanctissimis sacrificiis et orationibus commendo. Datæ Pragæ 28. Maij 1618.

R. P. V. servus in Chro et filius

Aut. in Boem. 1580—1680.

Valentinus Coronius.

Zda P. rektor Korona později ještě zevrubněji psal o záchraně obou místodržících a tajemníka Fabricia, není známo. I hrabě Martinic zachránění své připisoval obzvláštní ochraně Boží dle zápisků hraběte Slavy.³⁾

Provinciálem rakouských řádů jezuitů byl tehdaž P. Gregor Rumer. Večer dne 23. května přibyl do Prahy, nevěda, co se přihodilo téhož dne dopoledne. Příštího dne byl svátek nanebevstoupení Páně, jenž se v obou chrámech kolleje Klementinské slavil za veliké účasti lidu. Katoláci velice se báli a litovali paterů, neboť se obecně mysliło, že by mohli býti buď povražděni nebo vyhnáni. Německý kazatel P. Ferdinand Kolovrat nebyl již v Praze. Měl totiž dne 28. ledna a s ním vlaský kazatel kolleje Klementinské P. Lukáš Fanini rozpravu náboženskou s lutherským kazatelem při chrámě Vykupitelově (pozdějším kostele pavlánském) Helvikem Garthiem i psal pak též proti němu. Proto vzniklo mezi lutherány pražskými veliké rozhořčení proti Kolovratovi. I hrabě Thurn v dopise P. Albertu Chanovskému zaslaném nazval veřejné prodávání knížky té vyzýváním. Německé kázání o svátku nanebevstoupení Páně odpadlo a P. Kolovrat opustil Prahu. Téhož ještě dne poslal P. Rumer 12 ze 62 jezuitů, kteří byli v kolleji, z Prahy jinam. Sám P. provinciál v pátek odcestoval do Chomutova.⁴⁾

Skoly zavřeny a seminář i konvikt rozpuštěn, P. Valentin Coronius v příštích dnech odeslal ještě jiné jesuity z Prahy.

Zevrubněji o vyhození místodržících z oken a o vypuzení jezuitů psal dne 9. června P. Maxmilian Marsilius z Vídně P. generálovi do Říma. Jelikož však užil zpráv a dopisů psaných od jezuitů pražských do Vídně, je v jeho listě málo co nového. Též on potvrzuje, že záchranu místodržících všichni pokládali za zázračnou, řka: „Omnes agnoscunt miraculum non vulgare.“ (Aut. I b.)

Zevrubnější a spolehlivější zprávy o vypuzení jezuitů podává prokurátor kolleje Klementinské P. Jiří van der Boon. Jeho obšírný dopis nemá bohužel datum. byl však asi psán brzy po jeho útěku do Bavor. Dopis ten počíná slovy: „P. Georgii van der Boon, Quantum recordari potuit, Relatio de Eiectione Dominorum Locumtenentium et Expulsione Societatis ex regno Boëmiæ“. Zachovalý tento exemplář má na několika listech zbytky tehdaž užívaného uzavírání dopisů a na sedmém listě má pečeť voskovou. Písmo je na posledních stranách o něco menší a hustší, bez pochyby však psáno jest rukou P. Jiřího van der Boon. Sdělujeme dopis tento celý. Po nápisě, shora uvedeném, počíná zpráva takto:

„Ut res melius intelligatur, paulo altius ordiendum: Anno 1609 facta sunt comitia in regno Boëmiæ, in quibus status sub utraque (quo

³⁾ Slavata, Paměti I. 87. — ⁴⁾ Schmidl III. 100—102.

nomine comprehenduntur Hussitæ, Lutherani, Caluinistæ etc. non Catholici) obtinuerunt privilegium quoddam a cæsare Rudolpho, quod et serenissimus Malthias imperator confirmavit. quod literas maiestatis appellant, quo conceditur illis potestas sua libere exercendi, templa ædificandi, etiam ut quilibet in fundo ecclesiasticorum (ut putant) et sacræ cæsareæ maiestatis non catholicus posset templum exstruere. Item acceperunt potestatem eligendi 30 viros, quos defensores appellarunt, quorum 10 barones, 10 nobiles, 10 ciues, qui defenderent, si quid contra illud privilegium uel religionem illorum fieret et haberent potestatem absque iussu aut voluntate caesaris in grauiore uel urgente necessitate ex singulis circulis (quorum ni fallor ad minus 14) seu districtibus regni sex euocandi dominos, cum quibus consultarent, quid in suo negotio agendum.

Interim ædificarunt 2 templa pro Germanis Lutheranis, unum in antiqua vrbe, alterum in parua parte et tertium etiam in antiqua vrbe pro Caluinistis, quod nondum perfectum, et acceperunt a Hussitis templum unum pro Boëmis Picarditis. Exstruxerunt item templum subditi illustrissimi archiepiscopi in fundo domini sui in Hrob et subditi abbatis Brommouiensis in Brommow. Hi prælati conquesti sacræ cæsareæ maiestati. Cæsar inhibuit ædificari. Subditi confugerunt ad defensores. Hi iusserunt, ut pergerent, quod ipsi uelint omnibus contradicentibus respondere. Nihilominus archiepiscopus per mandatum cæsaris obtinuit templum iam exstructum et curauit initio huius anni funditus destrui intra triduum a fere 300 hominibus. Abbas Brommouiensis laborabat pro templo in suo fundo exstructo. S. C. majestas mandabat, ut claues templi eidem resignarentur, sed nihil fit.

Interim defensorum numerus non parum imminutus, aliqui enim mortui, alii officium deposuere, eo quod a cæsare ad alia officia erant promoti: et iam agebatur per iudicem curiæ (uulgo Hoffrichter), quando per ciuitates 29 renouabat senatum, ut ciuitates promitterent, se nullum defensorem extra cæsarem agnoscere, quod et fere pleræque fecerunt. Nihilominus defensores reliqui conuentum sibi indixerunt, et aliquot ex districtibus euocarunt circa festum S. Marci, quod est 25. Aprilis, et licet cæsar leniter prohibuisset conuentum, ipsi nihilominus conuenerunt in academia Caroli 4^{ti}. Circa idem tempus incidit colloquium quoddam, aliquibus catholicis id exigentibus inter P. Ferdinandum Kolowrat, concionatorem nostrum Germanicum, et doctorem Garthium, præcipuum lutheranum. Colloquium etiam editum, sed a sæcularibus, qui interfuere, et a Garthio aliter. Et Pater fecit publicaminuetiuam in personam Garthii, quæ res inter reliqua etiam a defensoribus pro causa arrepta est, cum et Garthius alias contra P. Kolowrat concionatus fuerit. In conuentu prædicto defensores inter se uaria clam consultarunt quotidie fere per 8 dies, novos defensores elegerunt et nouum conuentum indixerunt sibi ad diem lunæ rogationum, qui erat 21. Maij.

Quando S. C. Majestas regno discedebat, reliquit, ut moris est, locumtenentes, et nunc tantum 10 constituit, supremum burggrauium Adam de Sternberg, supremum præfectum Adam de Waldstein, supremum camerarium dominum de Talmberg, hussitam, dominum iudicem supremum Guilhelmu Slauatam, dominum burggrauium Carlsteinensem Jaroslaum Smeczansky, dominum Mraczky, hussitam, dominum Popelium magnum priorem ordinis Crucigerorum S. Joannis. Hi omnes barones magni. Dominum Johannem de Klenow, supremum regni scribam, dominum Gurs-

torff, Lutheranum, et adhuc tertium ordinis equestris, cuius nominis non recordor.

Hi domini rogarunt ac monuerunt defensores: imo et cæsar mandavit, ne conuentum illum haberent, sed responderunt, iam se indixisse et non posse propter urgentem necessitatem intermitti.

Ante dictum diem lunæ 21. Maij conuenerant frequentes die sabbathi et concluderant, quæ uolebant. Die dominico curarunt in omnibus templis suis promulgari, ut diligenter oraretur, ut Deus iuuat, quia sint aliqui, qui illos persequantur, religionem turbent et templa et exercitia eripere uelint sicque plebs non catholica mirum concita (sic) fuit.

Die lunæ rursum conuentum habuerunt et frequentes ascenderunt arcem. Interim unus catholicorum locumtenentium aberat, alter ægrotabat. Non catholici non comparent. Die Martis 22. Maij miserunt comitem Schlick cum duobus aliis ad locumtenentes in cancellariam et proposuerunt hæc:

Dominos status intellexisse, quod arcis custodiæ sint solito frequentiores et prohibitum esse, ne dominorum famuli admittantur ad arcem et si dominus comes Turn ascenderet, capiendum esse. Se uelle scire, an ita se habeant et cur? Dominorum locumtenentium loco ex consilio habito respondit statim illustrissimus dominus burggrauius: Vocabimus dominum capitaneum arcis et in præsentia nostra interrogabimus. Vocatus et interrogatus respondit: Quod custodiæ sint frequentiores, hanc esse consuetudinem antiquam tempore processionum et diebus rogationum. Ad reliqua se mirari, cur talia interrogetur, nil tale se in mandatis habuisse nec mandasse. Addidit illustrissimus dominus burggrauius: Domini, auditis, quid sit; multa dicuntur non credenda, et nos multa a nobis audimus, quæ non credimus, quia scimus, nos cum hominibus prudentibus agere. Interea dum hæc agerentur, ascenderant status frequenti numero, domini et nobiles et famuli eorum ultra 300 equites, quilibet cum 3 aut 4 bombardis et rem ita disposuerant, ut si resistentiam inuenissent, plebs tumultuaretur ac monasteria et catholicos inuaderet (quæ fex Pragæ semper ad talia promptissima), ipsi uero quidquid in arce inuenissent, cum suis aliis iam armatis funditus dedissent neci. Nihil itaque illa die aliud factum quam tumultuosa consultatio.

Feria 4^a hora 8^a finita processione catholici locumtenentes 4 ex templo ad cancellariam ibant. Status frequentes iam erant in arcis area; cedebant locumtenentibus. Equites uero statuum paulatim a tribus partibus arcem ascendebant, consultabant in sala in circulis usque ad 10^{am} fere, tum præcipui illorum cancellariam intrabant non præmonendo. Ibi imprimis scire uolebant, an de tali decreto S. C. majestatis, quo abiudicabantur status sub utraque bonis, fama ac uita, aliquam scientiam habuissent. Rogauit illustrissimus burggrauius, parum secederent, ut inter se consultare possent. Responderunt status, non esse iam tempus recedendi, responderent. responderent! Contulerunt capita et respondit burggrauius, cum simus consilarii suæ majestatis, non decet, ut dicamus, quid consilii dederimus uel non. Instabant status tumultuose clamantes, uolumus habere responsum. respondete, respondete! Collatis capitibus respondit illustrissimus burggrauius, protestamur, quia cogitis nos ad consilium regium detegendum et coacti fatemur, nos scuisse de tali decreto futuro, quo inhiberetur modernus consultus defensorum, sed ut in eo abiudicarentur capitis aut fortunarum (si ita decretum in originali

sonet) se et reliquos nihil sciuisse. S. C. majestatem habere plures consiliarios. is sciret interrogatus respondere, quis id consilii dedisset. Tum conuersi ad dominos Slauatam et Smecziansky uaria illis exprobrarunt uarii mixtis uocibus: 1. quod sint soli inimici patriæ et libertatis religionis. 2. Quod literis majestatalibus subscribere noluerint, nec promittere defendere. 3. Quod Smecziansky dixisset, se non indigere majestatalibus. 4. Quod elaborassent hactenus, quomodo illas annihilarent, status sibi subijcerent, dignos officiis priuarent eaque sibi per malas practicas attribuissent, subditos suos ad religionem uariis modis coëgissent, etc. plura, quorum non rite recordor. Tum domini isti rogare, ut talia in scriptis consignarentur et spatium eis obiecta diluendi daretur: ubi clamatum, nunc non esse tempus, non diutius ferendos tales. Tum illustrissimus burggrauius rogauit, recordarentur sui, ne quid temere aggredirentur, recordarentur Dei et iudicii eius, item iudicii regii. Nil iuuit. Tum comes Turen et baro Popelius in Tein arrepta utraque manu illustrissimi burggrauii rogarunt, ut ex cancellaria exiret, ni graue aliquod nialum incurrere uellet et tertius quidam baro a tergo trusit. Sic extraxerunt illum et dominum Granpriorem ex cancellaria et ducebant ad aliud hypocaustum arcis viride dictum, dicentes alios duos se uelle curare. Tum burggrauius rursus rogauit, ne quid grauius in ipsos committerent: recordentur saltem vxorum et liberorum eorundem dominorum. Interim propellunt dominum progredi; et ne turba in illum, quæ iam pedibus calcaneos eius tangebatur, irrueret, quidam de baronibus et nobilibus clamarunt: Iste est pater noster, iste senex noster, iste nihil nobis mali fecit. Sic deductus ad locum supradictum cum domino Granpriore.

Interim alii ad hoc destinati, barones fere omnes, circumdederunt dominum Smecziansky in cancellaria (sede regia) et uaria ei exprobrantes interrogarunt se mutuo, num constantes manerent in hesterna conclusione. Quibus affirmantibus arripuerunt eum cum pallio et gladio, ut erat, pileo in mensa relicto, catena aurea disrupta et uersus fenestram eleuarunt; tum is rogare coepit confessarium. Id cachinnis exceptum. Vnus illorum dixit: ad hoc te duxerunt tui Jesuitæ. Alius: tua papistica fides. Alius: nequicula jesuitice. Alius: tu bonum hunc uirum (comitem Turen ostendens) officio spoliasti. Respondit comes: nihil hic agitur de officio uel re politica, sed tantum de fide. Tunc subiunxit dominus Smecziansky, si propter fidem libenter, et subiunxit, Jesu, fili Dauid, miserere mei! Sicque extra fenestram trusus et adhuc fenestræ limen infimum manibus tenens clamabat: Sancta Maria, mater Dei, succurre mihi! Sic cadere coepit et simul dicere: Ave Maria, quod finiuit, antequam terram attingeret. Ibi Deus et B. Virgo mirabilia fecerunt. Locus altus a fenestra ad vallum arcis est $28\frac{1}{2}$ vlnarum Pragensium, quod probabilius facit 60 pedes geometricos Romanos, inde ad fossam profundam deorsum adhuc 20 vlnæ sunt. In fine casus Deus dedit, ut adverteret, se capite deorsum ferri, mouit se et cecidit ad latus, sed supra manubium gladii, quod ei satis magnum dolorem attulit.

Interim illustrissimus dominus Slauata perterrefactus obmutuit. Huic pallium super caput iniecerunt et capite deorsum præcipitarunt. Dominus Philippus secretarius rogauit dicens: Domini mei, parcite his dominis uel saltem vxoribus et liberis! Responderunt ei: Tu nequam adulator, sequere illos! eumque quoque per fenestram præcipitarunt. Is rogabat, dimitterent, se habere regni negotia, quæ scriberet. Responsum est ei:

scribe in fossa! Is læsit faciem parum et resedit. Dominus Smecziansky monet, ut fugiat; is statim rapido cursu ex fossa exit, per mediam turbam, Deo eum protegente, profugit. Interim clamant: quaeratur filius Smecziansky (is est 17 annorum), non erit patre melior, et præcipitur post illum! Sed Deus eum protexit et subduxit. Videntes autem dominum Smecziansky uiuere, baro quidam peritissimus artis iaculatoriæ laxat sclopum in illum et perforat thoracem sinistri brachii, sed non indusium, facit tamen liuorem grauem, quæ hodie adhuc (iam sunt 3 hebdomadæ elapsæ) manet. Audiens pius dominus ictum sclopi, nil aliud sperat, quam plures futuros, erigit se in genua, iungit manus, Domino se commendat et ecce alter ictus iuxta dextrum humerum fimbriam thoracis perforat, nil illum attingit. Videns autem dominum Slauatam uolui deorsum ad profundissimam fossam, sui oblitus, charitate fraterna motus (amabant enim semper se tamquam fratres) demittit se post illum et clamat: frater dilecte, recordare tui, recordare animæ, recordare Dei tui; accedens euoluit caput ex pallio, sanguinem strophio abstergit, alias fuisset suffocatus, et ait, frater, fugiamus! Respondit dominus Slauata: Ego caput leuare non possum, tu fugias, si potes. Interim quidam a pedibus domini Slauatæ per inferiorem fenestram demittit se domino succursurus et Polonus quidam egregius, notus in domo, et quidam studiosus effringunt cancellos et ianuam auxiliaturi. Dominus item Kotrba, quondam decanus Schmeznensis, nunc canonicus summi templi, uir doctus et optimæ vilæ, descendit confessionem excepturus, ut fecit, subito enim se ambo reconciliarunt, ut potuerunt. Dominus Smecziansky uidens, domino Slauatæ se non posse prodesse, fugit per fossam et aggerem (accesserant enim famulus et puer cubicularii et huius quidem pileum globo traiecerant) prope domum illustrissimi cancellarii conscendit, scala porrigitur, alacriter ascendit. Tres conati sunt dirigentes sclopum in illum iaculare, sed bombardæ ignem quidem in sartagine dederunt, sed ad interiora non receperunt. Narrauit sequenti die quidam baro indignans. Volebam, inquit, illum nequiculum in cancellaria prius confodere, sed dum gladium stringere uellem, ita diabolus mihi manum contraxit, ut copulam ensis apprehendere non possem, alias uiuus ad terram non uenisset. Hoc audiui a fide dignissima persona. Illustrissimus dominus Slauata portatur in palliis ad eandem domum illustrissimi cancellarii, qui cum esset apud imperatorem Viennæ, domina statim curat domum claudi. Interim sit rumor de facto crudeli. Status ipsi et factores et conscii fugiunt per diuersas uias pallentes et trepidi nemine persequente.

Domina illustrissima cancellaria per fenestram aspiciens alloquitur quendam fugientem. itane, inquit, propterea tam diligenter quærebatis ante biduum de meo domino et optabatis illum hic adesse, siccine agitur? Ipsi ruunt et pergunt fugere. Eram in altera parte arcis, accurro ad illustrissimam burggrauiam, timore fere emortuam. Confitetur. Item ad dominam Smeczianskiam. Confitetur et illa et plurimi alii. Transibam per medium statuum fugientium, nescio, an me aduerterint. Interim furiosa plebs tumultuatur, monasteria omnia et imprimis collegium ac omnes catholicos inuasura, iam aliquot millia congregata. Tum comes Turen subito concite eo equo irruit, tumultum prohibet, inimicos periisse clamitans. Turba sedata ipse rursus ascendit arcem, illustrissimum burggrauium domum deducit et blandis uerbis solatus dicens, posse manere domi uel in arce uel ubi uellet, posse ire ad cancellariam etc. Bonus

dominus ponit se ad lectum et inquit, mi pater, mane mecum, nunc loqui non possum, postea plura: redeo tamen domum. Ab omnibus trepidatur. Spargunt status, nulli catholicorum esse timendum.

Hora erat circiter decima, quando domini eijciebantur per fenestram. Post 12^{am} ueniunt status ad domum dominæ cancellariæ tumultuose irruere uolentes. Illustrissima se opponit viriliter nec intromittit. Cumque comes Turen fortiter urgeret, respondit illa, mi domine comes, eratne uobis gratum, quod tempore Passauensium in brachio globo vulneratus ad me catholicam, quam inimicam putabas, per eandem fossam confugeris, ut propriis manibus linteis a domina Slauatina acceptis uulnus ligauis et te defendi. Sit etiam nunc tibi gratum, quod hos catholicos amicos non tradam manibus inimicorum. Exhorruit comes et abiit. Post tres circiter horas rediit cum aliquot non tumultuose, ingreditur, salutat ambos iacentes in lecto. Dominus Smecziansky grauius quam erat ægrotum se fingit, ambo sponte dicunt, se libenter omnibus parcere (quamuis non rogabantur) et uitam sibi residuam dari petunt. Spargitur nihilominus rumor illos eodem die mactandos. Sed status abeunt nec custodiam adhibent. Post 8^{am} vespere chirurgus quidam Italus domini Smecziansky barbam radit, faciem colorat, uilibus induit uestibus. Canes erant in area, nungantur multi etiam homines in area et densi ad portam dominæ cancellariæ. Illa clamat, ubi est iste nequam custos canum, expellat canes. Dominus Smecziansky canes propellit et pergit præcedente a longe chirurgus uersus domum propriam distantem in eadem arce fere spacio unius quadrantis horæ. Sequitur a longe puer cubicularius, qui in uia monet dominam. Illa statim ad me in sacello illustrissimi burggrauis læta: meus dominus est domi, uado ad illum. Ibi eam moneo, clamores et eiulatus femineos compescat, ne illum prodatur, quod fideliter fecit. Dominus acceptis secum 300 ducatis, 3 famulis et chirurgo ac nuncio fideli et domini Kotrbæ equis 2 non uia regia abit. Eadem nocte uel saltem summo mane rescitum est ante horam 3^{am} apud comitem de Turen, Smeczianskium ex arce profugisse. Deus det, ut non prodiderit illum aliquis catholicus. Insequuntur illum 15 equites, sed non inueniunt; putabant illum Pragæ alicubi delitescere, quia grauissime læsum credebant. Eodem die præpositus Lithomericensis et archiepiscopus profugit ex monasterio quodam suo, ubi tunc fuerat, sequenti die etiam abbas Strahowiensis.

In festo ascensionis fiunt sacra solemnia, conciones etc. omnia cum quiete. Ego omni die ascendo semel ac iterum ad illustrissimum burggrauium et ad illustrissimum præfectum regni ex podagra decumbentem, quæro, quid fiat. Status sæpe ad præfectum mittunt et ueniunt. Omnia catholicis tuta promittunt. Ego aliquot noctibus maneo in domo burggrauis, illuc domina Smeczianskin cum filio se in tuto recepit. Omni die in sacello domestico celebro, dominæ sæpe reconciliantur.

Die Veneris 25. Maij post ascensionem Domini scholæ non aperiuntur propter timorem tumultus, partim quia spargebatur nos eijciendos. Venit ad me dominus Zeiler, quem ante paucos annos ad fidem conuerteram, amicus certe fidelis usque ad ultimum. Patres, ait, prospicite uobis, quia eijciemini, habeo a certis, credite mihi! Visum est nobis deliramentum et somnium. Ego uado ad locumtenentes dominum burggrauium, dominum præfectum et propono illis rem (et toties fui hisce diebus apud hos, ut etiam male haberet P. rectorem et moneret etiam, ne accederem burggrauium, cum tamen bonum collegii tantum quæsierim).

Illis uisæ fabulæ aniles, promittunt tamen, se uelle loqui aliquibus præcipuis ex statibus.

Die sabbathi mane dominus burggauius et dominus præfectus simul loquuntur quibusdam, maxime comiti de Turen, qui dicit, non esse uerum, se fore nequam, si ita est, aut a diabolo rapiendum etc. et si sciret, quis talia spargeret, quod uelit illum curare, suspendi et excoriari, tantum monuit, ne multum iremus ad interiorem arcem maxime ad domum dominæ cancellariæ. Et dominus Stephanus de Sternberg, frater burggrauii non catholicus, qui consilio intererat publico, ait: erat aliquid tractatum, sed omnes Husitæ contradixerunt. Filius uero eius ait, pater, intereram ab hora septima mane usque ad horam quartam, et certo scias, nihil fore, caput uolo perdere. Cum hæc tam certo affirmarentur a tantis et ego nihilominus hæsitarem, indignatus illustrissimus præfectus regni ait: nolite credere talibus anilibus fabulis. Respondi: domini, etiam vestræ dominationes non credebant, status aliquid graue in dominos locumtenentes admissuros et tamen factum est. P. rector uelit esse securus. Respondit dominus præfectus: nominetis mihi aliquos, uidebitis, punientur. Respondi: nollem alicui aliquod malum creare. Et is, qui mihi dixit, timet uitæ suæ. Nominaui tamen baronem nobilem et ciuem senatorem, et mihi dixerat eodem die dominus Zeiler, in faciem se uelle dicere coram locumtenentibus et ciuibus. Nihilominus domini locumtenentes reddebant nos securos ex uerbis statuum.

P. rector interea et alii consultores uolebant die lunæ aperiri scholas, sed die dominico, cum accessissem dominos burggrauium et præfectum, disuaserunt; domina uero senior de Nouadomo rogauit propter Deum, ne fieret. Rursus accedit ad me dominus Zeiler et rogat, si quid habeamus preciosi, ut e domo ad securiorem locum mittamus, fore alias, ut nihil permittamur efferri ex domo et esse constitutum inter nobiles et barones, si status superiores uos non expellant, quod ipsi uelint collegium et uos inuadere. Nos manemus securi ex uerbis dominorum. Nihilominus priuilegia et res aliquas partim efferimus, ualde clam partim abscondimus. Die sabbathi soluunt conuentum et denunciant, si qui domum ire uellent, posse. Ordinant 30, quos appellant directores, curatores (zprawcowe) et consiliarios regni, uidelicet 10 barones, 10 nobiles, 10 ciues et mandant, ut reliqui se arment, vigesimum et quintum colligant et quando opus, uiritim insurgant. Hi 30 omni die armato milite arcem conscendunt, conuentum agunt, locumtenentes non amplius agnoscunt. Capitaneum arcis sibi iurare cogunt nos sibilis et scommatibus excipimur ab infimæ sortis hominibus. Me tamen omnes præcipui de statibus, quando occurrens reuerentiam feci, maxima reuerentia resalutarunt ac sua seruitia uerbotenus obtulerunt, quia omnes noueram et omnibus notus. Tota igitur hac septimana, etiamsi aliquo modo in timore eramus, tamen ficti uultus et verba nos nonnihil securos reddebant.

Die sabbathi pridie Pentecostes, 2. Junii, a media sexta usque ad medium decimæ confessiones in arce audio. Interim domini directores mittunt ad collegium aliquot ex suis cum decreto 21 sigillorum et denunciant nobis ante diem sabbathi futuram omnibus omnino extra regnum excedendum, et statim ad omnes portas collegii, conuictus, domus pauperum et templorum milites ponunt idque, ut aiebant, ne plebs furiosa nobis noceret. Tunc nostri incipiunt credere uerbis domini Zeiler. P. rector mittit mihi schedam, quid sit actum. Eram recte in procinctu ad sacrum.

Quo absoluto statim pergo ad locumtenentes, qui erant simul in domo domini præfecti ex podagra conualescentis; narro illis rem, peto consilium et auxilium: illi attoniti non credebant, uolebant scire modum, an oretenus, uel scripto; nihil certi sciens tantum chartam P. rectoris adhibeo, et mitto ad collegium. Tunc mittit P. rector mihi scriptum, quod status dederant, 21 sigillis munitum, cuius tenor est iste ex bohémico uerbo-tenus uersus.

Illustrissimi domini directores, curatores et consilarii regni ab omnibus tribus statibus regni Boëmiæ corpus et sanguinem domini nostri Jesu Christi sub utraque percipientibus ordinati et plenipotentes facti dignantur (hæc est phrasis bohémica) notum facere omnibus Jesuitis in collegio S. Clementis veteris urbis Pragæ existentibus.

Siquidem notum sit omnibus ubique, quod illi sicut et tota illorum secta Jesuitica huic regno hucusque uehementer nociua fuerit et per practicas suas statibus huius regni omnis generis laqueos et dolos texuerint, et per hoc una cum adiutoribus suis in hoc regno ordinem, iura, libertates regni ac pacem communem turbarint et multorum malorum authores et causa fuerint, quam rem omnes tres status contra Jesuitas grauiter conqueruntur. Vt autem regnum hoc in posterum sub felici regimine S. C. Mis tamquam regis Bohemiæ ab ulteriore periculo in pace manere possit, ideo dignantur nomine omnium trium statuum regni Bohemiæ sub utraque communicantium iuxta potestatem sibi datam et ex statuum omnium consensu illos et omnes alios Jesuitas ubicunque in hoc regno contentos hinc regno Bohemiæ nunc et in futurum ac perpetuum interdicere ac seuerè mandare, ut statim et ad summum ab hodierna die intra hebdomadam, uidelicet intra diem Veneris post memoriam gloriosæ missionis Spiritus Sancti ex hoc regno quiete excedant et etiam aliis Jesuitis, ubicunque in hoc regno sunt et resident, curent significari, quod eis regnum est interdictum et eis mandetur, ut etiam illi ad tempus præfatum regno excedant et se propriant et in æternum in illud non redeant. Quod si hoc ab illis non contingeret et finito eo tempore aliquis se adhuc intra terram contineret et eidem sicut et cuilibet, qui eos in posterum retinuerit, eorum curam susceperit, uel in aliquo promouerit uel defendere uellet, aliquid mali aut aduersi contigerit, huius rei culpam neque domini directores neque status habere uolunt. Quæ Jesuitarum iusta ex hoc regno expulsio etiam per apertas patentes in toto regno proclamabitur et promulgabitur.

Quod autem alias personas regulares Romanæ fidei sub una in monasteriis et alibi existentes et quiete se gerentes attinet, hos decretum hoc non contingit, sed solos supradictos Jesuitas. Quæ nociua et tumultuosa secta Jesuitica propter eorum horribiles dolos ac technas, quas superioribus huius mundi ac integris terris struxerant, antehac etiam ex aliis regnis et terris, in quibus pax fieri debuit, expelli oportuit et expulsa est. De qua re scientes debent se sic et non aliter gerere. Actum in consilio in arce Pragensi primo die mensis Junii 1618.

Hoc decretum, ubi legerunt domini locumtenentes, exhorruerunt maxime id, quod includeretur omnis uia nos retinendi saltem uel in priuatis locis, ita ut expallescere et lachrymæ in oculis starent. Illustrissimus dominus burggrauis nihil aliud dixit: Horrenda res! Dominus præfectus: Potuitne tanta malitia inueniri? nobis ita promittere et ita se obligare et contrarium facere. Dominus granprior: Nu, mi pater, quid

factu opus? Illustrissimus burggravius: subito occurrendum; nos enim non possumus nec volumus cuilibet conscientias nostras credere. Insuper hic uiolantur cæsarea priuilegia, propria fundatio inuaditur, comitia et tabulæ regni læduntur, mittamus ad illos! Dominus præfectus: Statim describatur istud decretum et mittatur S. C. M^{ti} Erat enim recte dies postæ. Dum describeretur, curarunt ad se uocari dominum vicecancellarium regni (non catholicum, qui olim etiam inter defensores fuerat et magna autoritate apud status pollebat), qui ante cubiculum consilii exspectabat cum domino capitaneo arcis Dionysio Czernin. Hos rogarunt, ut statim irent ad consilium directorum sursum et monerent nomine locumtenentium ac rogarent, ne quid tale inciperent et a tali nostrorum expulsionem cessarent. Dominus vicecancellarius recusauit. Rogarunt dominum Herzmannum Czernin, capitaneum antiquæ vrbs, qui superiori anno legatus S. C. M^{tis} ad cæsarem Turcarum fuerat, ut cum capitaneo arcis ascenderet. Sed antequam uenirent, iam consilium erat dissolutum. Iuerunt tamen ad aliquos præcipuos, rogarunt, monuerunt, nil tamen responsi datum, quam sine consilio omnium nihil posse fieri. Interim R. P. prouincialis Comotouio ad prædium uno milliari distans redierat, hæc audiens a P. rectore per literas statim abiit et dispositionem personarum ac rerum P. rectori reliquit.

Dum hæc agerentur, die Jouis ante abiit comes de Turen in arcem Carlstein, ubi corona, priuilegia et reliquiæ sanctorum custodiuntur, illuc introduxit se et fecit se denuo burggrauium Carlsteinensem loco Smecziansky et custodem coronæ, mutauit officiales etc. Is die sabathi mane redierat. Misit P. rector ad eum duo patres rogatum ueniam et ut cessaretur a tali decreto. Respondit: Mei domini, doleo, quod eo deuentum sit, ego non adfui, quia iam conclusum, ego talia mutare non possum. Ego etiam talium rerum curam non gero, res bellica meæ curæ commissa est, alia non. Hoc responso accepto P. rector cogitat, supplicationem facere. In templo nostro uesperæ nullæ. Dominico Pentecostes nolebat P. rector concionem fieri, sed quia uidebat tantam multitudinem populi (miles enim nullum prohibebat uel ingredi uel egredi), permisit, ut concionatores Boemicus et Germanicus ualedicerent, quæ maximo fletu et eiulatu excepta sunt. Tota urbe a catholicis trepidatum et ab omnibus religiosis, quia passim dicebatur, iam uos expellunt, paulo post et nos uel expellent uel mactabunt uel cogent in uerba eorum iurare. Ego uocatus ad arcem aliquot magnatum utriusque sexus confessiones excipio a mane usque ad nonam. Domi interea plurimi confitentur. Post octauam etiam P. Sturmus ascendit aliquot talium confessiones auditurus.

Domum ueniens supplicatio erat parata, cuius tenor est talis: Illustrissimi etc. Fuit totus titulus illorum et additum ad longum nos ex scripto intellexisse, quomodo et quam cito nobis regno cedendum et sequitur: Siquidem hæc Vestrarum Dominationum illustrissimarum omnino determinata uoluntas est, nos regno hoc cedere, parati sumus facere uoluntatem Dominationum Vestrarum, sed rogamus propter misericordiam Dei, dignentur nos pro solatio catholicorum adhuc relinquere et a tali decreto cessare: promittimus nos ita quiete gesturos, ut nullus iustam querelam de nobis habere possit. Quod si nollent omnes, saltem aliquos in ciuitate Pragensi relinquere dignentur propter confessiones catholicorum et ægrotorum audiendas. Si autem aliter fieri non posset, quin Dominationum Vestrarum uoluntatem impleamus, obediemus. Sed in tam breui

tempore et termino nobis præscripto, itiamsi libenter uellemus, eam implere non possumus hisce de causis 1. quia aliis nostris in regno Boëmiæ contentis talem finalem voluntatem Dominationum Vestrarum pro longitudine itineris significare interea non possumus. 2. quia neque nos in hac veteri vrbe existentes, multo minus alii alibi rebus nostris tam cito prospicere nec de personis ægrotis, qualis est P. Andreas Neubauer, iam ultro sesquialterum annum aeger, ut plurimis honestis constat, dispo-
nere quimus. (Dokončení.)

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes.

Napsal CYR. STRAKA a FR. ŠTĚDRÝ.
(Pokračování.)

17. Pátek.

Píše P. CYRIL STRAKA.

Kdy v Pátku škola byla založena, nepodařilo se nám vypátrati pro nedostatek pramenův. Jisto však jest, že byla na Pátku škola již v 17. stol. Prvou zmínku o škole v Pátku přináší nejstarší matrika Radonická, kde učitel radonický Ferdinand Václ. Příbramský jinak Burgunder píše se od r. 1699 do 1703 jako učitel na Pátku. Nápadné při tom je, že právě v té době nikde ani zmínky není o nějakém učiteli v Radonicích. Zda-li stavěla se v té době v Radonicích nová škola či zda-li úředníci pátečtí snažili se z farního místa převést školu k vůli dítkám svým na Pátek, nedá se dnes s určitostí prohlásiti. Přec však zdá se, že přeložení Příbramského bylo počátkem školy na Pátku. Ferdinand Příbramský objevuje se sice r. 1704 zase jako učitel v Radonicích, ale r. 1736 ku dni 17. ledna oznamuje suše úmrtní matrika Radonická, že zemřel 80letý „Martin Fiala, vdovec a kantor Pátecký. Možno tudíž důvodně souditi, že stařícký kantor tento byl nástupcem Příbramského.

Od r. 1736 až do r. 1770 nemáme ani nejmenších zpráv o škole Pátecké. I matriky zachovávají tu hluboké mlčení, nikde neuvádějice ani pouhých jmen učitelů páteckých. Zdá se, že válka sedmiletá nedopustila ani tomu, aby pouhý voják zastával místo učitelské a škola pátecká tudíž odpočívala.

Teprve v letech sedmdesátých 18. stol. objevuje se zase učitel na Pátku. Jest jím Karel Kváča, jenž kolem r. 1759 byl praeceptorem (výpomocným učitelem) na škole Radonické. Nelíbilo se mu však na Pátku valně, neboť již r. 1772 žádal pány lounské o místo. Charakteristická jest žádost jeho pro poměry tehdejší a proto neváháme ji tuto podati.

Avers.

Praes. 27. Jun. 1772.

Na a před

Jejich Vysoce Císarzský a Královský Veleslavný Počestný Majstrát, též Slovnítný Statečný a Opatrný Radní Osobý Pány Pany Jeho Císarz. a Král. Mil. Mněsta Loun

mně Nejmilostivěji Nakloněné
ponížená žádost se skládá
ode mně ut intus.

Revers: 3 kr. kolek.

Jejich Vysoce Cisarzké a Královské Milosti, Slovnítný, Vele-slavný, Počestný Maistrát. Opatrné a statečné Páni Páni též mně NejMilostivější!

Od starodávnických předkův a katolických křesťanů slýcháno bylo, a až posaváde v pravdě tu přísloví trvajících sou: že kdo jakou milost od Boha sobě vyžádati chtěl, ten s poníženým a skroušeným srdcem svou modlitbu před jeho svaté nohy položití má a tudý dobré naděje souce, že oslyšaný nebývá a nobrž veliké milosti od Boha dosahuje i doslechnouce já od dobrého a poctivého a dobře Meritírovaného muže a Pana, a tak řkouc od Boha mně na místě Anjela seslaného, že by v Ranně jisté místo to jest Cantorská služba prázdná býti mněla, pročez já tuto předně po Bohu, Blahoslavené Panně Marii a Svatých jeho k jejich Milostem Vele-slavnému Maistrátu, jakožto k nejprvnější Instanci téhož místa, Slovnítným a opatrným Pánům Pánům Radním se utíkám a skrze mou nejponíženější Supliku před nimi na má kolena padám a jedné obzvláště každé Personě ruce a nohy libám a v poníženosti srdce mého pro důstojnost Velebnosti Božské žádám a prosím, jestli za možné jest, by mně nehodnému a poníženému služebníkovi ten kousek chleba od Jejich Vysoce Mil. Opatrných Pánů Panů udělen a doprán býti mohl. Kteroužto službu já v Cantorské povinnosti sobě zastati troufám, poněvadž nejenom varhany a nobrž i jiné Instrumenta, jakož housle, Volthorny, Violon, bass též i polní troubu, in vocals Tenor produciovati mohu, načež se zavazuji nejenom Vele-slavnému Maistrátu a nobrž důstojně velebnému Panu faráři toho místa duchovnímu Pastýři ve všem věrným a poslušným býti.

Jakož i za tu milost mně nehodnému prokázanou s manželkou mou a třema dítkami i také s těmi, které by mně do školy douci na mých nehodných modlitbách předně za odvrácení všeho zlého by Bůh ourody zemské dáti a zachovati ráčil. též za veleslavný Mil. Maistrát dlouhý věk a dobré zdraví a panování, mých dobrodinců ke mně nakloněných odsluhovati se nezanedbám, zůstavuje Jejich Vysoce Milosti Slovnítných, Opatrných Pánů, Panů

nejponíženější služebník

Carel Kvacza, Cantor Pátecký.

Třebas že Karel Kváča s takovou ponížeností o místo v Ranně prosil, přec nedostal ho. Za nedlouho připomíná se jako učitel v Družci u Unhoště.

Nástupcem jeho i a škole Pátecké stal se syn jeho František Kváča.¹¹²⁾ Týž jsa zkušeným učitelem v professorně, psal se již „učitel školní“. Tou dobou byla škola Pátecká pouze privatní, neboť dítky strakonické musily přes Pátek choditi do mateřské školy Radonické. Frant. Kváča, jenž vyučoval ve vlastním domku čis. 21. (nyni č. 75.), uvádí se naposled r. 1808.

R. 1822 vyskytuje se v matrikách jako školní pomocník Jakub Houda, syn zedníka z Třeboce. Učil ve vlastním domku č. 17. Nebyl učitelem zkušeným, neboť přichází už prve jako pouhý domkář

¹¹²⁾ Poprvé v matrikách 9. listopadu 1789.

na Pátku. Pro nedostatek zkoušených sil trpěn byl pouze jako „školní pomocník“. R. 1831 ženil se podruhé, uváděje v manželství nevěstu 19letou, sám jsa 55letý. Za něho nařízeno bylo r. 1833, aby školní pomocníci z Pátku a ze Stradonic vodili děti v páru na nedělní služby Boží do Radonic. R. 1835 odstoupil Houda pro nemoc. Zemřel mrtvici 31. ledna 1843, stár jsa 67 let.

Po odstoupení jeho r. 1836 vyučovati počal v témž domku 24letý syn jeho Jan Houda, který před tím byl školním pomocníkem ve Krtěně a Třiblicích.

R. 1837 jednalo se o rozšíření školních místností a úpravě platu učitelova. Krajský úřad dotazoval se úřadu Páteckého, zdali vrchnost nebyla by ochotna sama školu vystavěti a na učitele přispívati 70 zlatými ročně, jinak že musila by býti škola zavřena.

Vrchnostenský úřad odepřel tak učiniti, poukazuje, že dosti má na škole mateřské v Radonicích, jakož i že školy privátní, pouze pro pohodlí dítek zřízené, dle zákona vydržovati mají obce samy. Podal však úřad Pátecký jiný návrh, totiž aby se vyučovalo zatím polodenně na tak dlouho, dokud by se obecní hotovost v pokladně nezvýšila, aby z ní mohlo vypláceno býti ročně 70 zl. učiteli. K tomu cíli dospělo se r. 1837 a tu podána byla o tom krajskému úřadu zpráva zároveň s nabídkou, že by vrchnostenský úřad ochoten byl na stavbu školní budovy přispěti potřebnými cihlami a taškami. Krajský úřad žádal tu gubernium zemské, aby ono povolilo nějaký obnos k úpravě platu učitele na Pátku, že by tím stavba nové školy se uspíšila. Ale gubernium odpovědělo úřadu krajskému, že nechápe, jak úřad krajský takovou žádost předkládati může, když školy privátní pouze k pohodlí obcí jsou zřízeny. Chtějí-li zmíněné obce privátní školy své podržeti, že musí se postarati o vhodné místnosti, o dotaci školního pomocníka ve výši 70 zl. k. m. a dříví, jakož i o vyučování náboženství.

Mimo příspěvek od vrchnosti dostával tehdy učitel pátecký z obecní kasy 24 zl. 45¹/₂ kr. k. m., školní plat z 42 platu schopných dítek obnosem 49 zl. 21 kr. a z polí ročně (dle fasse) 12 zl. 22 kr. Školní plat scházival se ovšem špatně a učitel musil stále žalovati kanceláři nedbalé sousedy.

Kdežto na dekret guberniální obec Stradonická prohlásila, že podmínkám proudření školy privátní vyhoví, Pátecká obec, domnívající se, že pohrůžka o zavření jest jen pouhým strašákem, odepřela, co se týče i místností i vyučování náboženství, podmínkám vyhověti.

Z čista jasna přišel tu 9. prosince r. 1838 dekret, jímž Pátecká škola za zrušenou prohlášena a dítky poukázány na školu Radonickou. Tu teprve Pátečtí slibovali, že vše možné učiní pro udržení školy v místě. I předložen byl návrh koupiti od Jana Houdy domek jeho se školními místnostmi v č. 17. a rozšířiti je. Tento ochoten byl sice druhou část svého stavení odprodati, nikoli však kus zahrady na rozšíření školních místností potřebné. Za takového stavu věcí podán jiný návrh, aby totiž praelát strahovský jako patron školy mateřské a vrchní pán panství Páteckého požádán byl za odstoupení pozemku „u kříže“ podél cesty k Peruci vedoucí ke stavbě školy. Tyž však na podanou žádost odpověděl, že klášter Strahovský bez svolení nadřízených úřadů nesmí nic ze svých

statků zdarma dávati ani odstupovati, jelikož statky klášterní patří pod správu komory královské. Za druhé pak, že právě při škole Pátecké takového svolení od gubernia stěží se dosáhne, když gubernium pohlíží na školu Páteckou jako na školu čistě privátní.

V nouzi té přijat byl při nové schůzi návrh, aby pronajata byla místnost v čísle 25 od školdozorce a starosty obce Josefa Vokurky.

I ostatním podmínkám vyhověli Pátečtí, ač, co se týče vyučování náboženství, šlo zase vše z tuha. Nechtěliť z počátku poskytnouti ani povozu ani jakéhokoli platu faráři za návštěvu školy. Poukazovali na to, že prý může farář odbýti školu, když jede do Stradonic, potom nechtěli dáti na místo povozu po pěti mírkách ovsa z každého sedláka (bylo jich tu 20) ba ani celkem 3 strychy a 12 čtvrti ovsa.

Jan Houda zůstal učitelem i v čísle 25 a působil tu až do května roku 1847, kdy potvrzen byl za skutečného učitele do Štěchovic nad Vltavou na místo Viléma Hasáka, odcházejícího do Boušovic.

Nástupcem Houdovým stal se A. Provinský, avšak, ne na dlouho. Brzy vystřídal jej Bonaventura Procházka. Týž působil na Pátku až do 3. května 1855, kdy ustanoven byl učitelem v Něm. Kopistech u Terezína.

Po odchodu jeho chodily dívky pátecké po tři neděle do školy Radonické, až dostavil se nový učitel Ant. Trubač, rodilý z Brašína.

Téhož roku zase přišla na přetřes stavba vlastní budovy školní. Kdežto zástupcové občanstva jevíli chuť novou školu stavěti, odpíral tomu zástupce velkostatku Jan Hodek. Celé jednání neslo na sobě stopy osobních rozmrsek a kyselostí, jaké způsobili někteří z občanů ve vznětlivém roce 1848, zvláště pak po zrušení poddanství vůči úředníkům vrchnostenským.

Nicméně návrh byl přijat a krajskému úřadu v Žatci zaslán plán školy. Když plán byl přijat, shledalo se teprv, že vyhlédnuté místo č. 76 pro školní budovu nestačí a proto pro staveniště vyhlédnuta byla schátralá obecní pastouška pod č. 74. Na tom místě postavena nynější školní budova stavitelem Reinhartem. Základní kámen položen a posvěcen byl 10. června 1858, kdy budova vysvěcena byla dp. Fr. Danešem, vikářem z Peruce, za přítomnosti četných hostů. Náklad obnášel 3000 zl.

Dle fassé z r. 1855 byly příjmy učitele páteckého tyto:

Školní plat z 55 dítek (29 dětí po 3 kr. týdně, 24 dětí po 2 kr. a 2 osvobozeny) za 47 týdnů ročně 105 zl. 45 kr., z kteréhožto obnosu srazilo se dle obecního zřízení § 178. 10 proc. čili zde 10 zl. 34½ kr. Zbylo tedy 95 zl. 10½ kr. kon. m.

Někteří sousedé však smluvili se s učitelem, že místo peněz dají mu osep obilní. Tak z 11 dítek místo platu 25 zl. 51 kr. (à 3 kr. po 47 neděl) dávali 5 korců žita v ceně 25 zl.

Zbylo tedy příjmu po srážce 25 zl. 51 kr. (z 95 zl. 10½ kr.) 69 zl. 19½ kr., z ospy za 5 korců žita 25 zl., z pole ve výměře 5 korců a 3 čtvrtce 26 zl., z obecné kasy na hotovosti 24 zl., celkem 144 zl. 19½ kr. (1 zl. = 60 kr.)

Kromě toho 1 sáh měkkého dříví a 30 džberů uhlí.

Roku 1856 svolil opat strahovský Jeroným Zeidler, aby učitelí páteckému přidáno bylo z důchodu panského ročně 30 zl. a dva sáhy měkkého dříví k vytopu bytu.

Následkem této blahovůle prohlásili občané pátečtí dne 18. list. 1860. že opatu Jeronýmu Zeidlerovi „jakož i všem budoucím vysoce důstojným pánům, pánům praelátům a opatům nadřečené kanonie Strahovské bezvýminečné a neobmezené právo učitele schopného pro školu v Pátku dle vlastně velemoudrého náhledu a posouzení jmenovati, dosazovati a v pádu potřeby i sesazovati na všechny časy proti tomu zadávají a postupují.“

Roku 1861 30. dubna zemřel Ant. Trubač tuberkulemi plic. Na uprázdněné místo praesentován byl vdp. opatem J. Zeidlerem Jan Březina, podučitel v Novém Strašecí. Témuž přidáno bylo na platu od obce 39 zl. 56 kr.

Počítaje dle vídeňské nové měny měl učitel pátecký r. 1862 tyto příjmy:

a) 1 jitro 950⁰ pole 27 zl. 30 kr., b) z obecní kasy (dle fassé z r. 1855: 25 zl. 20 kr. + 39 zl. 56 kr.) 64 zl. 76 kr., c) od vrchnosti 31 zl. 50 kr., d) školného (à 5¹/₄ kr. — 4³/₈ kr. — 3¹/₂ kr. po 10proc. srážce) 98 zl. 45 kr., školného z 20 dětí dávajících osep (5 korců žita à 5 zl. 25 kr.) 26 zl. 25 kr. celkem 248 zl. 26 kr.

Mimo to 3 sáhy dříví a 30 kbelků uhlí.

Právo občanstvem páteckým opatům strahovským „na věčné časy“ postoupené r. 1860 učitele jmenovati neb sesazovati, potrvávalo jen 8 let. Neboť když zákonem říšským z r. 1868 25. května škola vyňata byla z moci církevní, prohlášena byla škola Pátecká po podepsání smlouvy, že obec Pátecká svým nákladem školu i učitele bude vydržovati, za veřejnou a samostatnou.

Při úpravě učitelských platů r. 1870, kdy školní plat dle počtu dětí byl zrušen a zaveden plat jednotný dle tříd, vřaděna byla škola Pátecká do čtvrté (nejnižší) třídy s ročním platem 400 zl. a 50 zl. funkčního přídavku a kvinkvenálkami.

R. 1888 zavedeno bylo i industriální vyučování, když před tím 25. pros. r. 1887 povoleno bylo zřízení druhé třídy, k čemuž však pro nedostatek vhodné místnosti nedošlo.

Po desetiletém působení opustil r. 1871 Jan Březina působiště své, jsa ustanoven řídícím učitelem v Černochově.

Nástupcem stal se bratr jeho Kliment Březina, který do té doby působil v Hřidelci u Bělohradu. Koncem ledna r. 1890 přestoupil pak na školu v Oboře u Loun.

Od 1. února do 30. dubna t. r. vyučoval výpomocně na Pátku podučitel radonický Adolf Glaser. 13. dubna 1891 jmenován byl nový definitivní správce školy Václ. Janda, dosud učitel na čtyřtřídní škole v Citolibech. rodák hřívčický.

Zřízení druhé třídy úplně uvázlo, neboť počet žactva klesl. Roku 1886: 92; 1892: 71; 1893: 74; 1894: 69; 1895: 78; 1896: 85.

Na naléhání c. k. okr. šk. r. r. 1894 usnesla se místní šk. rada, aby stavěna byla nová školní budova pro dvojtřídku, ježto

dosavadní budova, ač jen 40 let stará, dostávala následkem špatně založených základů povážlivé trhliny. Občanstvo však nejevilo valné chuti k nové stavbě, tím méně velkostatek. Roku 1895 konala se ohledací komise staré budovy školní, která uznána za nezpůsobilou k vyučování i k obývání. Obec zavázala se zaslati plán nové budovy a během r. 1896 školu postavit, ale nedošlo k tomu.

Mezitím zemřel náhle mrtvicí raněn v plné mužné síle správce školy Pátecké V. Janda 17. září 1895, ve stáří 35 let. Dne 1. října počal prozatím vyučovati Hynek Tábor, dosud pedučník v Třebovici. Dne 1. června 1896 jmenován byl def. správcem školy Václav Kozák, učitel ve Smolnici.

Stavba nové budovy školní stále odkládána. Rozpočet obnášel 12 000 zl. podle plánu peruckého stavitele J. Löbla. Poněvadž by však rozpočet s vedlejšími výdaji vzrostl až na 15 000 zl., zdála se býti tato cena Páteckým příliš velká na síly jejich a proto dali udělati nový plán na školu lacinější. Ale ani r. 1902 nebylo přikročeno ke stavbě, jelikož stavěla se právě místní dráha Louny-Libochovice.

18. Peruc.

Dle knihy zpráv XXIV. 1677 archivu konsistorního píše Vavř. Fr. Ollicer, administrator fary perucké, že školy zde žádné není, ale že jest naděje jejího ustavení. A již tři leta potom setkáváme se v matrikách, z nichž všechny tyto zprávy čerpáme, s kantorem Jiřikem Malým Šaršounem 1681 6. února.¹¹³⁾ Násupce jeho byl Petr Jos. Kalivoda, dříve kantor v Týnci Panenském, ale 1683 jest již mrtev a Zuzanna Poxlina, manželka jeho, uvádí se jako vdova.¹¹⁴⁾ Násupcem jeho byl snad syn Petr Jos. Kalivoda 1684 až 1708, asi též, který se hlásil 1692 do Loun, 1709 a 1710 Jan Mazánek.¹¹⁵⁾ 1710—14 Karel Foyta, nejspíš syn citolibského kantora Jana Foyta neb Vojty.

Roku 1717—22 byl zde kantorem Václav Mašák, měšťan lounský, oddán s Ludmilou, Ludvika Pernera dcerou, jenž 1753 žádá pány lounské o porci špitálskou jako bývalý kantor a varhaník. Od r. 1723—33 učil Václ. Pachman,¹¹⁶⁾ 1734—43 28. března Jan Karafiát, jenž zemřel zde 34letý (matr. peruc.), Jan Kumpolt či Kumpost, druhdy kantor v Černochově a v Telčích, který 1746 28. břez. 54letý zemřel.¹¹⁷⁾ Po něm byl zde Jos. Gallina z rodu nám již známých opočenských učitelů, bratr Václ. Galliny, učitele v Opočně; též 23. led. 1747 za manželku pojal komornou baronky Anny Alžběty z Ledeburu slečnu Annu Marii Schrenesovu.¹¹⁸⁾ Po druhé si vzal Julianu, dceru učitele Jana Krába ze Slavětina, 1766 26. srp.¹¹⁹⁾ Byl hudebník velmi dovedný, kandidát filosofie a znal se v měřictví a sochařství. Ozdoby vrchní na oltáři Panny Marie a sv. Antonína pocházejí od něho. Zemřel 11. ún. 1787.

Po něm přišel kantor telecký Matěj Chvojka, který zde 59letý zemřel 20. břez. 1813. Jeho syn František, nástupce jeho, zemřel 30. září 1851. Byl učitelem starého rázu a proto v dobrotě nevycházel s Fr. Danešem, nadšeným průkopníkem školy novodobé.

¹¹³⁾ A. 35. 36. — ¹¹⁴⁾ A. 261. — ¹¹⁵⁾ A. 213. 75. — ¹¹⁶⁾ B. 486 matr. — ¹¹⁷⁾ C. 99. — ¹¹⁸⁾ C. 100. — ¹¹⁹⁾ Slavětín matr. A. 47.

Po něm až do r. 1891 21. čce spravoval školu tu Fr. Hansl, rodem z Černochova, jeden z prvních žáků „Budče“, Drem Amerlingem vedené a penězi hraběte Lva Thuna udržované. Byl mužem železné vůle a učitelem svědomitým. T. r. 21. říj. potvrzen jest za nástupce jeho zeť Bedř. Halaburt. Spravoval školu tu až do konce 1895, kdy jmenován 23. srp. cvičným učitelem při ústavě učitelském v Příbrami. Jos. Jelínek, říd. uč. v Cbodžově, nasloupil po něm a spravuje školu do dnes.

Školní budova perucká má své dějiny. Když kolem r. 1680 začalo se učit, nebylo vhodné místnosti po ruce. Tehdejší administrator propůjčil k tomu místnost v zahrádce tamní naproti statku někdy Hulcrovu ležící, která později sloužila za ovčín. Byloť na Peruci r. 1677 obyvatel 190. Snadno se tudíž domyslíme, že tato malá místnost dětem školním stačila. Když obyvatelstva a tím i dítek přibýlo, daroval r. 1708 baron z Ledeburu pozemek vedle zahrady zámecké, na němž vystavěna budova malá, přizemní a to ze záduší kostela Černochovského. Zarřízení vnitřní věnoval farář. Do staré školy na byt dostala se Lidmila Hetišová, vdova po správci, a po její smrti hlásil se tehdejší ředitel panství o domek tento jako panský. Ale farář dokázal, že předchůdce jeho jej přenechal a upravil pro školu a po dlouhých ústrech se strany dotčeného ředitele přirčen jest faře. Tato příhoda uvádí na mysl, jak při novém zakládání knih někde (ne všude) netečnosti některého faráře a patronátního komisaře dostalo se zboží zádušní do nepravých rukou. Při škole Vrbenské budeme mít příležitost poznati energického hajitele jmění zádušního. R. 1764 stará škola sbořena a nová vystavěna opět nákladem záduší černochovského za 2400 zl. 59 kr. 4 tr. (Účty str. 320-II.) R. 1823 zvětšena jest tato druhá budova školní a v roce mi neznámém obdržela první patro, jak se spatřuje nyní.

Od r. 1778—97 sepsal farář a vikář Alexander Zeizler, co daroval škole perucké. Napočeti jsem 224 zl. 13 kr. 3 vid. Výlohy ty týkají se nejen různých oprav dveří a oken, kamen, ale i lože pomocnickova, jakož i lavic ve škole, početnic, navedení k české dobropisemnosti, methodických knih, cizozemských bibli a slabikářů (? Nahmenbüchel). Kupoval též ze svého války na kopy, z čehož znaménáme, že se staral o to, by mohli choditi do školy chudí, kteří nemohli polínka na otop přinášeti.

Podávám fassí z r. 1790. 24. srpna: 1. školné od dětí za 46 neděl 9 po 1 kr. = 6 zl. 54 kr., 9 po 1 k. 3 v. = 10 zl. 21 kr., 9 po 2 kr. 13 zl. 48 kr., 2. z 29 domů nového roku po 3 kr. = 1 zl. 27 kr., od vrchnosti 47 kr., 3. obilí od vrchnosti¹²⁰⁾ dle fundací 2 korce pšenice po 2 zl. 49½ = 5 zl. 39 kr., 6 korců žita po 2 zl. 7½ kr. = 12 zl. 45 kr., 1 korec ječmene 1 zl. 18 kr., 1 korec hrachu 2 zl. 49½ kr., 4. peněz dle fundace 15 zl., 5. z kostela Peruckého, Teleckého a Černochovského 21 zl. 30½ kr., 6. za 4 zpívané mše fundáční 2 zl., štola od pohřbů 3 zl., od oddavek.

¹²⁰⁾ Od Mechtildy Boženy z Ledeburu. D. Z. 279. H. 7.

1 zl., 7. náhrada zápisného při křtech ze záduší 4 zl.; celkem 102 zl. 18 $\frac{1}{2}$ kr.

Poznámka. Školné dostává ne v penězích, ale od každého souseda 1 větel žita, tedy od 28 7 korců po 2 zl. 7 $\frac{1}{2}$ kr. = 14 zl. 52 $\frac{1}{2}$ kr. Z 11 zpív. fund. mší po 30 kr. = 5 zl. 30 kr., za křížovou cestu 2 zl. a odměna z kost. 14 zl., dohromady 21 zl. 30 kr. Na pomocníka, kterého má stravovati, dostává na struny, dříví a pečení hostii 9 zl., od zpěvu pašiji 1 zl. 10 kr., za 11 zpív. fund. mší na muzikanty 5 zl. 30 kr., celkem 15 zl. 40 kr. Dokud mete kostel, 6 zl.; natahuje hodiny 6 zl. Z milosti od vrchnosti 6 korců polí, z každé várky 1 vědro patoků a 26 žejdlíků soli. Pomocník 10 zl. ze záduší Černochovského. Dle výnosu gubernia 18. dub. 1800 a kraj. úřadu 19. květ. dostává doplněk 27 zl. 42 kr. ze záduší Černochovského.

Farář Zeizler zachoval nám¹²¹⁾ přísahu, kterou při nastoupení úřadu skládal učitel: „Já N. N. přísahám v(elebné) a nerozdielné trojici boží, neposkvrněné počaté Panně Marii a všem svatým, že povinnost jednoho školního mistra tohoto chrámu Páně sv. N. N. a školy perucké, kterej se přísahou dnešní dobrovolně na čas života svého v té povinnosti zavazuju, všemožnou pilnost jak při konání služeb božích tak cvičení dítek dle samospasitelné církve katolické nařízení náležitou poslušností k duchovním správcům tohoto chrámu Páně, jakož i taky příkladností života mého k mládeži mé svěřené vždy zachovati chci a věrnou víru katolickou jak na sobě, mých domácích, žákův školních silně držeti, rozšiřovati, žádných kacířských knih nečísti, neposlouchati, v domě mém nedržeti, ano držitele takových věrně pronésti: slovem vše, co by proti cti a slávě boží, samospasitelné, katolické víře neb církevním příkázáním cíliti mohlo, v této osadě se vyskytlo, bez oslechání a spolu s největší tejností před duchovní právo donésti a k přetržení jakýchkoliv nepořádností, hříchův a pohoršení vrchnosti mé příčinlivý a nápomocný býti. K tomuž nám dopomáhej Bůh Otec, Syn i Duch sv. Amen.“

Když učitel sestaral anebo byl nemocen, přibíral si pomocníka; r. 1740 připomíná se Jos. Josef, preceptor z Peruce,¹²²⁾ r. 1763 byl na Peruci Jos. Václ. Gallina, preceptor.¹²³⁾ R. 1800 hláší se Jan Nahlovský, pomocník z Peruce, za druhého uč. do Loun.¹²⁴⁾ Další podučitele známe dle jména, aniž bychom mohli udati zevrubně dobu, kdy zde působili; byli to: Jos. Bergman 1846, Fr. Hansl 1846—51, Jan Vojáček 1853—4, Jan Vyšín 1859—60, Vojt. Švácha 1861, Petr Sojka, Kar. Vagner, Fr. Švácha. Z doby nové školy: Václ. Krejtný 1873—4, Fr. Hilbert 1876—8, Bedř. Halaburt 1878 až 1895, Bedř. Honda 1881—6, Eduard Sekera 1886—1903, Bohum. Hrbek 1891—2, Václ. Tuhaček 1892—6, Aug. Jakeš 1896, Jaroslav Neumann 1896, Fr. Fučík 1897—1902, Jos. Petržilek 1897—9, Vladimír Švácha 1897—9, Jos. Hajsl 1900—3, Jan Blaha 1902—3.

Škola perucká z počátku o jedné třídě stala se v l. 1820—30 dvojtřídní a r. 1883 tříjtřídní. Průmyslová nedělní škola, jakož i učení přírodopisu, zeměpisu zavedeno zde po r. 1840, tak že tenkrát náležela ke školám v okrese nejpokročilejším.

¹²¹⁾ V pam. kn. str. 367.

¹²²⁾ Matriky fary Vinařice f. 140.

¹²³⁾ Nápis na zadní desce varhan.

¹²⁴⁾ Arch. loun. A. 68 fol. 119.

Strasti Kolínských při obnově rady r. 1625

a obnovená rada a správa celé obce r. 1626.

Dle manualu radního E 28 podává GUSTAV V. SVOBODA, ředitel měšťanské školy v Kolíně.

(Dokončení.)

Pan primas po té četl registřík, „kteří živnosti městské provozovati nemají, dokud katoličtí nebudou“; a sám J. M. pan hejtman potvrditi ráčil: „to že když učiní, všichni lásky a milosti J. M. C. budou moci i důchodů obecních dosáhnouti.“

Pak na rozkaz starší rybáři povoláni do rady, aby rybami a ouhoří se zachystali pro Jeho Milost pana podkomořího; i slíbili to opatřiti. Dále rozkázáno „hnoje po rynku a po ulicích aby se očistily!“

Dne 25. Aprilis žádal pan hejtman, „aby mu se na registříku předneslo, co pro pana podkomořího za potřebí bude, že chce co nejvíce možné, ze dvorův a důchodů založiti a zapůjčiti; pak-li — J. M. ráčí to pasírovati, s tím také dobře spokojen býti.“ I starší židé povoláni a oznámeno jim, „aby pro J. M. pana podkomořího koření od židův opatřili, co ho zapotřebí bude; a pokudž ho od obce jich nemohou chtíti a moci pasírovati, tehdy, jak by háká kontribuce sebrána byla, že jim zapláceno bude, aby za to připověděli.“

Dne 29. Aprilis přednášel pan primas, „že psaní J. M. pan podkomoří ráčil odeslati, že z Kouřimi do Čáslavi ráčí jeti a zejtra z Čáslavi sem, a odtud do Nymburka a pak dáleji.“

Při příležitosti té sneseno, že se má J. M. panu podkomořímu přednésti: „nedostatky obce, že důchodův k obci žádných není, rathous, domků, napravování cest, lesův. vězení, školu, strany nákladův na pojízdný, na úřední služebníky, na kancelář, strany neposlušnosti sousedův, strany šenku na předměstí, strany vyššího stavu, že živnost městskou provozují; most, brány, zdi, bašty scházejí; i dříví žádného není, že v zimě zimy se dosti namrziti páni (konšelé) museli a vezme-li voda most, odkud se zase nový a jiný stavěti má!“ Tyto všechny zprávy aby se panu podkomořímu přednesly, neb jsou to jak páni, tak i starší obecní při panu hejtmanu kolikrát vyhledávali a ty nedostatky obecné na papír přednášeli — však žádné pomoci pocítiti a dostati nemohli. Též, že obec se zdvihá a k panu hejtmanu se utíkají a tu hned — mimo nařízení pánův bývá! Jakož i šenku nikdá na předměstí nebyvalo a ani se pivo zámecké v městě nešenkovalo, jako nyní jest; a to se stává, a to všechno na truc obci se činí! Strany vína, že i to tolikrát při panu hejtmanu obec vyhledávala a nic obdržeti nemohou. Též že mnozí zde nechtějí s městem trpící býti, ani kontribuci dávat a přece živnost městskou provozují!“ Dále má se přednésti „strany rybářův dne pátečního“; potom, „že židé dle zápisův svých žádné kontribuci z domů křesťanských a jiná servitia dávati nechtějí. Strany dluhův židovských i jiných, že jich není odkud platiti a ani interesse. Též, že z důchodův Jich Milosti Císařské stance měly vycházeti na pana primasa, písaře radní a servusy, a to nyní z kontribuce podružské a nájemnické zastupovati museli. Strany Buchala (jorgeltníka), když by mohl strany k přátelské smlouvě přivést, právo vždycky zaneprázdnuje; pánům informaci dává a že ve všem s panem hejtmanem se zastírá a vždy na něho ukazuje, a kdyby se jeho statek šacovati měl, musil by víceji dávat, nežli dává. Pan děkan a správcové školy tou příčinou

odpuštění odsud vzali a odtud pryč dáti se chtějí, že žádného vychování nemají ani z důchodů J. M. C. ani ze špitálu. Solní důchod k obci sešel a židé nejvíce v tom handlují: a ze sladů po dvou kopách míšenských od mlejní dávati musejí; aby aspoň z varného a z těch sladů od mlejní pan děkan a školní officialové vychování byli.

Městské valy, mlejny i rathous se — valí a žádná správa se nečiní. For k potřebám obecním nikda ze dvorův obec užiti nemůže a sousedé sami forovati musejí. A odkud purkmistr se servusy vychování mají miti?

I o tom má býti J. M. panu podkomořímu zpráva učiněna, poněvadž mnoho restantův se nachází a na tak krátký čas možná není, aby se vyupominali, protož počty za pořádné se nemohou přijmouti.

Dne 30. Aprilis bylo sneseno, by k přivítání J. M. pana podkomořího a pana hofrychtýře dne zejtrějšího u přítomnosti vši obce zvolen pan mistr Štěpán Prunar. Týž však učinil své ohlášení: „Poněvadž za často za své práce upřímné s některým pomlouváním a utrhaním se potkati musí, aby někdo jiný volen byl a zvláště, že ta práce náleží písáři.

I zvolen byl pan Hendrych Poználek, písář radní.

Téhož dne 30. Aprilis přijel J. M. pan podkomoří zemský, urozený pán rytíř Přibík Jeníšek z Újezda a s ním hofrychtěř věnných měst a branní čeleď ve 24 koních.

Jmenovaný podkomoří druhého dne obnovil radu.

Mimo primatora Jakuba Jaklína zasedali v radě vesměs evangelci. Byliť tehdaž v Kolíně pouze tři katolíci a to Zacharyáš Tlášek, nedosti zachovalý, mydlář Jan Krška, kterýž však, jako podruh své manželky, neměl od ní zadání statku, a švec Martin Frank, jinak Menšík. Tento vyvolen na důležitý úřad městského rychtáře.

Primasem zvolen Jakub Jaklín a konšelé byli:

1. pan Daniel Hittych, 2. Jan Krumpolec, 3. Václav Salava, 4. Šimon Večan, 5. Václav Bystřský, 6. Martin Pokorný, 7. Jan Sárek, 8. Burián Čulák, 9. Pavel Horina, 10. Václav Donát, 11. mladší Jeremiáš Špíra; obecními konšely Jakub Večan, p. Šimona bratr mladší, Jan Moravec, mlynář, Havel Hruška a Tomáš Červený, pekař.

Po obnovení rady přednesli konšelé panu podkomořímu všechny své těžkosti, které od bitvy bělohorské snášeti a vytrpěti museli a zvláště žalovali na zámeckého hejtmána J. M. pana Gryzla z Gryzla a jeho prokuratora Jakuba Buchala, žádajíce nápravy.

Než pan Jeníšek z Újezda neměl asi kdy na uvažování těchto žalob a nařídil konšelům, by to sepsali a sepsané zaslali do Prahy a odebral se do Nymburka.

Dne 9. Máje svolána rada po vykonané obnově a tu pánům napomenutí učiněno panem primasem, že pan podkomoří jim poroučí, kterak by se chovati měli a své povinnosti zadosti činiti měli, jeden za všechny a všickni za jednoho aby byli, věrnost a tajnost rady aby zachovávali.

I čel se pořádek práva, pořádek pánův radních a starších obecních, jak po pořádku zasedati mají; potom právo městské od A₁ až do A₁₁; dále četlo se, kterak by se ve své povinnosti chovati měli.

Po přečtení práva městského A₁ až do A₁₁, pan primas pánův napomínati ráčil, kterak by se dle práva čteného chovati měli, na ně pamatujíce, v srdci i v paměti své snášejíce.

Pak četly se artikule od pana podkomořího, aby se na ně relací co nejspíš panu podkomořímu učinila a po té táž od J. M. pana podkomořího Jich Milosti Císařské se učinila; též všechny stížnosti a nedostatky obce aby se přednesly a důchody obecné i špitálské obci odňaté, jak mnoho užiteků z toho pocházelo, odkud pan děkan, pan purkmistr se služebníky, písaři a jiní obecní služebníci odkud by své opatření míti mohli a měli.

Po napomenutí tomto páni z uvážení se usnášejí: „Poněvadž Jeho Milost pan podkomoří ráčil obzvláště napomínati, aby o všem všudy nic za sebou nezanechávající a netající, zpráva se mu učinila. Pak-li by se co zatajilo, to bude ke škodě obci; protož poněvadž pan mistr Štěpán Prunar toho všeho povědom jest a toho se dotýkal, jak doma bude, aby se to ihned všechno v spis uvedlo, co by se koliv vynajíti a upamatovali mohlo, od koho a jak mnoho, i kdy dluhy se dělaly buď na sta neb tisíce a nač jsou obráceny.

K vybídnutí pana primasa přikročeno k volbě dvanácti starších obecních a zvolení: 1. p. Jakub Večan, 2. p. Mikuláš Šultys, 3. p. mistr Václav Jiří Columbán, 4. p. Viktorin Pelhřimovský, 5. p. Matouš Matu'e, 6. p. Havel Hruška, 7. p. Jan Lomnický, 8. p. Jan Tichý, 9. p. Matěj Brodský, 10. p. Pavel Vrehlábský, 11. p. Jan Herzáně a 12. p. Novák; též zvolení inspektoreš scholae: p. mistr Štěpán Prunar a p. mistr Václav Jiří Columbán a konečně starší všech pořádků a jim povinnost se dala.

Skorem v každém sezení pánům v radě bylo panem primasem Jakubem Jaklínem stále vytykáno, že nejsou dosud katoličtí a ač mandát ze dne 12. dubna 1624 veřejně čten byl, předce že tím nikdo spravovati se nechce.

Tu sám pan hejtman J. M. C. panství Kolínského, urozený a statečný rytíř Václav Grýzl z Grýzlau a na Domamyšli v přítomnosti dvojctihodných a vysoce učených dvou pánův páterův Societatis Jesu vši obci napomenutí učiniti ráčil dle nařízení J. M. C. a milostivého poručení J. M. z komory i pana podkomořího, „aby kolínští měšťané katoličtí byli, poněvadž Bůh a Jich Milost Císařská to ráčí chtíti míti; kdo čemu nerozumí, aby přicházeli k pánům páterům, že je z bludův chtějí vyvésti.“

Po odchodu p. hejtmana a pánův páterův Societatis Jesu z rathousu, dávala se povinnost dvanácti starším obecním a starším cechovním. Při tom napomenutí se jim stalo od pana primasa, „aby na svou povinnost pamatovali a jí dosti činiti hleděli; potom strany ohlňův by bedliví byli, aby škoda obci se nestala; pekaři, šenkýři, tolikéž i ševci i jiní řemeslníci aby se opravili a ne tak drahá svá řemesla prodávali.“

Dne 10. Máje přednášel pan primas, jak jest poručeno od Jeho Milosti pana podkomořího, „aby stavu vyššího v městskou živnost se netřeli (lýkalot se to urozeného pana Karla Přeborského a Zykunda Naxery z Rovného.)

Dále předneseno: „Poněvadž obec soužena a vojáky vždycky obtížena jest, aby se suplikace k Jich Milostem učinila a tak požádáno bylo, jakž léta 1623 bylo žádáno, aby mohlo z těch komorních platů sjíti; a poněvadž takoví platové komorní vycházeli ze statkův obecních a ty jsou odňaty od obce a přivlastněny k zámku do důchodu J. M. C., že není, odkud by takoví platové komorní vycházeti měli.“

Četli se dále artikulové od Jeho Milosti pana podkomořího :

Artikul 1. : „strany dluhův od času rebelií, v jaké sumě obec se zadlužila a na statky jejich pozemské šosovní, zádušní a špitalské svadili, v týchž dlužích rozdávali; při tom mají se registra vyhledati od léta 1618 až do léta 1625, nač se zvláště od židův dlužila na té lehké minci a to nejvíce, když zde ležel pan Leon a to aby se v spis uvedlo a též na jiné pány rytmistry a officíry. Ale však nic není odprodáno, krom ten „poslední peníz“ koupen jest od obce pro špitál a chudé lidi, aby tu na silnici almužny dostávali mohli.“

Artikul 2. : „Jak mnoho z důchodův obecních scházelo se důchodu; tolikéž i ze špitálu a jak mnoho a jaké útlisky měšťané až posavad jsou trpěli.“ Z uvážení prohlášeno: „Co se tkne špitálu, z něho všechny dobytky — koňský, hovězí i ovčí odsud do Kouřima odňaty a odehnány jsou a ten špitál nanejvýš v pustinu uveden jest, že již skoro na upadnutí zůstává a to všechno aby specifice se vypsalo, že odsud p. děkan s manželkou, s kaplanem, se školními officiály, se zvoníkem své vychování měli a to všechno nyní odňato jest a odtud na faru ani na školu nic nevychází, kdežto po 16 koní tu bývalo.“ A nyní se nachází, že dosti potřebných a chudých lidí po rynku, po ulicích leží a do špitálu je přijímati nechtějí; ano, i jeden poutník ve škole, jsa katolický, umřel, že jsou ho ve špitále trpěti a přijíti nechtěli. Co se dotýče důchodův obecních, co se jich schází, to do důchodu J. M. C. jako rubrika odevzdána jest; ta zase aby se přepsala a Jich Milosti panu podkomořímu odeslala — a tu si všechny důchodové najdou!

Strany ublížení sousedův, že se jim várka zapovídala a opět zapovídá. Dále, že dvanáct myšketýrů z nařízení tehdáž pana gubernátora chovali a na ně ze svých měščův skládati kontribuci museli; potom, že Leon se 6 prápory sem ložirován byl a když pana gubernátora žádali, „studené deffensí“ užívali.

Senk vlna pro obecné v šenkhausu když od J. M. knížecí obci puštěn byl, zase od pana hejtmana od obce odňat jest. Dále: lesové obecní se mýcí, role opuštěny leží, dvorové v pustiny na nejvýš vešli; most sešel a nic se neopravuje a skorem na upadnutí jest. Tolikéž městské zdi, bašty, brány i jiné obecní věci scházejí a nic se neopravuje. Panu primasovi deputát, písařům služba dle nařízení J. M. nevycházejí, servusům z kontribucí podružské a nájemnické platiti se musí a ničímž těch důchodů neužívají. Od sladův že musejí od mlejní po 2 kopách míš. dávat; rybářův labských že ničímž úřad neužívají a největší důchodové k obci šli ze šenkhausu a Skálovského dvorce a rovněž i z mlýnů nejlepší užítek odtud šel a nyní — — — v ničemž toho neužívají a vše pusto leží.

Dne 19. Máje pan primas s pány radními obec zálabskou ráčil do rady povolati a čten registřík všech Zálabských, kteříž by se najíti nedali. Potom se jim napomenutí učinilo od p. primasa, že dle starodávného obyčeje aby konšelé i rychtář z povinnosti propuštění byli a jiní na místa jejich voleni byli.

Andres Šůla, jak od přítomných, tak i od nepřítomných sousedův zálabských vinš pánům na dosazení jejich úřadův od pana podkomořího učinil a prodloužená léta spravování obce vinšoval a žádal, aby z povinnosti propuštění byli, jak rychtář tak i konšelé zálabští a jiní aby voleni byli, složivše regiment a pečeť obce Zálabské.

Tu byli napomenuti od pana primasa, aby počty kostelní i jiné obecné sobě spravili a od sebe odvedli. Tu ohlásil se Andres Šůla, že s tou věcí prodloženo jest pro nedostatek zdraví jeho; však kdykoli páni ráčili z prostředku svého některé pány odeslati, že jsou hotovi to učiniti.“

Ale obec žádala: „aby registra od r. 1617 až posavad 1625 složena byla, že nikdá pořádný počet odvozovací nebyl a do truhlice obecné nic nepřibývá, a — jsou-li pořádný registra před rukama, o tom se neví! Protož aby Rambousek napomenut a k tomu přidržán byl, aby registra odvedena a počet v pořádek pořádný uveden byl, zvláště za rok 1617 a 1618 nic se neví o počtu, ani o registrách, ani o restech, kolik jich jest! Proti tomu Jan Sáček podal zprávu, že sama obec jest vinna, proč po pořádku nevybírají a ne toliko jeden, jako nebožtík Baroch také tak činil; sám vybíral a mnoho restů na sobě zanechal.

Tu obec podala na spise nedostatky, které se působí a činí mimořád a právo v obci jejich Zálabské a že počtové řádní se neodvozují, jak náleží.

Na podání jejich po úradě prohlásili: „Aby do dvou neděl s takovými počty, jak na penězích, tak i na obilí aby se shotovili, neb takové role byly koupeny od nebožtíka pana Šimona a něco od nebožt. pana Cypriána Volyňského. Obec pomohla sežítí a skliditi obilíčka a některé — užitky brali; protož pan Jan Krumpolec, pan Jan Sáček a jeden radní písař aby k nim vyslání byli k počtům. Též kostelní počet aby tím způsobem byl odveden, neb tam dvojí registra rychtářský a zádušní se nacházejí!“ Co se tkne luk a lesův tím způsobem aby se vyptalo, kteří sousedé tehdaž byli a restanti za kým zůstávají. Uloženo, by Andres Šůla za čtyři léta rychtářský počet do tří neděl od sebe odvedl.

I přikročil pan primas k obnově konšelův*) a zvolen rychtářem.

*) Poohlédneme se na jednotlivé obnovy obce Zálabské v létech, o nichž tuto se jedná, pokud prameny dovolují a porovnejme je s uvedeným vylíčením nepořádku v r. 1625, kde zvláště stěžováno na r. 1617—1618.

E. 24. 4. Juni 1618 žádali rychtář, konšelé a všechna obec Zálabská, poněvadž jsou od roku v povinnostech konšelských lěže a pracně trvali a jako dnes konec jejich práci býti má, aby je pan rychtář J. M. C., pan purkmistr a páni z povinností těch propustili a na jich místo jiné osoby voliti ráčili, připovídajíce jich poslušni a jim povolni býti.

A když na ně dotázka učiněna: „Jak jsou jich obec poslouchala a kterak jsou obec řídili a spravovali,“ tu z obojí strany dali odpověď, „že všechno mezi nimi vedlo se z povinností, lásky a upřímnosti a počtové že jsou také náležitě vyřizeny.“ Po prohlášení tomto byli z povinnosti propuštěni.

Sázení pak: rycht. Andreas Šůla; konšelé: Jan Baroch, Havel Rambousek, Martin Pokorný a Pavel Klimský; za starší obecní: Matěj Pražák a Jiřík Srb.

I bylo jim nařízeno:

1. aby sobě hájku chovali a nedopouštěli lidem žádných škod činiti.
2. poněvadž veliký důchod z dobytka pastevního se schází, aby se pohodli sousedům a dobytčům jich činilo a dále poroučí se, aby se krávy a volí chovali;
3. ohnivých míst šetřili a
4. pastucha jejich přes 2 krávy aby nechoval.

Dne 20. Máje 1619 totéž se opakovalo; jen na otázku: „konal-li jsou je (počty) náležitě?“ odpověděli: „že vedle starobylého způsobu se v tom chovali, a nyní pro mnohá zaneprázdnění a nynější roztržitosti nemohli k tomu stačiti; však na mále to zůstává; však že s tím obec jest spokojena!“

I jmenování při obnově titěž jako 4. Juni 1618.

Zálabským Vit Tejnecký; dále sázení konšelů zálabští: Jan Čulík, Pavel Velímský, Jan Dvořák a Václav Hron; starší obecní: Jan Vojáček a Jan Kuchyňka. I napomenuti jsou Zálabští od pana primasa, „že se z povinnosti propouštějí jmenem a na místě J. M. C. a kteří nyní byli jmenováni bez odpornosti volni aby k sobě ouřad přijali.“

I byla jim dána povinnost a všichni ji — vykonali.

Po povinnosti rychtářů, konšelů a starších obecních napomenutí se stalo, „aby na závazek a povinnost svou pamatovali a podle dobrého svědomí obecního dobrého i zádušního aby vyhledávali; počty s restanty ve dvou nedělích, kdo co za sebou má a povinen jest, aby odvedli. Zvláště Havel Rambousek za r. 1617 a 1618, Pavel Velímský za dvě léta počet rychtářský a to za r. 1622 a 1623 aby od sebe odvedl i s ouroky do 3 neděl v přítomnosti p. Jana Krumpolce a p. Jana Šárka; tolikéž Jan Baroch do 2 neděl počet rychtářský aby od sebe odvedl a Andreas Šula za 4 léta počet rychtářský do tří neděl aby od sebe odvedl. Obec vstoupila i obci napomenutí bylo učiněno: „kdyby viděli škodu někomu činiti, aby toho netrpěli, nýbrž hned oznámili pamatujíce na to: co sobě nechceš, to jinému nečiň; dále, aby se zlé přetrhovalo a dobré zvelebovalo!“

Napomenutí a poručení jim bylo učiněno:

1. o pastušině, že dobytka na škodu sousedskou hovězího, ovčího i koziho chová; do zahrad sousedských na pastvu honí; ovoce skupuje, čeládky mnoho má a dobytek krávy zvláště pase; protož aby to při ní skutečně zastavili;
2. sami také aby dobytky, jak sami sobě, tak městským sousedům škod nedělali pod uvarováním pokuty;
3. ledu obecního aby se pastušině nevydávalo a od toho místa mají se klíče odvésti úředníku šenkhausu.

E. 25. 24. Junii žádali rychtář konšelé i starší obecní předměstí Zálabského, by propuštěni byli z povinností svých. Na otázku, zdali jsou počtové vyřízení, přisvědčeno; ale hned v samé obci nařknut Baroch, že nemá počty v pořádku, ač tvrdil, že nic za sebou nemá a také sám rychtář jemu nesvědčil, že jest to tak, jak tvrdí.

I napomenuti s vyhrůžkou potrestání, „že tak jedni proti druhým se smlouvají, jedni druhé pomlouvají a o vrchnosti jináče nežli náleží, domnění mají; protož to se již nyní mezi nimi vyzdvihuje a na budoucí časy jinak opatřiti se musí.“

Po té obnoven úřad: rychtář Pavel Velímský; konšelé: Jan Baroch, Andreas Šula, Havel Rambousek, Martin Pokorný; starší obecní: Matěj Pražák a Jan Chudoba.

Dále napomenutí jim učiněno: „aby podle závazků již vykonaných se chovali, v pobožnosti trvali, neřády přetrhovali a dobré zvelebovali. Dále:

1. aby registřik těch gruntův, kteří, kde a jak mnoho jich drží, ve dvou nedělích přednesli a tomu se vyrozumělo, jaká jest tu svornost — nebo ne, — a oni z pomluvy v té příčině vyšli a tudíž proti utrhačným ochráněni byli;

2. co se prodaje lesův dotýče, aby to s dotazem pánův činili, poněvadž od nich se obnovují, aby také tu zření měli; jináče jim páni nechtějí v to sahati, než aby rozšafnost v tom byla;

3. co se odnímání gruntův od vdov, aneb prodání při gruntech vlastních, to aby se bez příčiny slušné nedálo; zvláště kteří poplatky odvozovali a grunty takové opatrovali chtějí.“

Také při obnově dne 1. Juní 1621 byli dříve jmenováni v r. 1620 propuštěni, ale zase nařízení a po přísaze napomenuti: „k šlechtivosti chování, konopí ve světnicích aby nesušili, škod na lukách a na osení aby nečinili, dříví v hranicích aby nevybírali; co mají mezi sebou od záduší, v tom také upřímně se chovali a co jest dědičného aneb obecního nebo zádušního, v tom rozdělení požívali.“

Po odchodu obce Zálabské, kteráž odebrala se na mashaus k obci městské, ráčili páni na mashaus také vstoupiti a poručili servusovi všechny sousedy čísti, zdaliž jsou tu všichni čili ne a dali-li se volně najíti. Shledáno, že se jich mnoho nedostavilo!

Po přečtení a zjištění všech přítomných oznámil p. primas vší obci: „že na poručení J. M. C. nic nechtějí učiniti a k náboženství katolickému přistupovati; ani k pánům páterům pro vyučení nechtějí choditi. Protož nyní opět od J. M. pana podkomořího psaní vlastní rukou s podpisem přišlo a v něm napomínati ráčí, aby k svaté víře katolické přistoupili, aby se poznati mohlo, kteří věrní poddaní Jich Milosti Císařské se tu ve městě nacházejí.“

Dále pekaři napomenuli, aby větší chléb pekli; že lacino ohlív berou a malý chléb pekou; páni řezníci že lubené maso prodávají, jako by na drahách se sbíralo, aby obec pěknými masy opatřovali. Nákladníci aby také laciněji pivo dávali i šenkýři, neboť se jim pivo laciněji vystavuje. Mládež do školy aby dávali a přes pole nevydávali bez povolení vrchnosti. Starší cechové podle povinnosti aby se chovali a když se opíjejí, aby tehdy neupomínali! Čtvrtní hejtmané kontribuci podružskou a nájemnickou aby časné vyupomínali, neb všechno laciněji berou. Konečně, co se tkne za servitia kontribucí, že mnozí zdržují, protož z rathousu aby žádný nevycházel, pokud neodvede rest zdržalý!

Těžké a smutné to doby prožívali Kolínští v době této, ale hlavní příčina byla — že se — vůli J. M. C. protivili a katolickými nechtěli se státi.

II.

Obnovená rada a správa celé obce Kolínské v r. 1626.

Léta Páně v pátek po neděli Misericordia 1. Maii ouřad konšelský, starší obecní, rychtář v městě Kolíně nad Labem skrze urozeného pana Kašpara Pregla z Pruksdorfu, J. M. C. rady a hofrychtýře král. Českého, obnovení tímto způsobem:

1. Primátor: p. Jakub Jaklín; konšelé: 2. p. Daniel Hittych, 3. p. Jan Krumpolec, 4. p. Václav Bystrský, 5. p. Václav Lasín, 6. p. Jeremiáš Špíra, 7. p. Jan Krika, 8. p. Václav Salava, 9. p. Šimon Večan, 10. p. Pavel Horina, 11. p. Martin Frank a 12. p. Martin Pokorný; starší obecní: p. Jan Šárek, p. Burian Čulík, p. Mikuláš Žíželický a p. Pavel Kozlíček; rychtář městský p. Jan Herzaně.

Téhož léta 1626 po neděli Jubilate 6. Maiie za ouřadu p. Jakuba Jaklína, primátora města, obnovení jsou inspektoreš scholae, starší z obce, starší nad řemesly a čtvrtní hejtmané:

I. Inspektoreš scholae: p. Jakub Jaklín, primátor; p. Daniel Hittych a p. Jeremiáš Špíra.

II. Páni starší obce: 1. pp. Matouš Matule, 2. Jan Šilhánek, 3. Havel Hruška, 4. Matěj Brodský, 5. Václav Bystrický, 6. Jan Kohout, 7. Jan Komárek, 8. Pavel Zvára, 9. Adam Brandejský, 10. Vavřinec Milčinský, 11. Ondřej Tichý a 12. Sylvestr, hrnčíř.

III. Starší nad řemesly: 1. páni řezníci: pp. Jan Krumpolec, Šimon Večan, Burian Čulík; 2. páni sladovníci: Šimon Večan a Pavel Horina; 3. páni mlynáři: Mikuláš Žíželický, Pavel Kozlíček, Václav Hron; 4. starší pekaři: Vít Tejnecký a Vavřinec Milčinský; 5. krejčí: Pavel Velímský, Jakub Buchal, Jakub Černý; 6. kožišníci: Jan Práchenský a Jakub Mluvka;

7. tkalci: Martin Pokorný a Václav Bystřický; 8. kováři-koláři: Martin Pelhřimovský a Pavel Procházka; 9. ševci a hrnčíři: Martin Frank, Matěj Brodský, Sylvestr, brnčář; 10. bednáři: Mikuláš Stehlík; 11. truhláři-zámečníci: Melichar, zámečník; Martin, truhlář; 12. landkočí: Václav Bysterský, inspektor; Jan Dvořák, Jan Muzika; 13. pivovarníci: Jakub Hataš a Jakub Polívka; 14. senkýři: Václav Salava a Jan Ferber.

IV. Hejtmané čtvrtí: v Labské čtvrti v městě: Václav Bystřický a Sylvestr Kratochvíle; v Horské čtvrti: Vavřinec Milčinský a Ondřej Tichý; v Kouřimské čtvrti: Petr Zvonek; v Pražské čtvrti: Pavel Zvara a Jan Kavka; v Horském předměstí: Václav Domovník a Martin Sedláčanský; v Kouřimském předměstí: Martin Pelhřimovský; v Pražském předměstí: Jakub Černý.

Za Labem: rychtář a konšelé.

V. K navštěvování vězňův: Václav Salava a Martin Frank; k opravování cest: páni starší obecní a k sázení masa: Václav Bysterský a Jan Krška.

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. ANT. LENZ, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 6. Mniši (sekty) prý jsou ctížádostivi.

Jakož z obrany řeholí, kterou napsal sv. Tomáš Aquinský (kap. 2.), na jevo jde, nechtěli nepřátelé, aby mniši vyučovali, neboť prý mnich, jsa mnich, nemá úkolu, aby vyučoval, ale aby hříchy své oplakával, jakož prý sv. Jeronym zřejmě učí. Také prý úřad učitelský odporuje řeholním slibům, jimiž se mnich odřiká světa, žádostivosti očí, žádostivosti těla a pýchy života, a ve světě zuří právě ty strasti. Těmito a jinými ještě důvody smyšlenými usilovali nepřátelé řeholí vyhostiti mnichy z vyučování na universitách. Ba oni se dovolávali i Pisma, tvrdíce, že Pán Ježíš zřejmě praví: „Ale vy nechtějte býti nazýváni rabbi, nebo jeden jest mistr váš, vy pak všickni jste bratři.“³⁵⁾ Sv. Tomáš ovšem toto falešné dovolávání Pisma důkladně odmítl, jakoby byl Kristus Pán slovy těmito byl vyslovil radu nebažiti po mistrovství, zapovídaje naprosto titulu tohoto užívati. A to již jde na jevo, že Kristus Pán doleji praví: „A otce nenazývejte sobě na zemi, neboť jeden jest otec váš, a ten jest v nebesích. Aníž se nazývejte mistři, neboť jeden jest mistr váš Kristus.“³⁶⁾ Nezapověděl tedy Pán Ježíš aníž radil, jmenovati se rabbi, jako nezakázal, ani záповědi ani radou, zváti sobě otce na zemi. Jinak by byli sv. otcové nikdy nedopustili, aby sebe zvali představení klášterů „otci“ abbates. Nezapovídá tedy Kristus Pán mistrem se zváti, ale pýchou nezřízeně sebe nad jiné vynášeli.

Viklif znal jistou měrou sv. Tomáše, aspoň jeho theologickou summu, snad i také filosofickou, ale nezdá se, že by byl také četl jeho obranu řeholí, neboť by se byl snad zastyděl proti mnichům žebravým užívati textu sv. Matouše 23., 8, aby je vyloučil z vy-

³⁵⁾ Mat. 23., 8.

³⁶⁾ Mat. 23., 9., 10.

učování na universitách. Avšak Viklif má na snadě ještě jiné příčiny, proč mnichům žebrovým nedopouští, aby se zvali „rabbi“ čili mistři, neboť on se velhal do bludu, že katolická církev ode dob Konstantinových zjedovatěla a tou měrou přestala býti církví Kristovou a stala se doménou satanášovou, papežství bylo prý zavedeno působením ďáblovým, papež sám se stal Antikristem a jeho duchovenstvo vyslancem Antikristovým. Všecka moc katolické církve, zákonodárná, soudná a výkonná, jest z ďabla. Je-li však všecka moc církve katolické a všecka moc papežova původu satanášova, jest všechno z ďabla, což bylo prodlením časů působením papežovým a jeho satrapů, biskupů a kněží, ustaveno, uzákoněno a zbudováno. Podle této theorie Viklifovy jsou z ďabla všechny ústavy vědecké a umělecké, všechny university, akademie, kolleje, ale také všechny stupně akademické, bakalářství, misterství a doktorství, a poněvadž jsou z ďabla, jsou prý církvi as k takovému prospěchu, jako ďábel.

Člověk až trne, jak mohl Viklif, kterýž užil vzdělání právě na takovém ústavě ďábelském, jako byla universita oxfordská, takto psáti o akademiích a o universitách!

Podle své zásady, že co není v Písmě, je z ďabla, píše Viklif: „Poněvadž Kristus Pán neustanovil těchto kolleji neboli universit, jsou tyto, jakož i graduce na nich pohanskou marnivostí zavedeny, a znamení toho jest, že kollegiáti a graduovaní na nich potom baží, což jest jejich, zapomínajíce pravidel lásky.“ „Jisto jest,“ pravi Viklif dále, „že mnohý idiota jest za pomoci Boží prospěšnější ku vzdělání církve, než množství těch, kteří byli na školách a na universitách graduováni.“³⁷⁾

Doráží tudíž Viklif na mnichy daleko prudčeji a vášnivěji, když jim vytyká, že si přikládají titul „mistra“ proti slovům sv. Jakoba: „Nebuďte mnozí mistři, bratři moji.“³⁸⁾ Avšak sv. Jakob nezamítá tím graduce na universitách anebo akademiích, nebo těch tehdyž ani nebylo, ale dává slovy svými na jevo, že se nemají nepovolání k úřadu učilelskému dráti, jakož tak činili zvláště věřící ze židovstva, derouce se k vyučování dle obyčeje, jak se dělo v synagogách, z čehož povstávalo mnoho roztržek ve sborech. Nemá tedy Viklifovo dovolávání sv. Jakuba žádného základu pevného, a jeho výtky, jakoby mniši přípravami svými k dosažení akademické hodnosti jednali proti Písmu, jest bezdůvodná. Nelze tudíž odsuzovati mnichy proto, že se snažili a také náklad na to vedli, aby dosáhli akademických stupňův, a že chtějí býti mistry, ač Kristus tohoto titulu vyhrazoval sobě samému.³⁹⁾ Kdyby bylo o sobě

³⁷⁾ „Cum ergo Christus non ordinavit istas universitates sive collegia, manifestum videtur, quod ista sicut graduationes in illis sunt vana gentilitate introducta, in cujus signum tam collegiati quam alii graduati in illis quaerunt, quae sua sunt, caritatis regulas deserentes. Et quantum ad fructum certum videtur, quod unus idiota mediante Dei gratia plus proficit ad aedificandam Christi Ecclesiam, quam multi graduati in scholis sive collegiis . . . Conceditur tamen, quod omnia ista tam studia quam collegia sicut diaboli proposita.“ Dialogus. Cap. 26.

³⁸⁾ Jak. 3., 1.

³⁹⁾ Fratres sumtuose et contentiose et sedulo laborant, ut in suo ordine doctorentur. De Fundatione seclorum, cap. 10.

již zakázáno o akademické stupně se snažiti, byla by taková snaha, jako hříšná marnost, všem bez rozdílu zakázána. Tou měrou by se byl také Viklif hříchu dopustil, že se na té ďáblem zavedené universitě oxfordské pachtil po důstojnostech akademických a také vyučoval na tomto ďábelském ústavě.

Jestliže tedy nazývá Viklif zručnost a moudrost mnichů, na universitách dosaženou, moudrostí ďábelskou, jakého as původu byla jeho podvrtná, anarchická, zhusta nerozumná věda? Jakou tedy vážnost mají do sebe slova: „Certum videtur, quod sapientia istorum ordinum est diabolica?“⁴⁰⁾

Vášnivě tyto nájezdy proti mnichům dávají, ovšem proti vůli Viklifově, na jevo a dokazují, že byli mniši, zvláště ti, kteří na universitě vyučovali, mužové vzdělání a učení, a že bylo v klášterích mnoho těch, kdo se vzdělávali ve vyšších vědách, neboť by jim byl Viklif nekladl za zločin, že se snažili a veliký náklad na to vedli: „ut doctorentur“.

Předstihl tedy Viklif odpůrce řeholí za dnů sv. Tomáše nevýslovně. Odpůrci ti snažili se, pokrytecky s Pismem sv. zápolíce, svoji zášť zakrýti slovem Božím a výroky sv. otců, aby mnichy odstranili z universit a nebezpečné soky, vynikající vědomostmi, vyhostili ze sboru učitelského: ale Viklif učinil, jak říkáme, krátký proces s mnichy a se školami vysokými, na nichžto vyučovali, a vyhlásil moudrost mnichů za moudrost ďábelskou a university za ústavy satanášovy.

Viklif vytýká také mnichům, že baží i po důstojnostech laických, že jsou rádcové knížat a králův, aniž by se aspoň snažil o důkaz, že přijímají takové důstojnosti s úmyslem nekalým, buď z pouhé ctižádosti, nebo ze ziskuchtivosti, anebo pro jiné vadné příčiny.

(Pokračování.)

Bitva u Kolína (dne 18. června r. 1757.)

Sepsal Dr. FRANTIŠEK XAV. KRYŠTŮFEK, c. k. dvorní rada, kanovník a c. k. universitní professor církevních dějin v Praze.

Vítězství, kterého voje císařovny a královny naší Marie Terezie u Kolína dne 18. června r. 1757 dobyly nad pruským králem Bedřichem II., jest nesmírně důležité pro Čechy v ohledu náboženském, národním i politickém. Nežli přikročíme k popisu bitvy, podáme kratinký nástin náboženských a politických poměrů v Čechách a státech Habsburských.

1. Náboženské poměry v Čechách.¹⁾

Císař a král Ferdinand II. obnovil po bitvě na Bílé hoře dle zásady, kterou protestanté zavedli: „Či kraj, toho i náboženství“ („Cujus regio illius et religio“) katolické náboženství v Čechách a na Moravě. Však při hromadném obracování na víru katolickou, které se dělo z lutheránství, kalvinství a českého bratrství a jiného sektářství, přijali mnozí protestanté, chtějíce zachovati své jmění a zůstatí ve vlasti, katolickou víru pouze na

⁴⁰⁾ De fundatione sectarum. cap. 10.

¹⁾ Srov. moje „Dějiny církve katolické ve státech Rakousko-Uherských s obzvláštním zřetelem k zením koruny České“. V Praze 1898, 2 sv.; I. 64—76, kde uvedeny jsou příslušné prameny a literatura.

oko: v srdci zůstali oddáni svému náboženství a vychovávali v něm své děti, čímž protestantství tajně přecházelo s pokolení na pokolení. Vzniklo takto tajné protestantství, které se u mnohých proměnilo v blouznění a nevěru. Mnozí stali se blouznivci a až nevěrci, ne však proto, že jim katoličtí duchovní odňali bible protestantské, než že svobodně v Písni bloubající své domněnky tam nalézali, čili lépe řečeno, do něho vnášeli. Tito tajní protestanté stáli pak v obcování s českými vystěhovanci čili exulanty, kteří stále z Německa k nim své jednatele vysílali do Čech, své souvrce utvrzovali v jejich náboženství, spisy náboženskými a polemickými proti katolické církvi je zaopatřovali a do Německa lákali.

Špatný vliv vykonávali dále v Čechách a na Moravě židé a svobodní zednáři. Židé lákali lidi k sobě, sváděli je rouhavými knihami, řečmi, chlípnostmi, krádeží a krámmami a činili z nich „israelity“; nenadělali z nich vlastních židů, nýbrž spokojili se tím, když je svedli k rouhání a nenávisti proti Kristu, Panně Marii a katolickým řádům. Svobodní zednáři šířili nenávist proti katolické církvi a nevěru mezi stavy vyššími a vzdělanými, odkudž pak vnikala mezi vrstvy nižší, tak že mnozí z obecného lidu zachvácení jsouce nevěrou, vychloubovali se, že mají „náboženství velikých pánů“.

Konečně prusáctví vykonávalo na tajné protestanty koruny České záhubný vliv. Sváděje je k vystěhování, k velezradě na svém králi a vlastizrádě a nedaje jim příjiti k upokojení mysli. Braniborský kurfirst Bedřich III. (1688—1713) přijal r. 1701 název „pruského krále“ a psal se jako pruský král Bedřich I. Jeho říše byla válkami a krutým morem (1708—1711) zhubena a dědiny ležely ladem, jmenovitě v pruské Litvě. Proto přijímal král Bedřich I. každého do své země, kdo příjiti chtěl, a podobně činil i jeho syn a nástupce Bedřich Vilém I. (1713—1740), za něhož bylo obyvatelstvo sečteno, změřena pustá a neobydlená místa a pole a dle toho vypracován plán k osadnictví čili kolonisaci. Od 15. března r. 1718 byly v Prusku za tím účelem vydávány patenty, vybízející k hromadnému stěhování do země a vysílali se jednatele, aby v sousedních zemích lákali obyvatele k vystěhování do Pruska, kde prý se povede všem dobře. V Čechách nastal zvláštní vystěhovalecký ruch v letech 1710—1715, 1717—1720, 1722, 1725—1732: na hranicích německých čekali cizozemští úředníci, aby vystěhovalcům vykázali kraje, kteří však potom obyčejně se zklamali a místo blahobytu našli bídu. V těchto dobách vidíme v zemích koruny České mnoho pruských jednatelů, kteří vládu Habsburkův ostouzeli a lid vábili do evangelické země pruské. Po Čechách rozšířili velké množství knih, brožur a hanopisů; byly to tak zvané „berlinky“, „špalíčky“, „postilly“, „kancionály“ a všelijaké rozpravy čili traktáty. Někteří verbíři byli při tom zatčeni a na hrdle trestáni jako Hynek Reiner (čili Reindl) dne 29. ledna r. 1737 a Bořek r. 1741 v Králové Hradci. Bouření a štvání dělo se až s takovou nestydatostí, že prorokovali, že prý do Čech přijde nový král a protestantům zjedná vrch nad katolíky. Čeští protestanté pokládali pruského krále takřka za duchovní svou hlavu a vypravili r. 1728 jednoho sedláka ke králi Bedřichu Vilému I., aby mu zjednal ordinaci za kazatele.

Čeští vystěhovanci podali návodem české náboženské obce berlínské sboru „Corpus evangelicorum²⁾“ v Řezně zasedajícímu v únoru r. 1735

²⁾ Poslanci říšských protestantských stavů spojili se v jedno r. 1653 a tvořili na stálém říšském sněmě v Řezně (od roku 1663) sbor „Corpus evangelicorum“, aby důrazně hájiti mohli věci protestantů. Direktorium jeho náleželo

³⁾ Škoda, škoda, že máme pouze tento verš z oné vlastizrádné písně zachovaný.

Proti tomu zpívali Čechové katolíci, bojující za vlast a krále:

„Ach matičko zle, Braniborci zde.“

Když potom protestantské pruské voje vtrhly do Čech, vstoupili s nimi tajní protestanté v živé styky. vítali je a obcovali s nimi horlivě. Pruské vojsko koncem října r. 1741 obsadilo kraj Králové-Hradecký a Chrudimský a král Bedřich II. staral se o hromadné stěhování protestantů do Slezska, kteří počtem asi 2000 usadili se u Minsterberka. Vůbec užíval Bedřich II. válečných dob ke kolonizaci Pruska z Čech a z Moravy. Když u nás v Čechách pro válku a neúrodu vznikla drahost, lákal k sobě lid z Čech, slibuje jim blahobyť; když chtěl zavést pěstování chmele, rozkázal dne 28. srpna 1771, aby se mezi tajnými protestanty v Čechách sháněli lidé ve chmelařství obeznalí; r. 1772 vybízel opět vystěhovatelství z Moravy, jmenovitě lidi obeznalé vlnářství. A dobře se mu dařilo. Neboť od r. 1741 po celou dobu vlády Marie Terezie neustále se hrnul vystěhovalecký proud, dle okolností tu slabší tam silnější, do Slezska a Pruska, hlavně také do Berlína a okolí. Pro tyto vystěhovatele z Čech a Moravy byla r. 1742 vydána generální koncesse k zařazení osad „moravských“ bratří v Prusku a zvláště ve Slezsku.

Tu by se zdálo, že protestantství v Čechách úplně vymizelo, když protestanté pod ochranou pruského vojska mohli do ciziny odcházeti a tam nový domov si zakládati, ale není tomu tak. Protestanté žádali za volnost vystěhovati se, pokud jí neměli; když však ji obdrželi, tu mnozí z nich jí neužívali a zůstali doma. Tito pak doufali, že podporou krále Bedřicha II. dostanou náboženskou svobodu a mluvili o něm s velikým nadšením, utvořivše kolem osoby jeho kruh legend. Zvláště vynikali v tom prodáváci protestantských biblí; jeden z nich, Matěj Čoudil, pravil r. 1750: „Věř proroctví, že Brandeburk přijde znova do Čech a že rozvrátí dvánácte sloupů víry papežské, a že bude rozšířena víra evangelická; hvězda mu svítí a jest to znamení takové, jako když Syn Boží se narodil a hvězda svítila králům“. Taková vlastizrádná proroctví rozšiřovali protestanté čeští, udržující ustavičné styky s vystěhovanci a dostávající hojnost knih. Byli hotovi zraditi Čechy králi pruskému.

2. Politické poměry.

Po smrti císaře Karla VI. († 20. října r. 1740) vstoupila na „trůn uherský a český a panství rakouské“ dle pragmatické sankce jeho dcera Marie Terezie (1740—1780), která měla za chotě Františka Štěpána, vévodu lotrinského, který panoval velkovévodství Toskanskému. Ale sotva císař Karel VI. zavřel oči, hlásili se skoro všichni její sousedé k jejímu dědictví. Z nich nejbližší byl Karel Albert, kurfirst bavorský, kterýž odvozoval své právo, že pocházel po Anně, nejstarší dcery Ferdinanda I., dále polský král August III., jakožto manžel nejstarší dcery císaře Josefa I., konečně král španělský Filip V. Hrabivý pruský král Bedřich II. vpadl hned bez opovědění války do bezbranného Slezska, zmocnil se země, k níž předstíral nejvyšší neslušné nároky a porazil rakouského vojevůdce Neipperka u Molvic (dne 11. dubna 1741.)

Po tomto pruském vítězství učinily návodem ctižádostivého francouzského maršálka Belleisla na letohrádku Nymphenburgu dne 22. května r. 1741 úmluvy Bavorsko, Francie a Španělsko „o rozdělení rakouského dědictví“. Jenom Uhry a Dolní Rakousy měly zůstatí Marii Terezii; Čechy, Horní Rakousy, Přední Rakousy a Tyrolsko měl obdržeti bavorský kur-

first, kterého slíbili kurfirsti voliti císařem, Dolní Slezsko slíbeno Prusku, „království moravské“ (t. j. Morava a Horní Slezsko) Sasku, „království milánské“ (t. j. Milán, Parma, Mantova, po případě i Korutany, Kraňsko a Štýrsko) španělskému princí donu Filipovi, synu Filipa V. Maličko později přidalo se též Sasko k úmluvám nymphenburským a tak vznikla velká válka o rakouské dědictví (1740—1748), a vedle ní první slezská válka 1740—1742, druhá slezská válka 1744—1745 a později třetí slezská čili válka sedmiletá 1756—1763. Bedřich II. poraziv Neipperka u Molvie r. 1741, udržel se v Slezsku a dal si ve Vratislavi od stavů dolnoslezských holdovati 7. listopadu r. 1741. Francouzové a Bavoři obsadili Horní Rakousy a táhli do Čech; Sasové vtrhli do Čech od severu; všichni pak spojivše se zmocnili se nočním přepadením dne 20. listopadu r. 1741 Prahy. Bavorský kurfirst Karel prohlásil se za krále českého a svolal české stavy do Prahy; v chrámě sv. Víta holdovalo mu okolo 400 pánův a rytířův (jejichž statky byly nepřátelským vojskem obsazeny), při čemž pražský arcibiskup Jan Gustav hrabě z Manderscheidu-Blanckenheimu (1734—1763) sloužil slavnou mši sv. (19. prosince r. 1741). Z Prahy odebral se do Frankfurta k volbě za císaře římského, jímž byl 24. ledna r. 1742 zvolen jednohlasně. Český hlas byl při této volbě vyloučen. Však od této doby opouštělo nového císaře štěstí a nakloňovalo se ke královně uherské a české. S vydatnou pomocí Uhrů postavila dvoje vojsko; s jedním vtrhl její manžel do Čech a s druhým dobyl generál Bärenklau zpět Horních Rakous, obsadil Bavoře a vtrhl 13. února 1742 do Mnichova, kde před několika dny slavili zvolení kurfirsta za císaře. Aby se zbavila jednoho mocného nepřítele, Marie Terezie učinila s pruským králem Bedřichem II. po jeho vítězství u Chotusic prostřednictvím anglického vyslance Hynforta dne 11. června r. 1742 mír ve Vratislavi, jímž mu postoupila Slezsko, mimo Opavsko, Krňovsko a Těšínsko, a hrabství Kladské, starodávnou to část samého království Českého, vymínivši při tom zachování posavadního stavu katolické církve, třeba protestanté od nového zeměpána ohdrželi neobmezenou svobodu náboženskou. Následkem tohoto míru odtrhli se Sasové od spojenců; Francouzi pak a Bavoři byli za kruté zimy v prosinci r. 1742 z Čech vypuzeni. Ke konci dubna r. 1743 přišla Marie Terezie do Prahy, dala se 17. května v chrámě sv. Víta slavně korunovati na království České od olomouckého biskupa Jakuba Arnošta hraběte z Lichtensteina a potvrdila starodávná práva tohoto království. Pražský arcibiskup Manderscheid byl u královny v nemilosti; poněvadž holdoval bavorskému kurfirstu jako českému králi, a nesměl se u dvora ani ukázati. K zpronevěřilcům chovala se královna shovívavě a nepotrestala nikoho smrtí. Avšak židé pro své zrádné chování byli z Čech vypovězeni: než brzo vymohli si dovolení k návratu. Královna pobyla v zemi šest neděl a jako v předtise budoucích válek kázala českou korunu pro větší bezpečnost odvézt do Vídně.

Jelikož voje Marie Terezie vítězně postupovaly do Bavor, na Rýn a do Francie, obával se Bedřich II. o svůj lup, totiž o Kladsko a Slezsko, a toužil lakotně po třech severovýchodních krajích českých, Litoměřickém, Boleslavském a Královéhradeckém. Proto učinil s císařem Karlem VII. spolek ve Frankfurtě a dal si od něho postoupiti ostatní Slezsko a pravé Polabí v Čechách. V srpnu r. 1744 vrazil přes Sasko s 80.000 muži náhle do Čech, zmocnil se 12. srpna útokem Prahy a opanoval skoro celé království. Myslil, že najde zde plno tajných protestantů, kteří jej

přijmou za osvoboditele; s jejichž pomocí potom Čechy uloupí řádné královně Marii Terezii. Ale zklamali se. Tolik tajných protestantů, co potřeboval, nenašel; katoličtí Čechové nechtěli o něm a jeho Braniborcích ani slyšet, stojíce věrně ke své královně. Prusové proto musili Čechy brzo opustiti, když voje Marie Terezie dobyly zase Slezska. Ale štěstí válečné opět se obrátilo: krvavými bitvami zvláště u Hohenfriedberka. Zároveň a Kesselsdorfa podržel Bedřich II. mírem dráždanským (25. prosince 1745) svůj lup.

Mezi tím zemřel náhle císař Karel VII. v Mnichově dne 20. ledna 1745. Jeho 18letý syn a nástupce kurfirst Maxmilian Josef nejša s to, aby udržel svůj spolek s Francií a Pruskem, učinil 22. dubna r. 1745 s Marií Terezií ve Füsseně mír, kterým se vzdal všech práv k dědictví rakouskému a svůj hlas při volbě císaře slibil velkovévodovi Františkovi, jejímu manželu. Za to navrátila mu Marie Terezie, čeho v Bavořích dobyla, a uznala císařství jeho otce. Potom byl František ve Frankfurtě dne 13. září r. 1745 bez ohledu na francouzské pikle zvolen císařem, a 4. října korunován; pruský král Bedřich II. uznal tuto volbu v míru dráždanském zvláštní listinou. Po míru füssenském a dráždanském byla válka ještě dále vedena s Francouzi a jejich spojenci v Itálii a Nizozemsku s rozličným štěstím a skončila k nahlášení Anglie mírem cášským, smlouveným 18. října r. 1748, kterým Marie Terezie Parmu, Piacenzu a Quastellu odstoupila donu Filipovi, synu španělského krále Filipa V., za to však zpět obdržela Nizozemsko (Belgii). Francouzi obsazené.

Nová dynastie Habsbursko-Lotrinská byla slavně ode všech velmocí uznána. Marie Terezie slavila vítězství nad polovicí Evropy a zachovala jednotu svých státův až na Slezsko, Kladsko a Parmu.

3. Počátek třetí války slezské, obecně zvané sedmileté (1756—1763).

Marie Terezie směřovala veškerou snahu svou k tomu, aby Bedřichovi II. jeho lup, totiž Slezsko a Kladsko, zase odňala. Nevěříc již sobecké Anglii, snažila se vstoupiti v přátelské styky s odvěkým nepřítelem. Habsburků, se dvorem francouzským, kterýž aby si naklonila, musila přivšem svém vnitřním odporu vstoupiti v důvěrné dopisování s Johannou Antoinettou, rozenou Poisonovou, povýšenou za markýzku z Pompadouru, pověstnou to milostnicí francouzského krále Ludvíka XV., a oslovovala ji: „Madame, ma chère soeur et cousine“ (Paní, milá sestro a teto.) Hlavním příznivcem těchto snah byl její ministr Václav hrabě, později kníže z Kounic, pán moravský, který stav se státním kancléřem, k cíli přivedl 1. května r. 1756 spolek s Francií, kdežto Anglie spojila se úmluvou westminsterskou 16. ledna r. 1756 s Pruskem. Marie Terezie získala pro sebe carevnu Alžbětu, polského krále Augusta III., Švédsko a některé katolické státy německé; Bedřich II. měl spojence v protestantských státech německých.

Vedle Kounice byl druhým hlavním činitelem spolku protipruského saský ministr Brühl, jehož vedením byly učiněny návrhy na rozdělení pruské říše. Ale saský sekretář Menzl a příručí rakouského vyslanectví v Berlíně Weingarten zradili králi pruskému Bedřichu II. důležité listiny, kteréž jej poučily o hrožícím nebezpečí. Bedřich II. předešel spojení, vpadl do Sas, opanoval zemi a obklíčil saskou armádu, vedenou králem Augustem III. Rakouský maršálek Browne spěchal vyprostit Sasy;

však bitva u Lovosic dne 1. října r. 1756 byla nerozhodná a zastavila další pokroky zbraní císařských; vyhladovělé saské vojsko vzdalo se 15. října, král odešel do Polska a vojáci byli vřaděni do pruských pluků. Z jara r. 1757 vtrhl pruský král do Čech, porazil císařského vojevůdce prince lotrinského Karla u Štěrbohol dne 6. května r. 1757, oblehl Prahu a jal se hrozným způsobem ji bombardovati. Tenkrát nastalo největší nebezpečí chrámu sv. Víta. Propukla hrozná zhřsilost u protestantských Prusů, kteří si počínali jako vztekli a smyslu zhavení. Od 31. května do 8. června vypálili na chrám Svatovítský 22.000 pum, ohnivých kulí a kartáčů. Veliká část střechy byla zničena, varhany spáleny; překrásné kamenné ozdoby gothické, spanilé jehlance, vížky a pavláčky střelbou rozdrčené padaly se střech a říms na zemi. V samém chrámě bylo mnoho obrazů, soch a pomníkův ohnivými střelami, jež okny do chrámu létaly, zkaženo. Třicetkrát byl stánek Boží v největším nebezpečí, že shoří a úplně bude zničen. Tu však jasně se ukázalo, jak Čechové horlivými jsou katolíky a jak milují tento stánek Hospodinův. Svatovítské kanovníci, mezi nimi obzvláště neohrožený Kaiser rytíř z Kaisernu, později biskup královéhradecký († 1776), a s nimi množství bohabojného lidu hájili s nebezpečstvím vlastního života oheň, kolikrátkoli vznikala. Jinak bylo 800 domů v Praze pruskými střelami zničeno nebo silně poroucháno.

4. Bitva u Kolína.⁴⁾

Po své porážce u Štěrbohol, vesnice to blíže Prahy, uzavřel se princ lotrinský Karel s poraženým vojskem v síle 50.000 mužův a se 140 děly v opevněné Praze, kterou pruský král Bedřich II. oblehl a hrozně začal bombardovati.

Polní maršálek hrabě Leopold Daun přitáhl s 30.000 muži 6. května přes Poděbrady do Sadské a jeho předvoj velením polního podmaršálka Puebly byl v Ouvalch; přece však nezvěděl Daun nic o porážce rakouských vojevůdců u Štěrbohol a postoupil proto dne 7. května až k Českému Brodu.

Dne 9. května podnikl pruský generallieutenant Zietzen s 48 skadronami velikou obhlídku; však vznikla z toho pouze malá potyčka shusarskými strážemi a pohotovost tábora, po čemž se Zietzen vrátil ku Praze. Daun boje se, že by po této obhlídce mohlo přijíti k vážnému boji, a maje bitvu za nečasnou, odtáhl v noci z 9. na 10. do Plaňan a byl dne 11. u Kolína. Dne 13. stál mezi Kolínem a Kutnou Horou, kde se spojil se sborem generála Nádasdyho, silným 16.000 mužův, a položil se táborem u Čáslavě.

Pruský král Bedřich II. chtěje zameziti, by vojsko Daunovo nemohlo nijak působiti na vojsko pruské, svírající blokadou Prahu, vyslal 10. května vévodu Beverna se sborem o 24 praporech pěchoty a 80 skadronách jízdy (20.000 mužů) do Českého Brodu. Odtud táhl Bavern znenáhla po stopách Daunových až ke Kolínu.

Do rakouského tábora přicházely denně posily, tak že ke konci května měl tento 4. sbor sílu 53.000 mužův a stal se armádou; ale též Bavern,

⁴⁾ Pramenem jest spis lithografovaný: „Der Sieg bei Kolin am 18. Juni 1757. Festschrift anlässlich der Einweihung des Denkmals am Koliner Schlachtfelde bei Krechoř am 4. Oktober des Kaiserjubiläumsjahres 1898. — Herausgegeben vom Zentralvereine zur Errichtung und Erhaltung von Denkmalen auf den Schlachtfeldern Oesterreichs. — Není mnoho exemplářů v oběhu.

který stál proti Daunovi, dostal posily a vytáhl 1. června od Kolína proti Kutné Hoře, po čemž soustřeďoval se Daun k Německému Brodu a dostal se 6. června do Golčova Jeníkova.

Mezi tím dostoupila nouze o potraviny v obležené Praze takové výše, že princ lotrinský hlásil do Vídně, že se sotva bude moci držeti nežli do 20. června. Potom dostal Daun rozkaz, aby táhl proti nepříteli, při čemž Marie Terezie se mu svým císařským slovem zaručila: „že při šťastném výsledku s veškerými díky a milostmi uzná jeho veliké zásluhy, za to že nešťastného výsledku jemu nebude klásti za vinu.“

Dne 12. června táhl tedy Daun od Golčova Jeníkova do Červených Janovic, dostal se den potom do Malešova a 14. června do Indic. Odpoledne dne 16. vtáhlo vojsko do okolí Krychnova a tábořilo tam ve dvojím bitevním šiku.

U Krychnova zůstala armáda do 17. června, Bedřich II. spěchal od Prahy s 12.000 muži, spojil se u Kouřimě s Bevernem a táhl před zraky rakouského vojska k Plaňanům. Tento pohyb přiměl Dauna, že při nastávající noci změnil své postavení: pravé křídlo postavil na vršek Kamhajský,⁵⁾ levé na výšinu u Bošic, doprostřed vložil jízdu Stampachovu, divisi podmaršálka Wieda jakožto levý bok u Svojsic; sbor Nádasdyho ležel u lesíka Křečhořského. Pozdě do noci trvaly sem tam se křížující pohyby; vojsko odpočítvalo ve zbrani, nerozbívějše stanův ani nezapálivši ohňův, a čekalo brzkého boje v nastávající den.

Rakouské vojsko mělo přední voj o 6.200 mužů pěchoty a 8.700 jízdy, v jehož čele stál generál jízdy hrabě Nádasdy, pod nímž veleli pol. podmaršálkové Morocz a hrabě Haddik. pak dva bitevní šiky; první bitevní šik měl čtyři oddíly: a) 21 škadron jízdy, jímž velel hrabě Serbelloni a pod ním podmaršálek hrabě Benedikt Daun; b) c) 19 praporů pěchoty a 13 setnin granátníků velením generálů barona Marschala a hrab. Coloreda, pod nimiž stáli podmaršálkové Andlau a hrabě Puebla; d) 18 škadron jízdy velením hrab. Stampacha, pod nímž stál podmaršálek Kolovrat; veškerá síla prvního bitevního šiku byla 13.550 mužů pěchoty a 3.640 jízdy.

Druhý bitevní šik měl čtyři oddělení: a) 21 škadron jízdy velením hrab. Serbelloni a pod ním podmaršálka hrab. O'Donella, kde byl též vallonský⁶⁾ pluk dragonský De Ligne, jenž v bitvě obzvláště se vyznamenal, b) c) 14 praporů pěchoty a 12 setnin granátníků velením bar. Marschala a hraběte Coloreda a pod nimi podmaršálků hrab. Starhemberga a bar. Simerna, a d) 21 škadron jízdy velením hrab. Stampacha a pod ním podmaršálka Wöllwarrha; veškerá síla druhého bitevního šiku obnášela 9.650 mužů pěchoty a 3.490 jezdců.

Sbor záložní měl tři oddělení: a) 20 škadron jízdy velením podmaršálka bar. Lützowa, b) 9 praporů pěchoty a 13 setnin granátníků velením podmaršálka barona Lützowa; veškerá síla zálohy obnášela 5.760 mužů a 2.780 jezdců.

⁵⁾ Kamhajský vršek jest nejvyšší bod vysočiny jihozápadně od Křečhoře asi uprostřed mezi Chocenicemi a Libodřicemi; stojí tam na mezi v řadě několik stromů; ves Kamhájek leží na okresní silnici vedoucí z císařské silnice do Křečhoře a dále. Tato okresní silnice jde do prudkého kopce až do Křečhoře asi 20 minut; tento kopec slul „Zelený vrch“ (Grünberg).

⁶⁾ Valloni (francouzsky Vallons) slují romanští obyvatelé jižní Belgie a severní Francie, kteří mluví vlastním nářečím, ale ve veřejném životě užívají frančiny; pluk byl z rakouské Belgie.

Císařské vojsko mělo 35.160 mužů pěchoty a 18.630 mužů jízdy, úhrnem 53.790 mužů.

Pruské vojsko mělo voj o deseti praporech a pěti škadronách, jemuž velel generálmajor Hülsen, pak 1 šik bitevní o 14 praporech a 31 škadronách, jemuž velel generál pěchoty kníže Mořic z Dessavy s generálieutenanty Poinavaiem, Treskovem a vévodou Bevernem a s generálmajory Krokowem, Kroregkem, princem Františkem, Pannewitzem, Mansteinem a baronem Schönaichem; potom druhý bitevní šik o 8 praporech a 15 škadronách velením generálmajorů Normanna, Ingerslebena a Putkamera; konečně zálohu jízdeckou o 65 škadronách velením generálieutenanta Ziethena a generálmajorů Seidlitz a Katta. Bylo v celku 32 praporů pěchoty a 116 škadron jízdy.

Bedřich II., neznaje posud jasné postavení Rakušánů, poručil ráno 18. června, aby se postupovalo na Kolín. Pruský přední voj skládající se z 55 škadron velením Ziethena a 7 praporů velením Hülsena táhl ve dvou vojenských proudech po silnici vedoucí do Kolína. Armáda následovala, v levo táhnouc ve trojím šiku v jedностejné výšce; první šik složený z 16 praporův a 7 škadron ubíral se po veliké silnici; druhý, zbytek to jízdy a několik škadron. a třetí, majíce pouze jízdu, táhly souběžně se silnicí po polích. Několik škadron krylo pochod na pravém boku.

S výšiny u Plaňan vidí král rakouskou armádu seřaděnou k bitvě na pláních, i kázal svému vojsku pokračovati v pochodu po veliké silnici ve vzdáli 2500 kroků před čelem Rakušánů.

O 8. hod. ráno (dle pruských pramenův o 10. hod.) dostal se předvoj pruské armády k hospodě „u zlatého slunce“. Král dal zastaviti a pozoroval rakouské postavení z horních oken hospody a zařídil dle toho své dispoice. Základní myšlenkou bylo útočiti levým křídlem, pravé však celé zadržeti. Ziethen sesílen na 100 škadron měl zahnatí Nádasdyho a Hülsenův útok podporovati. Hülsen měl totiž se 7 prapory, 5 škadronami a 4 těžkými děly dobýti Křečhoře a potom zmocniti se lesíka za touto osadou. Armáda měla následovati, aby mohla podporovati Hülsena. Dosáhl-li by Hülsen svého záměru, mělo vlastní levé křídlo vraziti na pravé křídlo protivníkovu. Potom sledoval král průběh bitvy s vrchu po něm „Bedřichov“⁷⁾ zvaného stojícího mezi Kamhájkem a Novou Vsí v levo od císařské silnice, když se jde ke Kolínu.

Maršálek Daun mezi tím kázal svým zálohám odtáhnouti z levého křídla a postaviti se za střed a Nádasdy postavil svou jízdu severně od Křečhoře týlem ke Kolínu, aby vpadl v bok Prusům, kdyby čelem táhli proti výšinám.

Asi o půl jedné s poledne pokračovalo pruské vojsko pochodem na Kolín. Ziethen vrhl se se svými škadronami na Nádasdyho a odrazil jej. Nádasdy shromáždil svá oddělení mezi dubovým lesíkem a Radovesnicemi.

Maršál Daun prohlédnuv záměr králův, kázal celé armádě táhnouti v pravo a záloha velením podmaršálka Wieda dostala rozkaz rychlým krokem spěchati na Křečhoř a tam tvořiti bok. Křečhoř a dubový lesík byly silně Chorvaty a pěchotou obsazeny, větší díl záložního dělostřelectva

⁷⁾ „Bedřichov“, ačkoliv panuje krajině a jest z daleka viděti, jest přece nižší nežli vysočina, na které leží Křečhoř a kde svedena byla hlavní bitva.

poslán ke Křečhoři; sbor Nádasdyův postaven mezi leskem a Radovesnicemi, jenom tři saské Cheveaux-legerské pluky a 1000 německých jezdců přišli za lesík.

Hülsen nemaje žádné vědomosti o hákovitém postavení Rakušanů (t. j. o postavení v podobě háku), jal se na výšině Kutlířské útočiti, domnívaje se, že dobyl pravého boku Rakušanů, Kutlíře a Kamhájek. rovněž i Křečhoř dobyty byly po statném odporu; postup pruským praporům zarazila divise Wiedova, jsouc podporována divisí Starhembergovou, ale ne na dlouho: neboť Bedřich II. stále vysílal nové prapory k posile, ačkoli v nich kartáče Rakušanů hrozně řádily a vraždily.

Na výšinách jižně od Bříství vrazily pruské prapory na císařskou jízdu podmaršálka hraběte Benedikta Dauna a očekávaly její útok; avšak jízda obrátila se a za jejími zády vyrazily tři pluky pěchoty: Deutschmeisteri, Baden-Baden č. 23 a Botta (nyní Kovács z Madu č. 12). Prusové zarazili se, neočekávající toho; císařští mušketýři vrhali smrt a zkázu do jejich řad, vrhli se na ně s bodáky a odrazili je. Znova shromáždili se Prusové, dostavše posily; sedmkrát obnovili útok a sedmkrát byli odraženi. Vojní pluku Deutschmeisterova konali divy udatnosti. Nejudatnější všech, hrdina kolínský, byl nejvyšší strážmistr hrabě Soro. S dvěma setninama granátníkův a mušketýrů tohoto pluku chránil bok tohoto důležitého postavení; koule projela mu stehnem, jiná zasáhla jeho nohu, ale on zůstal v ohni a hyl všude, kde bylo nebezpečí největší, až konečně byl bez sebe ztrátou krve odnesen na obvaziště. Ale krvavé jeho dílo nebylo ještě ukončeno. Plukovník, všichni důstojníci a čelné mužstvo pluku Deutschmeisterova pokrývali bojiště dílem mrtvi, dílem raněni; v brašnách nebylo střeliva a paže byly zesláblé od hoje pažbami a bodáky. Zdálo se, že pluk je ztracen. Uslyšev to hrabě Soro na svém bolestném lůžku, i nedbaje bolesti, spěchal znova do vřavy válečné a postavil se v čelo osiřelých praporů; pohledem naň roznícení vojín s bodáky vrhli se znova na nepřitele a s nimi mušketýři pěšního pluku Botta velením statečného plukovníka knížete Kinského. I tento pluk vystřílel všecken náboj, i nebylo jej lze vystřídati. V čelo pluku přijel plukovník Kinský a vyzval vojíny, aby proti nepříteli postupovali bodáky. Stalo se. Velením plukovníka a jeho štábních důstojníků útočili zmužilí mušketýři tasenou zbraní proti nepříteli, sehnali jej s výšiny a dobyli dvou praporů. Prusové ustoupili a tu teprve hlásil se u pluku Deutschmeisterova hrdina Soro, kterému dělová kule pravou nohu roztránila, „neschopným k boji.“

Bylo okolo druhé hodiny odpoledne, když hlavní voj pruské armády přišel do boje, ale způsobem úchylným od dispozic králových. Příčina tohoto uchýlení nebyla nikdy vysvětlena. Bedřich II. dával vinu toho prince Mořicovi z Dessavy a generálu Mansteinovi; jiní zase tvrdí, že král příliš brzo dal rozkaz k postupu vojska. Ať tomu jakkoli, hlavní jádro pruského vojska rozvinulo se, když jeho čelo bylo ještě přes 1000 krokův od oddílů Hülsenových vzdáleno; nastal boj čelní. Prapory prvního bitevního šiku musily, aby dostaly spojení s Hülsenem, postupovati za prudké palby v levo a utrpěly velikých ztrát. Tímto pohybem vznikly mezery i musily je doplniti prapory druhého bitevního šiku.

Daun ztrativ Křečhoř a pro veliké massy jízdy nepřátelské u Kutlíř boje se o své pravé křídlo, provedl obrat: postavil druhý bitevní šik tohoto křídla (totiž divisi podmaršálka Starhemberga) za bočné postavení

divise Wiedovy a druhý bitevní šik levého křídla za pravé křídlo. Několik jízdných pluků divise O' Donellovy bylo povoláno k lesíku.

Mezi tím přistoupil Hülsen zase k útoku. Dva prapory učinily útok na lesík a zmocnily se ho, ale byly po ostrém boji z něho opět vypuzeny. Od této doby podrželi Rakušané dubový lesík⁸⁾ ve své moci. Hülsen pokračoval s veškerým úsilím v útocích na bok vojska rakouského, které však byly odraženy neustálou palbou Rakušanů. Rakouské dělostřelectvo řádilo hrozně v řadách pruských. Boj trval již několik hodin a obě strany držely své postavení.

Tu učinil Hülsen, jsa podporován prapory pruského levého křídla a jízdou, nový útok s takovou silou, že prorazil řadu Rakušanů. Prapory pluků Lor-Riora, Salma a Platze ustoupily. Pruský dragonský pluk Normanův řádil zle v jednom praporu Platzově, zmocniv se jeho korouhve; prapory prvního bitevního šiku přišly do nepořádku a daly se na útek; prusští dragoni pronásledovali prchající, až vrazili na uherský pluk Hallerův (nyní 31.) stojící v druhém bitevním šiku. Tento mladý uherský pluk neměl času, aby vystřelil; jeho chrabří plukovník Deszö velel: „Hodní Uhři! Přehodte karabiny, chopte se šavle!“ Ale i tento pluk byl odražen a zahnán.

Mezi tímto krvavým zápasem bojovaly pluky Neippergův (nyní č. 7.) a Gaisruckův (nyní č. 42.) v lesíku s neobyčejnou udátností, ačkoli byly ode všech stran odříznuty; vražedná palba dělostřelectva a nejostřejší útoky nepřátelské pěchoty jimi neotřáslly.

Voje rakouského pravého křídla, vidouce za svými zády celé pluky utíkat, zarazily se. Rozkaz jednoho vyššího velitele k ústupu tohoto křídla byl ještě v čas od generálního pobočníka Daunova Hemebrietha zamezen.

Plukovník Siskoviez pěšího pluku arciknížete Karla, který obával se útoku do zad, kázal, mezi tím co oba první prapory pálily na nepřítel, několika setninám třetího a čtvrtého praporu obrátiti se čelem v pravo.

Rakouský střed byl v boku a v týle ohrožen. V tomto kritickém okamžiku vystoupila rakouská jízda proti levému boku pruské pěchoty, avšak její postup začal váznouti: podmaršálku Wiedovi podařilo se své voje znova shromáždit a znova se seřaditi.

Též chvíle postoupil generál Manstein s 5 prapory ze středu pruského postavení, nedbaje úmyslů králových, proti Chocenicům a dobyv této vesnice, bral se proti výšinám jižně od ní ležícím; též ostatní prapory pravého křídla byly rakouským levým křídlem postupujícím proti Břežanům zadržovány. Král neměl již k podpoře levého křídla žádné pěchoty.

Bylo ke 3. hod. Král poručil generálu Painavaireovi, aby s 20 skadronami levého křídla vytáhl k podpoře Hülsenovi: Painavaire táhl proti rakouské jízdě, která na 150 kroků před ním ustupovala; ale dělostřelectvo a pěchota začala z lesíku proti němu páliti, tak že též jeho kyrysníci počali couvati. Generál Seidlitz přišel právě sem z nejkrajnějšího levého křídla, viděl nehodu Painavaireovu i spěchal s 10 skadronami k jeho podpoře. Zprva podařil se mu jeho útok, avšak opětnými prudkými útoky přišli jeho jezdci do nepořádku a byv rakouskou jízdou v levém boku

⁸⁾ Tohoto dubového lesíku není již; na katastrální mapě Křečhořské jest jeho místo naznačeno.

napaden, musil též ustoupiti. Painavaire vytáhl znova, ale jeho kyrysničci obrátili se po druhé na útěk. Nadarmo postavil se král v jejich čelo; jakmile první kule z děl padly do jejich řad, daly se na útěk.

Byly 4 hod. Prapory Hülseňovy a prince Mořice z Anhalt-Dessavy stály ještě na výšině mezi dubovým lesíkem a Chocenicemi. Útok pěti čerstvých pruských škadron na rakouskou pěchotu se nepodařil.

V tomto kritickém okamžiku kázal Daun své ještě neporušené jízdecké záloze v boj zasáhnouti. Tři saské Cheveauxlegerské pluky prince Karla, Brühlův a prince Albrechta vedením podplukovníka Benkendorfa vytáhly k vyproštění divise Wiedovy, útočily statečně na nepřátelskou pěchotu a přinutily ji k ústupu. Však tato se brzo opět seřadila a poněvadž její záloha byla na blízku, byli saští jezdci obklíčeni a hrozně trpěli střelbou se všech stran.

Plukovník Comte de Thiennes, velitel rakouského (vallonského) dragonského pluku De Ligne (dnes dragoni Windischgrätzovi č. 14.) poznáváje, že nadešel před důležitý okamžik, cválal k maršálkovi Daunovi poblíž stojícímu a prosil ho, aby mohl s palaši se svým plukem zakročiti.

Četní mladí bezvousí dragoni, z kterých se skládal pluk De Ligne, nezbuzovali u vojevůdce žádné zvláštní důvěry, proto dal zápornou odpověď a teprve na opětné prosby smělého plukovníka svolil, ale poznamenal: „Mais vous ne ferez pas grand chose avec vous blanc-becs!“⁹⁾ (Mnoho nesvedete se svými holobrádky.) Thienne odpověděl: „Vous allez le voir,“ (uvidíte), cválal před čelo svého pluku, opakoval slova maršálkova a volal: „Blanc becs, montrez que vous savez mordre sans avoir de barbe, montrez que pour mordre il ne faut que des dents et pas de barbe!“ (Holobrádci, ukažte, že dovedete kousati bez vousů; ukažte, že ke kousání jest třeba toliko zubův a nikoli vousů).

Tato slova nadchla pluk; dáno znamení k útoku; ostrým klusem ve spojení se saskými Cheveauxlegersy byla nepřátelská jízda sesílená ná třemi pluky zatlačena. Po tomto úspěchu obrátili se De-Ligneští dragoni ze Sasy proti pěchotě generála Hülseňova, která již vystoupila na návrší západně od dubového lesíku a jak řečeno, obklíčila saské jezdce, kteří nejprve přišli do ohně. Objevení jezdců zastavilo ji a přinutilo, aby hodlajíc utvořiti frontu, přeměnilo se ve veliký čtverec, v nějž však vnikli De-Ligneští dragoni se Sasy, nedbajíce vražedného ohně, porubali četné muže, mnoho jich zajali a přinutili nepřítel, že na všech stranách musil výšinu opustiti.

Sestavená divise Wiedova zabrala zase své dřívější postavení, mezi tím co De-Ligneští dragoni jsouce v prudkém boji a zahalení v dým, nemohli na to pomýšleti, aby se opět srazili. Ve škadronách anebo v jednotlivých četách podnikali statní Valloni útok za útokem, při čemž obzvláště vynikal podplukovník Chevalier de Thericourt svou hrdinskou udatností a neohrožeností; jakmile kolem sebe shromáždil nový oddíl, vrhl se s ním v boj. V tomto zuřivém zápase provedli jednotlivci hrdinské skutky.

Připomeneme jen jeden, a to dobrovolníka-desátníka Ludvíka z Pforzheima, který později jsa plukovník jako znamenitý hrdina pluku

⁹⁾ „Blanc bec“ = bílý zobák, říkají Francouzi, Čechové „holobrádek“. Němci „Gelbschnabel“ mladíkům bezvousým, nezkušeným, mnohdy jaksi potupně.

padl na poli čestném. Když všichni důstojníci této škadrony krváceli a byli mimo boj, vedl on její zbytek s takovou dovedností a chladností do ohně, že několik nepřátelských jízdních oddělení zahnal, dobyv dvě děla; jako pravý hrdina a rytíř našel na bojišti mezi krutým bojem poručíka Le-febréa v krvi ležícího a zápasícího se smrtí; snažil se zachovat jej při životě, ale on skončil v jeho náručí, darovav mu před svou smrtí za jeho obětavost své zlaté hodinky na památku. Desátník Pforzheim byl ještě na bojišti od Dauna jmenován poručíkem.

Po dlouhém boji, když nepřátelská pěchota skoro úplně byla zapuzena, shromáždili se De-Ligneští dragoni u dubového lesíka, tohoto svědka jejich statečnosti, který, jak podotčeno, dnes již tam není.

Zapuzením nepřítele nabyla divise Wiedova času shromáždit se a zabrat zase dřívější postavení, ale též Prusové, kteříž udatně bojovali, seřadili se znova, i vznikl delší boj mezi obojí jízdou, který skončil ústupem jízdy nepřátelské.

Bylo asi půl páté, když pruská pěchota všude od své jízdy byla opuštěna.

Rakouská jízda použila tohoto vhodného okamžiku. Generál hrabě Starhemberg s 1000 německých jezdců a generál jízdy hrabě Serbelloni se savojským plukem dragonským vyrazili v čelo proti Prusům; jich následoval k podpoře podmaršálek hrabě Benedikt Daun s dragony Kolovratovými a kyrysníky Kalkreuthovými a podmaršálek Lützow vpadl s kyrysníky Birkenfeldovými a Württembergovými dragony v pravý bok. Tomuto útoku v čelo a bok podlehl po statečné obraně 14 pruských praporů levého křídla. Největší část byla rozsekána a zajata, zbytek rozptýlen a král nadarmo se snažil přehajíc opět zastavit.

Pruská pěchota prince Mořice z Anhalt-Dessavy a generála Hülseua utíkala v úplné rozptýlenosti mezi Chocenicemi a Břístvím k císařské silnici zpět a v takovém zmatku, že uznal král bitvu za ztracenu, kázal proto ustoupiti k Nymburku.

Daun posunuv pravé křídlo až na pokraj výšiny, zastavil zde.

Nádasdy vyrazil se svou jízdou k pronásledování nepřítele, ale byl od Ziethena odražen; další pokus rakouské jízdy postoupiti byl zmařen udatností generála Ziethena, který teprve při západu slunce, nejso pronásledován, bojiště opustiv, táhl k Nymburku.

Generál Manstein chtěl mezi tím postoupiti proti výšinám jižně od Chocenic, ale jeho 5 praporů bylo s velikými ztrátami nazpět odraženo; ztratil z 3000 bojovníků 1800 mužů.

Král Bedřich dal princovi z Beverna rozkaz, aby s posledními v boj dosud nezasáhnuvšími 8 prapory pravého křídla kryl ústup levého křídla, ale i tyto prapory byly rakouským levým křídlem v krutý zapletený zápas.

Rakouská jízda tohoto křídla velením Stampachovým dostala od maršálka Dauna rozkaz udeřiti na pravý bok Prusů. Postup ztížený povahou půdy ztroskotat se o odpor pruské jízdy tohoto křídla, které tím zachránilo svou vlastní pěchotu.

O 7. hodině večer couvalo též pravé křídlo Prusů, které utrpělo značných ztrát a nejsouc sice pronásledováno, přece v největší nepořádku ke Plaňanům a o jedenácté hodině v noci dále ustupovalo k Nymburku.

Ztráta Prusův obnášela 13.773 muže; 18.000 pěchoty mělo ztrátu přes 12.000 mužů, mezi nimiž bylo 5380 zajatých.

Rakušané dobyli 22 prapory a pět děl; pět rakouských praporů zůstalo v rukou pruských.

Veškerá ztráta rakouské armády obnášela 8114 mužů; maršálek Daun byl lehce raněn. Státní „Blanc-becs“ (holobrádci) měli 28 mrtvých z mužstva začínaje strážmistrem a ztratili 109 koní; raněných měli 8 důstojníků, 110 mužů a 108 koní; mimo ně raněný brigádní pobočník, poručík Alexandr de Lefelenée, skonal ještě na bojišti; 9 mužův a 24 koně byli pohřešováni.

Počátkem noci 18. června r. 1757 bylo dobyto vítězství u Kolína; rakouská armáda měla slavný den, jejíž chrabrostí byla obležená a těsně sevřená Praha osvobozena, království České královně Marii Terezii a soustátí Habsburskému zachováno a tím způsobeno, že Čechové zůstali Čechy-Slovany a nebyly Pruskem zabráni, které by je bylo poněmčilo a po-protestantštíilo.

Císařovna Marie Terezie oceňujíc význam tohoto vítězství, poslala tento vlastnoruční list maršálkovi Daunovi:

„My Marie Terezie z Boží Milosti římská císařovna, v Ulrách a Čechách královna, arcivévodkyně v Rakousích“ atd. „Vysoko a blahorodý, milý věrný! Zprávou, kterou jsem včera slyšela, o vítězství, jež jsi s pomocí Boží dobyl nad nepřáteli našimi, byla jsem nejen já velice upokojena, ale i veškeré obecnstvo nesmírně potěšeno; poznávám, že toto vítězství po Bohu všemohoucím, kterému nekonečné za to vzdáváme díky, dlužno připsati obzvláště Tvoji statečnosti a moudrým disposicím i zmužilosti a udatnosti Našich vojáků; pročť chceme nejmilostivější blahosklonnost tímto projevití Tobě jakož i veškeré generálitě, štábním a vrchním důstojníkům svou spokojenost vysloviti a spolu Vás všechny ujistiti, že na ty, kteří se při tom obzvláště vyznamenali, v každé době a při každé příležitosti budeme pamatovati.

Těšíme se ostatně pro Tvou prokázanou a slavně osvědčenou vojenskou zkušenost a dobré vedení jakož i pro zmužilost Tobě svěřeného vojska na další šťastné výsledky a zůstáváme Tobě s císařskou královskou milostí nakloněni.

Dáno v Našem sídelním městě Vídni dne 21. června r. 1757, v 17. roce našeho panování.

Marie Terezie.“

Aby Marie Terezie ukázala svou spokojenost s vojskem, povolila zvláštní peněžitě dary a následovalo veliké povýšení ve vojště. Všichni důstojníci, kteří v bitvě u Kolína stáli a nebyli raněni, dostali celý měsíční plat, ranění důstojníci obdrželi plat dvojnásobný; mužstvo na každou porci 15 krejcarů mimořádného přídavku, ranění měsíční plat jakožto odměnu.

Pěší pluk Deutschmeisterův, který v bitvě nejvíce utrpěl, ztrativ plukovníka Karla z Mohru a majora, 31 důstojníků a 466 mužů, dostal sám 6203 zl. 17 kr.

De-Ligneští dragoni obdrželi poměrně největší obnos: 2364 zl. 30 kr. Ranění důstojníci a vojáci dostali dvojnásobný měsíční plat; důstojníkům byli ztracení koně nahrazení, což dělalo při pluku 1190 zl.

Císařovna přejíc tomuto pluku, dala mu právo, že nemusili nositi kníry a darovala mu 4 praporece, kde vlastní její rukou vyšity byly lrdinské skutky jeho.

Na památku tohoto vítězství u Kolína založila Marie Terezie nejvyšší vojenský řád, po ní nazvaný řád Marie Terezie, ustanovila den 18. června 1757 za den jeho založení, oznámila to kabinetním listem ze dne 22. června r. 1757 polnímu maršálku Daunovi a připojila k tomuto listu vlastní rukou tyto řádky: „Vy jste zkoušku řádovou před očima veškerého vojska již odbyl a jste přijat za prvního velkokřížníka.“

Při první promoci dne 7. března r. 1758 vedle maršálka hraběte Leopolda Dauna obdržel též velkokříž generál jízdy hrabě František Nádasdy; malý kříž řádu obdrželi tři polní podmaršálkové: baron Kladius Sincère, hrabě Mikoláš Esterházy de Galántha a hrabě Bedřich Jiří Wied-Runkel, generál-major kníže František Oldřich Kinský, 3 plukovníci a major Silvius Alexander v. Bojanovský od pluku kyrysnsků Serbelloniových (nyní dragonský pluk č. 4), který prorazil nepřátelské řady, zajal generála Pamvitze, 2 štábní a 10 vrchních důstojníků a 150 mužů, rozbil jeden oddíl vojska postaveného ve čtverci (carré),¹⁰⁾ a dobyl tři praporce a dělo.

Ústřední výbor pro zřizování a zachování pomníků na bojištích rakouských postavil na památku tohoto vítězství na výšině u Křečchoře nádherný pomník nákladem 21.037 zl. Jeho Eminence p. kardinál František hrabě Schönborn¹¹⁾ posvětil jej za veliké slávy v den jmenin J. V. císaře a krále Františka Josefa dne 4. října r. 1898. Pomník jest viděti z daleka široka.

5. Konec sedmileté války.

Prusové byvše u Kolína poraženi, musili upustiti od obléhání Prahy a prchali z Čech. Dějiště války bylo v následujících letech přeloženo do vlastních zemí Bedřichových. Císařští generálové Daun a Laudon, potom Rusové, Francouzi a Švédové jakožto spojenci Marie Terezie svírali pruského krále a byli by ho zničili, kdyby na trůně ruském nebyla se stala změna. Nový ruský car, chlapecky pošetilý Petr III., přestoupil náhle ze spolku Marie Terezie do spolku s Pruskem (r. 1762), což vedlo k učinění míru v Hubertsburku 15. února 1763 na základě téhož držení zemí jako před válkou. Bedřich II. podržel Slezsko a zavázal se oním mírem ke zvolení prvorozeného syna císaře Františka I. a Marie Terezie Josefa II. za císaře římského.

6. Velezrádný list českých protestantů k pruskému králi Bedřichu II.

Když čeští tajní protestanté se svou prosbou za náboženskou svobodu od vídeňského dvora byli odmítnuti, obrátili se v prvních měsících vlády císaře Josefa II. tímto *velezrádným a vlastizrádným listem na pruského krále Bedřicha II., jemuž byli hotovi zraditi České království.*

„Vašemu Královskému Veličenstvu padáme my chudí, utiskovaní a pro křesťanskou svobodu těžce tyraní poddaní chrudimského kraje a jiných krajů nejponíženěji k nohoun a opovazujeme se Vašemu Veličenstvu jakožto spravedlnost milujícímu a křesťanské náboženství vy-

¹⁰⁾ Carré = čtverec sluje ve vojenství čtverhraný tvar, v nějž prapory neb i celé pluky jsou uvedeny.

¹¹⁾ Kardinál Schönborn se zde při panující nepohodě bohužel nastudil a pak při břimování nemoc se zhoršila, tak že ji podlehl.

konávajícímu nejmilostivějšímu panovníku tíseň svou a svých spolubratří v království Českém (kteří pro svobodu svědomí jati a věznění jsme) nejponíženěji před oči postaviti a spolu za právo a spravedlnost vroucně prositi. — Ano, nejmilostivější Monarche, mezi námi staly se tak smutné případy, kterých beze slzí v očích vyprávěti nemůžeme; neboť katolické duchovenstvo nakládá s námi jako s ovci, vázající nás jednoho po druhém k vozu a vrhající do nejohybnějších žalářů, ve kterých v řetězech a poutech na nejokrutnější smrt¹²⁾ čekati musíme a to pro žádnou jinou příčinu, nežli proto, že vnitřním osvětlením o hrubých bludech a o náboženství, které se protiví apoštolským zásadám a pravému Bohu, dostatečně jsme přesvědčeni a nechceme se, jak bohužel se již přihodilo, dáti zavéstí jmenovanými falešnými proroky do pekelného vltince (Wolfsstall) a zkaziti duši. Jakkoli jsme k Ježímu c. k. Veličenstvu podali nejponíženější žádost, byli jsme pod prázdnými a lichými záminkami odmrštěni a dostali resoluci, že svobodné Exercitium Religionis (vykonávání náboženství) nám povoleno býti nemůže. — Ano, od té doby počínají si Patres Missionarii (otcové missonáři) ještě o mnoho hůře, tak že nám od nich okolo 4000 knih, kterých jsme užívali ke vzdělání duší, pobráno a okolo 300 spolubratří, u nichž takové knihy byly nalezeny, uvězněno nebo do Sedmihradska bylo zavezeno. Protož, nejmilostivější a nejmocnější králi, nevíme, kam bychom se v této všeobecné tísní měli obrátiti, nežli pod mocnou ochrannou perut Vašeho Veličenstva a pro Boha prosíme, abyste se naší utiskované svobody svědomí ujmuti a jakožto *hlavní kníže corporis Evangelicorum* u našeho nejmilostivějšího císaře Josefa přimluvíti ráčil, abychom my i naši bratři mohli žíti v pokoji a sprostění býti šatlavy.

Ale kdyby se proti očekávání nejvyšší Vaší přimluvou toho nedosáhlo: *prosíme úpěnlivě, aby Vaše Veličenstvo, jako král práva a spravedlnost milující, ano cest Boží samu chránící, pro nás ubohé utiskované jako silný Gedeon povstal a na nepřátele Boží a pravého náboženství brannou rukou udeřil, k čemu my nabízíme svou veškeru podporu i s nasazením života; ačkoli jsme malé stádečko a nikoli přes 20.000: doufáme přece, že Bůh sám bojuje bude za svou spravedlivou věc. Ach, ano, veliký králi, těšíme se na milostivé Fiat (staň se); staniž se jenom brzo; pak zapějeme se svými vyproštěnými spolubratry ve svých kostelích radostné Hosanna a nepřestaneme se modliti, aby veliký Bůh Vašemu Královskému Veličenstvu a nejvyššímu žezlu Vašemu veškeré království České podrobiti ráčil.*

Tak neračte zamítati naše nejpokornější prosby, ano spravedlivou žádost Boží; *mějmež a obdržmež Vašimi vítěznými zbraněmi svou uraženou svobodu náboženskou, aby Vaše Veličenstvo jednou po boji obdrželo korunu nebeskou a my těšili se svobodě, která ve Vašich zemích již jest, a čekáme to v nejponíženější naději. Všichni obyvatelé Chrudimského kraje a ostatních krajů.*“¹³⁾

¹²⁾ Že lhou, jest viděti z dekretu vydaného 15. srpna roku 1775., který řetězy a pouta zakazoval a mírné chování k bludařům přikazoval katolickému duchovenstvu.

¹³⁾ Viz jej v Hormayrově: Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. Neue Folge. 4. Jahrgang. München. 1833 v článku: „Die Wallfahrer und Deisten.“

Tak volali tajní protestanté nejurputnějšího nepřítele koruny České do Čech a byli hotovi zraditi slavné království České a vydati na pospas nejlítějšímu jeho nepříteli a nepříteli Slovanstva vůbec. Kdyby protestantská politika byla se, v Čechách kdy zdařila, bylo by slavné království České dnes německou provincií s poněmčilým obyvatelstvem. Že pak slavné to království jest české, za to jest děkovati katolické církvi, tomu, že Čechové jsou katolíky.

T ý n e c P a n e n s k ý.

Napsal FR. ŠTĚDRÝ.

(Pokračování.)

Od 1514—30 přichází v pamětech abatyše Johanka z Tanndorfu. O tomto rodě víme, že 1429 prodali bratři Jetrich a Volf z Tanndorfu tvrz Krč a dvůr poplužní pánům Novoměstským.¹¹¹⁾ Asi vnukem jednoho z obou bratří byl děkan vyšehradský Dětrich z Tanndorfu, který se stal 1507 proboštem a hleděl se veřiti i za opata tepelského, hroze bratřím hněvem královským.¹¹²⁾ Ale bratři se nebáli a zvolili nového opata ze svého středu. Tato abatyše byla spolumajitelka domu na náměstí hradčanském č. 61., který koupila s Kunhulou Tanndorfovou z Doubravy.¹¹³⁾ Ze všeho jest viděti, že náležela tato abatyše rodu, který byl dobře zapsán u dvora královského. Již dříve 1513 21. srpna potvrdil král Vladislav všecky výsady a celou držbu kláštera a 1523 19. března syn jeho král Ludvik.¹¹⁴⁾ I tato abatyše musela se brániti při zkracování práv proti Děpoltovi z Lobkovic na Bilině.¹¹⁵⁾ Zikmund Bareš z Kamenice prodal totiž dědiny své v Hřískově témuž Děpoltovi. Dědiny ty měli před ním Purkart Bavor z Žichova a před ním Bavor z Žichova. Ale abatyše dokázala, že druhdy Habart starší z Žirotna na těch dědinách odkázal klášteru Týneckému 2 a půl kopy gr. platu s povolením císaře Karla IV. i Václava IV. Páni na soudě dali abatyši za právo. Za to však, když 1525 22. března odpirala abatyše právo k zakladatelství kláštera Jiříkovi, synu Jaroslava z Lobkovic, páni dali Jiříkovi za právo.¹¹⁶⁾

Menší potyčky měla abatyše Johanka z Tanndorfu s úředníkem kláštera sv. Jiří Prokopem z Vostrovatic¹¹⁷⁾ 1523 21. list., an byl klášter tento bezprostředním sousedem jeptišek týneckých. Ve Vrbně patřily mu od r. 1228 některé dvory kmetci s platem, které byly spojeny se statkem Stativnickým. Poháněl ji proto, aby postavila lidi své z Týnce Jaroše a Mikuláše, kteří statek jeho šacovali a odhadovali soudem zahájeným v Doníně, totiž jeden palík suchých ryb, ježto jim tento soud nenáležel. Pokládá toho 23 a půl kopy 15 gr. čes. Ale poručník panny Johanky pravil, že jsou

in Böhmen.* Str. 96—98. — Dále v mých dílech: „Dějiny církve katolické ve státech Rakousko-Uherských. V Praze 1898. I., str. 74—76; „Protestantství v Čechách až do bitvy bělohorské (1517—1620). V Praze 1906, str. 411, 412.

¹¹¹⁾ Arch. m. Prahy 2090 f. 157. — ¹¹²⁾ Frind. Kirchengesch. IV. 155, 159, 164; 224. — ¹¹³⁾

¹¹⁴⁾ Tomek, Zák. mist. h. 139. — ¹¹⁵⁾ Manual c. knih. XV. E. 11. 36., Glückselig-Zimmermann, Aufgeh. Kl. — ¹¹⁶⁾ D. Z. VI. D. 12. — ¹¹⁷⁾ tamtéž D. 19.

¹¹⁷⁾ Kom. z. F. C. 30.

ti lidé zemřeli. Uznáno, že půhon ten minul, než chce-li Prokop z Vostrovatic k tomu jinému o to hleděti, právo se mu nezavírá.

Též r. 1525 12. dubna poháněla Johanka z Tannendorfu abatyše a celý konvent Děpolda z Lobkovic a na Bilině, aby postavil úředníka svého z Divic Pavla Špalka, kteréhož vini z pychu, že Máchu z Hříškova na Ročově vsaditi kázal. Taktéž viněn byl 1530 30. dubna, že držel ve vězení Vaňka Kulhavého a Linhartu z Hříškova, poddané klášterské.¹¹⁸⁾ Nesvědčí to zajisté o dobrém sousedství, tím méně o lásce jeho jako spoluzakladatele kláštera. A že tento soud o něm není příkrý, vysvitá z jednání, když jeptišky všechny vymřely. Kladu zde celé jednání před soudem komorním, aby bylo zjevno, kdo klášteru nepřál.¹¹⁹⁾

R. 1531 22. list. Vedle toho vznesení, které jest učinil Jiřík z Lobkovic a na Bilině na místě svém a bratří svých na kněze Jošta Rause, vikáře zákona sv. Františka v Čechách, že v fundatorství a vrchnost jich kláštera Tajneckého se vkládá tak, jak též obeslání ukazuje, k kterémuž Jan Zahradka vyslaný od Jiříka z Lobkovic čisti dal spis od pána svého, kdež žádá, aby páni hejtmáné ráčili pilně nahlédnouti v nález mezi Johankou z Tannendorfu abatysi kláštera Tajneckého a p. Jiříkem z Lobkovic l. 1525 ve středu po sv. Benediktu a výpis z desk zemských, i také nález knížete Karla J. Mti. při tom zprávu dávaje, že kněz Jan od kněze Jošta vikáře vyslaný bránil jest v Tajnci vyslaným páním Jiříka z Lobkovic všechny klenoty a věci spisovati a na to ukázal svědomí.

Proti tomu od poručníka kněze jest oznámeno a prošeno:

„Poněvadž od krále J. Mti. kněz Jošt vikár a podle reholý téhož zákona poručení má a v tom nic neublížil panu Jiříkovi z Lobkovic, aby páni J. Mti kněze Jošta podle psaní pana prokurátora a nálezův předešlých při tom zůstaviti ráčili.

K tomu od vyslaného pana Jiříka jest mluveno, že rozdílná jest věc podle reholý panny opatřiti a panství k fundatorství jmíti. A poněvadž v nálezu jednom dostaveno jest, že Králi J. Mti právo se nezavírá, že se jemu zdá: poněvadž král, ani žádný na místě J. Mti král, pána nevinil, že k fundatorství podle téhož nálezu právo a spravedlnost má.

Proti tomu zase kněz Jošt ukázal a čisti dal list od pana Marka, nejvyššího provinciála zákona sv. Františka, kterýmžto vikáře Jošta správce nad kláštery též reholý činí a tvrdí a výpisy nálezů z desk zemských i to pravě, že od Krále J. Mti poručení má na všechny kláštery sv. Františka a sv. Kláry prose za to, aby J. Mti při tom zůstaviti ráčili a chce-li p. Jiřík Krále J. Mti z čeho viniti, že on proti tomu není, žádaje J. Mti v tom ve všem za opatření spravedlivé.

Kdež pak od pana Jiříka z Lobkovic mluveno a žádáno jest předkem: který výstupek kněz Jošt proti Jiříkovi jakožto fundatoru učinil, aby jemu to k nápravě přivedeno bylo a když pan Jiřík jakožto fundator ten klášter v své moci míti bude, že také abatysi a jiné poctivé panny do tohoto kláštera uvéstí chce ke cti a chvále Boží.

¹¹⁸⁾ Kom. s. 1. F. 3. E. 12. — ¹¹⁹⁾ J. J. E. 2.

Tu Jindřich Berka z Dubé na Dřevěnicích
 Volfart Planknar z Kynšperku takto vypovídali ráči: Poně-
 vadž kněz Jošt dostatečně provozuje, že jemu k opatrování klá-
 sterů řeholy sv. Františka a sv. Klary v tom království poručení
 jsou a též někdy abatyše v Tajnci jím jakožto prelatem a vikářem
 svým se spravovala: z té příčiny týž kněz Jošt jakožto vikář mohl
 jest dobře učiniti a po smrti těch panen, *poněvadž všechny zemřely*,
 k ruce budoucí abatyše a konventu té řekoly ty lidi na slib uvésti,
 poněvadž také v nálezu soudu zemského v té výpovědi knížete
 Karla jako ty časy nejvyššího hejtmana království Českého zřete-
 dlně stojí, že tiž lidé panně abatysi a témuž konventu člověčen-
 stvím, ne jinému náležejí a tak i klenoty popsali a klášter opatřiti
 mohl jest. A protož má týž kněz Jošt zase abatysi a konvent, co
 nejspíše mŕž, a konečně v jednom měsíci pořad zběhlém zase do
 toho kláštera ten počel, kterýž z jiných klášterův toho času jmiti
 mŕž, řeholy sv. Kláry uvésti a je do toho kláštera se vším příslu-
 šenstvím zmocniti a všechny klenoty jim zase v moc dáti. Než chce-li
 p. Jiřík z Lobkovic při takovém uvedení těch panen statku po-
 stoupení a klenotův navrácení býti, aneb někoho na místě svém
 poslati, toho vůli miti bude; nebo takové kněze Jošta vikáře klá-
 štera opatření i zase těch panen podle této výpovědi do kláštera
 uvedení jest a má býti bez újmy nálezu pánů soudu zemského
 a té vejš jmenované výpovědi knížete Karla pana Jiříka
 z Lobkovic i bratři jeho i každého jiného jich spravedlnosti. Dal
 památné. — Stalo se v Kolině nad Labem v středu po sv. Alžbětě
 léta 1531.“

Nalez soudu zemského jest pozoruhodný v tom, že vymezuje
 přesně působnost moci světské a vrchnosti duchovní, kdežto fun-
 dator Jiřík z Lobkovic osoboval sobě i moc o své ujmě povolávati
 do kláštera osoby důchovní. Jest to týž duch, který od válek hu-
 sitských u nás dostal vrchu a který luterstvím načichlý později
 spravoval se známým heslem: „cujus regio, illius et religio“ chtěl
 reformovati podanné podle své libovůle. Tímto vymřením jeptišek
 a znovauvedením jiných z klášterů nám neznámých začíná nové
 období kláštera klarisek týneckých a zároveň poslední.

5. Doba živoření od 1531—1636.

Doba tato obsahuje největší boje náboženské v Čechách mezi
 katoliky s jedné, podobojimi starého rázu a novými sektami z Ně-
 mec k nám zavlečenými se strany druhé, k nimž více méně klonili
 se bratři čeští, ač o jejich rozšíření v zdejší krajině málo víme a
 pokud známe, nikde nežili po celém Lounsku ve sborech, nýbrž
 vyskytovali se jednotlivě. Z té doby známe abatyši Kateřinu z Říčan
 1532, po ní Dorotu z Krumlova 1539—64, Annu z Litoměřic
 1567—83, Kateřinu Kladenskou z Kladna 1588—1602, Voršilu Ta-
 chovskou 1602—10, Annu Jelinkovou z Kvilic 1611, Lidmilu
 Magdalenu Slámovou z Kladna 1615—21, Apolenu Kristýnu Jorda-
 novou 1622—24, Annu Klaru Stanickou z Bystrice 1624—1638.
 Řada ta není úplná, protože paměti 16. stol., pokud jsou v knihovně
 císařské, nejsou úplné, jelikož literární pozůstalost kláštera zruše-
 něho císařem Josefem II., pokud se týče účtů, dostala se do místo-

držitelství oddělení účelnímu, archiv finanční prokuratury, který by byl poskytl něco světla, v naší době přišel do stoupy ¹²⁰⁾ a co přišlo do Vidně, není známo. Mnoho originálů volebních poskytla knihovna univerzitní. ¹²¹⁾

Nová abatýše Kleteřina z Řičan obnovila stálé nadání fary Vrbenské 5. července 1532. Listina o tom zachovala se v starém missále opsaná na první stránce pergamenového kánonu mešního. Fara Vrbenská byla v dobách předhusitských dobře nadána. Na stavby kostelní a farní a jiné potřeby vykázan byl jeden lán polí v přifařené obci Dřívčicích. Dárce však neznáme. V l. 1421—3 odňat jest tento lán faráři a dán Mauriciovi, synu Mikulášovu. ¹²²⁾ Neurčité označení toto činí další pátrání nemožným a nevíme tudíž, jaký osud měl tento lán polí a zdali z rukou tohoto měšťanina pražského přešel brzy na zástavní pány zboží strahovského, které jsme při popise fary Radonické ¹²³⁾ posloupně vytkli.

R. 1532 byl Jan Mičan z Klínšteina a z Roztok zástavním držitelem Pátku. Lán polí oddaný jeho předky k podací Vrbenskému a k vrchnosti panství Týneckého dává a pouští knězi Řehořovi, faráři vrbenskému a fare na budoucí čas a budoucím kněžím. Od toho lánu nemá ani Mičan a dědicové jeho ani panna abatýše a konvent ničeho odjiti a kněz Řehoř a budoucí jeho mají z toho lánu faru opravovati bez obtěžování chudých lidí náležitých té fare. Svědkové požádání byli Václav Mičan z Klínšteina a na Žirotině, Václav Pětipeský z Chýs a Egrperka na Toužetíně a Jan Šavel z Vlkové. — Další osudy tohoto darování vyložíme při fare Vrbenské.

Jiřík z Lobkovic 13. září 1532 stěžuje si na abatýši, že si osobuje panství na lidech jeho v Hříškově ¹²⁴⁾ Bylo to zajiště první nemilé přivítání nové abatýše proti vůli Jiříkově dosazené. Štěstí bylo, že tento syn Děpoldův již 1534 byl mrtev a že vdova po něm Eliška z Krajku zakoupila Peruc pro sirotky Jiříkovy. Ostatní synové Děpoldovi, mezi nimi Václav, dali si při svém dělení 1549 fundatorství kláštera Týneckého vložití společně do desk. ¹²⁵⁾

Od té doby není mi známo, že by byl kdo z Lobkoviců rušivě zasáhl do vývoje kláštera. Nad to právě tato linie Bilinská stojíc v čele katolické strany, dala si záležeti na tom, by ústavy katolické nehynuly, ale zkvétaly. Jako dozvuk pře Jiříkovy z r. 1532 jest půhon abatýše Doroty z Krumlova, kterým pohání mocnou otcovskou poručnicí sirotek Jiříkových Elišku z Krajku, že přijímá k sobě třetí díl platu ročního ze vsi Hříškova, peníze úročni, slepice a lesu Bavorovského (t. j. pánů Bavorů z Žichova, druhdy držitelů části Hříškova), který slove Třečen, a to jmenovitě z poddaných kláštera rychláře Matěje, který platí ročně 35 gr. čes., Martin Kalík 43 gr., Jíra Jirákův 5 gr., Václav Kulhavý 20 gr., 3 slepice, Jan jinak Janák 20 gr., 4 a půl pen. za kuřata, Linhart na Rekové statku 36 gr., 3 slepice, 2 a půl pen., Duchek Šípek 13 gr., 2 slepice, summa platu ročního 2 a půl kopy 13 gr. čes.

¹²⁰⁾ Sdělil dobrotivě nynější p. vicepresident ústně spisovateli.

¹²¹⁾ Děkuji skriptorovi Tatrovi za lásku jeho.

¹²²⁾ Höfler, Scriptores r. h. II. 287. — ¹²³⁾ Method 1899 str. 82. — ¹²⁴⁾ arch. mistodrž. Praha S. N. 22. subn. 26. — ¹²⁵⁾ D. Z. 45. E. 10.

Dokládá se vejpisův nadání někdy Habarta a Plichty z Žirotina s povolením císaře Karla IV. a Václava IV., nálezů z desk, výpovědi, svědomi (svědeckých výpovědi) a jiných spravedlnosti. Abatyši dáno za právo.¹²⁶⁾

Těže abatyši dostalo se od krále Ferdinanda I. 1542 29. pros. potvrzení všech výsad a držbý.¹²⁷⁾ Pro chudobu obdržela 1558 24. ledna osvobození od berně královské.¹²⁸⁾ I v této době majetek kláštera se zvětšil. Žádá totiž dotčená abatyše komoru českou, by jí bylo dovoleno vložit do desk plat na Mikulášovi, mlýnáři kvilickém, který druhdy klášteru náležel, ale později zcizen byl 1561 23. října.¹²⁹⁾ Koupěn byl od Mikuláše Selmického z Citova na Bysni a to 1 kopa platu za 24 kop. Měla též nějakou při s Dorotou Jánskou ze vsi Ouhřec a k vyslyšení té pře k J. Mti arciknížecí měla přijiti do Prahy 3. února 1563.¹³⁰⁾

Jinak asi panovala za ní dobrá kázeň v klášteře, protože 1564 24. dubna poroučí ji arcibiskup Antonin Brus, by jeptišku Evu z kláštera sv. Jiří na hradě pražském, která se zapomněla nad slibem duchovního povolání svého a k světskému běhu a rozkoši úmysl svůj přiložila, aby jí v náležité vězení a trestání uvedla.¹³¹⁾

Následující abatyše Anna z Litoměřic, od níž asi pochází upravení budovy klášterské v Týnci a portál s letopočtem (nyní částečně porušeným) vyskytuje se od 21. pros.¹³²⁾ 1564—83. Za ní obdržel klášter odkaz 100 kop gr. miš. od Doroty, neteře Václava Brože z Loun. Tato přišla z mládi do kláštera, život klášterní se jí zalíbil, složila sliby a stala se jeptíškou.¹³³⁾

Páni Lounští zastírajíce se výsadou císaře Karla IV. z r. 1372 19. září,¹³⁴⁾ že by každý měšťan svobodně mohl kšaftovati komukoliv, ale jediné světské osobě, nechtěli vydati odkaz dotčené jeptišce, by to nebylo protržení výsad jejich. Císař Rudolf II. dal dvakrátě dopsati Lounským, aby vydáno bylo 100 kop odkázaných klášteru 17. června 1579 a 4. března 1580 a vydal jim na to zvláštní revers, ve kterém pravi, že táž suma nadepsané Dorotě, prve než jest takové duchovenství na se přijala, od téhož strejce jejího odkázána jest¹³⁵⁾ a tak ne duchovní osobě ale světské odkázání se stalo.

Táž abatyše obdržela od cis. Maxmiliána II. potvrzení všech výsad, které udělil jí otec jeho Ferdinand I., 17. dubna 1570.

Aby zabezpečila vodu pro mlýn svůj v Kvílicích, který nedávno koupila, uzavřela smlouvu s Václavem purkrabím z Donína o tok vody ve vsi Plchově, který se vede po gruntech téhož pána do mlejna Kvilického a slíbila mu dávat ročně po 20 gr. Smluvci, mezi nimiž byli Zdeněk z Vartemberka a na Buštěhradě J. M. C. rada a hejtman Nového města pražského, Jiří Borita z Martinic a na Smečně J. M. C. komorník a hejtmén kraje Slánského a Václav Elsnic z Elsnic na Vrbičanech.¹³⁶⁾

¹²⁶⁾ Emler, P. D. Z. I. 269.

¹²⁷⁾ Univ. kn. XV. II. 37. — ¹²⁸⁾ Dr. Schubert, U. R. 180. — ¹²⁹⁾ Arch. mistodrž. kopiář. — ¹³⁰⁾ Orig. českého musea. — ¹³¹⁾ Borový, K. kat. 380.

¹³²⁾ Dobner G. VI. rkp. — ¹³³⁾ arch. Loun. I. C. 13. A. 13. — ¹³⁴⁾ Čelakovský, Codex II. 661. — ¹³⁵⁾ arch. Loun. I. B. 4. str. 11. Opisy zemského archivu. — ¹³⁶⁾ orig. arch. kapit.

R. 1570—73 hájila práva patronátní ve Vrbně proti farářovi Havlovi, který máje z lánu polí odkázaného Janem Mičanem 1532 opravovati faru a budovy její, nechal vše spustnouti a jednu ze stodol farních spadnouti. I zadržela mu desátek, když odešel odtud do Radonic a opět do Dřínova. Ač farář Havel měl přimluvce u konsistoře utrakvistické a i královští místodržící opětně abatyši vyzývali, by se dostavila a tato ustanovila za sebe plnomocníka děkana karlstéinského Dr. T. Albína z Helfenburku a písaře klášterského Kašpara Borka, zdá se, že vysoudila a že obili zadržalé bylo obráceno na stavby spuštěné. Neposlušnou jeptišku Annu opatřila vězením dle rozkazu arcibiskupa Antonína Brusa 1572. Svízele, kterých zakoušeti bylo rádům se strany visitatorů vlaských, přetrpěvši hned z počátku svého panování 1567, prosí arcibiskupa o radu, co by měla dělati, kdyby přišel kněz Vlach od sv. Jakuba a žádal na ní seznam důchodů klášterních.¹³⁷⁾

Poněvadž se nám zpráv z l. 1586—87 nedostává, nevíme, kdy Anna abatyše složila svou důstojnost a kdy Kateřina Kladenská stala se nástupkyní její. R. 1588 již stvrzuje smlouvy mezi svými poddanými a od té doby až do r. 1700 máme nepřetržitou řadu abatyší, jichž jména skoro výhradně jsme čerpali z urbáře vzorně vedeného.¹³⁸⁾

Od této doby až do bělohorské bitvy prodělali všechny kláštery české nejtrpčí školu. Není divu, že i Týnecký klášter měl v té době na mále, aby nevymřel po druhé. Tak zní totiž poslední zpráva abatyše Anny z Litoměřic arcibiskupovi 25. března 1585, který chtěl odtud vzíti jednu ze sester, aby ji učinil abatyší kláštera klarisek v Olomouci, poněvadž by tím vlastní jejich klášter Týnecký hynul pro neveliký dostatek opatrovnic.¹³⁹⁾

Nástupkyni Kateřiny Kladenské z Kladna potvrdil císař Rudolf II. 10. dubna 1593 všecka privilegia dřívější.¹⁴⁰⁾ Přichází od r. 1588, 1602 27. května již jest mrtva.¹⁴¹⁾ Za ní rozmohlo se kacířství na celém panství klášterském, kterému, jsouc sama již skoro stoletá, čeliti nedovedla.¹⁴²⁾ Podrobně o tom bude řeč při výčtu duchovních správců ve Vrbně a v Týnci.

Po ní byla abatyší Voršila Tachovská z Tachova od 1602—10. Za jejího panování jednalo se o kolaturu fary Pozdeňské. Chtěla ji totiž dáti panu Matyášovi Štampachovi postoupiti za poddané jeho, které měl v Hříškově.¹⁴³⁾ Ale jiný ještě nápadník fary Pozdeňské se hlásil. Byl to známý z dějin Florian Gothard Žďárský na Kladně, kterému císař Rudolf II. musel zapovědět 1603 3. března, by se neujímal podacího a vydal truhlice, kalichy a monstrance, což u něho a poddaných se nalézá.¹⁴⁴⁾ Tim, že se nepodařilo abatyši získati dvůr v Hříškově směnou se Štampachem a že Florian Žďárský musel se zřici patronátu fary Pozdeňské, stalo se, že po katolické reformaci spravoval farář vrbenský jako administrátor i obročí Pozdeňské až do oné doby, kdy hrabě Clary na statku svém znova zřídil faru, což se stalo po r. 1720.¹⁴⁵⁾

¹³⁷⁾ Winter, Ž. c. III. 818. — ¹³⁸⁾ Nyní se chová v zem. arch.

¹³⁹⁾ arch. arcib. opisy zem. arch. — ¹⁴⁰⁾ univ. knih. XV. II. 37.

¹⁴¹⁾ urbář 133. str. — ¹⁴²⁾ arch. arcib. — ¹⁴³⁾ tamtéž.

¹⁴⁴⁾ arch. místodrž. kopiář. — ¹⁴⁵⁾ pam. kn. f. Lenešice.

O nové abatysi Anně Jelínkové z Kvílic, která se 1611—12 připomíná, nevíme nic, než že smlouvu uzavřenou 30. června 1575 s Václavem purkrabím z Donína o tok vody v Plchově do mlýna Kvilického obnovila 28. září 1612 s novým majitelem statku Bílého Újezdce Jaroslavem Bořitou z Martinic.¹⁴⁶⁾

Lidmila Magdalena Slámová rodem z Kladna jeví se v pamětech od 1615—21. Za ní koupil od stavů odpořilých r. 1620 Mikuláš Hošťálek z Javořice, primátor města Žatce, díl vsi Hříškova, příslušenství to kláštera Týneckého, za 1865 kop miš., zaplacených až na 400 kop, z nichž deputátu ročně dávati měl klášteru 24 kop. Toto zboží obdržel klášter později navraceno.¹⁴⁷⁾

Také městečka Týnce zmocnil se Volf starší Vřesovec z Vřesovic a z Doubravské Hory, kteréž od direktorů přijal zástavou, protože jim nemalou sumu peněz zapůjčil k vedení války.¹⁴⁸⁾

Po ní volena byla za abatysi Apolena Krystýna Jordánova, která v dotčeném urbáři 1622—24 dává své svolení k rozličným trhům na panství klášterském.¹⁴⁹⁾

Poslední abatysi týnecká jest Anna Klára Stanická z Bystřice, za níž potvrdil císař Ferdinand II. r. 1628 5. února privilegie a držbu klášterní.¹⁵⁰⁾

Obecně se udává, že jeptišky týnecké 1624 počtem osm odešly do Prahy.¹⁵¹⁾ Taktéž v životě kardinála Harracha¹⁵²⁾ praví se, že 1627—36 byt pro ně upraven byl v klášteře sv. Anežky v Praze. Pravda jest, že pannám bylo nařizeno od představených kláštera minoritského u sv. Jakuba v Praze, by se přestěhovaly k sv. Anežce. Ale 1628 prosí abatysi Anna Klára Stanická kardinála Harracha, aby nedovolil,¹⁵³⁾ by byly k sv. Anežce do Prahy přestěhovány, jak jejich představení minorité dotčení mají úmysl,¹⁵⁴⁾ protože by z toho jejich přeložení vzniklo velké pohoršení.¹⁵⁵⁾ Nemohl tedy již 1627 byt pro ně býti upraven, any 1628 ještě byly v Týnci, aniž možno, by při vpádu saském v Praze již zůstávaly. Pobyt jejich se udává na 3 léta v domě Štampachovském, což nemohlo býti dříve než 1634—36. List kardinálův 6. června 1636 naznačuje, že klášter sv. Anežky jest v rozvalinách, místo nezdravé a prostředků k jeho úpravě že není a že tudíž jim dovoluje, by se vrátily do Týnce a žily dle řehole své sloužice Bohu.¹⁵⁶⁾ Nemáme zpráv o tom, zdali se vrátily jeptišky do Týnce.

Tímto přestěhováním jeptišek do Prahy začínají děje kláštera sv. Anežky v Praze. Jelikož však tyto od jiných na slovo vzatých mužů jsou spracovány, nehodlám zde opakovati, co jinde lépe vyličeeno. Dotknu se jen toho, co souvisí s Týncem Panenským, farními kostely, které byly pod patronátem jeptišek, jakož i majetku, pokud tento na zdejším panství se proměnil aneb rozhojnil anebo ztenčil.

Do těch let padá neblahá činnost vojska švédského v Čechách. Z té příčiny, že od několika let klášter Týnecký jest „zruinyrován“

¹⁴⁶⁾ arch. kapit. u sv. Víta. — ¹⁴⁷⁾ Bilek, konf. 170. — ¹⁴⁸⁾ Bilek, tamtéž str. 909. — ¹⁴⁹⁾ str. 159. 364—8. — ¹⁵⁰⁾ Schubert, l. c. 180. — ¹⁵¹⁾ Zimmermann, Aufg. Kl. XIV. 24.. — ¹⁵²⁾ Krás, 308.

¹⁵³⁾ Ne permittat eas transferri (arch. arcib.) — ¹⁵⁴⁾ intendunt.

¹⁵⁵⁾ magnum scandalum (tamtéž). — ¹⁵⁶⁾ Zimmermann l. c.

a nyní dokonce zkažen a zhořen jest, obrací se abatyše kláštera Týneckého Anna Klára Stanická z Bystřice 4. září 1640 úpěnlivou prosbou na opata strahovského Kříspína z Hradiště, by jim, ježto žádného bytu ani místa nemají a zde v městě pražském po koutech a v podruží zůstávají, almužnu svatou pro vyživení udělití ráčil.¹⁵⁷⁾

Naposled se připomíná 1644 a 1649 Dorota Antonínka Berlička z Hořepníka.¹⁵⁸⁾ Po ní jest volena Lidmila Kozlova z Kladna 1650—52. Poněvadž volba abatyše dala se vždy na tři léta, po vypršení těchto zvolily sestry opět Lidmilu Kozlovou za abatyši, která potom vedla klášter až do 1673.

R. 1673—75 jest volena Anna Marie Plautova. 1676—85 Voršila Dorota Železná, 1687—89 Klára Řeháčková. 1690—1708 Rozalie Mušková. Od tohoto roku dějí se zápisy v knize gruntovní bez jména abatyše a tak jsme poukázáni na zbytek archivu zachovaný v cis. knihovně.

R. 1712 28. července byla volena z 25 hlasů 19 Viktorie Olomoucká.¹⁵⁹⁾ Mezi 1715—37 vyskytuje se abatyše Hartigova; 1737 4. září volena jest Anastasie Korbeliova rodem z Klatov; ještě 1747 byla abatyši. R. 1760—64 Ludovika Šercerova, volená po čtvrté 1768, tedy až do 1771 23. prosince, kdy zvolena Dominika Weingartenova až do 1776; 17. srpna t. r. zvolena Koleta Peceliova, která byla po dvě volby abatyši.

Poslední abatyše 1782 Angelina Rakovnická. Jména posledních sester při zrušení kláštera jsou: Josefa Hyblova, náměstkyně; Koleta Peceliova, Kollerova, zahradnice. Františka Linkova, Terezie Toblova, Michaela Rittova, Klára Widerspergova, Anežka Frühaufova, Aloisie Lemortsova, Rozalie Liškova. Innocencie Tallavani, Antonie Dohanská, Nepomucena Christiánova, Xaverie Sanderova, Ignacie Wernhardtova, Ludmila Raismanova, Notburga Tallavani, Vavřena Šmidlova; celkem 19 sester a abatyše.¹⁶⁰⁾ Zimmermann a Rieger¹⁶¹⁾ udávají celkem 21 sester, z nich dostala každá 200 zl. ročního výslužného a abatyše 300 zl.

6. Duchovní správa klášterní.

Duchovní správu klášterní vedli kněží řádu menších bratří čili minoritů. V dobách rozkvětu máme svědectví z odkazu Markety ze Žleb, o němž jsme nahoře promluvili místněji, že bývali tři kněží a čtyři bratři laikové v klášteře Týneckém. Z kněží býval obyčejně jeden zpovědníkem panen, druhý kaplanem, který v klášteře konal služby Boží a třetí asi byl správcem důchodů a dozorcem hospodářství klášterního. Z bratří nekněží býval jeden sakristánem, jiný zahradníkem a dva ostatní byli k ruce dozorci hospodářství. O tom ovšem zpráv písemných se nezachovalo, soudíme tak dle obdoby v jiných samostanech.

Doba rozkvětu byla krátká: Nezachovalo se než jen jméno jednoho a to byl Matěj ze Sušice 1418, kaplan klášterní, který

¹⁵⁷⁾ List se mnou sdělil P. C. Straka, kaplan radoňský.

¹⁵⁸⁾ Urbář kl. 420—6. — ¹⁵⁹⁾ Díky p. skriptorovi Tatrovi.

¹⁶⁰⁾ Arch. arcib. — ¹⁶¹⁾ Zimmermann l. c., Rieger, Materialien IV. 729.

obdržel 1 kopu ročního platu.¹⁶²⁾ Mimo to Jiřík zpovědník a cantor (ředitel zpěvu klášterního) a kněz Petr, zpovědník druhdy panen klášterních v Týnci, jenž 1424 na Moravě byl upálen, jak svědčí zápis úmrtní kláštera klarisek v Krumlově.¹⁶³⁾ To jest vše, co víme o době předhusitské.

V dobách pozdějších, kdy kláštery mnichů žebravých živobýly, přijímání kněží světských za kaplany klášterské. R. 1573 10. března připomíná se Pavel Kamillus,¹⁶⁴⁾ 1578 2. dubna Václav kaplan,¹⁶⁵⁾ Sebald neb Sebastian Krumlovský, později Sebald Pilsen zvaný, byl knězem světským, 1581 stal se kaplanem klášterním, 1595—7 byl farářem v Charvátci. Taktéž byl světským knězem Jan Hruška 1594 a 1603 připomínaný. R. 1625 podepsal zádušní účty Jan Velický, kaplan kláštera, 1655 minorita Benedikt Berounský,¹⁶⁶⁾ 1661—5 Jan Fadikati, zároveň administrátor fary Vrbenské jako předešlý Berounský. R. 1676 kněz Hilarius, kaplan v klášteře nejsv. Trojice, byl rovněž administrátorem fary Vrbenské.¹⁶⁷⁾ (Dokonč.)

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Pokračování.)

V pondělí 13., v den nejvyšších narozenin Jejího král. Vel., ana vcházela do 27. roku, dostavila se ke dvoru veškerá šlechta v přeskvostném úboru slavnostním a složila nejoddanější blahopřání. Pak odebrala se Její Vel. k páterům kapucínům na Hradčanech a byla tu přítomna službám Božím.

Sotva se vrátila do svých komnat, přibyl do hradu se 6 postiliony troubícími generál strážmistr Luchaise, jakožto kurýr s dotvrzením dobytého vítězství u Braunavy v Bavořích a přinesl 5 standart, které Jejímu Vel. nejpokorněji odevzdal. Hned potom vystřeleno několik ran z děl. Zmíněný pan generál, který se v oné bitvě vyznamenal, poselného dostal uprázdněný pluk kyrysníků Caraffových.²⁷⁾

Téhož dne Její Vel. pojedši v sále španělském, vyjela si odpoledne na hradby zámecké, večer pak s chotěm svým Jeho král. Výsosti odebrala se na Staré město do paláce hraběte Františka Václava Trantman-dorffa, kde za zvuku trub a bubnů nejpokorněji uvítána byla od nejvyššího maršálka zemského J. Exc. hraběte Františka Jindřicha Šlika, který tu Jejímu Vel. na počest dával nanejvyš skvostný ples maškarní.

Při něm hrála výtečná hudba, osvětlení bylo stkvělé 350 svítilnami a 130 voskovicemi a zvlášť podivuhodny byly zákusky cukrové. Střed podstavce představoval před Její Vel. vůz vítězoslavný se zbraněmi válečnými po obou stranách; po straně stála Pallas a nad vozem vítězným vznášela se Fauna s rohem hoj-

¹⁶²⁾ Erect. X. K. 2.

¹⁶³⁾ Emler: Necrologium kl. kl. Krumlov, str. 206 a 216.

¹⁶⁴⁾ Arch. arc. decreta et recessus 1566--76.

¹⁶⁵⁾ tamtéž v arch. arcib.

¹⁶⁶⁾ tamtéž. — ¹⁶⁷⁾ Pamět. kn. ve Vrbné. Urbář 214. str.

²⁷⁾ Tu podává Loth obšírné líčení této bitvy dle úřední zprávy.

nosti, z něhož padaly koruna, žezlo a drahé kameny na znamení laskavosti a spravedlnosti, již poskytuje naše nejlaskavější zeměpaní každému dle zásluhy stejnou měrou. Mimo to ozdoben byl zvláštní ten podstavec překrásnými figurami, pyramidami a sloupky, královskými českými a uherskými znaky a různými štítky, vše s nápisy důmyslnými:

1. Augustae Regi Mariae Theresiae ter fauste Natalisanti, de hostibus gloriose Triumphanti, Austriae gloriae, Regni solatio.²⁸⁾
2. Coronata Virtus Austriae reportatis De hostibus Victoribus ter fortunate triumphans.²⁹⁾
3. Gloriosa Regina Hungariae, Augustae Gloria Bohemiae, Archidux Austriae.³⁰⁾
4. Vivat [nobis] gloriosa Rex Theresia, (Coele favente) Bohemiae Dominatrix.³¹⁾
5. Vivat! Augustae Regina, Gallorum Debellatrix ter fortvnata.³²⁾
6. Vivat! Augustae Regina, quae Conquidit Invincibilem facientes.³³⁾
7. Post bellorum opacas nubes optatus Phoebus exoritur patris serenitates advehens.³⁴⁾
8. Div petita: expectatio nostra, Veni! Veni! Impera Regibus tuis, hae Te Coronae petunt.³⁵⁾
9. Stupebit quandoque Reginae Virtutem ortus atque occasus.³⁶⁾
10. Vivat Augustae Pietas Austriae, Bohemiae et Galliae Dominatrix.³⁷⁾
11. Ista est Via Regia ad gradus gloriae, quibus Ire solent, quos Virtus vincit.³⁸⁾
12. Te totus quivis orbis: ab oriente usque ad occasum Venerabitur.³⁹⁾
13. Vivat serenissima Rex Czechiae, tot fortunatis annis, quod praeest servabitur.⁴⁰⁾

²⁸⁾ Vznesené královně Marii Teresii, třikrát šťastně den narození a nad nepřáteli slavně vítězství slavící, Rakouska oslavě, království útěše.

²⁹⁾ Korunovaná ctnost Rakouska po dobytých nad nepřáteli vítězstvích třikrát šťastně triumfující.

³⁰⁾ Slavná královna uherská, vznesená sláva Čech, arcikněžna rakouská.

³¹⁾ Ať žije! Slavná královna Teresie, přízni nebes panovnice nad Bavorsy. (V lat. textě schází slovo, nejspíš nobis, aby byl letopočet správný.)

³²⁾ Ať žije! Vznesená královna, Gallů přemožitelkyně třikrát šťastná.

³³⁾ Ať žije! Vznesená královna, která rozprášila ty, již konají nespravedlnost.

³⁴⁾ Po válek temných mračnech žádoucí Phoebus vychází, vlasti přinášeje jasnoty.

³⁵⁾ Dlouho očekávaná touho naše, přijď, přijď! Panuj královstvím svým, tyto Tě koruny žádají.

³⁶⁾ Úžasne jednou nad zmužilostí královninou východ i západ.

³⁷⁾ Ať žije vznesená zhožnost rakouská, Bavorův a Gallův panovnice.

³⁸⁾ Ta jest cesta královská ke stupňům slávy, kudy chodivají ti, jež vede ctnost.

³⁹⁾ Tebe celý veliký svět od východu k západu ctíti bude.

⁴⁰⁾ Ať žije nejjasnější královna česká tolik šťastných let, kolik bude v čele státi poddaným.

14. VIVat et fLoreat! SerenIssIMVs ArChI-DVX Ioseph, gLorIa AVstrIae, Spes PatrIae. ⁴¹⁾
15. VIVat Seren. FranCIscVs, MagnVs DVX HetrurIae. ⁴²⁾
16. VIVat SerenIssIMVs CaroLVs, InsIgnIs DVX LotharIngIae. ⁴³⁾
17. VIVant arMa RegIa, qVae DeVs fortVnet pro AVstrIae gLorIa In BaVarIa aC ItaLIa. ⁴⁴⁾

Dne 16. t. m., ve svátek sv. Jana Nepomuckého, odtud do Horní Falce ke král. vojsku odtáhl krásný pluk kyrysníků Lobkowiczových, jenž měl službu při korunovaci Jejího královského Veličenstva.

Téhož dne k večeru ráčila Její Vel. naše nejmilostivější zeměpaní projížděti se na Vltavě v lodi překrásně vyzdobené a nejmilostivěji vyslechnouti výtečnou hudbu vokální a instrumentální, umístěnou na řece, pod sochou sv. Jana Nep. (Pokračování.)

Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

24. *Relatip de obtenta victoria contra Turcas.* (Str. 73a -- 76a)
Německá zpráva/ze dne 4. září 1687 o vítězství nad Turky u Moháče, o dobytí Korinty od Benátčanů a o vítězství Rusů nad Tatary; seznam dobyté kořisti.

25. (Str. 76b — 79b.) *Novina jistá a pravdivá o přeslavném vítězství*, jak J. M. Císařské armáda, tak také Benátčané našeho ouhlavního nepřítele tureckého porazili, přes patnácte tisícův, mimo těch, co v lesích a kutloších zahynuli; při tom jak mnoho kusův mozdířů, prachu, kulek, volův, būvolův, mezkův, koní, oslův, velbloudův, masa, mouky, rejže, oleje, másla, sejrův, medu, cukru, při tom od zlata, stříbra, perel, vzácného šatstva a drahých kamení šťastně vybojovaly, a jak dotčení Benátčané dvě pevnosti a dvojce Dardanelly jsou dobyli, každé křesťanské duši ku potěšení složená leta 1687.

Zpívá se jako: „Smutná lamentaci etc“.

1.
Ó šťastné křesťanství,
raduj se s svými reky,
pro jich udalnosti,
neb's vítězství obdrželo
proti Turku, jak's žádalo,
radost nad radostí!

2.
Což se v skutku stalo,
leta tisíc šeststého
osmdesát sedmého,
to třináctého srpna dne,
bliž města Siklos podivně,
buď každému známo.

3.
O kterémž vítězství
noviny z Uher přišly
k Císařské Milosti
v třetí hodinu s poledne,
vsadil nepřítel náramně
do našich, však marně.

4.
Když pak přes morasty
křesťanstvo ustupovalo,
mínil pes turecký,
že již s nimi bude veta,
začal křičet: Alha! Alha!
chtíc je zastrašiti.

Oru

⁴¹⁾ Ať žije a zkvétá nejjasnější arcikníže Josef, oslava Rakouska, naděje vlasti.

⁴²⁾ Ať žije jasný František, velkovévoda etrurský (toskánský).

⁴³⁾ Ať žije nejjasnější Karel, vynikající vévoda Lotrinský.

⁴⁴⁾ Ať žijí zbraně královské, které nechť Bůh požehná pro slávu Rakouska v Bavořích a v Itálii.

5.

Tu naši zmužile
zůstal jak lvi státi.
pěkně spořádaně,
zmocnili se jeho moci.
pobili s Božskou pomocí
jich velmi náramně.

6.

Kdežto janitčářův
padlo na deset tisíc,
udatných soldatův;
tři tisíce do morastu
vehnali naši, kdež již tu
leží bez pohřebův.

7.

Dva tisíce zajatých.
mimo těch co utekli,
se sčítali v lesích,
celtův šest tisícův našli,
zlata, stříbra, perel dosti,
i pokladův jinších.

8.

Přes sto kusův pěkných,
dvacet tisíc centnýřův
prachu, co praporcův,
moždířů, kouli bez počtu,
luntův a jinších nástrojův
zanechali jsou tu.

9.

Mouky, sejrův, másla,
medu, cukru, koření,
oleje a masa,
bůvolův a jinších volův.
mezků, koní a velbloudův,
vězte, jest věc jistá.

10.

A v pravdě dostali,
neb dost špatni pacholci
na sta peněz měli,
co pak generálové,
oficiři a knížata,
bohatství nabrali!

11.

Kdež jest tvé doufání.
ó janitčářská zlá stráž,
tvé Alha volání?
Musila's se ponížiti,
v své vlastní krvi broditi,
ó psi zaslepeni!

12.

Co řekne váš sultán?
že již na všeckny strany
topějí lázeň vám?
louhem ostrým hlavy myji,
z mušketů, kusů střeleji,
mečmi brady holi.

13.

Takli pak vi o tom,
jak Benátčané nyní
Lepanto, Patrasso
se ~~dvěma~~ Dardanellami
s božím vším, co jsou v nich měli,
mócně jim odňali.

14.

Lidu zmordováno,
válečného, jizdného,
z pole vypuzeno,
s celty, pakáže, pokladmi,
s kusmi a jinšími nástroji,
již Benátčan má to.

15.

Aj, císaři slavný,
Leopoldo monarcho,
ty's pán štěstí hodný;
čehož jsou tvoji předkové
nedočkali, toho tobě
popřál Bůh náš mocný.

16.

Ach, odtud tu chválu
udatné kníže z Lotryнку
bude mít věčnou,
neb se vždy bedlivě staral,
aby dům Rakouský vyhrál,
s říší proti Turku.

17.

Jak časté vítězství
on rytířsky obdržel,
pole i pevnosti.
za to se zastýdte Turci,
že často pakáže, kusy,
vše ztratiti musí.

18.

Lvem musím nazvati
Emmanuele kurfirsta,
dle erbu vyznati:
kterýžto jako silný lev
již v polních taženích čtyrech
zůstal pevně státi.

19.

Všickni chtějí stálosti,
císaři Leopoldovi
dokázat věrnosti.
ti slavní oficirové,
udatní vzáctní pánové
vedli sobě mužsky.

20.

Již císař východni
velmi se nad tím rmouti,
že vojska západni
plnými ústy zpívají,
Bohu čest, chválu vzdávají.
radostné den po dni.

21.

Tě Boha chválíme,
tuto viktorii slavnou
Tobě přičítáme:
poniženě Tě prosíce,
sraž sultana se stolice.
neboť Tvou moc známe.

22.

Císaři Římskému
popřej dalšího vítězství,
pánu pobožnému,
aby Konstantinopole
vybojoval také sméle,
ke cti jménu tvému Amen.

(Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 8. srpna do 6. října 1609.)

(Pokračování.)

T. l. v sobotu po pam. Proměnění Krysta P. (8. srpna) okolo 20. hod. v Dobroměřicích v kostele hrom udeřil, ale však nezapálil. Z důli od jednoho voltáře při kazatedlnici dral se až k makovici nahoru na věž.

T. l. v pondělí d. pam. sv. Vavřince (10. srpna) štok z vodárny vyzdvihli a co zapotřebí bylo k vodárně, opravili. Byl tam v vodárně 26 let. Slival jej nějaký Stupka mlynář. Váží přes 20 centnýřů bez konví. Jsou při něm 4 konve. Potom v outery po Nanebevzetí P. Marie spouštěli ten štok zase do vodárny s konvemi ufasovanými, což podle zprávy přes 30 centnýřů všecko vážilo a potom v sobotu ochtáb Nanebevzetí P. Marie na neděli voda šla do města.

T. l. v středu po nanebevzetí P. Marie (19. srpna) po sedmnáctý hodině hrom z dopuštění v moci předivné pána Boha všemohoucího v kostel u sv. Petra udeřil, ale však nezapálil. Potom k mandelím Jana Helebranta tu zapálil, shorel mu jeden mandel a asi tři snopy více opálil a do země u presu Doroty Pilátky (vjel). Veliké a znamenité hřímání a jisté Boží dopuštění bylo.

T. d. a l. Lidmila, kněze Vojtěcha Vírtenberského děkana Lounského manželka, umřela, potom na zejtri u sv. Petra po 14. hodině pochována.

T. l. v pondělí d. sv. Bartoloměje (24. srpna) po první hodině na noc před samou druhou před domem panny Anny po Jiríkovi starším Dědkovi někdy J. M. C. rychtáři zůstalé dcery služebníka pana Jana Humle z Prahy jménem Jana posekali, od kteréňož po půl hodině umřel; jehož na zejtri po nešpoře u sv. Petra pochováno.

T. l. v středu po sv. Bartoloměji (26. srpna) urozený pán Jan Dlouhý z Šenpachu volen za JMC. p. rychtáře, na t. d. do plné oboji rady přišel nejprvé.

T. l. v pondělí po Stěti sv. Jana (31. srpna) přišla hrubá voda nenadále velmi kalná. Všecky votavy podkalila, tyčí u Žatce chmelnických mnoho pobrala, sem přinesla a jiné škody zdělala.

T. l. v středu po sv. Jilji (3. září) Jakub Žalud z uvázení oboji rady na žádost jeho z rychtářství městského puštěn a t. d. a l. Mikuláš Malecius rodem z Vraného městečka mezi staršími obecními za rychtáře městského volen.

Hromobiti v Litoměřicích škody zdělalo. T. l. v pátek po sv. Jilji (5. září) ráno o kázání v m. Litoměřicích nad Labem v m. u velkého kostela hrom udeřil, v kostele 3 since, velkou věž na 4 strany rozrazil a rozedřel, jednoho pulsanta, když proti mračnům zvonili, zabil a jiné mnohé divy t. d. od hromobiti se stalo a není pamětníků, aby jeden rok tak zhusta od hromobiti se dalo jako tohoto roku.

Karel Hruška s Chlumeckými sousedy na meznících. T. l. v pondělí d. pam. sv. Václava (28. září) urozený pan Karel Hruška na Citolibi a Pšánech učinivši prve před tím některý den

psaní, aby k spatření některých mezníkův pod Chlumem byly osoby z rady vysláni, že chce některé škody vykáhati. I byli tam vysláni pergkmejštri l. t. 1609 zřízení, přítomni byli sousedé mnozí, kteří tam vinice mají a jiní, též p. Karel sám osobně s jinými. Ale nic na místě postaveno nebylo; nebo i sousedé mnohé škody, který se jim ději, vykazovali.

T. l. ve čtvrtek po sv. Václavě (1. října) ráno mráz vinicím uskodil, potom na zejtri v pátek tužší a větší co nebylo poměklého na Mělcích předních a téměř do půl Hobliku málo chybilo téměř všecko od špičky odrazil. V sobotu, v neděli, pondělí i v outhý tu velmi tuhý až na led na vodě a tak již pořád presy počali spravovat a zamočovat. Alžběta Pavla Listopada matka v Trhlavech nejprve začala sbíratí víno.

T. l. okolo sv. Václava prvé i posléz okolo Plzně, Kladrub a jinde dobytek hovězí i vepřový počal velmi mřiti, tak že podle zprávy v samé Plzni v městě i po všech předměstích za jeden tejden samého velkého hověziho dobytka do tisíce pomřelo a okolo Kladrub téměř všecek dobytek i jinde pomřel. Zde v m. Luna i jinde okolo po vesnicích, ačkoli také zhusta takový dobytek stonal, ale z daru P. Boha málo kusů pomřelo.

T. l. v outhý ochtáb sv. Michala archanděla (6. října) v domě Doroty Užidilky tovaryši Abraháma zedníka bořili na dvoře nákou zeď, v kteréž jeden jsa zabořený v půl hodině vytažen, to pak zboření ruku mu zlámalo.

(Pokračování)

Th. Dr. František Krásl,

světící biskup, probošt metropolitní kapituly u sv. Víta.

Osvědčený spolupracovník a podporovatel „Sborníku Historického kroužku“, Dr. Fr. Krásl, dokonal pozemskou pouť dne 27. července 1907 v 63. roce věku svého. Obširnější životopis jeho z pera kanovníka Dra Ant. Podlahy vyšel v „Čas. katol. duchovenstva“ (str. 498 a násl.), na nějž odkazují, i učiním zmínku pouze o jeho literární činnosti. Vědecké tyto práce jeho týkaly se téměř výhradně českých dějin církevních. Za disertační práci k dosažení doktorátu napsal: „Arnestus, cardinalis comes ab Harrach, archiepiscopus Pragensis ab anno 1623—1667“ a na základě tohoto spisku vydal později dílo obširnější: „Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže-arcibiskup pražský“; spis ten sepsán na základě pramenův archivních a má nemalou důležitost pro české dějiny doby pobělohorské. Pak vydal dva veliké životopisy dvou světců českých, a to sv. Prokopa a sv. Vojtěcha, při nichž mu, an byl úředně velice zaměstnán, byli spolupracovníky u onoho prof. Fr. Vacek, u to-

hoto prof. J. Ježek. Mimo tyto dva napsal menší životopis blah. Hroznaty. Před nedávnem počal vydávati latinské zprávy o stavu farností v Čechách ve stol. 17. a 18., z nichž vyšel jen jeden svazek: „Responsa ad 42 puncta a consistorio archiepiscopali anno 1700 venerabili clero proposita. Tom. I. Districtus Chrudimensis.“

Roztroušeně uveřejnil několik článků historických a theologických v „Časopise katol. duchovenstva“, v „Blahověstě“ (jejž po 10 let redigoval) a ve „Sborníku Histor. kroužku“. V „Čas. katol. duch.“ vyšla tato pojednání: „Nauka o očistci u rozličných národů“; „Kterým kostelům dostalo se různých bohoslužebných předmětů z klášterů císařem Josefem II. zrušených“, kterážto práce nedokončena; „O založení mešni nadace svob. p. Ignáce Engla z Engelflussu v Mníšku“; „Panující rodina Habsburská a úcta sv. Josefa“. „Blahověst“ přinesl tento článek: „Katolická věrouka v katakombách“. „Sborník Hist. kroužku“ uveřejnil tato tři jeho pojednání: „Opat Anselm Vlach ve sporu s arcibiskupem pražským Ferdinandem hrab. z Khüenburka o exempci“; „Pořad kanovníků při kathedrálním a napotom metropolitním chrámě sv. Víta na hradě Pražském“ (zůstalo nedokončeno, dovedeno pouze do polovice 14. stol.); „Některé zprávy o Zbiroze a okolí“, za kterážto pojednání honorář ponechal Historickému kroužku.

Tešil jsem se přátelství a přízni zesnulého biskupa Krásla a jsem jemu zvláštními díky zavázán za to, že r. 1904 vysvětil kapli ve Žďáře u Svijan, v mém rodišti a na mé zahradě vystavěnou. Spatřiv ji, pravil: „To není kaple, to je kostel, a já přijel jsem vysvětit kapli.“ Byl nadmíru potěšen z uvítání, jehož se mu zde dostalo, přijal i malé pohostění v mé rodné chalupě a velice se mu v naší krásné krajině zalíbilo. — Z vděčnosti po jeho úmrtí zahlaholily mu zvony naše jím posvěcené truchlivá hrana a při zádušní mši sv. vroucně se zaň pomodlila veškerá osada a podrží jej ve vděčné a čestné paměti. R. i. p. Dr. M. Kovář.

Drobné zprávy a posudky.

Výpisky z pamětní knihy Uhříněveské. Podává A. D. — Navštívil Uhříněves, byl jsem upozorněn na črty uložené ve farní pamětní knize, Pilný sběratel památek historických uložil tu materiál, který nasbíral o místech panství Uhříněveského. Laskavostí nynějšího p. faráře byly mně výpisky ty zapůjčeny k nahlédnutí. Poznav, že tu jsou vedle jiných věcí i cenné poznámky, neváhal jsem je upravit, aby nepřišly k zapomenutí a budoucímu spisovateli těch míst sloužily za podklad. Co se opakovalo nebo se vidělo méně důležitým, bylo vynecháno.

1. *Uhříněves.* Uhříněves náležela od starodávna k nadaci kláštera sv. Jiří na hradě Pražském, jak o tom svědčí listina z r. 1228, jížto si Anežka, abatyše u sv. Jiří, dala statky klášterní od králů Otakara a Václava potvrditi, jakož i jiná listina z 2. července 1233, jížto papež Řehoř IX. pražské abatyši u sv. Jiří i setrám potvrzuje statky a svobody.¹⁾ Ještě v XIII. stol. dostala se Uhříněves v držení rytířského řádu *templářů*, který uveden byl do Prahy za krále Václava I. r. 1232 a dvacet let později vystavěl kostel sv. Vavřince, nyní sv. Anny na Sarém městě. V listině z r. 1294, jížto řád *templářský* biskupu pražskému Tobiášovi pro-

¹⁾ Regesta Boh. I. 336. a 379.

dává ves Vodochody k panství Roudnickému, uvádí se bratr Eko, komendator v Strakonících a Uhříněvsi.²⁾

Po zrušení řádu templářského byli na koncilu ve Věnně r. 1312 statky jeho přičteny johannitům. Tím Uhříněves připadla komendě johannitů u Panny Marie v Menším městě Pražském u mostu a ti ji pak stále drželi až do rozbrojů husitských, provozující spolu podací při zdejších chrámech, který se roku 1350 objevuje mezi farními v obvodě děkanátu Říčanského; roku 1384 odváděl králi poloročního desátku pouze 9 grošů, což vysvětliti lze tím, že zde klášter udržoval pouze administrátora, příjmů farních sám užívaje.

V rozbrojích husitských dostala se Uhříněves jako velký díl zboží duchovenského v cizí ruce; r. 1436 Sigmund *Janovi z Kunvaldu* zapsal tvrz křižovníků svatomátských z Malé Strany řečenou Uhříněves s příslušejícími vesnicemi v tisíci kopách grošů pražských. Jan z Kunvaldu na Dražicích a Uhříněvsi stal se téhož roku podkomořím království Českého, tudy nejvyšším vladařem nade všemi královskými městy, a jsa císaři a církvi římské více oddán než kalichu, držel se svým bratrem Pešíkem z Kunvaldu čili od „stříbrné hvězdy“ toho času vládu nad hlavním městem až do smrti roku 1440.

Synové a dědicové jeho Jan a Václav, bratři z Kunvaldu a Dražic, prodali asi roku 1460 dědictví své: tvrz Uhříněves, Těhovice, Kolovraty, Voděrady, Zdebrady, Přestavky a Lipany purkmistru, radě a obci Starého města Pražského.³⁾

Obec Pražská zůstala v pokojném držení statku Uhříněveského až do osudného pro ni roku 1547, kdy za pokutu své neposlušnosti ve válce šmalkaldské musila na tak zvaném krvavém sněmě všecky své bohaté statky postoupiti rozhněvanému králi Ferdinandu I. Král Ferdinand I. prodal roku 1550 v úterý po sv. Floriánu Uhříněves svému věrnému pánu *Hanušovi Renspergerovi z Rensperka a z Drákovic*,⁴⁾ a to v pravé nikomu nezávadné dědictví, který r. 1562 ves Měcholupy Dolní přikoupil od rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou za 381 kop groš. míš. a při smrti statek zůstavil svému synu Ferdinandovi Renspergerovi. Tento Ferdinand Rensperger r. 1579 prodal Uhříněves tvrz i dvůr poplužní a vsi Těhovičky, Kolovraty a Voděrady, díly v Přestavkách, Křesicích a Zdebradech za 28 tisíc kop grošů míšen. p. *Jaroslavu Smiřickému* ze Smiřic a na Kostelci nad Černými lesy.

Při rodě Smiřických zůstala Uhříněves až do bitvy bělohorské a sdílela osudy ostatních statků toho rodu; konečně roku 1625 s Černým Kostelcem a Škvorcem prodána jest císař. místodržícímu knížeti Karlu z Liechtensteina a v držení jeho potomkův a dědicův stále zůstala.

Kostel uhříněveský býval toho času spravován od farářů pod obojí, obsazen však hned po odchodu posledního z nich roku 1624 vlastním katolickým farářem (první byl Matyáš Novarius). Roku 1645 bylo celé místo i zámek a fara od Švédů spáleno, fara roku 1652 opět vystavěna.

2. *Dubeč a Dubeček.* O Dubči zmiňuje se zakládací listina kapitoly Vyšehradské z r. 1088, již Vratislav II. kapitole daroval na Kouřimsku

²⁾ Archiv kapitoly Pražské. Schaller str. 189.

³⁾ Paprocký na str. 232. (uvádí mylně roku 1490). — ⁴⁾ Desky zemské E. 23.

⁵⁾ Registra Bohemiae pag. 78.

v Dubči dvě popluží s dvěma kmety (Nezdou a Martinem). Usedlost tato přikázána jest r. 1130 jednomu kanovníku k držení.⁵⁾

Kostel Dubečecký nachází se r. 1350 mezi farními v děkanátě Říčanském a při r. 1384 zaznamenána jest jeho povinnost odváděti králi 15 grošů poloročního desátku. Roku 1357 dne 27. září zřízeno jest v něm kaplanství při oltáři sv. Vavřince od Fridlína, meššana pražského.

Dne 21. července 1391 volili k němu nového oltářníka: Jakš řečený Mülner, Anička jeho choť. Václav řečený Štul a Mikuláš řečený Hekel, měšťané Většího města Pražského. — Dne 27. máje 1396 daroval 2½ kopy grošů farnímu kostelu v Dubečku vladyka *Sifrid* řečený *Kordel z Dubče* za duši otce Věnka a paní Věnky matky své, bratří Věnka a Vůnka a sester Marie, Kateřiny a Doroty, aby se sloužila výroční mše každou středu.⁶⁾

Rytíř Matěj z Dubče vyznamenal se při rozličných příležitostech v rozbrojích husitských, připomíná se v listinách roku 1443 a 1445, byl dne 27. dubna 1452 na sněmě v Praze, a ještě r. 1465 vedl při s Bohuslavem z Dobročovic o ves Dobročovice, kterouž i získal.⁷⁾

Za panování krále Vladislava II. vládl na Dubči *Jan Dubský* z Dubče, jeden z nejbohatších rytířů věku svého. muž dospělostí v literárním umění mezi stavy nad jiné vynikající; roku 1501 zvolen na sněmě do komise k prohlédnutí a registrování všech na Karlštejně chovaných zápisův a privilegií zemských. Jemu náležely hrad i panství Friedšteinské v Boleslavsku, zámek Průhonický, tvrz Dubeč. Dubeček, Litoznice a Vnoř se dvory v Měcholupech, Újezdci, Česlicích, Jarčanech a Vnoři, vesnice Pnětluky a Křehleby a díl v Čertousích. Jan Dubský byl poslední mužský potomek svého rodu, měl jedinou dceru Žofii provdanou za rytíře *Zigmunda Zapského ze Zap* a té odkázal závětí dne 1. ledna 1508 statky své vyjma hrad Friedštejn, jež věnoval Janovi Chvalkovskému z Ledče.⁸⁾

Zigmund Zapský zanechal zděděné statky (asi r. 1541) svým vnukům Oldřichovi a Adamovi, kteří jich uedílně a společně užívali. Oldřich pojistil věno své manželky Salomeny z Borovnice tisíc kop gr. pražských r. 1541 a Adam své manželce Johanně z Vrabí 350 kop gr. r. 1548 na tvrzi Dubči a zámku Průhonickém.

Rytíř *Adam Zapský* sídlil 1547 v Průhonících, držel také Dubeč, byl náboženství bratrskému horlivě oddán, účastnil se sněmu v Praze 1575, zastává se práv svých vrstevníků; byl náruživý milovník honby. Jeho dědicem byl (okolo r. 1585) rytíř Adam Zapský ze Zap a na Dubči, jenž obnovil své sídlo tvrz Dubeč a seděl tam ještě roku 1607, obíraje se vychováváním svého vnuka Adama nejmladšího; byl v manželství nejdříve s Lidmilou z Olbramovic a po druhé s Marií Hránkou z Harasova, již před smrtí v doživotí odkázal statek Kyje.

Dubeč dědil syn jeho *Oldřich Zapský ze Zap* a po něm r. 1610 opět syn tohoto Adam Zapský ze Zap, kterému pak po bábě Marii z Harasova připadly i Kyje. Adam Zapský účastnil se stavovské vzpoury roku 1618—20, byl proto odsouzen k ztrátě třetiny svých statků a dne 14. srpna 1623 král prodal tvrz Dubeč se dvorem, pivovarem, ovčínem, mlýnem, městečko Dubeč, ves Dubeček s kostelním podacím, Běchovice se spáleným dvorem, Hostačovice, Měcholupy, Kyje atd. Karlu knížeti z Liechten-

⁵⁾ Liber Erectionem XIII 9. 2. V. — ⁷⁾ Archiv český III. 527. 364.

⁸⁾ Desky zemské kvatern 6. E. 12.

steina za 34.000 kop grošů, který vše spojil s panstvím Uhříněvským. Toho času i kostel v Dubečku (1623) zbaven svého akatolického faráře a dán pod správu katolického faráře uhříněvského.

Tvrz Dubeč v XVI. století od rytíře Adama Zapského obnovena, pak zanedbána a konečně 1648 od Švédů spustošena; zdí použito k stavbám jiným. Stopy tvrze Dubečku nacházejí se uprostřed vsi a slouží za ohradu u zahrady.

Náhrobní kámen pí Zapské z Dubečku zní: „Leta Panie 1582 v pátek den památní mistra Jana Husa umřela urozená Panna Salomena Uroz. Pana Adama Zapa z Zapu, pana na Dubči dcera, a tuto pochována jest, jak se jí líbilo.“ (Pokračování.)

Z archivu Kolínského. (Kopíř l. P. 1593 post Francisci.) — *Rada kolínská nechce přepustiti statek mladému nezkušenému Tobiaši Žemličkovi.* Odpověď Kolínských k apellantům. — Jaké jste nám poručení jménem a na místě J. M. C. pána, pana našeho nejmilostivějšího na suplikování Tobiaše, pozůstalého syna po nebožt. Janu Žemličkovi, učiniti ráčili, tomu z přečtení, nač by se vztahovalo, jsme porozuměli. V kteréžto příčině jest nám to s velikým podivením, že jest on tak všetečně, jsa člověk mladý a v létech nedospělý, měl se z čeho pak koliv návodu v takové suplikování V. M. vydati a nás oskliviti. Ježto, kdybychom to, že by mohl sám tím statkem zvládnouti, uznávali, nikoliv bychom proti tomu býti nechtěli, abychom jemu jej v moc uvésti neměli. Ale majíce dosti podobných příkladů v městě Kolíně, kterak takoví mladí a nerozumní lidé, když svobody užívají, svůj život vedou, toho pro naše svědomí a budoucí naříkání učiniti, a jej v držení takového statku vpustiti, nad to pak let jemu dátí nechtěli, zvláště, poněvadž vlastní bába jeho z jistého na onen čas dobré paměti neb pana podkomořího urozeného a statečného rytíře pana Buriana Trčky z Lípy poručení, takový statek k opatrování přijala a jej zaručila a posavad jemu k ruce jej drží a spravuje, tak že s jeho dobrým a užitečným jest; a když to v skutku, že by on jej sám spravovati mohl uznáme, bábu jeho k tomu, aby mu ho postoupila proti právu přidržeti nepomineme. Co se pak peněz dotýče, ačkoli jest to tak, že jest některá suma jich pozůstala, však z té něco nebož. matce jeho jest vydáno, něco také mezi sousedy s vůlí dotýčné matky jeho, kteráž vždycky sama od truhlice klíč měla, rozpůjčeno. dílem také obec naše jest se založila a jemu zase v čas potřeby oplatiti neobmešká. Nyní zajisté, kdyby k tomu v tomto svém věku mladém připuštěn byl, obávati se jest, aby toho nezmrhal a potom snad i na nás nenaříkal. Pročež nejlépe by bylo, aby se v takovém k V. M. suplikování spokojil a raději po řemesle svém se prošel a světa pozkusil, aby potom také přijda k létům dospělým, jak by se živiti měl věděti mohl. Jakož pak, že v té příčině od V. M. po této naší pravdivé zprávě napomenut bude, nepochybujeme. A s tím se V. M. . . .

10. Octobris 1640. *Václav Lysek Miletínský žádá za sprostění služby hlásného.* „ . . . prosím, že ráčíte mne z té služby, kterouž zde na věži již přes 12 let při poctivé obci zůstávám, laskavě propustili, tak abych mohl jí prost jsa, buď-li zde při tomto městě, anebo, kde bych se svou manželkou a s dítkami obrátil a vedle Pána Boha dobrých lidí se živiti mohl. V. M. poníženě žádám, že mi v tom své povolení dáti ráčíte.“

Gustav Svoboda.

Josef Wilpert: Malby v dřevní basilice sv. Klimenta. V Kroměříži 1906. Tiskem Jindřicha Slováka. — Věhlasný p. spisovatel důmyslně luští význam maleb v basilice sv. Klimenta v Římě, odkryté asi před 50 lety. Tyto malby jsou svrchovaně důležitý pro studium maliřského umění středověkého, proto se jimi zabývala celá řada učenců, mezi nimiž De Rossi a dominikán Mullooly. Pan Wilpert domníval se proto, že nebude moci podat nic nového, leda jen prostý referát, co o nich soudili jiní. Zalím však bádaje našel mnohou věc, která vyžadovala určitějšího výkladu, leccos mylného bylo mu opravit, ba leccdes určití věk, z něhož ta ona malba pochází. Kromě toho objevil jiné pozoruhodné zbytky maleb, kterých si dosud žádný z badatelů nepovšiml. Zajímavý jsou jeho dedukce a opravy dosavadních názorů, z nichž nejeden dostal se i do různých „průvodců“, určených pro turisty. Kniha obsahuje jednotlivé snímky obrazův a grafit, celkem 4 a 10 celostránkových a jest věnována (latinskou dedikací) Františkovi Sal. Bauerovi, knížeti arcibiskupu olomouckému. Archeologům, historikům a badatelům v dějinách umění bude důkladná práce tato zajisté velevitána a s dychtivostí možno očekávali ohlášené jeho dílo o středověkých malbách římských.

Dr. M. Kovář.

Františka Václava Pokorného Památnosti městečka Pyšely (a okolí) Vydal Dr. Ant. Podlaha. (Čistý výtěžek věnován na zvelebení farního kostela v Pyšelicích.) Cena 1 K. V Praze 1907. Nákladem vlastním. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby. — Jako Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře milčického, jichž I. díl vydalo Dědictví Svatojanké péči Jindřicha Skopce, nepostrádají též Památnosti Frant. X. Václava Pokorného, měšťana, domkáře a tkalce v Pyšelicích, zajímavosti, ba důležitosti pro městečko Pyšely a okolí. Lid náš rad čítával příběhy dějepisné a mnohý nejen rád četl, ale sám vzal i péro a po způsobu starých kronikářů zaznamenával si, co se v místě neb v okolí událo důležitého, aby o tom zachoval pamět i potomstvu. Pokorný byl i výborným zpěvákem a hudebníkem. Sestavil též objemný zpěvník s nápěvy (239 písní) pro farní chrám pyšelský; některé z těchto zpěvů složil sám a u některých připojil, kým byly složeny. Také pro zámeckou kapli sestavil a napsal menší kancionálek (o 114 písních). Frant. V. Pokorný, nar. 1783, zemřel 1850. Některé pozdější události připsal pak jeho syn František. Pokorného Památnosti týkají se netoliko Pyšely, nýbrž i všeho okolí a podávají mistry velice zajímavé čtení, zvláště pro ty, kteří v té krajině obývají. Doufáme, že téměř každý občan pyšelský i okolní koupí si spisek tento za korunku, an tím též přispěje na zvelebení chrámu Páně v Pyšelicích.

Dr. M. Kovář.

Soupis památek historických a uměleckých v král. Českém od praveku do počátku XIX. století. Vydává archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění řízením svého předsedy Josefa Hlávky. XXV. Politický okres Českobrodský. Napsal Dr. Ant. Podlaha. V Praze 1907. Se 2 tabulkami a 351 vyobrazení v textě. — Dle abecedního pořádku uvádí se vše, co důležitého v jednotlivých osadách okresu Českobrodského z dějin politických i z umění, což se pěknými obrázky doplňuje. Nadaný a pilný náš historik kanovník Dr. Podlaha tímto objemným spisem dokázal na novo, jak úspěšně a všestranně dovede pracovat. Kéž by soupis památek historických a uměleckých byl v našich rukou již úplný.

Dr. M. Kovář.

Fontes rerum Bohemicarum. — Prameny dějin českých, vydávané péčí Historického spolku v Praze. Díl VI. Vydal Jos. V. Šimák. V Praze 1907. — Díl tento podává Bartošovu Kroniku pražskou, Paměti o bouři pražské r. 1524, Listy a Kroniku E. Jiřího Piseckého a v příloze: Písně o bouři, pražské, píseň o smrti krále Ludvíka, píseň o Sovkovi, úmluvu mezi Pražany a M. Brikim, některé dopisy kanovníka Jiřího Plánského z Hradiště, list bratra Matěje Poustevníka a obšírný k dílu rejstřík. Práce to velezáslužná.

Dr. M. Kovář.

Česká Jesuitica ze 17. a 18. stol. V roudnickém archivě kníž. Lobkovic jsou uloženy listy generálů Thyrsa Gonzaleza (1687), Mich. Tamburiniho (1706), Aug. Gainicia (1662—72), Mutia Viteleschiho (1621), Jana Zornhausena (1648—50), listiny týkající se kolleje Litoměřické 1631—42), Chebské, Kladské, Pražské (Klement.), seznam rektorů Collegii Sagenensis (1671—1713), sliby noviců a professů 1652—1749; reformace o professorech litoměřických, nekrology atd., na něž upozorňujeme.

P. Špaldák T. J.

Obsah ročníku VIII.

<i>Jos. Černík</i> : Kartusiáni na Moravě (Dokončení)	13
<i>Hynek Gross</i> : Václav z Rovného, rožmberský kancléř na Krumlově, dobrodinec ústavů církevních. Zemřel 1551. (Dokončení)	77
<i>Dr. Jos. Kašpar</i> : Nový Bydžov a rok 1620. Kus finanční české historie	25
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744. Z Lothovských letopisů. (Pokračování)	46 a 213
— Mikšovicova kronika Lounská (Pokrač.)	108 a 218
<i>Alois Kröss</i> : Příspěvky k dějinám vypuzení jezuitů z Čech r. 1618. (Po- kračování)	162
<i>Dr. Fr. X. Kryštůfek</i> : Bitva u Kolína (dne 18. června 1757)	189
<i>Dr. Ant. Lenz</i> : Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklíř o řeholích. (Pokr.)	187
<i>Václav Oliva</i> : Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí (Dokončení)	50
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Ko- šelického (Pokračování)	90 a 215
— Z dějin katolické reformace ve století XVIII. (Pokračování)	94
<i>Gustav V. Svoboda</i> : Strasti Kolínských při obnově rady r. 1625 a obno- vená rada a správa celé obce r. 1626 (Dokončení)	73 a 180
<i>Fr. Štědrý</i> : (a <i>P. Cyr. Straka</i>): O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes (Pokračování)	1 a 172
— Farní osada Perucká (Dokončení)	101
— Týnec Panenský (Pokračování)	65 a 205
<i>Fr. Teplý</i> : Chodové a páni z Lamingenu (Dokončení)	97 a 113

Drobné zprávy:

<i>A. D.</i> : Výpisky z pamětní knihy Uhřetěveské (Pokračování)	219
<i>Fr. V. Vitek</i> : Starobylý náhrobek ve Vrhně a jeho nápis	110
<i>Gustav V. Svoboda</i> : Z archivu Kolínského	222

Posudky:

<i>Dr. M. Kovář</i> : Hynek Gross: K obnově řádů městských v Č. Krumlově r. 1443	111
— Jindř. Skopec: Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře milčického	111
— <i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Památná místa království Českého	112
— <i>Dr. Joannes Nep. Sedlák</i> : Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. VII. Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: a) Autobiographia b) Acta capitularia 1646—1674	112
— <i>Alois Klaus</i> : O chrudimských právovarečných měšťanech	112
— <i>Jos. Wilpert</i> : Malby v dřevní basilice sv. Klimenta (v Římě)	223
— <i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Františka Václava Pokorného Památnosti mě- stečka Pyšely (a okolí)	223
— <i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století	223
— <i>Jos. V. Šimák</i> : Fontes rerum Bohemicarum. Prameny dějin českých	223
<i>P. Špaldák T. J.</i> : Česká Jesuitica ze 17. a 18. století	223

Že se vydání tohoto sešitu opozdilo, není vinna redakce.